

GEORGE BEZA

Armânii

ÎN ROMÂNIA SECOLULUI XX

Istoric, fapte, însemnări, documente

GEORGE BEZA

Armânii

ÎN ROMÂNIA SECOLULUI XX

Istoric, fapte, însemnări, documente

<http://www.fast-print.net/bookshop>

Aromânii în România secolului XX - The Aromanians in 20th Century Romania
Copyright © Paul Beza 2015

All rights reserved

No part of this book may be reproduced in any form by photocopying or any electronic or mechanical means, including information storage or retrieval systems, without permission in writing from both the copyright owner and the publisher of the book.

The right of Paul Beza to be identified as the author of this work has been asserted by him in accordance with the Copyright, Designs and Patents Act 1988 and any subsequent amendments thereto.

A catalogue record for this book is available from the British Library

ISBN 978-178456-237-3

*First Published 2015 by
Fast-Print Publishing of Peterborough, England.*

In memoriam, George Beza

*Această carte conține notele, memoriile și documentele lui George Beza din colecția de „caiete–note despre aromâni” rămasă în manuscris din 1995. A apărut la 20 de ani după trecerea sa în neființă, sub îngrijirea fiului său, Paul Michael Beza, care a tradus documentele scrise în limba franceză, a scris prologul, epilogul, anexele 18 și 19 și a adăugat fotografiile din arhiva familiei. Titlul cărții ca și marea majoritate a notelor din subsol, cu excepția celor câteva marcate cu **NA**, aparțin deasemeni lui Paul Beza.*

Ea a fost tipărită într-un tiraj inițial de 100 de exemplare, numerotate de la 1 la 100, pentru iubitorii istoriei neamului armânesc. Fiecare exemplar din tirajul inițial poartă semnătura lui Paul Beza.

Coperta și conceptul grafic: Maria Beza

În loc de moto:

Beza inimă di her

(versiunea culeasă de la Grămoșteni, cu mulțumiri lui Iancu Perifan și Santa al Todî)

*Njercurea mirindi oară,
Nâ vini hâbari'n hoară,
Hâbari s'ti ciuduseshtsâ
Tsi s'featsi tu Bucureshti.*

*Di unu Armânu sh-di unu aslanu,
Di unu student Maciduneanu,
Beza inimă di her,
Trapsi-ndreptu la Minister.*

*Ministerlu Angelescu,
Angelescu shi Anghelof,
Tsi lo mintea alu Pencof!
„Ministru, s-fats ândriptati!”
Cu-unâ armă trâdze shapti!*

*-Dà-lji-u Beza, dà-jli-u frati,
Tradzi-ndreptu tu hicati!
-Ma li-u dedu cu tutâ puteari,
Ama tihea u-avu mari!*

*-O, lài Beza, o lài frate,
Ma lji-u trâdzeai tru hecati!*

*Miercurea pe înserat
Ne-a sosit o veste-n sat,
O veste să te minunezi
Ce s-a întâmplat la București.*

*De-un Armân, de-un pui de leu,
De-un student Macedonean,
Beza, inimă de fier,
S-a dus drept la Minister.*

*Ministrule Angelescu,
Angelescu și Anghelov,
Ce-ai luat mintea lui Pencov!
„Ministrule să faci dreptate!”
Scoase arma, trase șapte!*

*-Dă i-o Beza, dă-i o Frate,
Trage drept înspre ficate!
-Dar i-am dat cu (multă) putere,
Însă a avut norocul mare!*

*-Dragă, Beza, dragă frate,
Mai bine trăgeai în ficate!*

Versuri de Aristide (Tida) Cutina, vestit bard fârșerot, născut la Pleasa

În loc de moto:

Beza inimă di heru

(Versiunea culeasă de la Fârșeroți, cu mulțumiri lui Neli Bracea)

*Gioi ti prândzu la ora dau,
Fârșiroți 'nvițaț nă nau
Nă nau s'ti ciuduseshtsâ
Tsi s'featsi tu Bucureshti.*

*Un lăi gioni, unu aslanu,
Unu student Maciduneanu,
Beza inimă di heru,
Trapsi-ndreptu la ministeru.*

*„Ministre, s-fats driptati!”
Scoase tufechea sh trâdzi shapti!*

*-O, lăi Beza, o lăi frate,
Ma nu'lji trâdzeai tu hicati!
-Ma li-u trasu cu tutâ puteari,
Ma căsmetea u-avu mari!*

*Voi lăi frats, voi Fârșiroți,
S'vindemu cali, s'vindemu caroți
S'fitsemu mili sh' milioani,
Scutemu Beza ditu hâpsari!*

*Joi la prânz la ora două,
Fârșeroții au aflat o veste (noutate)
Veste să te minunezi
Ce s-a întâmplat la București.*

*Un tânăr drag, un (pui de) leu,
Un student Macedonean,
Beza, inimă de fier,
S-a dus drept la minister*

*„Ministrule, să faci dreptate!”
Scoase pistolul și trase șapte!*

*-Dragă, Beza, dragă frate,
Mai bine trăgeai în ficate!
-Dar i-am dat cu (multă) putere,
Însă a avut norocul mare!*

*Voi dragi frați, voi Fârșeroți,
Să vindem caii, să vindem căruțele
Să facem mii și milioane,
Să-l scoatem pe Beza din închisoare!*

Versuri de Aristide (Tida) Cutina, vestit bard fârșerot, născut la Pleasa

PROLOG

George Beza (1907-1995)¹, tatăl meu, a fost un om de o vastă cultură, jurnalist, polemist, scriitor atât în limba română, cât și în franceză, om politic cu o viziune clară. Un om aparținând în întregime secolului XX, a copilărit în Dobrogea în anii primului război mondial, a cunoscut refugiul când provincia a fost ocupată în 1918 și bucuria reîntoarcerii „acasă” în același an. Adolescența sa a fost marcată de crearea României Mari și de mișcarea de colonizare a Dobrogei de Sud, a Cadrilaterului, ce fusese cedată României prin Pacea de la București din 1913, cu conaționali de ai săi, armâni, aduși din țări balcanice. A cunoscut și participat cât se poate de activ în frământările din perioada interbelică, a simțit umilința pierderii integrității statului român la doar 23 de ani de la „Marea Unire”, s-a exilat și s-a alăturat forțelor britanice în cel de al doilea război mondial, dar întors în țară „învingător”, a fost răsplătit cu noi umilințe, trecerea „pe linia moartă”, închisoarea, represiunea și, din nou, exilul. A apucat să vadă destrămarea eșafodajului postbelic și prăbușirea regimurilor comuniste din Europa de Est, însă de fapt perioada sa de „glorie” s-a sfârșit în 1945, când avea doar 38 de ani.

După moartea părinților mei, mi-au parvenit manuscrisele tatălui meu, printre care însemnări și documente ale sale adunate sub titlul „Aromânii”, în câteva „caiete”, scrise în ultimii ani ai vieții sale. Lucrarea sa a rămas de fapt neterminată, mărturie fiind faptul că numerotase caietele, mergând de la 1 până la 6, deși numai patru dintre ele au ajuns la mine și acestea cu unele pagini lipsă.

Am pus aceste documente la dispoziția unor tineri cercetători ai istoriei armânilor. Unul dintre aceștia, dr. Alexandru Gica, conferențiar la Facultatea de Matematică a Universității din București și personalitate din noua generație de intelectuali armâni, m-a convins că ar fi bine ca acestea să fie publicate astfel încât să ajungă la un public mai larg.

Mi-am dat seama că era necesară o prelucrare mai amplă, printre altele deoarece evenimentele descrise, trăite de tatăl meu și de generația lui și chiar și de generația mea, sunt quasi-necunoscute de cele ulterioare.

Căutând un subtitlu, chiar dacă acesta nu va apare nicăieri, mă oprisem la „**Tragedia unor idealuri și a unor generații legate de acestea**”. O să explic mai târziu de ce.

Familia mea pe linie paternă provine din satul Avdela, aflat în inima munților Pindului, patria dintotdeauna a neamului armânilor, o națiune ce vorbește o limbă romanică apropiată de limba română, unii susțin chiar un dialect al acesteia. Depart de mine gândul de a intra într-o discuție dacă armâna (rrămăna pentru fărșeroți) este o limbă de sine stătătoare sau un dialect, al limbii române cum zic majoritatea filologilor români, sau al limbii grecești cum susțin majoritatea filologilor din Grecia. Nici dacă armânii (aromânii, macedo-românii, vlahii, cuțovlahii, țințarii, makedon-armânjii, olahii, ulahii, numărul mare de denumiri ale aceluiași neam ne dă o idee destul de bună despre varietatea de teorii care se bat cap în cap despre originea și limba acestui neam) sunt români din sudul Dunării, greci „vlahofoni” sau un neam aparte. Știu doar că de câte ori fac cunoștință cu un armân sunt întrebat dacă „zburăsc² armânești”, nu vlăhicește, nu țințarește, nu macedo-românește, nu aromânește și în nici un caz dacă „zburăsc dialect”. Din păcate, răspunsul meu este că „aduchescu, ama nu zburăsc,

¹ A se vedea notița biografică, Anexa 19.

² vorbesc

Armânii în România Secolului XX

limba străpâpânjlor a mei” (înțeleg, dar nu vorbesc, limba strămoșilor mei).³ În 1985 a fost numit ambasador al Iugoslaviei la Londra un domn Mitko Čalovski. La prima noastră întrevvedere amândoi am fost izbiți de asemănarea noastră fizică: el arăta ca o versiune puțin mai în vârstă a mea. După nume era clar că era din Macedonia iar el m-a întrebat imediat de originea numelui meu. I-am răspuns, „ja sam cincar”-eu sunt țințar, la care m-am trezit cu „mini nu escu armân, escu makedon, ama zburăsc armâneashti.” Din nou, un exonim când vorbeam în sârbește (sau în engleză – sârbo-croata mea e foarte limitată) dar Čalovski utiliza numele corect al neamului nostru atunci când vorbea în limba acestuia. Și nu este ceva de dată recentă. Cel mai bun exemplu este Ioan Nenițescu, care a fost poate unul din cei mai înflăcărați patrioți români⁴, care în cartea sa⁵ scrisă după o călătorie în Balcani în 1892, utilizează fără echivoc numele de armâni și nu vreunul din exonimele în circulație la vremea respectivă.

Fapt este că nu există suficiente date istorice scrise și, ca de altfel ca la mai toate semințiile, există legende fondatoare care pot varia în timp în funcție de contextul istoric, povestitori și audiențele lor.

Teoria etnogenezei poporului român, prin latinizarea dacilor între anul 106 dHr și până la retragerea aureliană la sud de Dunăre (271-275) nu explică deloc cum se face că la sute de kilometri la sud de Dunăre, sub stăpânire romană cu 274 de ani înainte de cucerirea Daciei⁶, a apărut o limbă asemănătoare dacă nu identică.

Teoria că niște greci și-au pierdut limba sub stăpânirea romană și nu și-au mai recăpătat-o de-a lungul celor peste o mie de ani cât au stat sub imperiul bizantin și apoi sub otomani, organizați în „Milletul⁷ rum”, creștin ortodox, de limbă și cultură elenică, pare și mai neverosimilă.

De fapt, toate acestea nu au vreo importanță deosebită, decât că au generat și generează în continuare mai mult foc decât lumină. Să ne rezumăm deci în a afirma că există în Balcani o seminție, care își zic „armâni”⁸, care au trăit acolo din timpuri imemorabile, care se ocupau cu păstoritul, cu cărăușia, comerțul și meseriile și că patria lor ancestrală este astăzi împărțită între patru țări: Grecia,⁹ FRI Macedonia, Albania și Bulgaria. Aveau o organizare proprie, cu un grad de autonomie ridicat, iar atât împărații bizantini cât și cei otomani le acordaseră privilegii deosebite.

³ A se vedea explicația acestei stări de fapt în cartea mea „Destinația Avdela, sau înapoi spre viitor” apărută în 2013 în aceeași editură.

⁴ **Ioan S. Nenițescu** (1854-1901), membru corespondent al Academiei Române. Autor colecția de poezii „Pui de lei” („Eroi au fost, eroi sunt încă, și-or fi în neamul românesc”...).

⁵ „De la românii din Turcia Europeană – studiu etnic și statistic asupra armânilor”, publicată în 1895.

⁶ **Regatul macedonean** a fost cucerit de romani în anul 168 îHr și a fost condus ca o provincie romană până în anul 395 dHr când a trecut sub administrarea Imperiului roman de răsărit, transformat în timp în Imperiul bizantin, cu preponderență de cultură elenică. Deci vorbim de o dominație latină de cel puțin 560 de ani față de 170 de ani în cazul Daciei

⁷ **Millet:** o „Comunitate religioasă,” în Imperiul Otoman, organizat mai degrabă pe principiul apartenenței la o anumită religie, decât pe cel al naționalității. Cuvântul a fost împrumutat din limba arabă, în care „Millah,” înseamnă pur și simplu naționalitate, deși nu cu înțelesul din secolele XVIII încoace.

⁸ Includ aici în mod generic și pe megleniți, care stricto-sensu sunt totuși diferiți și vorbesc o limbă (sau dialect) diferită, mai apropiată de daco-româna

⁹ În Grecia trăiesc mai mult de jumătate din numărul total al armânilor din țările balcanice

George Beza

Munții erau controlați de căpitani de armatoli¹⁰, iar viața de zi cu zi a comunităților era subordonată instituției celnicatului¹¹.

Limba lor fusese utilizată doar în interiorul familiei și a comunității, iar comunicațiile în afara acestui cadru se făceau mai ales în limba greacă, vorbită și scrisă, dar și în limba locului sau a stăpânirii (turcă timp de peste 500 de ani). Bineînțeles că scrisul se rezuma la o pătură restrânsă, mai ales a elementelor citadine. Clasa negustorilor, odată cu extinderea comerțului a început să migreze spre piețele principale, Veneția, Imperiul Austriac, Ungaria, Transilvania, Principatele Române, Imperiul Rusesc și Prusia. Deși figurau ca membri ai comunității eline, unii au început să scrie, la început cu caractere grecești și mai apoi în grafia latină, în limba lor maternă. Au apărut, ca o consecință a acestei tendințe (și a influenței ideilor noi despre națiune datorate în principal revoluției franceze și a imperiului lui Napoleon I), primele dicționare și gramatici ale limbii, primele scrieri.

În secolul al XIX-lea, odată cu declinul din ce în ce mai pronunțat al Imperiului Otoman, imperiile vecine, cel Rus, Austriac, Francez al lui Napoleon al III-lea și Prusia, chiar și Anglia, au început să caute să-și mărească zona de influență, direct, sau prin interpuși mai mult sau mai puțin vasali ai acestora.

Rusia în special, căuta să cucerească strâmtorile, ca să aibă ieșire directă la Marea Mediterană.

Austria căuta să se extindă spre sud, în Balcani, ceea ce a și făcut mai târziu prin anexarea Bosniei.

Rusia și Anglia i-au sprijinit pe răsculații greci din 1821, astfel încât în 1829 a apărut primul stat independent desprins din imperiu de pe teritoriul european.

Sârbii și ei, sub conducerea lui George Petrovici-Karageorge în 1804 și apoi a lui Miloș Obrenovici în 1817 s-au răsculat și în cele din urmă au format un principat autonom în interiorul imperiului¹².

Prin tratatul de la Adrianopol din 1829, principatele române, Valahia (Țara Românească) și Moldova au devenit protectorate ale Moscovei, timp în care s-a produs prima modernizare semnificativă a acestora. Pavel Kiseleff care, ca să folosesc o butadă, „înainte de a fi fost o șosea la București” a fost un general rus, guvernator al principatelor, un adevărat vector al schimbării. Printre altele a introdus în „lumea bună” a principatelor limba franceză, limba vorbită la curtea imperială de la Sankt Petersburg. Tinerele vlăstare ale boierimii au plecat la studii în occident, cu precădere în Franța, de unde s-au întors cu hotărârea fermă de a aduce schimbări în țările lor. Au urmat revoluțiile din 1848.

În 1853 Franța și Anglia au decis că este cazul să pună capăt expansiunii Rusiei în dauna Imperiului Otoman. Împreună cu Sardinia¹³ s-au alăturat Turciei în războiul cu Rusia, cunoscut și sub numele de războiul Crimeii. Războiul a luat sfârșit cu înfrângerea Rusiei în 1856, aceasta

¹⁰ **Armatoli:** Oameni ce aveau dreptul să poarte arme.

¹¹ **Celnici:** Conducători ai comunităților, se subînțelege, oameni cu stare.

¹² **Serbia** și-a câștigat independența odată cu România, în 1878

¹³ **Regatul de Sardinia.** Sub coroana Casei de Savoia și Piemont din 1720, a început să se lărgască prin alianțe și cuceriri în Italia secolelor XVIII și XIX. Capitala era la Torino. În 1861 și-a schimbat numele în Regatul Italiei, extinzându-se apoi pe toată peninsula italiană. Baza statului modern italian.

Armânii în România Secolului XX

din urmă fiind nevoită să renunțe la protectoratul asupra Principatelor Moldova și Țara Românească.

În ianuarie 1859 cele două principate au ales același domnitor, realizându-se astfel unirea lor sub o singură coroană. Mișcarea a fost încurajată și sprijinită de împăratul Napoleon al III-lea, care dorea să aibă un aliat cât mai puternic interpus între cele trei imperii de la răsărit: rusec, austriac și otoman. Situația s-a schimbat dramatic în 1870-1871, când Franța a fost înfrântă de noua putere europeană, Prusia. Imperiul francez a dispărut¹⁴ (cu consecințele cunoscute din secolul XX). Principatele Unite au fost oarecum ferite de consecințe negative, deoarece Principele Alexandru Ion Cuza abdicase în 1866 și la tron a urmat Principele Carol de Hohenzollern-Sigmaringen, rudă atât, indirect, cu familia Bonaparte, dar mai ales cu împăratul Germaniei, Wilhelm I, șeful ramurii protestante a Hohenzollernilor.

Am ajuns, după această perspectivă istorică la implicarea Principatelor Unite, apoi a României, în „problema macedoneană” și în „renașterea macedo-română”. Faptul că la sud de Dunăre exista o populație de limbă romanică, înrudită îndeaproape cu româna, era bine cunoscut, atât prin călătoriile în Balcani a unor cărturari și oameni politici, cât și prin faptul că în Imperiul Austriac și în Transilvania în special, erau negustori, bancheri, ecleziaști, cărturari ai căror părinți veniseră din locurile lor de baștină din Balcani și care erau ei însuși atrași de ideile școlii ardelen. Bineînțeles că mai erau chiar în Principate un număr important de oameni proveniți din aceleași meleaguri și care îmbrățișaseră ideea comunității de neam și limbă cu românii de la nord de Dunăre. În subsidiar, încurajat de aliatul său, Franța, statul român dorea să aibă o influență cât mai mare, interese geostrategice în Balcanii Imperiului Otoman, care dădea de pe atunci semne de boală terminală, chiar dacă nu în viitorul imediat. O bună parte din elita diriguitoare a României¹⁵ a îmbrățișat cu entuziasm „cauza fraților din sudul Dunării”. De aici mai era doar un pas: acela de a trece la acțiune, în primul rând prin crearea de școli în limba română, care să educe vlăstarele păstorilor armâni din munții balcanici și a celor de la orașe în limba română.

Prima școală a fost deschisă la Târnova (Trnovo) de lângă Bitola (Monastir) în 1864, urmată la scurt timp de cele de la Avdela în 1866, Vlaho-Clisura în 1868 și așa mai departe. La moartea lui Apostol Mărgărit¹⁶, în 1903, existau nu mai puțin de 102 școli românești, printre care și Gimnaziul de la Ianina, unde a învățat și bunicul meu, Dumitru (Dimitri) Beza și Liceul de la

¹⁴ **Napoleon al III-lea** a abdicat la 4 septembrie 1870 și a fost proclamată Republica a treia franceză.

¹⁵ Utilizez de acum înainte denumirea de România în așa fel încât aceasta să includă și toate denumirile anterioare din perioada 1850 la 1881 ca și cea de Regatul României, de după încoronarea regelui Carol I. Subliniez că până la Marea Unire din 1918, România era un stat mic, compus din provinciile istorice Oltenia, Muntenia și Moldova, fără Bucovina, la care s-a adăugat în 1878, Dobrogea (de Nord).

¹⁶ **Apostol Mărgărit** (1836, Avdela-1903, Monastir). Deține un loc de frunte în istoria școlilor românești din Balcani. În 1862 a pornit o cruciadă cu lecțiile predate în armânește la școala greacă din Clisura. Cu ajutor de la Guvernul Principatelor Unite Românești a deschis în 1866 prima sa școală în Avdela, apoi pe cea de la Vlaho-Clisura în 1868 și așa mai departe. A fost numit Inspector General al Școlilor din Turcia Europeană, de către Regele Carol I, iar la vremea când a ieșit la pensie, se înființaseră, sub conducerea lui nu mai puțin de 102 școli, dintre care 5 erau instituții de învățământ secundar. Era un vizionar care și-a dat seama că renașterea conștiinței naționale aromâne era incompletă (și reversibilă) fără o biserică în limba maternă. A luptat pentru acest deziderat cu autoritățile eclesiastice și imperiale la Istanbul și, înțeleg, că și cu cele de la București, dar pe când în ceea ce privește școlile el a avut succese mai presus de orice așteptări, nu a reușit să facă nici un progres în privința unei Biserici Naționale. A fost ales membru al Academiei Române, în 1889.

George Beza

Monastir, absolvit printre alții și de Marcu Beza¹⁷. Ele fuseseră deschise mai ales în Vilaietele de Monastir, Ianina, Kosova și Solun¹⁸. Este de necontestat faptul că prin crearea acestor școli s-a renăscut și întărit mândria armânilor în propria lor ființă, a pornit procesul de unificare a variantelor locale ale limbii armânești, începutul procesului de formare a unei limbi literare armânești, puternic influențată de limba română. Tot atât de adevărat, însă, este faptul că acest entuziasm nu era împărtășit de întreaga comunitate. O parte semnificativă, de fapt majoritară a armânilor, așa numiții „grecomanii”, au preferat să se țină departe de partida pro-română. Unii dintre „antărții”¹⁹ greci”, erau de fapt armâni.

Generațiile bunicului și a tatălui meu au trăit în timpul acestui avânt și credeau ferm în apartenența lor la neamul românesc, deși nu renunțau la spiritul de solidaritate cu frații lor, nici la credința în unicitatea ramurii lor, a aromânilor sau macedoromânilor, cum erau numiți. Un fel de dublă identitate care uneori dădea naștere la diverse conflicte interne.

Punctul de vârf al influenței și reușitei diplomatice române, cu un aport semnificativ din partea altor puteri europene, a fost semnarea de către Sultanul Abdul Hamid la data de 9/22 mai 1905, a unui Irade²⁰ prin care se recunoștea existența unui Ulah Millet²¹, o națiune distinctă, separată față de celelalte comunități ortodoxe în general și a „Rum Millet”²² în special. Iradeaua a intrat în vigoare a doua zi, prin emiterea unei Teșkerele²³.

În 1908 Bulgaria și-a câștigat independența și cinci ani mai târziu, alianța formată de Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegru a declarat război Imperiului Otoman ajungând până la Adrianopol (Edirne), când otomanii s-au dat bătăuți.

¹⁷ **Marcu Beza** (1882-1949). Diplomat, cărturar, scriitor, membru corespondent al Academiei Române din 1923. A fost primul lector de studii românești la actualul SSEES: School of Slavonic and East European Studies. A scris poezii și proză în armânește, fiind unul dintre cei care au contribuit la formarea limbii literare armâne.

¹⁸ **Vilaiet**. Provincie, în Imperiul Otoman. La rândul ei împărțită în mai multe Sandjak-uri (prefecturi). Armânii erau concentrați în următoarele vilaiete:

Vilaietul de Monastir sau Manastir cu capitala la Bitola, cuprindea teritorii aflate acum în componența Albaniei, Greciei și FRI Macedonia. Orașele principale fiind în afară de capitală, Prilep, Krușevo, Ohrid și Korçë, inclusiv Moscopole, Castoria, Florina și Grevena.

Vilaietul de Ianina cuprindea Epirul de Nord, astăzi în componența Albaniei, Epirul de sud și insula Corfu (Kerkyra), aflate acum în Grecia. Capitala era la Ianina, orașele principale erau Berat, Vlore, Saranda, Arta și Igumenița.

Vilaietul de Kosova, din care făceau parte teritorii cuprinse astăzi în Serbia, inclusiv provincia declarată stat independent Kosovo, dar recunoscută deocamdată doar de o parte din țările din ONU, Muntenegru, Albania și RFI Macedonia. Capitala era la Shkupi (Skopje).

Vilaietul de Solun sau Selanâk. Macedonia de vest grecească de astăzi, capitala la Salonic, orașe principale Veria, Pella, Veles, Serres.

Vilaietul de Skodra, mai ales în zona cunoscută sub numele de Muzachia

¹⁹ **Antărți**: Grupe înarmate, trupe neregulate în Macedonia și Epirul de sub dominație otomană, conduse de obicei de un ofițer din armata regulată a Greciei, care atacau oameni sau localități care nu se rialiau la „cauza elină

²⁰ **Irade**: Decret Imperial

²¹ Până atunci, armânii fuseseră incluși în Rum Millet: Milletul Romeic (bizantin).

²² **Rum Millet**: Milletul Romeic. Millet-urile ne-musulmane erau puse sub oblăduirea conducătorului lor religios, în cazul creștinilor ortodocși, sub Patriarhul (Grec) de la Constantinopol. Acesta controla administrația civilă și viața religioasă, ca și așezămintele școlare. El avea și datoria de a colecta taxele și a le înmâna dregătorilor Sultanului.

²³ **Teșkerea**: Ordin ministerial

Armânii în România Secolului XX

Era primul război balcanic²⁴, cel din 1912. România s-a ținut departe de această conflagrație.

Nici nu începuseră bine tratativele de pace, când Bulgaria, nemulțumită cu câștigurile ei teritoriale, i-a atacat în 1913²⁵ pe foștii ei aliați, Grecia și Serbia, încercând să-și mărească teritoriile în vest, acum în mâna sârbilor și la sud, în mâna grecilor. De data aceasta România a intrat în război de partea Serbiei și Greciei (și într-un târziu au intrat în joc și turcii) și neîntâmpinând nici o rezistență, trupele române au ajuns până aproape de capitala Bulgariei, Sofia. Bulgarii au fost înfrânți.

Prin Tratatul de Pace de la București de la 10 august 1913 Bulgaria a pierdut o bună parte a Dobrogei de Sud în favoarea României, orașul și provincia Adrianopol au fost returnate Turciei iar toate câștigurile teritoriale inițiale din vest și sud, cu excepția Traciei meridionale²⁶, au fost pierdute. Astfel, visul de a avea o „Mare Bulgarie” mai mult sau mai puțin în limitele stabilite vremelnice prin tratatul de la San Stefano din martie 1878 au fost astfel spulberate.

Marele câștigător a fost România: fără să fi participat efectiv la lupte, a câștigat la masa tratatelor două județe, un teritoriu cunoscut sub numele de Dobrogea de Sud. A avut impresia că era puterea arbitru a Balcanilor, iluzie ce a fost spulberată rapid în anul următor, când a pornit războiul ce avea să devină primul război mondial. România era nepregătită, avea o armată ce nu luptase în mod serios în cei 36 de ani de la războiul de independență. Poziția ei era oarecum nesigură, din cauza luptei interne dintre adepții alianței cu puterile centrale și cei ai antantei, adică dintre pro-germani și pro-francezi și britanici. În cele din urmă, datorită nu în mică măsură Reginei Maria, România a semnat la 17 august 1916 un tratat cu puterile Antantei (care printre altele accepta pretențiile României asupra teritoriului esențialmente românofon de dincolo de Carpați) și a trecut munții într-o operațiune fulger menită să cucerească Ardealul. Atacată de la vest și de la sud de trupe germane, austriece, maghiare și bulgare, armata și guvernul s-au retras în noiembrie 1916 în Moldova, puterea fiind preluată la București de un guvern colaboraționist. Acesta a semnat la 5 martie 1918 tratatul de la Buftea, prin care armistițiul era înlocuit cu statutul de țară nebeligerantă. România a reintrat în război la 9 noiembrie 1918, practic la trei zile înaintea capitulării Germaniei. Aceasta i-a permis să ocupe, la masa tratatelor, un loc foarte apropiat de tabăra învingătorilor. Imperiile Austro-Ungar, Țarist Rus și Otoman s-au dezintegrat. În Rusia puterea fusese luată în noiembrie 1917 de bolșevicii lui Lenin și aceștia au semnat la 3 martie 1918 un tratat de pace separat cu Germania, la Brest-Litovsk. Imperiul Austro-Ungar s-a dizolvat, locul său fiind luat de Austria, Ungaria, Cehoslovacia²⁷, Croația și Slovenia²⁸. Transilvania și Bucovina de sud au

²⁴ 8 oct 1912– 30 mai 1913).

²⁵ 29 iunie – 10 august 1913

²⁶ Pe care Grecia a recuperat-o de abia în 1919 prin tratatul de la Neuilly, după terminarea primului război mondial

²⁷ **Boemia, Moravia și Slovacia**, reunite sub numele Ceho-Slovacia, cu cratima îndepărtată ulterior. În timpul celui de al doilea război mondial, sub ocupație germană, statul a fost împărțit în cele trei „state” (deși guvernul și președintele în exil la Londra ca și „aliații”, nu au recunoscut niciodată această împărțire), reconstituit în 1945, după eliberare. La 1 ianuarie 1993, prin consens, cehii și slovaci s-au despărțit și astăzi există două state independente, membre ale UE, Republica Cehă, care cuprinde Boemia, Moravia și partea de sud a Sileziei și Slovacia

²⁸ **Croația și Slovenia** au devenit, împreună cu Serbia și Muntenegru, membri fondatori ai Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor (oficial în 1922), ulterior (1929) numit Iugoslavia. Iugoslavia a fost dezmembrată după ocuparea ei de către trupe Germane, Italiene, Bulgare și Ungare între anii 1941 și 1945, reunită ca republică

George Beza

revenit României, Bačka a revenit Serbiei, iar Banatul a fost împărțit între Serbia și România, cu o porțiune foarte mică în jurul orașului Szeged, rămasă în continuare în Ungaria. Rutenia a revenit statului renăscut, Polonia iar Bucovina, României. Imperiul țarist s-a destrămat și el, Rusia Sovietică pierzând Polonia, Finlanda și țările baltice care au devenit state independente și Basarabia, care s-a unit cu România

Revenind la pacea de la București din 1913, armânii nu au figurat nicăieri în Tratatul de pace; teritoriile locuite de ei au fost împărțite, după cum se știe, între Grecia, Albania, Serbia și Bulgaria. Au existat doar niște schimburi de scrisori între prim-miniștrii celor patru țări, care stabileau că România va putea continua să susțină școlile românești din țările balcanice. Singură Grecia a respectat în bună parte aceste prevederi, în vigoare până ce însăși România a retras orice sprijin, odată cu venirea comuniștilor la putere în 1945-1947. Politica RPR²⁹ și RSR³⁰ de „neamestec în treburile interne ale altor state” a rupt orice legătură instituțională cu problema „românilor din peninsula balcanică”, fie ei aromâni, meglenoromâni, istroromâni, românii din Banatul sârbesc sau din valea Timocului sârbesc și bulgăresc.

Atitudinea României în 1913 părea să declare în mod implicit că alipirea Dobrogei de Sud era un „quid-pro-quod” pentru renunțarea la orice alte pretenții teritoriale sau naționale față de țările balcanice. Acesta a fost primul semnal că politica de până atunci față de armânii din Balcani fusese revizuită. Marele război pornit în anul următor a adus din nou perturbări iar prevederile tratatului semnat doar cu un an mai devreme au fost încălcate din nou, cu consecințe nefaste pentru armânii din Balcani. Nu intrăm în amănunte despre acestea, nici despre prima încercare de a se crea un principat, sau canton autonom al Pindului în 1917, etc.

Pentru România, războiul a luat sfârșit abia în 1920, când și-a retras trupele din Ungaria, la șase luni după ce cucerise Budapesta (6 august 1919) ca ripostă la atacul Republicii Sovietice Ungare condusă de Bela Kun. Reglementările teritoriale în favoarea României au fost stabilite prin Tratatul de la Saint Germain cu Austria la 10 septembrie 1919, Tratatul de la Neuilly-sur-Seine cu Bulgaria la 27 noiembrie 1919 și Tratatul de la Trianon cu Ungaria la 4 iunie 1920. Rusia sovietică nu a participat la procesul de pace din anii 1918-1919 de la Versailles și nu a recunoscut niciodată alipirea Basarabiei (și Bucovinei) la România.

Granița dintre Grecia și Turcia a fost stabilită inițial la 20 august 1919, prin Tratatul de la Sèvres. A urmat un alt război, cel greco-turc din care Grecia a ieșit înfrântă. Tratatul de Pace de la Lausanne din 24 iulie 1923, a stabilit că Grecia a renunțat la orice pretenții asupra unor teritorii în Anatolia, dar a redobândit Tracia de Sud, la Marea Egee și s-a stabilit că va avea loc un schimb masiv de populație între cele două țări. Transferul de populații între Grecia și Turcia a agravat situația armânilor, prin aceea că noii veniți au fost așezați în nordul Greciei, pe terenuri care erau pășunile lor de iarnă; astfel, soluția plecării spre România devenea din ce în ce mai atractivă și necesară. De aceea este semnificativ că emigrația spre România a luat în sfârșit avânt după demararea transferului de populație decis la Lausanne

federativă de către partizanii lui Iosip Broz Tito și destrămată din nou prin războaiele interne din 1991-1995, proces încă nefinalizat nici până acum, dar aste e altă poveste.

²⁹ **Republica Populară Română**, 30 decembrie 1947-20 august 1965

³⁰ **Republica Socialistă Română**, 21 august 1965-22 decembrie 1989

Armânii în România Secolului XX

Cu excepția Austriei și Turciei, toate celelalte țări învinse nu au acceptat cu adevărat prevederile acestor tratate, astfel că revanșa a revenit la ordinea zilei, ducând în cele din urmă la cedările de teritorii către URSS³¹, Ungaria și Bulgaria, după izbucnirea celui de al doilea război mondial..

Concentrându-ne asupra României și a fenomenului aducerii de coloniști armâni în Dobrogea, se constată destul de ușor că nici în interiorul clasei conducătoare române și nici în comunitatea aromână deja stabilită în România, nu exista unanimitate în privința oportunității unui transfer masiv de populație din Balcani în România.

La sfârșitul primului război mondial, România făcuse un salt imens, dublându-și teritoriul și populația. I s-au alipit provincii foarte diferite ca dezvoltare și tradiție, cu Banatul și Transilvania la un capăt și Basarabia la celălalt și cu vechiul regat pe undeva pe la mijloc. Dintr-o dată, de unde până atunci populația era relativ omogenă, au apărut un număr mare de minorități, unele importante din punct de vedere numeric și asociate în cultura vremii cu „dușmanul”. S-a constatat că administrația de stat era pur și simplu incapabilă să facă față noilor provocări iar noii și vechii cetățeni au descoperit că, deși cei mai mulți vorbeau aceeași limbă, ei nu se prea înțelegeau în toate privințele.

Structura legislativă pentru colonizarea în Dobrogea de Sud, care se baza pe cea aplicată în Dobrogea „Veche”, de nord, era incompletă, iar administrația locală a făcut cu greu față unui influx masiv de populație. Unde mai pui că noii veniți din Balcani, cu excepția păturii culte, vorbeau o „română” pe care autoritățile nu o prea înțelegeau, că se îmbrăcau altfel, că nu se omorau cu lucrul pământului, preferând să meargă cu oile la păscut, că nu renunțau cu una cu două la tradiția de a purta arme, că li se adresau reprezentărilor puterii cu „tu”, că nu erau smeriți și nu învăteau căciula în mâini când erau interpelați, nu înghițeau în sec când erau jigniți, cu alte cuvinte, că erau „altfel”. Din lipsă de pregătire și infrastructură adecvată, coloniștii, din vechiul regat sau din Balcani, erau cazați la început în casele locuitorilor băștinași, bulgari, turci, tătari și în județul Tulcea și germani, care, pe bună dreptate de altfel, nu erau încântați. Fenomenul a fost repetat după război și în Banat, dar vom vorbi de asta mai târziu.

Mai grav însă, întregul eșafodaj a fost construit cu o doză de amatorism și, pe alocuri, rea credință (se poate concepe că și ceva corupție, cel puțin politică). Declarativ, Cadrilaterul era alipit României în special pentru a adăposti pe „românii din Balcani”, persecutați de noii stăpânitori ai locurilor lor de baștină. Cu toate acestea, însăși legea organizării Dobrogei Noi, cea împotriva căreia s-au răzvrătit coloniștii, în special cei armâni, arată în expunerea de motive că scopul principal al ei era: „Împroprietărirea muncitorilor de pământ, români, cu preferință pentru cei care au luptat în războiul pentru întărirea neamului și între aceștia, în primul rând invalizii, orfanii și văduvele de război”. Și eu care credeam că era destinată mai ales pentru împroprietărirea coloniștilor din Balcani! Lăsând la o parte faptul că dintotdeauna și pretutindeni, colonizările s-au făcut cu oameni puternici și nu cu invalizi, văduve și orfani, remarcăm că dintr-un total de aproximativ 115.000 de „români” instalați în Cadrilater în cei 27

³¹ URSS: Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice, sau pe scurt Uniunea Sovietică. Moștenitoare a Imperiului Țarist Rus, a luat ființă în 1922 și s-a destrămat în 1991.

George Beza

de ani de stăpânire românească, doar circa 30.000 de suflete, mai puțin de o treime din numărul total de coloniști, erau provenite din Balcani.

Privind în urmă, ne dăm seama că dacă fenomenul imigrării armânilor ar fi luat proporții, oricum aceștia nu puteau fi aduși doar în Dobrogea. Pur și simplu nu exista destul pământ disponibil pentru colonizarea lor alături de alte categorii din România propriu zisă. Mai era problema că grănicerii, armata și jandarmeria, nu reușeau să facă față raidurilor „comitagiilor”³², de unde și stăruința armânilor de a pleca pe câmp cu pușca și raidurile lor în ripostă. O puternică facțiune politică română a îngreunat intrarea coloniștilor armâni în țară și a modificat legislația în defavoarea noilor veniți și a potențialilor imigranți în continuare. Criza economică mondială din anii 1929-1933 a fost un alt factor „perturbator”, reducând posibilitățile de finanțare a instalării coloniștilor. Toate acestea au creat condițiile care au dus la protestele împotriva legii Dobrogei Noi, în Parlament și în stradă și la atentatul lui George Beza asupra subsecretarului de stat de la ministerul de interne, Constantin Angelescu, descrise de Beza în capitolele ce urmează. În atmosfera naționalistă din vremea aceea, este puțin surprinzător că o parte a armânilor, în special studenți și elevi de liceu, au fost atrași de discursul extrem-naționalist al legionarilor. Majoritatea armânilor însă tindeau să dea votul liberalilor sau altor partide de centru-dreapta.

Tot atât de nepregătite au fost autoritățile și la gestionarea evoluției ulterioare a situației armânilor evacuați din Cadrilater.

Cei mutați în Dobrogea propriu zisă, rămasă în România, au fost plasați în locuințele abandonate de bulgari prin schimbul de populație stabilit prin Tratatul de la Craiova și cele ale nemților relocați în Germania de însăși autoritățile germane.

O bună parte a celor care au ajuns în lalomița însă, au fost duși începând cu 1946 în Banat, peste șvabii colonizați acolo încă din secolul XVIII. Unii șvabi, ca și confrăți de ai lor sași din Transilvania, fuseseră deportați în URSS în 1945 fără nicio explicație, iar alții au fost luați prizonieri în uniformă Diviziei Prinz Eugen³³ sau a altor unități ale armatelor germane și duși tot în URSS. A treia transhumanță forțată a armânilor în mai puțin de douăzeci de ani! Bineînțeles că asta a dus la conflicte, exacerbate după întoarcerea șvabilor din deportarea și prizonieratul din URSS. Eram suficient de mare când ne-am mutat în Banat în 1948, mai întâi la Săcălaz și apoi la Timișoara ca să-mi dau seama de toate acestea. Mi-am petrecut acolo anii adolescenței și am fost martor la certurile, conflictele și chiar bătăile³⁴ dintre șvabi și armâni, după mine, cu înțelepciunea trecerii anilor de atunci, de multe ori ațâțați în mod deliberat de autoritățile comuniste, nemaivorbind de nemulțumirile (legitime) ale ambelor părți.

³² **Comitagii:** Membri ai unor organizații paramilitare bulgare în secolele 19 și 20 care atacau pe cei considerați a fi dușman ai națiunii bulgare. Specific, în Dobrogea din prima jumătate a secolului 20, Bande înarmate, organizate și finanțate de Bulgaria, care atacau autoritățile și școlile românești și pe coloniștii aduși în Dobrogea. A se vedea și nota 107 de la pagina 47.

³³ Numită după **Prințul Eugen de Savoia** (1663-1736), cel care i-a învins pe otomani în războiul Austro-Turc din 1716-1718, cucerind Petrovaradin și Belgrad în 1717 și Timișoara la 21 iulie 1718. Ca urmare Banatul a fost încorporat în Austria, colonizat cu germani veniți în general din valea râului Rin, adăugați peste băștinașii români, sârbi și maghiari și a cunoscut o dezvoltare vertiginoasă prin secarea mlaștinilor râurilor Tisa, Bega, Dunăre și altele, construire de canale, care a oferit agriculturii noi terenuri fertile, minerit și industria grea, prelucrarea fierului și oțelului, construcția de mașini, a rețelei de cale ferată și drumuri.

³⁴ Cea mai mediatizată ulterior a fost cea de la căminul cultural de la Săcălaz din ziua de Paști în anul 1950.

Armânii în România Secolului XX

Foștii beligeranți s-au trezit un an mai târziu în vagoanele de marfă, așa zisele „bou vagon”, deportați în Bărăgan de-a valma. La capătul anilor de exil, de suferințe comune, au fost mai toleranți unii față de ceilalți. La ridicarea domiciliului obligatoriu șvabii și bănățenii s-au întors acasă, însă armânii nu aveau unde să se ducă ... dar să-l lăsăm mai bine pe George Beza să povestească despre asta...

Împreună cu toți locuitorii României, armânii au trecut prin vremurile grele ale stăpânirii comuniste, unii, mai ales cei din Dobrogea, s-au opus cu arma în mână, alții cu nesupunere tăcută, unii chiar au reușit să plece în locuri mai primitive, unde aveau rude apropiate, dar marea majoritate a rămas pe loc.

Schimbarea de regim din decembrie 1989, a dat liber energiilor ținute în frâu atâta vreme și într-un timp relativ scurt armânii au început să apară în vârful piramidei, unii adunând chiar averi considerabile. S-a descoperit atunci că unele clișee, unele prejudecăți, unele luări de poziții antagoniste față de neamul lor nu au dispărut, că în anumite cazuri chiar s-au exacerbat. Au ieșit la suprafață prejudecăți cum că ei sunt, în ultima instanță ciobani din munții Pindului, de parcă a fi urmaș al pălmașilor din Bărăgan, sau al lumpen-proletariatului din mahalalele orașelor ar fi fost un titlu de noblețe. Este vorba aici mai ales de atitudinea față de oamenii care s-au ridicat de jos, aceia care cu doar câțiva ani înainte erau agricultori, păstori, mici meseriași, chelneri, muncitori în industrie și funcționari mărunți și care au luat-o de la început reușind în viață.

Societatea de Cultură Macedo-Română a fost reactivată având în frunte, succesiv, pe poetul Atanasie Nasta, inginerul Mihai Bileca, scriitorul Hristu Cândroveanu, istoricul Gheorghe Zbughea și pe actorul Ion Caramitru, președintele actual.

Lucrurile însă au evoluat și o parte a armânilor, îndeosebi foști coloniști ajunși la vârsta senectuții, care trecuseră prin toate ororile celor cinci migrații și ale deportărilor, închisorilor, coloniilor de muncă de la Canalul Dunărea-Marea Neagră și din Delta Dunării, ca și urmași de-ai lor care nu au moștenit entuziasmul intelectualilor din primele generații față de idealul românismului, au căutat un alt ideal. Ei se simțeau atrași mai degrabă de ideile propagate de Vasile Barba³⁵ la Freiburg și Iancu Perifan³⁶ la Paris, a unității armânilor din România cu confrății lor din regiunile de baștină, Grecia, FRI Macedonia, Albania și Bulgaria și cu cei din diaspora din Europa Occidentală, Statele Unite, Australia, Serbia.

Au apărut în România organizații ca „**Fara Armânească**”³⁷, cu filiale (filiale) la București, Tulcea, Constanța, Călărași și alte orașe, „**Sutsata di Cultură Armână**”³⁸ din București, „**Liga a armânjiloru ditu România**”³⁹, „**Organizatsia Tinirlor Armânj dit România**”⁴⁰, „**Asociația Femeilor Aromâne din România**”, „**Asociația Femeilor Aromâne de Pretutindenii**”, care tind

³⁵ **Vasile Barba** (1918-2007). A înființat „Uniunea pentru Limba și Cultura Armână” și a publicat Revista „Zborlu al nostru”. Împreună cu Iancu Perifan, Nicolaki Caracota, Iani și Kira Mantsu, au militat pentru recunoașterea armânilor ca minoritate ce trebuie protejată, contribuind astfel la emiterea Recomandării Consiliului Europei nr 1333 din 1997 pentru protejarea limbii și culturii aromâne.

³⁶ **Iancu Perifan**. Născut în 1923, a fugit din România în 1948. Fondator AFA – Association des Français Aroumains. Și-a unit forțele cu Vasile Barba (a se vedea mai sus).

³⁷ Comunitatea Armânilor din România

³⁸ Societatea de Cultură Aromână

³⁹ Liga Armânilor din România

⁴⁰ Organizați Tinerilor Armâni din România,

să sprijine ideea că armânii sunt o entitate aparte, „**Fundația Mușata Armână**”, „**Sutsata Armânească di Craiova**”, etc. care tind spre poziția SCMR.

În afara granițelor României sunt active „**Society Farsarotul**”⁴¹ în USA, „**Association des Français Aroumains**”⁴² în Franța, „**Macedo-Armânj Community of Australia**”⁴³, „**Vlach Association of Australia**”⁴⁴, „**Uniunea Makedonarmânilor dit Ghirmânie**”⁴⁵, în Germania, „**SCD „Lunjina**”⁴⁶ în Serbia, iar în locurile de baștină: „**Sutsata Armanjlji dit Albanii**”⁴⁷ în Albania, „**Uniea ti Cultură-a armânilor dit Machidunii**”⁴⁸, „**Tinira Armăname ali Machedonii**”⁴⁹, „**Comuna Armânească « Fratslji Manaki »-Bituli**”⁵⁰, „**Liga Armânilor di Macedonia**” și două partide politice armânești în FRI Macedonia, „**Sutsata Armânjljor di Sofia**”, „**Sutsata Armânjljor di Dupnitsa**”, „**Sutsata Armânjljor di Veligrad**”, „**Sutsata Armânjljor di Peshtera**”⁵¹ în Bulgaria, „**Sutsata Vlahilor/Armânjljor di Veria**” în Grecia⁵². Există, fără îndoială multe altele pe care le-am omis, omisiune pentru care cer scuze. În toate aceste țări au apărut edituri armânești, reviste, cărți, publicații în armânește, s-au scris poezii, nuvele, romane, cărți de călătorie și istorice, au luat avânt formații de muzică și dansuri tradiționale, s-au tradus lucrări în și din armână.

Un fenomen inedit a fost apariția acum doi ani a primului film artistic de lung metraj despre armâni, cu „actori” (doar câțiva fiind profesioniști) armâni, vorbit în întregime în armânește și subtitrat în limbile română, franceză, engleză, albaneză, macedon-slavă, grecește: „**Nu sunt faimos, dar sunt Aromân**” al lui **Toma Enache**. filmul a rulat pe două continente, a primit mai multe premii internaționale, iar Primarul New-York-ului a decretat ziua premierei în orașul lui ca fiind ziua culturii și limbii aromâne. Un detaliu amuzant subliniat de actorul Rudy Rosenfeld la premiera de la București: este singurul film din istoria cinematografiei în care un evreu vorbește în armânește. Filmul a apărut acum în format DVD și Toma Enache lucrează deja la un al doilea film armânesc, iar alți cinești lucrează și ei la noi filme. În luna mai 2015 a avut loc premiera, la Câmpulung Muscel și apoi la București, a celui de al doilea film în limba armânească, un „film artistic-documentar”, „**Cârvanea Armânească**”, în regia lui **Pero Tsatsa**

⁴¹ Societatea Fârșerotul

⁴² Asociația Francezilor Armâni

⁴³ Comunitatea Makedon-Armână din Australia

⁴⁴ Asociația Vlahă a Australiei

⁴⁵ Uniunea Makedonarmânilor din Germania

⁴⁶ Societatea Sârbo-Tințară „Lumina”

⁴⁷ Societatea Armânii din Albania

⁴⁸ Uniunea de Cultură a Armânilor din Macedonia

⁴⁹ Tânăra Armăname a Macedoniei

⁵⁰ Comuna Armânească Frații Manakia - Bitola

⁵¹ Societatea Armânilor din Sofia, din Dupnitsa, din Velingrad, respectiv din Peștera

⁵² Situația în Grecia este oarecum specială. După căderea regimului coloneilor (1967-1974), atitudinea față de „Vlahi” s-a schimbat. În timp ce nu este acceptată existența oricăror minorități naționale (doar religioase – asemănătoare cu concepția „Millet”-urilor în Turcia otomană) s-au înființat Societăți ale Vlahilor din Grecia, practic în toate localitățile care au o prezență armânească semnificativă. Deși nu sunt recunoscuți ca „minoritate” de nici un fel, nici măcar culturală, iar despre limbă se continuă să se afirme că nu este scrisă, în pofida atâtor și atâtor publicații în afara țării și că oricum este un dialect al limbii grecești, cântecele și dansurile „Vlahilor” sunt promovate și în fiecare an, în fiecare centru tradițional al armânilor, se țin festivaluri spectaculoase. În toate aceste centre există sedii locale ale asociației, în multe din ele există muzee superbe cu exponate din viața armânilor, ba chiar apar, contrar teoriei, publicații în „Βλάχικα” - Vlahika. Ultima dată când am fost în Grecia, în vara anului 2014, soția mea a cumpărat un exemplar superb al unui dicționar „vlah”-grec ce tocmai fusese publicat.

Armânii în România Secolului XX

din FRI Macedonia, finanțat în special de către **Emil Hagi**, care a jucat și rolul principal. Iarăși, este semnificativ faptul că „stelele” nu sunt actori profesioniști, iar un număr mare dintre ei nu sunt nici măcar armâni. Vor urma și alte premiere în alte orașe și, fără îndoială, în alte țări.

Se confirmă astfel tradiția începută de frații avdeleați Manakia, pionierii cinematografinii balcanice și mai târziu, în 1930, de Marcu Beza cu documentarul despre călătoria sa la Muntele Athos, în Palestina, Turcia și Grecia.

În România și nu numai, se sărbătorește în fiecare an, la 23 mai, „**Ziua Națională a Armânilor**”, în amintirea Decretului Imperial din 1905 (10 mai pe stil vechi), când a fost recunoscută și legalizată existența „Millet-ului Ulah (Vlah)”, sărbătorire contestată de unii armâni, ignorată de oficialități și atacată în unele publicații. Mai puțin cunoscut este faptul că sărbătorirea la 9 mai pe stil vechi (data semnării decretului de către sultan) a evenimentului fusese recomandată a se face în toate localitățile aromânești de către însăși autoritățile de la București.⁵³

În **Grecia**, practic în toate orașele și satele armânești, se țin festivaluri de cântece și dansuri tradiționale, în special, în jurul zilelor sfinților importanți în tradițiile „Vlahilor”: Sf. Gheorghe, Sf. Maria, Sf. Dimitrie, etc. Festivaluri similare, deși pe scară mai mică, se țin și în România, la București, Tulcea, Constanța, Câmpulung Muscel, Dudeștii Noi din județul Timiș, Călărași și alte localități.

Deasemeni au loc festivaluri și simpozioane și în **FRI Macedonia**, însă ceea ce o face unică este faptul că în această țară, armânii sunt recunoscuți ca minoritate, au protecția oferită de o lege, bazată pe convențiile comunitare, au cursuri de limbă în școli, programe în limba lor la radio și televiziune. Este prima țară care a făcut acest pas.

Înțeleg că și în **Albania** s-au făcut ceva progrese în această privință.

Înainte de a trece la memoriile lui George Beza, amintesc că majoritatea celor din generația sa, ca și el de altfel, erau adepți ai teoriei că locul armânilor era în România ca „patrie mămă”, iar, chiar dacă cu timpul au început să se îndoiască de acest crez, din motive pragmatice nu puteau vorbi cu autoritățile cărora le cereau ceva, în presă și în procese penale decât în termenii apartenenței armânilor la neamul românesc. Aceasta nu l-a împiedicat însă să vadă carențele politicii românești față de armâni și să intervină cu mijloacele de care dispunea atunci când interesele neamului său erau lezate.

Încercările unora de a pune sub semnul egalității atentatul lui Beza din 1930 și asasinatele politice din anii ce au urmat, în care uneori au fost implicați alți armâni, este tot atât de falsă pe cât este de regretabilă.

Atentatul lui Beza împotriva lui Angelescu a fost făcut ca un strigăt de durere și un avertisment pentru a obține revizuirea politicii guvernamentale față de compatrioții săi coloniști și potențiali coloniști în Cadrilater. Un gest al unui armân pentru armâni. De altfel, roadele nu au întârziat să apară după un timp. Angelescu a fost remaniat iar guvernul din care făcuse parte a căzut peste câteva luni, făcând loc după alte câteva cabinete de scurtă durată unui guvern condus de Nicolae Iorga, favorabil coloniștilor. Beza se asigurase că focurile de armă nu-l puteau ucide pe Angelescu, asumându-și însă riscul ca el însuși să fie ucis.

⁵³ Ionuț Nistor, „Problema aromână în raporturile României cu statele balcanice 1903-1913, Editura Universității Alexandru Ion Cuza, 2009.

George Beza

Asasinatelor politice erau însă în primul rând acte de răzbunare, de pedepsire, de eliminare fizică a adversarilor, o metodă de a impune cu mijloace letale o anumită linie politică. Aceasta a dus în cele din urmă la instaurarea dictaturii regale, urmată de regimul autoritar al lui Ion Antonescu, cu toate consecințele ce au decurs.

O altă remarcă, mai ales pentru cititorul avizat, este că, deși Beza era Pindean, când vorbește despre armâni face referire de multe ori la fărșeroți. Mai mult, a locuit la Săcălaz, i-a contactat pe deportații din Bărăgan, a cumpărat în numele lor terenuri (și unul pentru el însuși) la Pipera și Tunari... toate locuite în principal de fărșeroți. La un moment dat mi-am dat seama de ce: tatăl lui, bunicul meu, Dimitrie Beza a fost până la plecarea lui spre România, institutor la Korçë⁵⁴. Este mai mult ca probabil ca o bună parte a emigranților veniți în anii 1920-1930 din Curceaua, Pleasa și alte sate apropiate, părinți de-ai elevilor sau elevi de-ai lui să-l fi contactat, de cum au sosit în România, în primul rând pe omul pe care îl cunoșteau și respectau, pe dascălul lor, iar tânărul George să-i fi cunoscut, în afara rudelor mai mult sau mai puțin apropiate din Avdela, Perivoli, Vovousa⁵⁵, de la Ianina și Veria, de la Bitola și Vlaho-Clisura, pe fărșeroții apropiați tatălui său.

*De ce subtitlul „**Tragedia unor idealuri și a unor generații legate de acestea**”? Viața tatălui meu și a generației sale ascunde o dublă tragedie:*

- *ca armân, militant ce credea, cel puțin la vremea aceea, în idealul politicii de aducere a conaționalilor săi în România, când de fapt în sânul clasei politice nu exista un consens absolut în această privință, când țara, care s-a trezit dintr-odată cu dublarea populației și creșterea exponențială a numărului minoritarilor, preocupată mai ales cu integrarea Transilvaniei, Banatului, Bucovinei și Basarabiei, nu era pregătită în nici un fel pentru acest influx și, mai mult, relația autorităților cu confrății săi a fost de la bun început prost gestionată și*
- *ca român, când a trăit destrămarea României Mari, prăbușirea idealurilor generației sale și represiunea ce a avut loc după 1945.*

În ambele ipostaze, atât el cât și alții ca el au fost reprimăți și persecutați. Mulți au murit cu arma în mână ca luptători anti-comuniști, sau în închisorile și lagărele de exterminare, sau ca și el, au murit în exil, departe de țara lor și de neamul/neamurile cărora și-au dedicat toate energiile și însăși viața.

O ultimă observație: Manuscrisul original al lui George Beza, conține și un document intitulat „Memoriul prezentat Conferinței de Pace de la Paris în 1946” redactat de Theodor Bellu, fost deputat, vice-președintele al Asociației Evacuaților din Dobrogea de Sud. L-am tradus în românește (uzanța diplomatică a vremii era ca astfel de documente să fie redactate în limba franceză), însă am hotărât că ar fi mai bine să-l ofer în format PDF, separat, oricărei persoane care dorește să-l citească.

Paul Michael Beza, martie-mai 2015

⁵⁴ Curceaua în armânește

⁵⁵ Băiasa în armânește

Armânii în România Secolului XX

1

DESPRE AROMÂNII⁵⁶

Românii din Europa sud-estică (macedo-românii) sunt urmașii macedo-tracilor romanizați în perioada expansiunii romane în Orient, mai ales începând cu victoria lui Cezar în lupta de la Farsala-Grecia, în urma căreia veteranii acestor lupte au fost colonizați în Epir și Pind. De atunci, ei își spun cu mândrie: romani farsalioți (români fărșeroți). Stăpâni ai munților și câmpiilor aferente, ei s-au ocupat cu păstoritul, comerțul și meșteșugul armelor. În epoca bizantină ei erau organizați în „celnicate” și „căpităname” în regiunea Abela (Pind) și Caterina (Tesalia). Macedoromânii au întemeiat chiar Regatul româno-bulgar al Asăneștilor la începutul mileniului actual-1185. În perioada dominației otomane asupra sud-estului european, românii macedoneni erau temuți de turci, care le respectau privilegiile istorice. Numeroși au fost macedo-românii organizați în armatolii (formații militare), care aliați cu armatele creștine ale venețienilor, luptau contra otomanilor, iar în 1821, ei au fost în fruntea răscoalei creștine care a realizat independența Greciei.

În urma succesului independenței Greciei, macedo-românii au aspirat la crearea unui stat al lor, macedonean independent, axat în jurul fermentului latin răsăritean. România a sprijinit această năzuință. Astfel în urmă cu un secol, în 1879, la București a fost întemeiată „Societatea de Cultură Macedo-Română” din inițiativa macedo-românilor emigrați în România, ca și a numeroșilor daco-români a căror conștiință națională îi determina să acționeze în favoarea conaționalilor lor din Peninsula Balcanică, aflați sub opresiunea otomanilor. Grație ajutorului României și acțiunii „Societății de Cultură”, bisericile și școlile macedo-române au prosperat, cultura s-a dezvoltat și conștiința națională a luat avânt în Macedonia.

Războaiele balcanice (1912, 1913) și primul război mondial (1914-1918) au lichidat Imperiul Otoman, dar au stabilit în Balcani o ordine teritorială și statală care a consolidat cele patru state de la sudul Dunării: Iugoslavia, Bulgaria, Grecia și Albania. Aceasta a condamnat poporul macedo-român la o existență de neam împărțit între cele patru state amintite mai sus. Cu mijloacele moderne de deznaționalizare, prin școală, armată, funcționarit, dislocare profesională și teritorială, pieirea națională macedo-română apărea sigură și rapidă.

Fruntașii locali ai macedo-românilor, comunitatea macedo-românilor din România și statul român au considerat că cea mai bună cale de urmat era transferarea românilor din Peninsula Balcanică în România și fixarea lor în Dobrogea, prin schimb de populație cu Turcia, Bulgaria, Iugoslavia și Grecia. Transferarea era calea desăvârșirii unirii tuturor românilor într-unul și același stat național și unitar, aducând pe macedo-români în vatra străbună, în care se găseau întruniți din 1918 toți ceilalți români. În primul război mondial, Bulgaria aliată cu Germania și Austro-Ungaria a ocupat toată Dobrogea, iar în 1918 refuza să se retragă. Cu ajutorul trupelor aliate din Peninsula Balcanică, Dobrogea a fost eliberată și astfel aducerea în țară a macedo-românilor a devenit posibilă. Transferul aromânilor din Balcani, împiedicat de primul război mondial, a început în 1925, după promulgarea Constituției României Unite⁵⁷. Majoritatea

⁵⁶ Capitolele 1 și 2 sunt extrase dintr-un interviu acordat de George Beza ziarului „Dreptatea - The Justice” din USA în 1985. Se redau doar răspunsurile, întrebările fiind subînțelese din context.

⁵⁷ Constituția promulgată la 26 martie 1923. Considerată a fi una din cele mai avansate constituții ale timpului, era bazată pe cea din 1866, adaptată noii situații în care statul se dublase ca mărime și incorporase provincii ce

macedo-românilor au venit cu vapoarele pe mare, prin portul Constanța și au trecut prin casa noastră, tatăl meu⁵⁸ fiind secretarul pentru Dobrogea al „Societății Junimea Macedo-Română” și reprezentant al „Societății de Cultură,” iar eu fiind adjunctul său. Ca ziarist, redactor la cotidianul „Epoca” și colaborator la reviste macedo-române, am susținut transferul și am dus campanie contra adversarilor acțiunii.

La 8 iunie 1930, regele Carol al II-lea s-a urcat pe tron și imediat, la numai două săptămâni, a semnat decretul de aprobare a legii Dobrogei Noi prin care pământurilor din Dobrogea destinate împrăștiării macedo-românilor, li se dădea o altă destinație. Legea, considerată a fi antinațională de către opinia publică, a fost totuși promulgată de rege. A urmat un întreg epilog judiciar. Toată opinia publică s-a ridicat împotriva acestei legi, în cele din urmă guvernul a fost răsturnat, Nicolae Iorga, susținător al macedo-românilor a fost numit prim ministru⁵⁹ și opera de aducere a românilor din Balcani a continuat.

În 1933, Hitler⁶⁰ ia conducerea Germaniei și instigând la uciderea primului ministru al României, Ion G. Duca, urmată de asasinarea regelui Alexandru⁶¹ și a cancelarului Dolffuss al Austriei conducerea României și a Micii Antante a fost destabilizată. În acea perioadă de timp, am înțeles că nu numai opera de transferare a românilor din Balcani era în primejdie, ci însăși ființa de stat a României: integritatea sa teritorială, uniunea națională, libertatea și suveranitatea, întregul patrimoniu material și moral al românilor erau grav amenințate. Existența României era în pericol de a fi desființată de Germania nazistă și Rusia sovietică.

Am înțeles că o luptă grea și lungă se pregătea și că ea cerea luptători bine pregătiți. Am început deci să mă pregătesc pentru lupta împotriva imperialismului nazisto-sovietic, căreia m-am devotat începând din anul 1935 și din care nu m-am oprit decât după înfrângerea nazismului, în 1945. Cât despre soarta Dobrogei și a transferului macedo-român, ca urmare a pactului germano-sovietic încheiat la 23 august 1939, germanii și rușii s-au înțeles între ei să împartă Europa răsăriteană: Sovieticii au luat în 1940 Basarabia și Bucovina, Ungaria a luat Transilvania de Nord, Bulgaria a luat Dobrogea de Sud, iar Germania a ocupat ceea ce a mai rămas din România dezmembrată. Cei 116.000 de români și macedoneni din Dobrogea de Sud au fost din nou transferați, de astă dată în Dobrogea de Nord și în județul Ialomița.

În ceea ce mă privește, m-am refugiat în Orientul Mijlociu și m-am angajat voluntar în forțele armate aliate. Am fost numit consilier cu grad de ofițer, la Marele Cartier Aliat din Orientul Mijlociu, atașat la Direcția Operațiunilor Speciale și a Războiului Politic.

aparținuseră unor imperii defuncte. În vigoare până în luna februarie 1938, când a fost înlocuită de constituția regelui Carol II, și din nou între 23 august 1944 și 30 decembrie 1947 când regele Mihai I a abdicat și a fost proclamată republica (Republica Populară Română).

⁵⁸ **Dumitru (Dimitrie) Beza**, profesor, născut la Avdela, sat în munții Pindului, la 16 August 1876. Era înrudit după mamă cu familia Papahagi. A profesat în Macedonia iar în 1903 a imigrat în România și a predat la școli în Ghimpații de Vlașca (unde s-a și căsătorit) și în Dobrogea.

⁵⁹ 18 aprilie 1931-31 mai 1932

⁶⁰ **Adolf Hitler** (1889-1945), Cancelar (prim ministru) în 1933 și “Führer und Reichskanzler” – “Conducător” cu puteri dictatoriale după moartea președintelui Germaniei, Mareșalul Hindenburg, în 1934. După încheierea pactului de la 23 august 1939 cu Uniunea Sovietică (Pactul Molotov-Ribbentrop) a avut mână liberă să atace Polonia la 1 septembrie declanșându-se astfel cel de al doilea război mondial. S-a sinucis la Berlin la 30 aprilie 1945, la 10 zile după ce împlinise 56 de ani.

⁶¹ Al Iugoslaviei

CHESTIUNEA ROMÂNILOR DIN PENINSULA BALCANICĂ ȘI A TRANSFERĂRII LOR ÎN ROMÂNIA

În timpul domniei lui Alexandru Ion Cuza, România a pornit o politică de sprijinire a aromânilor din Peninsula Balcanică, politică pe care regele Carol I a continuat-o și dezvoltat-o.

După războiul de independență din 1877, această politică a luat amploare și cauza românilor din Balcani a căpătat o și mai mare importanță.

La 23 septembrie 1879, a fost creată la București „Societatea de Cultură Macedo-Română” cu scopul de a ajuta pe românii din Imperiul Otoman să aibă biserici și școli, în care preoți și profesori să predea în limba română. De asemenea să-i ajute a dezvolta literatura și graiul aromân, difuzând cartea și cultura românească pentru a desăvârși conștiința națională a românilor de la Sud de Dunăre.

Statul român, intelectualitatea română și opinia publică, sensibilizată de asociații culturale și în colaborare cu Societatea de Cultură Macedo-Română, au făcut în anii 1879-1913 o remarcabilă operă națională. În primul război balcanic (1912-1913), românii macedoneni au fost alături de întreaga creștinătate sud-est europeană, în lupta de eliberare a popoarelor balcanice de sub stăpânirea otomană.

România era nemulțumită de faptul că statele succesoare ale Imperiului Otoman nu recunoscuseră macedo-românilor autonomia națională în regiunile unde ei erau majoritari, dar mai ales de faptul că Bulgaria a pornit al doilea război balcanic (1913) cu scopul de a-și întinde stăpânirea asupra întregii Macedoniei și Traciei.

Ca toate celelalte state balcanice, România era interesată în împărțirea teritoriului sud-est european, rezultat din alungarea ocupanților turci. În Peninsula Balcanică locuia aproape un milion de români, împrăștiați în Macedonia, Tracia și de-a lungul sudului Dunării. Imposibilitatea materială a României să participe militar la împărțirea zonei geografice locuite masiv de români, nu răpea însă României dreptul de a reclama o reglementare teritorială pentru naționalii săi aromâni. În baza acestui drept, România a participat la cel de-al doilea război balcanic, ca aliată a Greciei și Serbiei, ce fuseseră atacate de Bulgaria. Armata română a trecut Dunărea cu dublu scop:

1. De a face să înceteze lupta fratricidă din Balcani;
2. Să rezolve problema unificării macedo-românilor cu frații lor din bazinul Carpato-Danubian prin transfer de populație.

Cum România era separată de sute de kilometri de regiunile locuite de aromâni, ea a cerut în compensație un teritoriu în care să poată oferi vatră de așezare macedo-românilor, în număr de peste un sfert de milion ce se găseau sub stăpânirea Bulgariei. Acest teritoriu compensatoriu revendicat de români, a fost considerat în mod just Dobrogea de Sud.

Dobrogea fusese locuită în antichitate de traci, iar de-a lungul Mării Negre fusese implantată cu colonii elino-romane. Imperiul Roman și-a extins stăpânirea asupra Dobrogei în aceeași perioadă în care a cucerit Dacia, construind ca dovadă milenară „Tropaeum Traiani” la Adamclisi. Romanizarea tracilor dobrogeni a început concomitent, acum două milenii. În perioada năvălirilor barbare, Dobrogea devine culoar de trecere spre strâmtoarea Bosfor,

marea Egee și Adriatica, autohtonii romani retrăgându-se de-a lungul malurilor Dunării și în cetățile de pe țărmul Mării Negre.

Sub domnia lui Mircea cel Bătrân, Valahia și-a extins din nou stăpânirea asupra Dobrogei, din necesitatea de a avea ieșire la mare. Stăpânirea română ia însă sfârșit în 1417 și Dobrogea devine o provincie a Imperiului Otoman, rămânând astfel până în 1878, când a devenit din nou românească.

Pe perioada stăpânirii lor, sultanii otomani au transformat Dobrogea în bază militară și au colonizat acolo turci, tătari, arabi din Siria și populații mongoloide. La congresul de la Berlin din 1878, România a revendicat Dobrogea; ea a fost însă nedreptățită, fiindcă sudul provinciei a fost atribuită Bulgariei, susținută de Rusia, deși populația bulgară era minimă.

Prin legile de organizare a teritoriului dobrogean din 1 aprilie 1882 și martie 1884, terenurile proprietatea statului din Dobrogea au fost destinate împrumietării românilor coloniști. De asemenea a fost legiferat dreptul de preemțiune al statului asupra oricărui teren pe care turcii ce doreau să emigreze, îl vindeau. Dobrogea de Nord a ajuns să fie locuită în mare majoritate de români.

În același timp, în Dobrogea de Sud, bulgarii au inițiat și ei o acțiune de colonizare cu bulgari aduși din partea de sud a țării. În 35 de ani (1878-1913) populația bulgară a crescut, în această regiune, de la mai puțin de 10.000 locuitori în momentul anexării, la aproape 140.000 de bulgari. Astfel, Bulgaria și-a extins stăpânirea asupra Dobrogei de Sud, unde populația turco-tătară era în 1878 în proporție de 90%, în timp ce aproape un sfert de milion de români erau ținuti în interiorul Bulgariei. Nu era mai firească atribuirea întregii Dobroge, României, în scopul de a transfera acolo sutele de mii de români din Balcani? După cel de al doilea război balcanic, România a revendicat și a obținut să i se atribuie și Sudul Dobrogei. Astfel calea transferului aromânilor din sud-estul european era deschisă.

În scopul de a lua în primire domeniile Imperiului Otoman, achiziționate temporar de bulgari, guvernul român a adoptat legea de organizare a teritoriului din Dobrogea de Sud. În urma verificărilor titlurilor de proprietate, s-a stabilit că totalul terenurilor arabile era de 466000 ha, din care 230000 era proprietatea cetățenilor de origine turcă sau bulgară, iar 236000 ha era proprietatea Statului român. Guvernul României dispunea deci de mijloacele necesare (52% din terenuri), ca să atingă următoarele trei obiective:

1. transferul românilor de peste hotare
2. împrumietărirea lor
3. normalizarea frontierei de sud-est a țării.

Legea de organizare a teritoriului completată cu legea de împrumietărirea a românilor și cu politica de imigrare a macedo-românilor, erau menite să restabilească în avantajul elementului român, echilibrul etnic pe care colonizările efectuate de Turcia și Bulgaria îl modificase în favoarea lor. Românzarea Dobrogei a spulberat însă planurile de expansiune bulgară asupra întregii Dobroge, astfel ca Rusia și Bulgaria să stabilească frontiera comună la gurile Dunării, transformând Basarabia și Dobrogea în culoar de penetrație rusească spre Bosfor și Mediterana Orientală. Într-adevăr în primul război mondial Bulgaria a ocupat imediat întreaga Dobroge și a stabilit frontieră comună cu Rusia, pe Dunăre. Prin tratatul de pace de la Neuilly, întreaga Dobroge a revenit României.

Armânii în România Secolului XX

Între cele două războaie mondiale, Bulgaria a continuat să revendice întreaga Dobroge, sprijinită de Uniunea Sovietică, care și ea revendica anexarea Basarabiei, spre a stabili legătura cu fratele mai mic din sudul Dunării. Guvernul ei a inițiat și sprijinit activitatea unor organizații paramilitare șoviniste-revizioniste, unele de tip fascist, altele de factură bolșevică, care făceau propagandă dușmănoasă împotriva României și organizau acțiuni teroriste pe teritoriul românesc. Ele treceau frontiera în grupuri înarmate, săvârșind crime și acte de teroare în interiorul Dobrogei. Erau asasinați grăniceri, jandarmi, funcționari de stat, români împrăștiți și chiar și copii. Inspectoratul general al jandarmeriei a publicat în august 1930, statistica oficială a incursiunilor de comitagii bulgari în Dobrogea în perioada 1920-1930. În zece ani fuseseră săvârșite 1268 de incursiuni de bande înarmate pe teritoriul românesc, pentru asasinat, devastări și acte de teroare.

Efortul propagandei revizioniste bulgare, oficială sau oficioasă, era îndreptat împotriva legii de organizare a teritoriului dobrogean (legea din 1914, modificată în 1924), prin care erau identificate, delimitate și destinate împrăștiilor români și macedo-români, terenurile agricole rezervă de stat. Propaganda revizionistă bulgară, sprijinită de Germania hitleristă⁶², Italia fascistă și Uniunea Sovietică, avea drept scop anularea Tratatului de la Neuilly și anexarea Dobrogei la Bulgaria.

Pe plan intern, mobilizarea agenților revizionști din România, era îndreptată împotriva transferului în România a macedo-românilor și colonizarea lor în Dobrogea, ei fiind considerați de bulgari ca un element deosebit de tenace, neînfricoșat de propaganda bulgară și de acțiunile comitagiiilor.

Neintimidată de propaganda și acțiunea revizionistă bulgară, România a început după 1920 instalarea coloniștilor români și aromâni în Dobrogea de Sud. În perioada 1920-1936, au fost instalați în Sudul Dobrogei peste 115000 de coloniști români, dintre care o treime erau macedo-români. Urmau să se așeze încă vreo câteva zeci de mii de coloniști și acțiunea ar fi fost desăvârșită. Această acțiune de re-românizare a Dobrogei era perfect legitimă, ea având drept scop să corecteze pe plan istoric, acțiunile ilegite de colonizare cu elemente turco-tătare ale Imperiului Otoman în secolele 18 și 19, sau acțiunile tot atât de ilegite ale statului bulgar în cei 35 de ani cât a stăpânit Cadrilaterul dobrogean, perioadă scurtă dar în care a bulgarizat masiv.

Anii 1929-1931, anii de vârf ai marii crize economice mondiale, au fost considerați de revizionștii bulgari ca fiind favorabili împotriva românizării Dobrogei. Parlamentarii români de origine bulgară: C. Angelescu, Șt. Pencoff, Tancof, Ștefanof și ceilalți deputați minoritari din Durostor și Caliacra, cele două județe ce constituiau Cadrilaterul au redactat în 1929 un proiect de lege care anula legislația anilor 1914-1924 și o înlocuia printr-un alt text care prevedea:

- a. Trecerea judecării bandelor de comitagii bulgari din competența Curții de Apel din Constanța, în competența Curților de jurați din Bazargic și Silistra, locuite în majoritate de turci și bulgari. Crimele comitagiiilor și comandourilor bulgare urmau deci să fie judecate de conaționalii lor din cele două orașe.
- b. Terenurile proprietatea statului menite împrăștiilor românilor urmau să treacă în proprietatea minorității bulgare colonizate în Dobrogea în ultimele decenii.

⁶² După 1933

c. Zădărnicea opera de românizare a frontierei de sud-est a țării, adică aducerea de români și macedoromâni și colonizarea lor pe terenurile proprietatea statului și admitea continuarea colonizării de bulgari în această regiune. Se deschidea astfel calea revendicării Dobrogei de către Bulgaria, pe temeiul prezenței unei majorități bulgare în Cadrilaterul Sud-Dobrogean. Ceea ce de altfel s-a întâmplat în 1940, când România a plătit ezitățile sale prin pierderea Cadrilaterului și oprirea colonizării în această provincie, în anii 1928-1931 și 1932-1933.

Când în 1929 s-a aflat de proiectul de lege propus, partidele politice: liberal, averescean, iorghist și conservator, au luat poziție imediat împotriva sa. De asemeni cea mai mare parte a presei, precum numeroase personalități și organizații patriotice: Liga Culturală, Cultul Patriei, asociațiile foștilor combatanți, invalizi, văduve și orfani de război, Tinerimea Română, etc... În avangarda acțiunii în favoarea românizării frontierei sud-dobrogene, prin aducerea de macedo-români și împrumutarea lor în această zonă, s-au situat cele două organizații macedo-române din țară, Societatea de Cultură Macedo-Română și Societatea Junimea Macedo-Română. Au trimis de asemenea adevizați macedo-românii din America, organizați în Societatea „Fărșerotul”.⁶³

Presa cotidiană și periodică a susținut acțiunea patriotică împotriva acestui proiect de lege, remarcându-se în special ziaristul George Beza.

Statul Român, prin regența⁶⁴ alcătuită de patriarhul Miron Cristea⁶⁵, Gheorghe Buzdugan⁶⁶ și prințul Nicolae⁶⁷, a respins încercările minoritarilor bulgari de a modifica legislația și regimul juridic al Dobrogei, împotriva securității naționale a frontierei sud-dobrogene și în dezavantajul desăvârșirii unității naționale prin aducerea în țară și așezarea în Cadrilater a aromânilor din Bulgaria și celelalte țări balcanice, unde erau amenințați cu deznaționalizarea.

Regele Carol al II-lea, restaurat pe tronul României la 8 iunie 1930, a admis depunerea în Parlament a proiectului de lege alcătuit de deputații bulgari. Cu o grabă nejustificată și suspectă, se voia ca în urma pasiunilor stărnite de restaurare, să se treacă neobservat prin parlament, la sfârșit de sesiune, un proiect de lege care amenința securitatea frontierei de sud-est, cât și soarta macedoromânilor și tuturor aromânilor din Balcani, amenințați să dispară ca entitate națională. Consiliul Legislativ, la 26 iunie 1930, sub președinția lui Ion Ionescu-Dolj, luând în examinare proiectul de lege pentru organizarea Dobrogei Noi, s-a pronunțat în unanimitate împotriva acestui proiect.

⁶³ „The Society Farsarotul”, fondată în 1903 de către **Nicolae Cican**, absolvent al liceului român de la Bitola (Monastir), cu scopul de a ajuta imigranții fărșeroți să se adapteze la viața în America și de a prezerva limba și cultura acestora. Inițial a purtat numele de „Societatea Română de Ajutor și Cultură „Speranța””, și-a schimbat numele în cel actual în 1906. Și-a deschis ulterior porțile tuturor aromânilor, indiferent dacă erau sau nu fărșeroți, iar mai recent a început să primească membri și din alte țări și din alte comunități din Statele Unite.

⁶⁴ Din timpul primei domnii (20 iulie 1927- 8 iunie 1930) a Regelui Mihai I, când era minor.

⁶⁵ **Miron Cristea**, născut Elie Cristea la Toplița, la 20 iulie 1868, decedat la Cannes la 6 martie 1939. Mitropolit (1919), apoi primul Patriarh al României (1925).

⁶⁶ **Gheorghe Buzdugan** (Focșani, 1867-București, 7 octombrie 1929. Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție din 1924 și până la numirea lui în Consiliul de Regență. După moartea sa, a fost succedat în consiliu de către Constantin Sărățeanu.

⁶⁷ **Prințul Nicolae** (Peleş 18 august 1903-Madrid, 9 iunie 1978) . Al doilea fiu al Regelui Ferdinand și al Reginei Maria, era Locotenent onorific al Royal Navy, marina regală britanică, în momentul numirii sale în consiliul de regență.

Armânii în România Secolului XX

Privitor la clauza din proiect, ca bandele de comitagii bulgari să nu mai fie judecate de Curtea de Apel din Constanța, ci de Curțile de Jurați din Bazargic și Silistra, Consiliul Legislativ opina: *„Este știut că aceste dispozițiuni au fost introduse tocmai în vederea stârpirii bandelor de comitagii. E de asemenea știut că atacurile acestor bande nu au încetat. Nu este prin urmare recomandat să se abroge singurele măsuri legale care pot să arunce puțină teamă în sufletele fioroșilor bandiți, spre a înceta acțiunile lor criminale”*.

Privitor la dispozițiile referitoare la proprietățile și domeniile statului, Consiliul Legislativ constata: *„Se desființează efectele legii din 1 aprilie 1914 și se pune în discuție întreaga proprietate ce intrase în acest mod în proprietatea statului. Mai mult, se pune în discuție proprietatea acordată de stat coloniștilor în baza art. 129 din legea de la 1914 ... Prin aceste măsuri, opera de colonizare va fi lovită. Fiind dat că și Curtea de Casație română a recunoscut ca legală starea de lucruri din Dobrogea Nouă⁶⁸, cu privire la proprietate și că legea din 1914 este constituțională, Consiliul crede că este în interesul acțiunii de stat, ca sistemul legii din 1914 să fie menținut ... rămânând ca statul să poată să rezerve partea de teren necesară colonizării ...”*

Pentru a opri adoptarea acestui proiect de lege al deputaților bulgari, partidele și organizațiile patriotice au protestat și organizat demonstrații publice care să atragă atenția maselor și opiniei publice asupra acestei probleme de interes național fundamental.

Este demn de amintit adunarea de protest organizată în a treia decadă a lunii iunie 1930, în preziua începerii discutării acestui proiect în parlament. La „Apelul Societății de Cultură Macedo-Române”, căruia i s-au asociat Liga Culturală, Cultul Patriei, Tinerimea Română, IOVR, etc., zeci de mii de manifestanți, în frunte cu sute de delegați ai comunităților macedo-române din Dobrogea, s-au adunat la Ateneul Român, manifestând apoi pe străzile capitalei.

În ziua de 24 iunie 1930, în Adunarea Deputaților a început discuția la proiect.

Au luat parte la discuții împotriva proiectului: Nicolae Iorga⁶⁹, deasemeni Ion Buzdugan⁷⁰, Pamfil Șeicaru⁷¹ și alții. Au susținut proiectul: Constantin Angelescu, Ștefan Pencoff, Omer

⁶⁸ Sinonimul în legislație al teritoriului cunoscut și ca Dobrogea de Sud sau Cadrilaterul.

⁶⁹ **Nicolae Iorga** (1871, Botoșani-1940, Strejnic, jud. Prahova). Unele surse afirmă că era descendentul unei familii de Aromâni stabiliți în Moldova în Sec. XVII. Istoric și om de cultură. Studii Universitare Iași, Paris, Berlin, Leipzig, Doctor Universitatea București. Din 1894 Șeful Catedrei de Istorie la Universitatea din București. Unul din studenții săi, pe care de altfel l-a susținut să intre în diplomatie, a fost Marcu Beza. Cursuri la Universitatea de Vară de la Vălenii de Munte și la universități de la Paris, Roma și alte orașe europene. Membru Corespondent al Academiei Române din 1893, Membru Plin din 1911. Deputat (1918), Senator din 1919. Fondator al Partidului Naționalist Democrat în 1910. Prim Ministru 1931-1932, Consilier Regal. Asasinat de un comando al Gărzii de Fier la Strejnic la 27 Noiembrie 1940.

⁷⁰ **Ion Buzdugan** (1887, Basarabia, Imperiul Rusesc-1967, București). Poet, scriitor și om politic. Studii de agricultură, pedagogie la Movilău, litere la Moscova, licență în drept la Iași și Doctor în Economie al Universității din Chișinău. Secretar al Sfatului Țării de la Chișinău, a semnat la 27 Martie 1918 Actul de Unire a Basarabiei cu Regatul României. Deputat de Bălți în Parlamentul României 1918-1932. După instaurarea comunismului în România, a fost marginalizat și persecutat, însă a tradus lucrări ale unora din titanii literaturii ruse, Alexandru Pușkin, Maxim Gorki și alții.

⁷¹ **Pamfil Șeicaru** (1894, Buzău-1980, Dachau, Germania). Publicist, poate cel mai talentat din generația interbelică. Studii de drept, ziarist, fondator în 1928 al cotidianului Curentul. Deputat în parlament în legislaturile din 1928, 1931 și 1933. Ctitor al mănăstirii Sfânta Ana de la Orșova. A părăsit România în 1944, trăind în Spania și în final în Germania.

George Beza

Havuz și alții. Din discursurile deputaților Nicolae Iorga, Ion Buzdugan și Pamfil Șeicaru,⁷² au rezultat următoarele:

- a. În Dobrogea s-au succedat trei colonizări:
 - Otomană, în secolele XVII-XIX, urmărindu-se turcizarea provinciei
 - Bulgară, 1878-1913, urmărindu-se bulgarizarea provinciei
 - Românească, 1920-1930 urmărindu-se restabilirea echilibrului etnic anterior, ce fusese violentat de turci și bulgari prin colonizările masive notate mai sus, în dezavantajul prezenței istorice a românilor în Dobrogea.
- b. A mai rezultat că România, fără a se atinge de proprietățile turcilor și bulgarilor și fără a urmări alungarea lor, dispunea de suficiente rezerve de teren, proprietatea statului, pentru a realiza în această zonă împrăștierea aromânilor transferați în țară din afara granițelor.
- c. În sfârșit, a mai rezultat că Bulgaria, prin comitajii și prin minoritatea bulgară din Dobrogea, mizând pe miopia opiniei publice din România, precum și pe coruptibilitatea unor politicieni români, a luptat să împiedice cu orice preț sau mijloace, românizarea Dobrogei, respectiv transferul macedo-românilor în Dobrogea și împrăștierea lor pe terenurile proprietatea statului.

Din dezbaterile la proiect, a rezultat că redactorii și suporterii săi mințeau atunci când afirmau că este vorba de „modificări minore”. În realitate se cerea modificarea structurală a legislației în vigoare referitoare la proprietățile de stat destinate împrăștiării românilor. Se cerea să se declare aceste proprietăți de stat, rezerve pentru împrăștierea viitoare a generațiilor de bulgari și turci.

După modul cum s-au desfășurat dezbaterile, în absența mării majorități a deputaților, deși se discuta o problemă de stat privind securitatea și integritatea țării, dar mai ales a faptului că, însăși în momentul votării, Adunarea Deputaților nu întrunea numărul legal, a rezultat că regele Carol al II-lea și favoriții săi care îl readuseseră pe tron (Alex. Vaida, ministru de interne și C. Angelescu, subsecretar de stat la interne) care erau de fapt și inițiatorii acestei legi anti-naționale, nu se dădeau înapoi de la nici un mijloc care să le asigure reușita. De nenumărate ori Iorga, Buzdugan, Șeicaru și alții, au atras atenția în cursul dezbaterilor, că Adunarea nu întrunește numărul necesar, fapt ce a fost consemnat în documentele legale – Monitorul Oficial.

Dar faptul cel mai grav este că însăși „pretinsa votare” s-a făcut de un număr infim, sub numărul legal, ceea ce a atras protestul deputatului Ion Buzdugan: „Domnilor deputați! Întrucât astăzi ați votat proiectul de lege pentru completarea legii Dobrogei Noi și nu sunteți în număr cum cere art. 24 din regulament, care prevede să fie cel puțin 80 de deputați prezenți, ceea ce nu sunt, protestez împotriva acestui procedeu de a se vota proiecte de legi atunci când Camera nu este în număr regulamentar”. Regele, informat de acest abuz și de falsul comis, a fost implorat să nu semneze legea. Dar el nu a ținut seama de aceste proteste și a semnat-o.

În ziua în care publicul a aflat că regele Carol al II-lea a semnat legea Dobrogei Noi, în ziare a apărut știrea că Societatea de Cultură Macedo-Română și comunitatea macedo-românilor

⁷² Redate în capitolul următor

Armânii în România Secolului XX

din Dobrogea, prin șase gloanțe oarbe⁷³ atrăgea atenția întregii națiuni române, că un act de înaltă trădare națională fusese săvârșit. Trădare a cărei consecințe România le va plăti zece ani mai târziu, prin pierderea Dobrogei de Sud.

Înainte de primul război mondial, Bulgaria instalase în Dobrogea peste 130000 de mii de bulgari. După acest război, Turcia și-a repatriat un milion de turci din Balcani, iar Grecia un milion și jumătate de greci din Asia Mică. Numai România a repatriat între cele două războaie mondiale, doar 30000 de români, abandonând pieirii peste un milion de români în Balcani. România are mult de învățat de la vecinii săi!

Este demn de notat că Nicolae Iorga, care fusese în Dobrogea de multe ori, a venit acum să protesteze împotriva acestui proiect de lege și a fost victima unui atentat săvârșit, dar neizbutit, de către comitajii bulgari. Iată cum a anunțat Iorga în Parlament această tentativă de asasinare: „... să nu se întâmple ceea ce mi s-a întâmplat mie acum patru zile în Dobrogea, când la 5 kilometri de Hârșova, abia plecasem din oraș, a trecut pe lângă urechile șoferului și a fotografului ce mă însoțea UN GLONȚ. Dacă știu să tragă cu pușca ÎN NOI cei din Hârșova, știu să tragă și acei care neam de neamul lor sunt legați de pușca lor”.⁷⁴

Este de asemeni demn de remarcat că Iorga a cerut să se consemneze că nici la dezbateri și nici la votare, Camera nu întrunea numărul legal, prin absența lor deputații înțelegând în acest mod să saboteze adoptarea acestui proiect de lege.

⁷³ Este vorba de atentatul lui George Beza împotriva Subsecretarului de Stat la Ministerul de Interne, C. Angelescu, cu care s-au solidarizat în mod public, printr-un manifest, șapte studenți aromâni: Stere Ficăta, Ion Caranica, Grigore Pihu, Stamuli Mamali, Constantin Papanace, George Ghițea și Anton Ciumeti, încarcerați cu toții la închisoarea de la Văcărești. Detalii asupra reacției comunității macedo-române la adoptarea legii Dobrogei Noi și la procesele celor șapte studenți aromâni și cel al lui George Beza, în capitolele 5, 6 și 7.

⁷⁴ Ședința Adunării Deputaților din 25 iunie 1930, publicată în Monitorul Oficial nr 94, pag. 5113-5126 din 12 oct. 1930.

HOTĂRÂREA CONSILIULUI LEGISLATIV REFERITOR LA PROIECTUL DE LEGE PENTRU ORGANIZAREA DOBROGEI NOI⁷⁵

Ședința s-a desfășurat (urmează textul integral al Procesului Verbal al ședinței)

... Sub președinția d-lui I. Ionescu-Dolj

Prezenți fiind d-nii: I. Filitti, D. Ispasiu, Cezar Vârgolici

Referent titular al lucrării d-l George Vrăbiescu.

La ordinea zilei proiectul de lege pentru organizarea Dobrogei Noi, înaintat Consiliului de către Ministerul Agriculturii și Domeniilor cu adresa nr. 115.2233 din 22 mai 1930, emanând de la acea autoritate și înregistrat la acest Consiliu sub nr. 465 de la 22 mai 1930.

Ascultând raportul d-lui consilier permanent D. Ispasiu și referatul d-lui referent titular George Vrăbiescu;

Consiliul,

Luând în examinare proiectul de lege întocmit de Ministerul Agriculturii și Domeniilor, referitor la organizarea Dobrogei Noi;

Văzând textul proiectului și expunerea de motive ce-l însoțește;

Văzând și textul legii în vigoare din 1 aprilie 1914, cu modificările făcute prin legea din 22 aprilie 1924;

Văzând că legea are de obiect:

a) Încetarea regimului excepțional sub care se află încă cele două județe ce constituie Dobrogea Nouă sub raportul distribuirii justiției penale;

b) O nouă verificare a proprietății rurale, a pădurilor și viilor, în scop de a înlătura nedreptățile provocate de erori sau omisiuni procedurale sau formale și

c) Împroprietărirea muncitorilor de pământ, români, cu preferință pentru cei care au luptat în războiul pentru întărirea neamului și între aceștia, în primul rând invalizii, orfanii și văduvele de război.⁷⁶

Consiliul examinând dispozițiunile proiectului sub raportul armonizării lor cu legile în vigoare are de făcut următoarele observații și propuneri:

I

Proiectul este intitulat „Proiect de lege pentru organizarea Dobrogei Noi” și întrucât proiectul nu se ocupă decât de o parte din chestiunile referitoare la organizarea Dobrogei Noi și cari sunt cuprinse în legile anterioare cu același titlu, Consiliul este de părere să se modifice titlul, dându-i-se un altul mai apropiat de obiectul său.

⁷⁵ Se redă aici, cu scrierea în vigoare la vremea aceea, textul integral al Procesului Verbal Nr 126 al ședinței din 26 iunie 1930 al Consiliului Legislativ, Secția I. Legea a fost în cele din urmă votată în condițiile descrise în capitolul următor, ceea ce a dus la atentatul lui George Beza și protestele ce au urmat.

⁷⁶ Remarcăm aici lipsa oricărei referiri la colonizarea „românilor”, a fraților din Balcani, motivul invocat când s-a cerut alipirea Dobrogei de Sud la România!

Armânii în România Secolului XX

Consiliul crede (că) mai exact și potrivit ar fi următorul: „Proiect de lege pentru introducerea Curților cu jurați⁷⁷ în Dobrogea Nouă, a unor dispozițiuni referitoare la verificarea proprietății rurale și a împrăștierea muncitorilor de pământ din acea parte a țării”.

II

Art. 1-3 din proiect sunt referitoare la încetarea regimului de excepțiune și introducerea în aceste două județe a regimului de drept comun în vigoare în Vechiul Regat referitor la funcționarea justiției penale.

Asupra acestei părți este de observat:

a) Curțile cu jurați nu au fost introduse și organizate până azi în cele două județe. Regimul actual, fără curți cu jurați, a existat de la anexare și a fost continuat și sub noua Constituțiune din 1923, fiind menținut prin art. 314 din legea de organizare judecătorească din 1925. Prin același text de lege a fost menținută și suspendarea funcționării curților cu jurați și în Ardeal.

Consiliul crede că introducerea Curților cu jurați în acea parte a țării, ca și în Ardeal, nu poate fi făcută în grabă, ci numai pe baza unor studii prealabile speciale; că aceste dispozițiuni trebuie rezervate codului de procedură penală, care va trebui să se întemeieze pe studiile preliminare necesare.

În orice caz aceasta este o materie rezervată Ministerului de Justiție, care prin organele de care dispune, e mai în măsură a vedea dacă este oportună facerea unei legi de aplicare a art. 105 din Constituție și în acea parte a teritoriului țării.

b) În afară de cele de mai sus, trebuie menționat că din combinațiunea art. 1 cu art. 34 din proiect, rezultă că dispozițiunile penale excepționale ale art. 65-74 din legea pentru organizarea Dobrogei Noi vor rămâne abrogate.

Ori, e știut că aceste dispozițiuni au fost introduse tocmai în vederea stârpirii bandelor de comitații. E de asemenea cunoscut că atacurile acestor bande n-au încetat. Nu este prin urmare de recomandat să se abroge singurele măsuri legale cari pot să arunce puțină teamă în sufletul firoșilor bandiți, spre a înceta acțiunea lor criminală. Nu trebuie apoi pierdut din vedere că dacă proiectul devine lege, aceste bande vor fi judecate de jurați.

Pentru aceste motive Consiliul crede că dispozițiunile din art. 1-3 trebuie scoase din proiect și rezervate codului de procedură penală, care organizând instituțiunea Curții cu jurați, pentru întreaga țară, va prevedea și măsurile necesare bunei funcționări a justiției și în acea parte a țării.

III

Prin art. 4 și următorii din proiect se admite și se organizează începerea unei noi verificări a titlurilor proprietății rurale imobiliare din cele două județe ce formează Dobrogea Nouă.

⁷⁷ **Curțile cu jurați.** Pe larg, instanțe de judecată prevalente în țările de tradiție anglo-saxonă, Marea Britanie, Statele Unite, Irlanda și țările Commonwealth-ului britanic, unde se aplică sistemul de drept „Common Law”. A fost adoptat și în România în 1864-1868, bazat însă pe legislația în vigoare în Franța și aplicată doar pentru crime în general și omucidere, delictelor politice, delictelor de presă. Curtea cu juri se întrunea doar pentru astfel de cazuri, restul delictelor fiind de resortul altor curți. În sesiune, curtea cu juri era compusă din trei magistrați și, de obicei 12 jurați, oameni aleși pentru acest rol pe anumite criterii. Ele au fost abolite în 1938, iar Constituția din 1991 și noul Cod Penal și cod de Procedură Penală nu au reintrodus această instituție.

George Beza

Operațiunea verificării titlurilor de proprietate a fost ordonată de legea din 1 aprilie 1914, adică imediat după anexare. Această lege nu a făcut decât să imite și repete ceea ce se făcuse prin legea din 3 aprilie 1882, cu modificarea din martie 1884, pentru Dobrogea Veche (județele Tulcea și Constanța).

Legea din 1 aprilie 1914 plecând de la ideea că în Dobrogea Nouă, pentru majoritatea locuitorilor conform codului funciar otoman din 21 aprilie 1858 numai proprietatea mirie⁷⁸, adică un gen de proprietate embaticară⁷⁹, în care Statul păstra nuda proprietate, iar posesorii numai folosința, a prevăzut și reglementat pentru locuitori dreptul de răscumpărare a acestei forme de embatie, prin abandonarea în folosul Statului a unei treimi din câtimea pământului verificat și recunoscut în folosul fiecăruia, când suprafața nu trece de 5 ha. Pentru a deveni, asupra restului, proprietari deplini și definitiv, legea modificatoare de la 22 aprilie 1924, a făcut obligatorie abandonarea treimii.

O dispoziție identică exista și în legea din 3 aprilie 1882 și 1884, cu deosebire că acolo abandonarea treimii era facultativă căci embaticul se putea răscumpăra și în bani.

Operațiunea verificării începută la 1914 a fost întreruptă prin evenimentele războiului și întârziată din diferite cauze, că nici azi, după 17 ani de la anexarea provinciei, nu este terminată.

O bună parte din lucrări a fost totuși executată.

Prin chiar efectul legii din 1914, cu modificarea din 22 aprilie 1924, toate pământurile rurale pentru cari nu s-au depus titlurile spre verificare, în termenul prevăzut de lege, sau pentru cari cererile au fost respinse, sau cele cumpărate după data anexării (28 iunie 1913) ale căror acte erau lovite de nulitate, treceau de drept în proprietatea Statului, fără nicio formalitate (art. 116).

Statul, tot pe baza legii din 1 aprilie 1914, cu modificările de la 22 aprilie 1924 și anume a art. 129, pe pământurile în condițiile de mai sus în patrimoniul său a făcut colonizări prin Casa Centrală a Împroprietăririi (Jurnalele Consiliului de Miniștri nr. 1.698/925).

Din expunerea de motive a proiectului de lege asupra colonizărilor, întocmit de Ministerul de Domenii, se vede că în toată Dobrogea sunt 12845 de coloniști, cărora li s-a repartizat o suprafață de 139155 hectare. Tot din acea expunere de motive se vede că și terenurile din treime au fost date coloniștilor.

Proiectul admitând o nouă verificare a proprietății și dând dreptul la aceasta acelor cari nu au făcut niciodată declarațiunea prevăzută de art. 113 din legea din 1 aprilie 1914, cum că ar poseda vreo porțiune de pământ, acelor cari nefăcând-o la termen, le-a fost refuzată ca tardivă, acelor care, făcând apel contra hotărârii comisiunii de ocol, apelurile le-au fost respinse ca tardive, precum și acelor ale căror apeluri au fost respinse ca nesusținute, desființează efectele legii din 1 aprilie 1914 și pune în discuție întreaga proprietate ce intrase în acest mod în patrimoniul statului.

⁷⁸ **Mirie:** Bir. Proprietate mirie era (aproximativ) o proprietate pentru folosirea căreia se plătea un bir, o dare.

⁷⁹ **Embatic:** Arendarea unei proprietăți pe termen lung. Embaticarul beneficia de toate drepturile de proprietate, iar la sfârșitul perioadei convenite, putea câștiga dreptul de proprietate ca atare.

Armânii în România Secolului XX

Mai mult, se pune în discuțiune proprietatea acordată de Stat coloniștilor, în baza art. 129 din legea din 1914 și a jurnalelor Consiliului de Miniștri citate mai sus.

Prin aceste măsuri opera de colonizare va fi lovită și Statul, care a distribuit acele terenuri, va fi expus la plata de daune.

În afară de aceasta proiectul nu spune formal dacă menține sau nu sistemul legii din 1914 în ceea ce privește treimea pe care, conform art. 117 din lege, toți posesorii terenurilor mirie, posedând o suprafață mai mare de 5 ha sunt obligați a o da statului drept preț al răscumpărării embaticului.

În baza constatărilor de mai sus și fiind dat că sistemul legii din 1 aprilie 1914 este același ca cel al legii din 1882 și 1884 și că studiile întreprinse asupra caracterului proprietății în Dobrogea Nouă, nu au făcut dovada că cele două județe, în timp ce au stat sub stăpânire bulgară, de la 1878 la 1913, regimul proprietății ar fi fost schimbat din mirie în proprietate plină; că legea bulgară intitulată „Despre bunuri, proprietate și servitute” din 7 februarie 1904, care e invocată de obicei pentru a susține că prin ea s-ar fi produs efectul transformării posesiunii miriei în proprietate plină (art. 22 și 23 din această lege), neconținând nici o dispozițiune în această privință, nu se poate trage nici un argument contra sistemului legii din 1914 și, dat fiind că și Curtea de Casație Română a recunoscut ca legală starea de lucruri din Dobrogea Nouă cu privire la proprietate și că legea din 1 aprilie 1914 este constituțională, Consiliul crede că este în interesul acțiunii de Stat ca sistemul legii din 1914 să fie menținut și verificarea titlurilor să fie continuată și terminată cât mai neîntârziat, rămânând ca apoi Statul să poată, după ce situațiunea va fi clarificată pentru fiecare locuitor sau posesor în parte, să rezerve partea de teren necesară colonizării, iar restul să-l dea pe cale de împrumut categoriilor care le va crede îndreptățite dintre băștinași.

Cu aceste sumare observațiuni, Consiliul dispune restituirea proiectului spre a fi supus în forma în care e redactat, dezbaterilor Corpurilor legiuitoare.

**DEZBATERILE DIN PARLAMENT DIN LUNA Iunie 1930 ASUPRA LEGII
DOBROGEI NOI. INTERVENȚIILE DEPUTAȚILOR NICOLAE IORGA,
ION BUZDUGAN ȘI PAMFIL ȘEICARU.**

În paginile ce urmează, cititorii găsesc discursul pe care Nicolae Iorga l-a rostit în Parlamentul României, în apărarea aromânilor adăpostiți și împrăștiți în Cadrilater. Vor găsi de asemeni în continuare discursul inimos al deputatului Ion Buzdugan, fost secretar al Sfatului Basarabean al Țării, care a realizat în 1918 alipirea Basarabiei la Patria Mamă.

Dezbaterile parlamentare pe care le publicăm sunt reproduse întocmai din Monitorul Oficial.

Sedința Camerei din 24 iunie 1930, dimineața

DI I. Gr. Periețeanu, vice-președinte: *Discuțiunea generală este deschisă. DI deputat I. Buzdugan are cuvântul.*

DI I. Buzdugan: *D-le președinte, d-lor deputați, regret că tocmai acum, la închiderea sesiunii, se vine cu un proiect de lege, cum este proiectul de completare pentru organizarea Dobrogei Noi, care din punct de vedere al intereselor naționale, este de o importanță covârșitoare. Și în atmosfera asta de epuizare, după cum vedeți, băncile sunt aproape goale, numai pe reprezentanții Dobrogei Noi îi văd aici în păr. (Întrepreri).*

Zic că regret cum că acest proiect de lege, care trebuie să fie lăsat în discuțiunea presei și să fie discutat pe îndelete și pe larg, lucru ce se putea face în sesiunea de toamnă, dl ministru l-a adus acum în discuțiune.

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: *Dacă veți aduce motive serioase, voi regreta și eu.*

DI I. Buzdugan: *Știu că d-l ministru Mihalache nu ar fi voit să aducă în discuțiune acest proiect acum, dar au fost două presiuni care l-au determinat să-l aducă acum în discuțiune, și anume: una a fost mai dulce, mai plăcută, venită din partea d-lui secretar de stat Angelescu, care este reprezentantul Dobrogei Noi.*

DI C. Angelescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: *D-l ministru Mihalache nu suportă presiuni de nicăieri.*

DI I. Buzdugan: *Am spus a d-tale a fost o presiune dulce, sau să-i zicem că a fost mălăiață; cealaltă însă a fost mai ardeiată și aceea a fost cea a reprezentanților bulgari din Cadrilater. Eu cred că dacă nu interveneau d-lor, acest proiect de lege trebuia să se discute pe larg și pe îndelete numai în sesiunea de la toamnă.*

DI I. Mihalache, ministru agriculturii și domeniilor: *D-le Buzdugan, eu sunt dispus să discut acest proiect și acum și după amiază și mâine, până ce se va epuiza lista oratorilor înscriși.*

DI I. Buzdugan: *Știu că sunteți dispus, dar lipsesc deputații care ar fi putut fi înscriși să ia cuvântul la acest proiect.*

Armânii în România Secolului XX

Atunci când se aduce în discuțiunea Camerei un proiect de lege de asemenea importanță și hotărâtoare din punct de vedere al intereselor noastre naționale, este de regretat că nu sunt prezenți în Cameră toți deputații cari desigur s-ar fi înscris la discuția acestui proiect, de o asemenea însemnătate și care ar fi adus luminile lor și poate ar fi putut convinge pe dl ministru al agriculturii că acest proiect de lege să română în discuția Parlamentului pentru sesiunea de toamnă. (Întreruperi pe băncile majorității).

DI I. Gr. Periețeanu, vice președinte: D-le deputat, la discuția asupra acestui proiect sunt înscrisi șapte oratori. Va să zică va urma o discuție destul de largă: mai largă decât la multe legi, poate mai importante (Aprobări pe băncile majorității).

DI I. Buzdugan: Am luat și eu cunoștință de oratorii cari sunt înscrisi la discuția acestui proiect, vă atrag însă atenția că cea mai mare parte din ei sunt interesați ... (ilaritate) și mai ales că aceștia sunt tocmai reprezentanții bulgarilor din Dobrogea. Eu aș fi vrut însă ca în această discuție să intervină d-nii deputați, nu numai cei interesați direct dar cei din diferite părți ale țării, mai puțin interesați și deci mai obiectivi, fiindcă acest proiect de lege, în definitiv, este de un caracter general pentru țară, mai ales având în vedere interesele de frontieră ale țării.

Dar, deși nu s-a putut face acest lucru, e totuși și de datoria mea este să vă atrag atenția d-le ministru, că nu simțim mare urgență ca să se vină cu acest proiect de lege, întrucât există deja legea de regularizare a proprietății dobrogene în Cadrilater, ba există chiar două legi, una din aprilie 1914 și alta, cu noi completări, din aprilie 1924.

Prin aceste două legi, din punct de vedere juridic, proprietatea din Dobrogea Nouă era bine reglementată. Iată de ce spun că nu înțeleg motivul care v-a determinat pe d-voastră să veniți de urgență (Întreruperi pe băncile majorității).

D-lor deputați, zic deci că din acest punct de vedere nu era nevoie de atâta grabă, în ce privește venirea acestui proiect de lege și, ceva mai mult, eu mă tem că d-voastră veți avea de constatat mai târziu că dacă existau de o parte agitațiile bulgarilor din Dobrogea Nouă, din Cadrilater, în urma acestui proiect, se vor provoca și alte agitații, ale celorlalți, în special ale macedonenilor colonizați acolo, cărora cred că aceste dispoziții le lezează interesele. (Întreruperi pe băncile majorității)

DI. Șt. Pencof: Noi îi reprezentăm pe ei. (Aprobări pe băncile majorității)

DI. I. Buzdugan: D-voastră nu reprezentați decât interesele bulgarilor de acolo. (Întreruperi pe băncile majorității)

DI. D. Ionescu-Botoșani: D-l deputat Pencof este cetățean român.

DI. I. Buzdugan: Cetățean da, dar nu și român. Și apoi dumnealor, bulgarii, sunt mai ales interesați. (Întreruperi pe băncile majorității)

DI. Șt. Pencof: Legea e făcută pentru tot Cadrilaterul. (Aprobări pe băncile majorității)

DI I. Buzdugan: D-le deputat Pencof, eu te-am ascultat pe d-ta aproape trei săptămâni, la discuția legii făcute în comisiunea, cea cu ușile zăvorâte ...

O voce de pe băncile majorității: Va să zică a fost bine discutată!

George Beza

DI I. Buzdugan: ... de aceea, măcar acum să mă lăsați să vorbesc, mai ales că n-am nevoie de luminile d-voastră.

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: Dați-mi voie să remarc că dl deputat Buzdugan recunoaște că legea a fost discutată trei săptămâni în ședințele comisiei. (Aplauze, ilaritate) Va să zică, nu se poate vorbi de o lege adusă prin surprindere.

DI I. Buzdugan: Aceasta nu s-a putut discuta în Comisia Camerei, ci într-o comisie aparte, (Întreruperi pe băncile majorității) ad-hoc creată, unde am luat act de această discuțiune, întâmplător, prin faptul că eram la o ședință a comisiei, care discuta proiectul de lege pentru reorganizarea Camerelor Agricole. Și atunci am luat act că este în discuțiune și proiectul de lege pentru organizarea Dobrogei Noi.

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: Dați-mi voie să fac o corectare.

Țin să reamintesc că aproape toate proiectele pe care le-am adus eu în această sesiune, tocmai pentru a fi studiate mai bine, au fost examinate în afară de comisiile tehnice și de comisiunea parlamentară mixtă de la Cameră și de la Senat și de comisiunea cercului agricol și de către toți parlamentarii care au vrut să ia parte, după ce am făcut cunoscut aceasta și prin însemnări, la Cameră și la Senat și prin publicațiuni tipărite. Și deci nu întâmplător a venit d-l Buzdugan, ci în urma acestor încunoștințări, ca să zic oficiale din partea mea. Nu este vorba de comisiunea tehnică care a pregătit legea. Aceea a lucrat aproape un an și din ea au făcut parte un magistrat de la Casație, doi magistrați de la Apel, pe lângă d-nii: Cămărășescu, Angelescu, Vasile Rădulescu, un deputat macedonean, un deputat turc și câte doi deputați bulgari de la fiecare din acele județe. În afară de această comisiune tehnică, legea s-a discutat și în comisiunea parlamentară de care am vorbit adineaori. (Aplauze pe băncile majorității)

D-I I. Buzdugan: D-le ministru, vă mulțumesc pentru aceste lămuriri. Poate sunt în parte adevărate, dar nu în întregime. În această privință, ați fost atacat chiar din presă și am aici un număr din „Curentul” (întreruperi pe băncile majorității) în care se vorbea de misterul în care a fost învăluit acest proiect de lege și de comisia aceasta, care lucra cu ușile închise, zăvorâte, fiindcă în această comisie tehnică, cum o botezați d-voastră, pentru pregătirea legii de organizare a Dobrogei Noi, erau în majoritate reprezentanți ai bulgarilor din Cadrilater, în afară de cari nu eram decât eu și unul din toți deputații din Cameră. Ne-am făcut și noi datoria, cât am putut, dar totdeauna d-lor ne covârșeau prin majoritate voturilor pe care le aveau.

Voci de pe băncile majorității: Nu se vota acolo. (Zgomot, întreruperi)

DI I. Buzdugan: Erau în majoritate. Dar vă rog, pe d-voastră dacă aveți ceva de spus, să vă înscrieți la cuvânt, nu să vă cheltuiți elocința prin întreruperi și vociferări.

DI I. Gr. Periețeanu, vice președinte: Nu mai provocați nici d-voastră dialoguri, pentru că altfel nu veți mai putea termina.

DI I. Buzdugan: Dumnealor, cei interesați, provoacă dialoguri prin întreruperile cari eu trebuie să răspund. (Zgomot, întreruperi)

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: Recunoaște că ai un talent deosebit de a le provoca.

Armânii în România Secolului XX

DI I. Buzdugan: *Proiectul de lege al d-voastră este el însuși o provocare! D-lor, de aceea eu spuneam că ar fi fost mai oportun să se vină cu acest proiect de lege la toamnă. Întrucât însă, s-a venit acum, în pripă, dați-mi voie să arăt în câteva cuvinte, părerea mea despre acest proiect de lege. Și vă voi spune în câteva cuvinte ce au făcut multe popoare din vecinătatea noastră, când a fost vorba de organizarea provinciilor la frontieră și de asigurarea lor, din punct de vedere al intereselor strategice. (Întreruperi pe băncile majorității)*

O voce de pe băncile majorității: *Aceasta la legea colonizărilor.*

DI I. Buzdugan: *V-am spus numai în treacăt mă voi ocupa de această chestiune. De ce vă agățați de fiecare cuvânt? Dați-mi voie să-mi arăt părerea așa cum cred eu, fiindcă nu o să mă învățați d-voastră cum trebuie să vorbesc la acea lege. Legea aceasta este de un interes general și cu atât mai în legătură cu chestiunea strategică, cu cât statuează situațiunea unei provincii de frontieră. Prin urmare, am dreptul să vorbesc chiar la această lege, despre acest punct de vedere strategic al întăririi frontierelor noastre cu elemente naționale. Și atunci, vreau să spun ce au făcut, de exemplu bulgarii, pentru organizarea frontierelor lor.*

Dl profesor de drept public Romanski de la universitatea din Sofia – și vedeți vă aduc aici părerile unui profesor universitar de origine bulgară – într-o lucrare a d-sale arată cum și-au organizat bulgarii fruntariile. Lucrarea sa se cheamă „Dobrogea Nouă” și a apărut în 1920-1921. Această carte a apărut împreună cu o hartă a Cadrilaterului, în care dl profesor Romanski arată că populația bulgară de la frontierele statului bulgar nu exista înainte acolo până la 1877 – prin urmare, vedeți cât de curând s-a petrecut acest fapt – și această populație bulgară fost colonizată, fiind adusă din alte părți ale țării.

În această lucrare este citat de asemenea profesorul Miletici, președintele Academiei Bulgare, care spune că la 1877 elementul bulgar în Dobrogea Nouă (Cadrilater) nu exista; el era în număr foarte redus, abia de câteva sute de familii, elementul autohton fiind turcii. După această dată Bulgaria, din interese superioare de stat, din considerațiuni strategice, a colonizat sistematic Cadrilaterul, formând un bloc de populație bulgară la granițele țării sale.

Acești coloniști au fost aduși din comunele Cotel⁸⁰, Casanlâc⁸¹ și din regiunea Balcanului, lucru care se poate constata după originea portului și a obiceurilor localnice, care s-au păstrat până astăzi la acești bulgari colonizați. Harta etnografică atașată la cartea profesorului Romanski este o dovadă evidentă cum s-a făcut colonizarea Cadrilaterului de către bulgari, începând cu 1877. Vedeți dar, că bulgarii prin aceste colonizări, în mod succesiv, au ajuns să instituie o apărare foarte sigură la frontierele țării lor.

DI Pamfil Șeicaru: *Poate să existe o anumită concepție care să fie mai puțin stăpânită de ideea națională și care să socotească că într-adevăr nu are nici un rost elementul românesc în Cadrilater. În definitiv nu există numai o singură concepție, ci și alte concepții și poți să socotești că este o greșală că s-a adus elementul românesc acolo și că dominațiunea românească e vremelnică. Sunt oameni mai înaintați decât înapoiații ideii naționale!*

⁸⁰ **Kotel**, localitate din Bulgaria, satul în care s-a născut Boris Ștefanov (1883-1969), fruntaș comunist în România. Implicat în Organizația Revoluționară Internă din Dobrogea. A fost secretar general al Partidului Comunist Român între anii 1936 și 1940. Și-a petrecut ultimii ani din viață în Bulgaria, după ce fusese epurat din conducerea PMR/PCR.

⁸¹ **Kazanlâk**. Oraș în centrul Bulgariei, la poalele lanțului muntos Stara Planina.

George Beza

DI I. Buzdugan: *Vă înțeleg d-le Șeicaru și tocmai de aceea îmi pun și eu această întrebare: pentru care motiv s-a făcut ca tot acest pământ, care era în mâinile statului, în loc să rămână proprietatea disponibilă a statului și să facă o politică de naționalizare și de colonizare cu elemente viguroase și românești, care trebuie să fie aduse și plantate la granițele statului român, ceea ce s-a făcut este invers și în dauna intereselor țării și în dauna localnicilor? Aceasta este întrebarea pe care mi-am pus-o. Și pe când elementele străine de la noi sunt protejate de statul român, să vedem ce se face cu românii noștri care trăiesc peste hotare și mai ales cu cei care trăiesc în Bulgaria și în alte țări vecine. ...*

DI Matei Ștefanof: *Noi suntem cetățeni români și aceasta este patria noastră. În Cadrilater nu sunt numai bulgari, ci și alte naționalități și în număr destul de mare. Mai sunt și turci.*

DI Pamfil Șeicaru: *De la 1877 și până în 1913 ați dus o politică de exterminare a turcilor din Cadrilater.*

DI. Șt. Pencof: *Nu este adevărat.*

DI Pamfil Șeicaru: *Ați căutat să exterminați cu desăvârșire pe turci, acesta e adevărul.*

DI I. Buzdugan: *Dacă sunteți cetățeni români, așa cum spuneți, pentru ce se fac toate manifestațiunile d-voastră iredentiste pe care le-ați făcut chiar anul acesta cu ocaziunea zilei de 24 mai, a comemorării Sfinților Metodiu și Chiril, când ați protestat în contra statului român și în contra elementului românesc din Dobrogea Nouă?*

Dacă sunteți cetățeni români, cum spuneți, de ce nu vă faceți datoria de cetățeni loiali față de acest stat român, care vă protejează și vă duceți în fiecare zi la Legația Bulgară? (Șt. Pencof întrerupe). Dumneata aici aperi interesele conaționalilor dumitale, iar pe de altă parte, în fiecare zi te duci la Legația bulgară și pui la cale atentate culturale și morale pe care le săvârșești în Dobrogea Nouă. Aceasta este loialitatea d-voastră față de statul român care vă protejează?

Iată pentru care motiv, d-lor, eu dacă aș fi fost în situațiunea să hotărâsc în chestiunea pământurilor din Cadrilater, aș fi cerut – se cuvenea oricărui bun român - să planteze elementul românesc acolo față de d-voastră ca să știți și să respectați pe românii de acolo. Căci d-voastră bulgarii, după cum v-a dovedit și profesorul Romanski, sunteți veniți acolo de la anul 1877 și acum veniți și vă arogați niște drepturi pe care nu le-ați avut niciodată, fiindcă nu ați fost băștinași ai acestei țări, ci sunteți venetici, după cum am dovedit-o cu profesorii Romanski și Miletici.

DI Dr. Virgil E. Solomon: *D-le deputat, d-voastră ați adus colegilor noștri bulgari acuzațiuni foarte grave. Vă rog să binevoiți a ne da și dovada, căci nu e admisibil ca de la tribuna Camerei cineva să poată acuza fără să dovedească și, în cazul acesta să ofenseze pe colegii noștri.*

DI Pamfil Șeicaru: *Dar ce înseamnă această intervenție? Ce, ai să ne pui d-ta cenzură? (Zgomot)*

DI Dr Virgil E. Solomon: *D-le Șeicaru, eu îmi exercit mandatul de deputat așa cum îmi dictează conștiința mea. D-ta n-ai făcut totdeauna gazetărie așa cum ar fi trebuit să-ți dicteze conștiința d-tale. (Zgomot, întreruperi)*

Armânii în România Secolului XX

DI I. Buzdugan: Acum, dați-mi voie să răspund la ceea ce m-ați întrebat. Eu pot servi dovezi la fiecare moment. Dar mai ales dovezile noastre de criminalitate ale comitagiilor bulgari din Dobrogea Nouă, și mai cu seamă ale persecuțiilor care am spus că se exercită asupra elementului românesc în Bulgaria și în alte părți. Dovada aceasta o fac cu declarațiunile din diferitele memorii pe care le am aici la dispoziția d-voastră.

DI Dr Virgil E. Solomon: Te rog să-mi dai voie să mă explic.

DI N. Iorga: Dar ce înseamnă intervenția neconținută a acestor domni? Omul are dreptul să vorbească. (Zgomot)⁸²

Ședința Camerei din 24 iunie 1930, după amiază.⁸³ Sub președinția d-lui G. Slătineanu

DI G. Slătineanu: D-lor deputați, la ordinea de zi urmează discuțiunii generale asupra proiectului de lege pentru completarea legii de organizare a Dobrogei Noi. DI deputat Buzdugan are cuvântul în continuare.

DI I Buzdugan: D-le președinte. În ședința de dimineață am vorbit despre situațiunea privilegiată care s-a creat prin legile anterioare și prin această lege pentru localnicii din Dobrogea Nouă.

Am arătat că ei sunt privilegiați pentru motivul că au primit mai mult pământ decât cei care au fost aduși în calitate de coloniști; că localnicii sunt puși într-o situațiune mai favorabilă din toate punctele de vedere față de toți coloniștii aduși acolo. Mai mult, decât atât: acești localnici, au și din punct de vedere cultural o situațiune mai frumoasă decât coloniștii noștri, pentru că ei au școli și bisericile lor în limba maternă; ei își pot manifesta totdeauna sentimentele lor naționale și își pot dezvolta cultura pe care o au în limba lor maternă. Lucrul acesta îl veți vedea mai târziu, din actele oficiale pe cari le voi arăta. Dar situațiunea coloniștilor din Dobrogea Nouă este cu totul inferioară față de acești localnici. În afară de faptul că și sunt mai puțini la număr, ceea ce dă posibilitatea localnicilor să fie agresivi cu ei.

DI Pamfil Șeicaru: Agresiv este un eufemism; agresivitatea lor merge până la suprimare.

DI I. Buzdugan: Au fost destul de multe cazurile în care această agresivitate a mers până la suprimarea multora din membrii coloniștilor de acolo.

Din punctul de vedere material, coloniștii sunt inferiori pentru că n-au nici bani, n-au nici case. Dacă facem o proporție între coloniști și localnici, vom vedea că din 280000 de familii de acolo, după cum se vede din însăși expunerea de motive a proiectului de lege, abia 12000 sunt coloniști români, aduși prin legile care s-au votat în 1914 și 1924 și prin activitatea pe care au depus-o predecesorii actualului ministru al agriculturii. Din toți acești coloniști, de abia un număr de 4000 sunt români macedoneni. Până acum acestora li s-au construit numai vreo 800 de case: toți ceilalți, prin urmare, stau în case străine sau niște bordeie. Nu mai vorbesc de școli și biserici pe cari acești coloniști încă nu le au. Prin urmare, atât din punct de vedere moral cât

⁸² NA Ședința se încheie și se reia după amiaza

⁸³ NA Procesul Verbal nr. 74

George Beza

și din cel material, coloniștii sunt inferiori față de localnici, cari din toate punctele de vedere au o situațiune mai bună decât coloniștii aduși. Și ca dovadă că legea de față în loc să o îmbunătățească aduce o atingere a drepturilor coloniștilor, voi citi numai câteva rânduri dintr-un memoriu al „Societății de Cultură Macedo-Română” asupra proiectului pentru completarea legii de organizare a Dobrogei Noi. Ce spun în acest memoriu coloniștii macedoneni, ei singuri, nu eu, cum spuneți d-voastră azi dimineață, că aș afirma lucruri inexacte?

Iată, vă citesc textual din memoriul lor:

„Analizând obiectiv proiectul de lege prezentat pentru reorganizarea Dobrogei Noi, vă vom atrage atențiunea asupra următoarelor condițiuni care se creează pentru coloniștii stabiliți în Dobrogea Nouă:

- 1. Se creează posibilitatea pentru bulgari de a porni o acțiune de agitațiune, vătămătoare și primejdioasă pentru interesele prestigiului Statului nostru față de forurile internaționale.*
- 2. Se creează în cele două județe din Cadrilater o stare de continuă perturbare și neliniște, pentru a forma și menține în sufletul unei părți a populației locale convingerea că stările din aceste două județe sunt precare și provizorii.*
- 3. Se stăruie să se lichideze opera de colonizare și consolidare a românismului și se creează în favoarea elementului bulgar o situațiune economică și politică excepțională, luându-se din patrimoniul statului toate disponibilitățile pe cari s-ar putea face colonizări și repartizându-le sub diferite forme sus-menționatului element bulgar.”*

Iată prin urmare cum coloniștii, văzând acest proiect prezentat de d-voastră, își dau seama de toate atingerile cari li se aduc prin această așa-zisă reorganizare a Dobrogei Noi. Nu mă voi extinde asupra acestor considerente aduse de înșiși macedonenii și care eu cred că sunt întemeiate. Vă voi spune numai că față de situațiunea în care se găsesc coloniștii noștri din Dobrogea Nouă și față de starea privilegiată din toate punctele de vedere și economic și cultural, în care se găsesc localnicii din Dobrogea Nouă, și aceasta se datorește tratamentului lor uman, aplicat de statul român față de minoritățile din această parte a țării noastre. Voi arăta ce tratament se aplică din partea statului bulgar elementului românesc din Macedonia bulgară. În câteva cuvinte vă voi atrage atențiunea asupra acestei chestiuni. Am aici un ziar în care dl Mironescu, ministrul nostru de externe, nu de mult a dat un interviu despre situațiunea europeană în general, cât și despre unele acorduri cu bulgarii și unele chestiuni pendinte între noi și bulgari, cari urmează a fi rezolvate. Ce spune dl Mironescu despre situațiunea românilor macedoneni din Bulgaria? Înсуși ministrul nostru de externe recunoaște următoarele: „Cu toate acestea ratificarea convențiunii” – vorbește despre ratificarea convențiunii dintre statul nostru și Bulgaria – „trebuie să se facă chiar în actuala sesiune a parlamentului român.”

Apoi d-sa continuă: „Cu toate că guvernul actual are față de Bulgaria cea mai mare bunăvoință și cea mai mare simpatie pentru poporul de peste Dunăre cu care dorește să trăiască în raporturi bune, în același timp însă guvernul român este obligat să protejeze pe românii din Bulgaria, ca să nu li se mai creeze condițiuni morale și materiale atât de dificile, încât să prefere emigrarea din Bulgaria, părăsindu-și căminurile și bunurile lor de acolo.”

Aceste cuvinte spuse de dl Mironescu, sunt spuse de un membru marcant al guvernului d-voastră, din care face parte și dl ministru al agriculturii și domeniilor, care a adus acest proiect de lege. Cred că nu pot fi contestate aceste afirmații făcute de un ministru cunoscător al

Armânii în România Secolului XX

situației din afară a elementului nostru românesc, trăitor în acele părți ale Bulgariei unde s-au aflat așezați până acum.

Am aici un extras dintr-un memoriu care a fost prezentat la timp celor în drept. Îmi voi permite să fac numai câteva citații din el, ca să vedeți care este situația elementului nostru româno-macedonean, care se găsește în Bulgaria, atât în Macedonia bulgară, cât și în valea Timocului bulgar.

Iată ce se spune în acest memoriu:

„Pe când bulgarii de la noi și mai cu seamă cei din Dobrogea Nouă, se bucură de toate drepturile egale cu toți cetățenii români atât la înproprietărire cât și în administrația țării, în care participă efectiv, pe când bulgarilor din Dobrogea Nouă li s-a dat dreptul să facă manifestări culturale și naționale, în cadrul statului român, dovadă sunt manifestațiile recente pe care le-au făcut bulgarii din Dobrogea Nouă anul acesta în ziua de 24 mai stil nou, sărbătorind ziua sfinților Chiril și Metodie cu tot fastul național, ținând, atât de pe amvoanele bisericesti cât și de la tribunele școlare, discursuri naționaliste cu caracter iredentist bulgar. Pe când macedonenii din Bulgaria nu numai că sunt lipsiți de toate drepturile politice naționale, fiind excluși de la înproprietărire, dar nu au dreptul măcar să-și lichideze averile lor din Bulgaria. În ce privește manifestațiunile culturale românești, ei nu au dreptul la astfel de manifestațiuni și nu au dreptul să aibă în Bulgaria nici școală, nici biserică românească.”

Acesta este tratamentul românilor macedoneni în Bulgaria, pe când bulgarii de la noi se bucură de dreptul de a avea școală în limba bulgară, având și bisericile lor bulgărești. Mai departe: „Exemplele la cele afirmate mai sus mai sunt destule. Nu vom releva decât cazul lui Ghiță din Gorna Jumala⁸⁴, Bulgaria, care nu și-a putut lichida averea lui din oraș și pe care a pierdut-o definitiv, din cauza piedicilor puse la lichidare de autoritățile bulgărești, iar ministrul Cristov, capul departamentului agriculturii, a spus textual – d-le ministru al agriculturii, vă rog să țineți seamă de ce spune un ministru din Bulgaria față de elementul românesc de acolo - : „Mie nu-mi trebuie români în țara bulgărească: toți românii să plece din Bulgaria dacă nu le place, căci străinii nu pot avea drepturi în Bulgaria și nu au decât să suporte regimul care li se aplică de către statul bulgar. Dacă le convine, bine; dacă nu, să plece din țară, căci nimeni nu-i reține!” Vedeți dar că românii macedoneni sunt considerați ca străini, nu ca cetățeni bulgari cu drepturi egale ca bășinașii.

În al doilea rând statul bulgar, între anii 1924 și 1928, a luat de la românii macedoneni toți munții pe care aceștia îi aveau în proprietate deplină încă de pe vremea turcilor, statul bulgar considerând această proprietate ca o proprietate mirie, adică proprietate a statului; pe când la noi bulgarii localnici din Dobrogea Nouă protestează contra proprietății statului român din Cadrilater, spunând că este proprietatea lor și nu proprietate mirie. Iar statul bulgar ia de la macedoneni toate pământurile și munții lor, fără să despăgubească cu nimic pe românii ce posedau acești munți, deși erau deținuți de ei cu acte în regulă de peste 100 de ani, acte căpătate de la sultan.

⁸⁴ **Gorna Giumaia** (Giumala di n-Sus, în armânește), oraș în sud-vestul Bulgariei (Macedonia Bulgărească) numit din 1950, **Blagoevgrad**. În mod inexplicabil numele a fost păstrat neschimbat după 1989, deși orașul fusese rebotezat după Dimităr Blagoev, fondatorul Partidului Comunist Bulgar.

George Beza

Am să vă aduc aici un act autentic și să vă dovedesc că românii macedoneni din Bulgaria aveau dreptul de proprietate absolută asupra acelor pământuri pe care le dețineau, așa că nu erau în situațiunea de posesori sau embaticari⁸⁵ cum se găsesc astăzi toți localnicii din Dobrogea Nouă, coloniști abia de la 1877, aduși de statul bulgar.

Și, pentru a-i face pe acești proprietari macedoneni, așezați în această regiune, să o părăsească, să plece de pe aceste locuri, bulgarii le-au dat și foc la case, lăsându-i fără adăpost, pe drumuri și muritori de foame.

În această privință există acte oficiale la ministerul nostru al afacerilor străine, întocmite de ministrul nostru la Sofia, dl Bilciurescu, acte din cari se vede întreaga stare de nedreptate și de mizerie în care sunt aruncați de către autoritățile bulgare românii macedoneni.

Iar românilor din valea Timocului, bulgarii le-au aplicat amenzi nesfârșit de mari, pe motive sanitare și cu scopul de a-i face să părăsească locul de baștină. În ce privește școlile și bisericile românești de aici, ele au fost în majoritate desființate din motive sanitare, fie de altă natură. Dl Omercevsy, deputat în Sobrania⁸⁶ bulgară, a relevat toate aceste nedreptăți ce se fac de către statul bulgar românilor din valea Timocului. Acestea, cred eu, constituie o dovadă și mai mult la cele arătate de noi mai sus, căci aceste lucruri s-au spus chiar de la tribuna Parlamentului Bulgar.

Iată deci diferența de tratament față de bulgarii din Cadrilater cari sunt sub stăpânirea statului român, care îi consideră pe bulgarii din Cadrilater ca cetățeni egali, îndreptățiți ca români din toate punctele de vedere, aplicându-le același tratament, pe când statul bulgar tinde la deznaționalizarea românilor din Bulgaria. Pentru a dovedi sistematica luptă de deznaționalizare a elementului românesc din Macedonia, pe care o duce statul bulgar contra macedo-românilor, mă voi folosi de o lucrare a d-lui Dr I. Ghiulamila, român macedonean, lucrare intitulată „Documente vechi privitoare la emigrările aromânilor”.

Este vorba de desființarea de către bulgari a uneia din cele mai frumoase comuni macedo-române, comuna Gopez, care avusese peste 800 de familii românești și care astăzi este complet bulgarizată, parte din elementele românești de valoare emigrând, parte rămase pe loc, fiind deznaționalizate și copleșite de bulgari.

Aceasta este politica statului bulgar față de macedo-români.

V-am spus că voi dovedi cum că românii macedoneni din Bulgaria aveau dreptul la proprietate absolută asupra pământurilor și munților pe care îi stăpâneau. Să-mi dați voie să vă citesc din aceeași lucrare numai un document, de pe vremea stăpânirii turcești, de acum mai bine de două sute și ceva de ani și veți vedea care a fost situațiunea acestor macedoneni din comuna aceasta desființată de bulgari, ale căror pământuri au fost luate în proprietatea statului bulgar și împărțite localnicilor din acea regiune, pentru ca pe urmă macedonenii să fie împrăștiați în toată lumea. Acest act, al cărui original îl fotografiez aici, este datat din 25 martie 1858 și are sigiliul cu numele Mahmed Huisrer. Iată traducerea lui în românește:

„Purtătorii prezentului ordin, un grup de supuși din Ohrida, de naționalitate țințari, sosind în Kasana Samokov, aflată sub stăpânirea noastră, au cerut să le dăm voie să se stabilească în Kazad, în care scop ne-au rugat să le fixăm un teren liber unde să-și construiască singuri case.

⁸⁵ **Embaticari:** Arendași de terenuri pe termen foarte lung

⁸⁶ **Sobranie:** „Adunarea, sfatul”: Parlamentul bulgar

Armânii în România Secolului XX

Ținându-se seama de intenția susnumiților, bine venită, în scopul populării ținutului, cererea lor a fost încuviințată; prin urmare s-a găsit cu cale și s-a decis ca terenul liber, cunoscut sub numele de „Ismail lurdu” (Câmpul lui Izmail), situat pe malul fluviului Iskra, care curge prin fața Samokov-ului- teren ce va fi considerat ca propriu al lor – să-și construiască case, atât cei veniți primii și și-au exprimat dorința de a se stabili în Kasana Samokov, cât și cei care vor veni după ei și vor cere același lucru.

S-a convenit că de la susnumiții nu se vor pretinde nici impozite, nici taxe comunale în folosul zisei Kazale; însă de la toate casele ce dâșii vor construi, se va percepe o anumită sumă, adică, câte 120 de piaștri, 40 de piaștri se vor depune în mâinile persoanei ce se va numi administrator al bibliotecii din orașul Samokov, a cărei înființare va avea loc, cu ajutorul lui Dumnezeu, acel administrator urmând a împărți ca salarii oamenilor din serviciul bibliotecii iar 80 de piaștri se vor depune în mâinile funcționarului de drept cu titlu de cotizație la tabloul taxelor comunale, în folosul zisului oraș.

Deci, ordonăm către Naibul⁸⁷ din Kjustendil, către Muhafizul⁸⁸ din Niș și către Nazirul⁸⁹ din Samokov ca să nu-i tulbure în pașnica lor locuință pe zișii supuși ca să-i păzească și să-i apere în toate privințele, sub egida plină de dreptate a Majestății Sale, Sultanului. (...)

Drept aceea s-a redactat și emis acest ordin care s-a liberat în mâinile sus-zișilor supuși, să vă conformați ordinului și să vă feriți a face împotrivire.

În 29 ale lunii arăbești Zilhigge, anul de la Hegira 1253⁹⁰”.

Iată prin urmare că românii-macedoneni din Bulgaria aveau drepturi de proprietate absolută, după cum se dovedește din aceste acte reproduse de dl. Dr Ghiulamila în această carte denumită „Documente vechi privitoare la emigrările Aromânilor”, în care dovedește că chiar comuna sa natală, Gopeș, care avea peste 800 de familii românești macedonene, a fost complet distrusă de bulgari și mulți dintre ei au trebuit să plece în lume, iar alții, care au mai rămas acolo au fost deznaționalizați.

Prin urmare vedeți care este deosebirea de tratament a Statului Român față de elementele străine, așezate în Dobrogea Nouă și tratamentul Statului Bulgar față de elementele românești care trăiesc în Bulgaria. Prin această comparație am vrut să vă dovedesc că noi, chiar prin legile anterioare, legea din 1914 și legea de completare pentru organizarea Dobrogei Noi din aprilie 1924 îi avantajau pe acești localnici de alt neam din Dobrogea Nouă. Prin urmare statul nostru, prin reprezentantul său de azi, dl. ministru al agriculturii, dacă voia să facă o lege nouă de completare a legii de organizare a Dobrogei Noi, trebuia să vină cu o lege care să favorizeze elementul românesc în concordanță cu drepturile de proprietar pe care le are statul român asupra pământurilor pe care le deține în această Dobrogea Nouă, ca proprietate mirie, adică proprietate a statului.

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: *Vă voi dovedi că este în interesul elementului românesc.*

⁸⁷ **Naib**. Oficial otoman. Reprezentantul autorității, guvernator militar cu drepturi administrative.

⁸⁸ **Muhafiz**. Oficial otoman. Custode, gardian.

⁸⁹ **Nazir**. Oficial Otoman. Termenul Nazir se referă la un ministru, însă probabil în contextul acesta, înseamnă „administrator”

⁹⁰ 25 martie 1838

DI I. Buzdugan: D-le ministru, dacă veți face această dovadă la fața locului, adică dacă coloniștii localnici vor simți ei înșiși acest folos și vor fi satisfăcuți, atunci, desigur, voi fi și eu satisfăcut. Până atunci aștept ca această lege, pe care o aduceți să-și dea roadele în sensul pe care îl prevedeți. Eu însă cred că din cauza acestei legi se vor provoca provocațiuni, pe de o parte între bulgarii din Dobrogea Nouă, iar pe de altă parte între coloniștii români aduși și din țara veche și din Macedonia și toți aceștia se vor agita pe chestiunea nedreptății care li se face – căci ei știu că o nedreptate li se face atunci când statul român a dăruit din pământul lui două treimi pentru străini și numai o treime pentru elementul românesc, adică pentru cei de origine românească care trebuiau să fie acolo colonizați.

Și d-ta d-le Cămărășescu, degeaba râzi de lucrul acesta, fiindcă în momentul când va începe un război, nu acești domni care vin aici și râd se vor duce să apere acolo frontiera, ci acei cari vor sta acolo și vor face zid de apărare a intereselor țării. Și dacă d-voastră credeți că nu sunt drepte aceste aprecieri la adresa românilor și românismului din Cadrilater, nu aveți decât să vă duceți și să spuneți acolo acest lucru. Eu am conștiința împăcată că apăr o cauză care interesează întreaga națiune română ... LIPSESC CÂTEVA CUVINTE ÎN MANUSCRIS ... de toată siguranța statului nostru.

În privința drepturilor românilor colonizați în Cadrilater trebuie să amintesc că d-l ministru a afirmat în comisiune că nu se atinge de treimea luată de către stat, treime de pământ care se cuvenea statului și că pe această treime vor fi colonizați numai români. Eu cred că prin lărgirea drepturilor care se face acum, dându-se posibilitatea localnicilor de a face noi declarațiuni, drept acordat prin art. 4 devenit art.1 din acest proiect de lege și care va face ca toți acești cetățeni, care nu au făcut declarațiuni, să poată veni acum cu pretenții noi, 10 ani după ce s-a terminat această reformă, cred că acest lucru va dăuna interesele statului nostru și va nedreptăți pe coloniști, cu atât mai mult cu cât din rezervele rămase după aplicarea reformei agrare, după divizarea celor două treimi cuvenite localnicilor și treimii cuvenite statului, cred că va mai putea rămâne pământ, cât de puțin pe care trebuiau să fie colonizați români aduși din Vechiul Regat sau din alte părți. Tocmai aceste rezerve puține care ar putea rămâne în acest scop, vor fi din nou date localnicilor și noi nu vom mai avea posibilitatea să mai facem aceste colonizări, care trebuiau făcute, așa cum se proiecta opera de colonizare într-un stil mult mai mare decât se face acum. Mai mult decât atât în noul proiect de lege al Dobrogei Noi nu se prevede această treime și nu se arată nicăieri că ar fi respectat art. 117 din legea pentru colonizarea Dobrogei Noi din aprilie 1914 și aprilie 1924 și să fie prevăzut dreptul de mirie, care aici, în art. 117 al vechii legi este bine stabilit și definit. În acest mod ar fi fost mult mai clară și nu mai dădea posibilitate la interpretări.

DI I. Mihalache, Ministrul agriculturii și domeniilor: Dacă citeați legea, vedeți că se spune.

DI I. Buzdugan: Am citit legea destul de bine și n-am văzut și de altfel chiar membrii Consiliului Legislativ, cărora li s-a supus spre deliberare acest proiect de lege, au fost de aceeași părere cu mine și n-au fost pentru teza d-voastră.

DI Virgil Grossu, reporter: S-a schimbat.

DI I. Buzdugan: Nu s-a schimbat pentru că d-voastră dați posibilitatea să se facă declarațiuni noi și astfel se lovește în autoritatea lucrului judecat. (...) D-le ministru, faceți o greșeală când prevedeți dispozitiva cu privire la noi declarații, dând posibilitatea ca nu numai

Armânii în România Secolului XX

persoana în chestiune, deținătoare de pământ, să vină să facă astfel de declarațiuni, ci orice altă persoană, fie chiar o persoană străină, un prieten, sau un cunoscut, care se găsește pe teritoriul Dobrogei Noi, să facă această declarațiune în favoarea altei persoane care a fugit, să zicem, în Bulgaria sau în alte părți, din cauză că este urmărit pentru crimele săvârșite pe teritoriul statului român; pentru aceasta se poate face în numele lui declarațiunea că posedă pământuri sau a fost posesorul acestor pământuri și prin această declarațiune să fie considerat ca proprietar. Aceasta este dispozițiunea art. 1, care spune:

„Vor face declarații deținătorii de pământuri, fie în persoană, fie prin orice cunoscut sau orice membru al familiei, cei interesați, etc. ...”

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: Citiți vă rog art. 25, devenit art. 21.

DI I. Buzdugan: Iată ce spune art. 25, devenit art. 21: „Numai cetățeni români, stabiliți definitiv în Dobrogea Nouă sau restul țării, având situația lor militară în regulă, vor beneficia de dispozițiunile art. 1, 2, 22 și 23 ale prezentei legi”.

Dar d-le ministru, dacă articolul este atât de clar, pentru ce dați posibilitatea la o interpretare greșită? Căci iată ce se poate întâmpla: poate să fie vorba de un fugar care, nefiind prezent, să vină alții să facă declarațiuni pentru el, prieteni de-ai lui și absentul nu are dreptul să obțină pământ, dumneavoastră, cu această dispozițiune, îi acordați acest drept. Vedeți, prin urmare, la ce abuzuri se poate da loc cu această dispozițiune. (...)

Din expunerea de motive a proiectului de lege asupra colonizărilor, întocmit de Ministerul de Domenii, se vede că în toată Dobrogea sunt 12845 de coloniști, cărora li s-a repartizat o suprafață de 139155 hectare.

Tot din această expunere de motive se vede că și terenurile provenite din treime au fost date coloniștilor.

Proiectul, admitând o nouă verificare a proprietății și dând dreptul la aceasta acelor care nu au făcut niciodată declarațiunea prevăzută în art. 113 din legea din 1 aprilie 1914, cum că ar poseda vreo porțiune de pământ; acelor care, făcând apel contra hotărârii comisiei de ocol, apelurile le-au fost respinse ca tardive precum și acelor ale căror apeluri au fost respinse ca nesustinite, desființează efectele legii din aprilie 1914 și pune în discuție întreaga proprietate ce intrase în acest mod în patrimoniul statului.

Mai mult, se pune în discuțiune proprietatea acordată de Stat coloniștilor, în baza art. 129 din legea din 1914 și a jurnalelor Consiliului de Miniștri citate mai sus. Prin aceste măsuri opera de colonizare va fi lovită și Statul, care a distribuit acele terenuri, va fi expus la plata de daune.”

DI Ion Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: Este fals, afirm aici că Consiliul Legislativ n-a înțeles...

DI I. Buzdugan: Ori, Consiliul Legislativ a afirmat lucrurile acestea. Ori Consiliul Legislativ este pus să studieze legile dacă sunt constituționale sau nu. Cum puteți, d-le ministru, să spuneți că e fals ceea ce afirmă Consiliul Legislativ?

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: Afirm cu curaj și voi face dovada.

DI I. Buzdugan: Prin urmare d-voastră vă eriați în Casație deasupra Consiliului Legislativ, lucru pe care nu aveți dreptul nici competența să-l faceți. Și dacă cumva această lege va fi atacată în fața Curții de Casație, am credința că, cu acest aviz pe care l-a dat Consiliul Legislativ,

George Beza

coloniștii macedoneni vor câștiga această cauză, dreaptă și sfântă. Afirm cu tărie că coloniștii noștri au aceste drepturi sfinte, pe care le-ați răpit d-voastră.

DI I. Mihalache, ministrul agriculturii și domeniilor: Le-am răpit eu?

DI I. Buzdugan: Nu d-voastră personal; eu spun că toți aceia care au venit cu legea și dacă ați venit d-voastră, în calitate de ministru cu legea aceasta îndreptată contra românilor și voiți să treceți așa de repede o lege care trebuia discutată de presă, de opinia publică, LIPSEȘTE TEXT ÎN MANUSCRISUL LUI G BEZA...

... și de ce nu vă îngrijește mai mult chestiunea colonizării românilor din acea parte a țării? De exemplu, eu nu înțeleg pentru care motiv, în afară de terenurile cultivabile, mai redați și pădurile Statului acestor elemente bulgare? Prin dispozițiile art. 13 și 14 devenite art. 10 și 11 d-voastră dați posibilitatea să se restituie așa zisele petece de pădure foștilor deținători embaticari. Și mai spuneți că aceste petece ar fi în întinderea lor cam până la 200 de hectare. Dacă aceste „petece” nu sunt mai mici de 200 ha, de ce să nu le dea obștii, în orice întindere s-ar găsi ele?

Vedeți d-voastră că nu se știe în ce diferite proporții vor trebui să se dea.

DI Virgil Grossu: Cu plată.

DI I. Buzdugan: Lucrul acesta s-a întâmplat și la noi în Basarabia, unde sunt „petece” de păduri, dar un petec de 200 de ha nu mai este chiar așa un petec, ci o bună moșioară. Înțeleg să ziceți „petece” la 5, 10, 15 ha, cari la noi în Basarabia însă și acelea au fost expropriate. Și am avut cazuri când ani de zile s-a muncit la comitetul agrar, două obștii, cari timp de opt ani de zile au luptat ca să dovedească că astfel de petece sunt petece de pădure ce nu trebuie expropriate, ca cele de 5 până la 15 ha și cu mare trudă au putut fi luate de la Stat aceste petece care erau proprietate obștească, iar nu proprietate individuală.

Dar ce petece de păduri sunt acestea de 200 de ha? Ele sunt moșii, nu mai sunt petece!

Prin urmare, atunci când în Basarabia și în alte părți ale Țării Românești pădurile sunt expropriate și aparțin statului, cum de veniți atunci în Dobrogea Nouă să le redați acelor care cari au fost numai deținătorii acestor petece și nu proprietarii lor, să le redați într-o întindere atât de mare?

... IAR LIPSEȘTE DIN MANUSCRIS O PAGINĂ DE TEXT ...

... Statului Românesc, primejduite la acele granițe ale țării. ...

Și cred că d-voastră, d-le ministru, nu ați fi fost presat de cei interesați în această chestiune, dacă ați fi avut răgazul să discutați și să vă gândiți și să gândiți bine la această lege, am credința că nu ar fi fost poate necesar să o aduceți acum, chiar în interesul românismului și în interesul nostru național și ați fi alcătuit-o cu mai multă precizie (întreruperi pe băncile majorității).

DI Nicolae Iorga: Ce atmosferă creați d-voastră cu asemenea întreruperi; voiți să ne dezgustați?

DI I. Buzdugan: Ce tot mă întrerupeți. Ai citit vreo carte în viața d-tale ca să stăm la discuție cu d-ta?

Armânii în România Secolului XX

O voce: Am citit mai mult decât d-ta, în orice caz.

DI I. Buzdugan: Se și vede. În orice caz, să vii la mine, la toamnă, când voi avea onoarea să țin o conferință despre aceste lucruri, să vii la mine și să mă ascuți și atunci vom discuta pe larg și-ți voi dovedi că interesele superioare ale țării nu sunt apărute de d-voastră care v-ați proclamat fals un parlament și un guvern democrat. Pentru că nu țineți seama de interesele poporului român, pe care îl maltratați și cu zâmbetele d-voastră provocatoare.

DI Pamfil Șeicaru: Când vor începe asasinatele în Dobrogea nu au să mai rădă!

DI I. Buzdugan: Acum rîd, dar când vor plînge alți frați de ai noștri, desigur nu d-lor o să-și pună inima și sufletul pentru alinarea durerilor și suferințelor românilor de acolo.

Am spus aproape tot ce aveam de spus.

Am vrut să vă dovedesc, d-le ministru și domnilor deputați, că legea aceasta nu este o lege făcută în interesul românesc. Eu v-aș ruga, deși s-a început discuțiunea, să o lăsați pentru la toamnă, pentru ca până atunci să se discute în liniște și în răgaz, ca să vadă toată lumea că legea d-voastră a fost discutată la lumina zilei în public și a fost discutată de presă din toate punctele de vedere.

Dacă veniți cu argumentul că trebuie să faceți comasarea pămînturilor din Dobrogea Nouă, atunci faceți un articol unic de lege prin care proclamați necesitatea comasării pe care trebuie să o faceți în Cadrilater și lăsați acest proiect de lege până la toamnă, pentru că altfel, eu am credința că agitațiunile stîrnite de această lege pripită nu vă vor da răgaz să guvernați dacă o veți trece așa cum vreți d-voastră.

Întrucît v-am dovedit lucrurile acestea, eu am credința că d-voastră, care ați afirmat că ați venit la putere prin încrederea maselor, dacă ați fi lăsat această chestiune la discuția liberă a opiniei publice și dacă ați fi ținut seama de această opinie publică, după cum ar fi trebuit să o faceți, dacă ați fi fost consecvent cu afirmațiile d-voastră de totdeauna că sunteți un partid democratic și țineți seama de durerile și nevoile poporului românesc în primul rînd și de interesele Statului român, pe care ați spus de atâtea ori că le apărați, am credința, zic, că retrăgându-vă proiectul de lege, ați face un mare bine pentru țară, păstrându-i liniștea și ordinea de care este atîta nevoie în momentul de față. Dacă nu veți face așa, atunci, în urma tuturor concesiunilor pe care le-ați făcut până acum și a tuturor înstrăinărilor tuturor averilor țării: a concesionării chibriturilor, a terenurilor din Cadrilater pe care le dați acum străinilor, nu vă mai rămîne decât să înstrăinați pădurile și căile ferate și atunci ați scos țara întreagă la mezat, iar românilor nu le vor mai rămîne decât ochii ca să plîngă pe ruinele țării lor. (Aplauze pe băncile opoziției).

... PAGINĂ/PAGINI LIPSĂ ÎN MANUSCRISUL LUI G BEZA...

... **DI Pamfil Șeicaru:** „Va să zică și d-voastră, d-le ministru constatați că vor fi încă 3-4 luni de vânzoleli, datorită acestor două elemente de o accentuată impetuozitate, vânzoleli ce pot avea un caracter sângeros” ...

... **DI Pamfil Șeicaru:** „Nu, eu mă țin totdeauna de cuvînt. În discuția acestui proiect, care angajează prestigiul și liniștea Statului, se prezintă temerea aceasta a mea că va fi din nou un prilej de dezlănțuire de pasiuni.

George Beza

Statul român și-a luat obligația către macedoneni, această spiță admirabilă a nației noastre, această piatră de încercare a nației române în mijlocul tuturor vitregiilor. A luat obligație de onoare. Acest stat trebuie să înțeleagă să se țină de obligațiile și de angajamentele luate.”

DI Deputat Pamfil Șeicaru (în concluzie) declară că nu va vota proiectul de lege.

(...) DI. I. Gr. Periețeanu, vice-președinte: DI deputat profesor Iorga are cuvântul.

DI. Iorga: D-le președinte, D-lor deputați, aș fi preferat să vorbesc după reprezentanții tuturor celor trei nații din Dobrogea Nouă și aș fi fost foarte bucuros dacă aceste trei nații ar fi fost reprezentate aici în cameră, potrivit cu importanța lor; dacă ar avea, alături de numeroșii și energicii deputați ai populației bulgare, una din acelea care au venit mai târziu decât populația turcească, dacă aș fi văzut și ascultat pe reprezentanții singurei populații băștinașe de acolo, care este populația turcească.

Voi face o mică lecție de istorie persoanelor cari cunosc istoria originii lor numai după falsificatele istorii ale unui șovinist înșelător și prin aceasta regretabil.

Aș fi dorit să aud cuvântul turcilor, cu atât mai mult cu cât DI Ministru al agriculturii a vorbit, acum o zi sau două, despre turci, ca fiind cei în folosul cărora, mai ales, ar veni cu acest proiect de lege.

Apărătorii turcilor îmi sunt foarte simpatici, în orice costum s-ar îmbrăca (ilaritate), dar eu aș prefera să-i aud pe turci înșiși.

Pe apărătorii interesați ai turcilor, pentru ca să folosească alții, pe apărătorii aceștia nu-i recuz cu desăvârșire, dar regret absența celorlalți.

Aș fi vrut să aud aici pe reprezentanții coloniștilor români, vechi și noi, adică nu români, oameni de la orașe, care au venit cine știe când, cari nu sunt deci, de acolo, ci aș fi dorit să aud chiar și un reprezentant al românilor așezați acolo de multă vreme.

Turtucaia este un oraș cu numeroasă populație românească, Silistra a fost odinioară un oraș cuprinzând una din cele mai interesante populații din această regiune.

Erau așa de mulți – aceasta se adaugă la lecția de istorie – încât în 1834, românii și grecii tratând după dâșii câți bulgari erau acolo, s-au rugat de Alexandru Vodă Ghica, Domn al Țării Românești, să fie primiți dincoace de Dunăre, la Călărași – am tipărit eu actul din arhiva lui Alexandru Vodă Ghica – spunând că preferă să se mute la noi și, în fruntea acelora care doreau să se mute la noi, erau românii din Silistra.

... (DI. Cicio Pop ocupă fotoliul prezidențial)...

Biserica din Turtucaia și organizarea bisericească din Silistra sunt lucruri vechi, iar cine cutează să spună că rostul nostru începe din anul din care s-a adus la teritoriul românesc Dobrogea Nouă, întrebuințează cu știință, sau fără știință, o minciună interesată.

Aș fi vrut să văd aici, în loc să vie tristul moment al apărării drepturilor lor pe altă cale, pe care o cunoaștem cu toții – aș fi dorit să aud vorbind aici reprezentanții populației macedonene de acolo, pe care noi i-am chemat, i-am luat de la dâșii de acasă, nu i-am cules de pe drumuri, ci i-am adus cu făgăduieli mari și au primit venirea lor în România, de acolo, de la dâșii, nu români cerșetori, ci români înstăriți, români având cele mai frumoase așezări orășenești din

Armânii în România Secolului XX

tot Balcanul, românii cei mai mândri și cei mai destoinici, când i-am luat de acolo – și voi arăta de ce i-am luat și ce drepturi ni se creează nouă în teritoriul acesta, pe care i-am așezat, teritoriu adaos României prin schimbările de populații din Balcani.

Balcanul astăzi numai este Balcanul din 1878, așa, ca un val, au mers toate populațiile. Când ne-au scos de acasă de la noi pe ai noștri, ori unde se duc ai noștri, cei scoși de acasă și își creează o patrie, fiindcă de acasă de la dâșii, unde au stat două mii de ani, au fost scoși cu sila.

Noi nu avem aici nici un reprezentant al macedonenilor, nici un reprezentant al coloniștilor. Eu am văzut coloniști în Cadrilater, am văzut pe copiii lor în zdrențe, rătăcind pe drumuri, ai oltenilor, acea mândrie a neamului, cărora li s-a făgăduit pe țărmurile Mării Negre, ceea ce nu li s-a dat.

Eu am vorbit cu dâșii. Pe hârtie se pot scrie multe, d-le ministru al agriculturii, poți să scrii și d-ta, pot să scriu și eu, dar ceea ce am văzut cu ochii mei, ochii mei au văzut.

Iată cum este văzut Cadrilaterul și ca să se vadă de ce este reprezentat așa, să-mi permiteți o mică incidență politică.

Acum două luni de zile era un loc de deputat liber în Cadrilater. A venit cineva la mine, care a făcut războiul și care, ca și d-l ministru al agriculturii a căpătat dovada supremei vitejii care este Ordinul Mihai Viteazul; el stă în fruntea unui grup de coloniști, care se apropie până aproape la o mie de oameni; este un om care trăind pe lângă Bazargic, a câștigat acolo o situație onorabilă în mijlocul populației, care nu vorbește românește și care n-are deci nici un motiv de a-l iubi, dar și la ei este un om popular. Acest om a venit la mine și mi-a spus: „Te rog să întrebi guvernul” – l-am întrebat pe dl. Maniu, mi-a răspuns dl. Angelescu, pe care l-am întrebat, de aceea n-am răspuns la telefon fiindcă nu-l întrebasesm pe dânsul, ci îl întrebasesm pe dl. Maniu – și am întrebat guvernul: „Aveți dvs. vreun candidat oficial acolo?” Atâta vrea să știe maiorul din armata românească, decorat cu ordinul Mihai Viteazul, popular în regiunea Bazargicului.

Dl. Maniu mi-a spus că va răspunde peste câteva ceasuri; mi-a răspuns a doua zi, prin dl. Angelescu, la telefon. Mi-a spus că n-are nici o candidatură oficială, dar în regiunea aceasta este un candidat bulgar foarte popular.

Prin urmare, după ceea ce mi s-a spus mie – căci eu eram lângă telefon, altcineva a vorbit, dar eu auzeam foarte bine și nu se poate tăgădui ceea ce s-a spus – eu am ieșit cu impresia – și candidatul posibil cu aceeași impresie – că guvernul n-are candidat oficial. Guvernul a avut candidat oficial și candidatul acela oficial era bulgar. Acesta este adevărul!

De aceea, aici în Cameră, Dobrogea Nouă nu este reprezentată decât printr-un coleg turc, care acum tace, nu este reprezentată prin nici un colonist, de nici o categorie, de nici o origine; în schimb vorbesc reprezentanții bulgari ai Dobrogei Noi.

În privința aceasta dați-mi voie să observ, cum am observat și azi dimineață, că este un obicei delicat în toate Parlamentele, că, atunci când cineva are: nu zic pentru el personal, dar pentru clasa națională sau socială din care face parte, un interes evident, e bine ca interesul acesta evident să nu fie prezentat într-o formă indiscretă și cu atât mai puțin într-o formă violentă. Aceasta este o greșeală de delicatețe, de atitudine și în privința aceasta nu pot să prezint destule laude reprezentanților, aici, în Parlament, ai populației ungurești, atât de numeroase, ai populației săsești, care are așa de mare valoare culturală și economică în viața României, a căror atitudine și când s-a vorbit contra intereselor lor și când au fost jigniți în

George Beza

sentimentul lor național și în demnitatea lor națională – s-a întâmplat uneori, din greșeală, să fie jigniți – a fost perfectă. Adică, au dat o lecție de civilizație, pe care aș dori s-o urmeze și ceilalți!

După ce am terminat cu partea aceasta de la început, care mi s-a părut cu desăvârșire necesară, vin cu o întrebare, pe care și-o pune toată lumea. Suntem democrați, disprețuim opinia publică, ea este închisă în sesiunile Parlamentului, în culoarele Parlamentului, la bufetul Parlamentului, pe băncile Parlamentului; ceilalți care nu sunt democrați, pot să țină seama de dânsa, dar noi, cari suntem democrați, odată ce ne-am instalat, ce să ne mai gândim la acest scaun din vremuri grele, care se cheamă opinia publică. Dar opinia publică aceasta, nenorocită, părăsită, batjocorită, neținută în seamă, mantaua aceasta de vreme rea, care se cheamă opinia publică, ea se întreabă, și mă întreb și eu împreună cu dânsa: ce zor avea această lege acum, acum, în momentul acesta?

Noi suntem la sfârșitul lunii inie, asudăm cu toții. Eu aș prefera să asude cine prezintă proiectul, după respingerea lui. Dar se poate întâmpla să asudăm noi, ceilalți, în zadar, noi, care căutăm să împiedicăm o greșeală. Este sfârșitul sesiunii, e o căldură africană insuportabilă, lumea are peste cap de noi⁹¹: este de ajuns cât am vorbit și am votat noi, ne dorește toată lumea acasă, la răcoare (ilaritate), în bunul înțeles al cuvântului – nu vreau să fac nici un pronostic în sensul celălalt, dar vreau să zic că lumea ne dorește să ne liniștim odată, să reintrăm în familia noastră, să revenim la ocupațiile noastre. Și aici ne zbatem de moarte, pentru ce? Pentru proiectul acesta, privitor la Dobrogea Nouă. Printr-un cataclism neprevăzut s-a pus la ordinea zilei acest proiect. Dar slavă Domnului, sunt aproape doi ani de zile de când sunteți aici și, în acești doi ani, dacă era o chestiune așa de importantă, ce a împiedicat această chestiune de a veni? Este o chestiune de interes public? Dar dacă este o chestiune de interes public, de ce nu se pasionează toată lumea de dânsa? De ce se pasionează numai o parte din lume?

Acum. Se poate întâmpla, ca, văzând cineva chiar partea aceia, așa de zgomotoasă azi dimineață, a Adunării, să zică: Numai aparența legii este foarte favorabilă pentru populația bulgărească de acolo, dar noi mai avem și alt mijloc, acum ar zice cineva obișnuit să vorbească franțuzește, avem și anumite trucuri. Să-mi dați voie, eu nu pot să admit un ministru onest care vine cu trucuri. Eu sunt convins că dl ministru al agriculturii într-adevăr crede că proiectul său este bun și că el va aplica legea așa fel încât să nu-i strice cât de puțin efectele așa cum sunt scrise aici pe hârtie.

Prin urmare, o lege care vine în ultimul moment, o lege de care se bucură atât de zgomotos unii oameni. Oare n-ar avea dreptate cineva să întrebe: legea aceasta nu este făcută în ultimul moment pentru singuri acei care se bucură de această lege?

Eu aș admite să se bucure de un proiect de lege cine are mai mult drept la binefacerea lui.

Prin urmare, chestiunea se pune așa: populația bulgărească de acolo are mai mult drept de a se bucura de privilegiile unei legi decât celelalte elemente? Dar înainte de a răspunde la această întrebare, să vedem ce zice trecutul.

Pentru cineva care nu ar avea profesiunea, chemarea sau răspunderea mea, ar fi ușor să însăileze teorii istorice, pe care astăzi să le creadă și mâine să nu le creadă.

⁹¹ În sensul: lumea e sătulă până peste cap..., etc.

Armânii în România Secolului XX

Dar d-voastră vă dați seama că eu răspund cu toată conștiința mea și garantez cu toată știința mea ceea ce vă înfățișez d-voastră, înainte de a ajunge la proiectul însuși.

Dar eu vreau, înainte de orice, să înlătur de la mine, o bănuială care s-a îndreptat azi dimineată contra d-lui Buzdugan. S-a spus că Dl. I. Buzdugan vorbește cu pasiune și cu ură împotriva poporului bulgar.

Să-mi dați voie să spun, că cel puțin noi, aceștia din Vechiul Regat, înainte de a face unirea țărilor românești, pe care eu, totdeauna o numesc „fericita unire a țărilor românești”, în hotare pe care nici dracul din lad nu le schimbă: aceasta pentru oricine crede că aceste hotare se pot schimba. (aplauze prelungite și îndelung repetate).

Nici dracul din lad! Murim pe ele, să se știe! (aplauze prelungite). Noi acești din Vechiul Regat, am fost, din câte nații sunt pe lume, cei mai prietenoși sprijinitori ai poporului bulgar și dacă recunoștința o uită debitorul, creditorul o are înscrisă în hârțiile sale.

A pierit Bulgaria veche, a secolului al XIV-lea și Bulgaria de astăzi nu are a face cu aceea care a pierit, cum nu are a face statul român cu ultimii împărați romani de la sfârșitul evului estic. Aceasta este o altă țară, aceasta este o mică țară, care trebuie să fie modestă și care nu se poate sprijini pe marea țară medievală, care n-a fost modestă și, pentru că nu a fost modestă, a pierit. Și dacă cei mari mor când nu sunt modești, cei mici, cu atâta mai mult. A dispărut vechiul stat bulgăresc, ale cărei tradiții nu le poate reclama nimeni: nimeni nu vine de la Krum⁹² și nici de la Simion⁹³. Totul vine de la mărinimia lui Alexandru al II-lea⁹⁴, Țar al Rusiei, de la mărinimia neuitatului Carol I, Domn al României (aplauze prelungite), acolo vine Bulgaria, cu ceva adaos de bande bulgărești⁹⁵, cari s-au purtat foarte frumos, dar cari au fost pregătite și înarmate la Ploiești; acolo steagul doamnelor din Samara li s-a dat la Ploiești, aici la noi. Când a pierit vechiul stat bulgăresc n-a fost națiune care să pună mai bucuros pământul și banul și inima sa la îndemâna poporului bulgar.

Ultimii noștri Domni mari ai Țării Românești au fost Domni pe tot malul drept al Dunării, Vladislav Vodă⁹⁶ a fost domn în Vidin, Vladislav a fost în Nicopole, Mircea cel Bătrân⁹⁷ a fost domn în Silistra și când era domn în Chilia, domn pe toată Dobrogea până în marginea Varnei. Turcii au luat Dobrogea de la stăpânitor, nu de la stăpânitori bulgari, ci de la Mircea cel Bătrân, de la moștenitorul lui Vladislav Vodă. Noi nu suntem acolo nici uzurpatori și nici venetici și nu admitem să fim tratați acolo în calitate de uzurpatori sau venetici. Nu voim să răscumpărăm acolo nici un păcat, ci avem să continuăm acolo anumite binefaceri de cultură și de civilizație. Și în tot cursul evului mediu – la sfârșitul evului mediu – și în toată epoca modernă noi am fost

⁹² **Han Krum**, a domnit între anii 803 și 814 (Krum cel Groaznic). I-a învins în 811 pe bizantini la Pliska unde împăratul Nichifor I și-a pierdut viața, Imperiul lui Krum s-a întins la nord de Dunăre până la Nipru în est și Buda (Pannonia) în vest, iar la sud, peste Bulgaria de astăzi, Serbia. A promulgat un prim corp bulgar de legislație.

⁹³ **Simion I** (864-927). (Simion cel Mare). Încoronat în 893 ca Țar al primului imperiu Bulgar, care se întindea la nord est până la râul Nipru iar la nord vest până în Pannonia (Buda), la vest și sud, peste Serbia, Macedonia, Albania, Grecia nordică, Tracia, până în apropiere de Bizanț.

⁹⁴ **Alexandru al II-lea** (1818-1881). Țar al Rusiei din 1855 și până la asasinarea sa în 1881. Supranumit „Țarul Liberator” pentru rolul său în războiul Ruso-Turc din 1877-1878.

⁹⁵ „**Opalcentși**”, voluntari bulgari. Au luptat în războiul dintre Serbia și Turcia în 1876 și cel ruso-turc din 1877-1878, totodată războiul de independență a României. Au fost sămburele pe care s-a constituit armata bulgară de mai târziu.

⁹⁶ **Vladislav I** (Vlaicu Vodă) Domn al Valahiei între 1364-1377.

⁹⁷ **Mircea I** (1355-1418). Domn al Valahiei 1386-1395 și 1397-1418

George Beza

frați liberi, frații mari, mari și liberi ai bulgarilor. Cu zecile de mii au fost smulși în secolul al XV-lea bulgari de la ei de acasă și strămutați pe pământul românesc.

Vlad Țepeș⁹⁸, vestitul Vlad Țepeș, dar aripile lui au acoperit puțințel și libertatea creștinilor, câtă se mai ținea, pe malurile Dunării.

Mihai Viteazul⁹⁹ a fost speranța tuturor creștinilor din Balcani și Vlădica din Târnava, Dionisie Ralli, a stat lângă dânsul, a fost în Ardeal Capelanul lui. El, Vlădica din Târnava, șeful bisericii bulgărești de atunci (neinteligibil)

.....

Când a început mișcarea națională bulgărească, centrul acestei mișcări a fost la noi. Istoria bulgarilor a început prin Marin Drinov¹⁰⁰, la Brăila, la Giurgiu, la București, la Craiova, unde a locuit doctorul Veron¹⁰¹, pretutindeni la noi am fost adăpostitorii acestei vieți noi.

Pe vremea bătrânului Ion Brătianu, când s-au alcătuit cele dintâi bande bulgărești, care au mers să se sacrifice pentru libertatea poporului lor – și-mi pare rău că Ivan Vazov¹⁰², care a scris „Pod iugotom”, „Supt jug”, și-a batjocorit bătrânețile insultând pe români, în timpul marelui război; trebuia tocmai el să le păstreze recunoștința, el care cunoștea aceste timpuri, când a început această mișcare de eliberare, pe obrazul lui Ion Brătianu¹⁰³ a apărut întreaga această operă de conspirație, înaintea Europei, care îl acuză că el conspiră nu numai împotriva integrității imperiului otoman, dar și împotriva liniștei Europei. Și întreaga opinie publică a fost lângă Ion Brătianu.

Am mers eu la 1913, cu trupele românești la Vrața¹⁰⁴ și am văzut monumentul, pe care d-voastră (către deputații bulgari) îl cunoașteți bine și nimeni nu se supără dacă păstrați națiunii dv toată credința cu care îi sunteți datori. Eu v-aș lăsa la Silistra să purtați public tricolorul bulgăresc, în loc ca la zece mai să-l combinați din deosebite elemente de îmbrăcăminte, Nu m-aș supăra de loc. Țara românească cere un singur lucru: respect față de dânsa, supunere față de legislație, față de elementul românesc. (Aplauze prelungite).

Cine simte în sufletul lui aceste însușiri, îl vom apropia de sufletul nostru. Cine nu, pe dreptul nostru îl vom îngenușea, cu toată puterea pe care o are acest stat și pe care o are această națiune. (Aplauze prelungite).

Când am mers acolo, la Vrața, am văzut un ofițer prost – sunt în orice armată ofițeri proști – deși când am mers la Sofia, pe vremuri, am văzut niște caricaturi, înfățișând pe toți ofițerii

⁹⁸ **Vlad III** (1431-1477). Domn al Valahiei 1448, 1456-1462, 1476. Nepotul lui Mircea cel Bătrân

⁹⁹ **Mihai**, fiul lui Pătrașcu Vodă (1558-1601). Domn al Valahiei 1593-1601, Transilvaniei 1599-1601 și al Moldovei în 1600. A adus cele trei principate sub o singură coroană, în anul 1600. Asasinat la Câmpia Turzii în 1601 de către oamenii generalului Basta.

¹⁰⁰ **Marin Stoyanov Drinov** (1838-1906), istoric și filolog, membru fondator al Academiei Bulgare.

¹⁰¹ **Dr. Petre Veron**. A trăit la Craiova între anii 1820 și 1871; a fost medic șef al Craiovei din 1832. „Hanul Doctorului”, de lângă aeroportul Craiova se află pe locul unde își avea casele Dr. Veron.

¹⁰² **Ivan Minciov Vazov** (1850-1921). Poet, scriitor, dramaturg, considerat patriarhul literaturii Bulgare. A trăit în exil la Oltenița, Brăila, Galați, iar după 1876 și la Odessa.

¹⁰³ **Ion Constantin Brătianu** (1821-1891). Om politic, participant la revoluția din 1848 în Valahia, membru în Partida Națională care l-a adus pe tron pe Alexandru Ion Cuza și în „Monstruoasa Coaliție”, care l-a debarcat pe Cuza și l-a adus pe tron pe Principele Carol de Hohenzollern. Fondator al Partidului Național Liberal (1875), Prim Ministru 1876-1881 și 1881-1888

¹⁰⁴ **Vratsa**: Oraș situat la nord de Sofia, la poalele munților Balcani, în nord vestul Bulgariei

Armânii în România Secolului XX

români, ca un fel de scliviști de pe Calea Victoriei, și jos erau și unele însemnări insultătoare, mi se pare că am și cumpărat caricatura, aceasta înainte de 1913, când nu făcusem Bulgariei nici un rău – dar sunt și la noi ofițeri proști, din fericire foarte puțini – și acela mi-a spus: „ce tolerăm noi acest monument?” Monumentul acela cu patru capete înfipite în jurul luptătorului pentru libertatea Bulgariei. Eu am zis: „Nu, să adune flori regimentul românesc și florile acestea să le punem la monumentul acela care s-a jertfit pentru națiunea sa.” Noi așa gândim și așa ne purtăm, și florile s-au pus! (Aplauze).

Și pot să vă spun că atunci în 1913, când am intrat în Bulgaria, eu n-am văzut bulgar nedreptățit și insultat de armatele noastre, care intraseră acolo pentru un singur scop: pentru scopul că, dispărând imperialismul turcesc, să nu se instaleze un alt imperialism și ca să tăiem puțința zdrobirii armatelor aliate, sârbească și grecească, de către armata bulgară care le-a atacat prin trădare, evident, au atacat noaptea prin trădare și oamenii lui Savov¹⁰⁵ și-au primit pedeapsa pentru acest atac trădător, împotriva camarazilor de luptă. Atunci în 1913, eu am fost până la Orhanie¹⁰⁶, până la muntele Sfântului Nicolae, până la porțile Sofiei și am fost de partea cealaltă, până adânc în Bulgaria. Și am văzut soldați români culegând recolte pentru femei bătrâne, ai căror copii se găseau pe câmpul de luptă; soldatul nostru a dezbrăcat uniformă și, ca și cum ar fi fost fiul acelei bătrâne, a cules recolta. (Aplauze). Și am văzut soldați români legănând pe brațe pe copiii acelora împotriva cărora puteau să lupte. Și am văzut orașe bulgărești curățate de soldații noștri. Și, când s-a mântuit războiul, eu am primit o scrisoare de la acel bulgar din Orhanie, în casa căruia stătusem și care mi-a scris: „sunt la Craiova, m-am dus să mi se plătească; mi s-a plătit totul, până la un ban, de români; iar în ceea ce te privește pe d-ta, copiii mă întreabă în fiecare zi: ce face soldatul român care a stat două săptămâni în casă la noi?” Așa ne purtăm noi; (aplauze) și merităm ceva pentru aceasta; merităm altceva decât ceea ce am găsit la Silistra, când am întrebat oamenii mei cum stăm cu populația de acolo și răspunsul a fost: cu oamenii de rând, cu oamenii muncitori stăm foarte bine, cu sătenii, cu mahalagii, foarte bine, cu intelectualii stăm foarte rău. Patru gazete sunt la Silistra și nu este una care dintr-însele să nu răsufle, față de noi, o ură pe care nici pentru trecutul, nici pentru prezentul nostru și nici pentru toată valoarea noastră morală nu o merităm. Și de câte ori ajung la urechile mele insulte care vin sau de acolo, ascunse, ipocrite, sau de dincolo de granița stropită cu sângele atâtor soldați de ai noștri, omorâți mișelește apărând această graniță și făcând datoria lor, de atâtea ori îmi amintesc o scenă de acolo, de la Vrața.

Trebuie să o adaug. Eram în 1913. Când a început războiul, în 1912, toamna, erau oameni care visau de cine știe ce cuceriri. Eu am fost împotriva acestor cuceriri – a fost unul din momentele în care am trecut drept trădătorul acestei nații – lucru care nu mi s-a întâmplat numai o dată, ci de mai multe ori; aceasta a fost întâi și m-am dus la regele Carol ca să-l rog, în numele acelei părți din opinia publică pe care credeam că o pot reprezenta, să-l rog să nu intervină în contra conaționalilor d-voastră (către deputații bulgari), cari au luptat atunci în contra turcilor, pentru drepturile lor. Neuitatul rege Carol mi-a spus aceste cuvinte: „Nu eu,

¹⁰⁵ **Generalul Mihail Savov** (1867-1928). A comandat armata bulgară (nominal era comandant șef adjunct, comandantul șef fiind țarul Ferdinand) în timpul războaielor balcanice din 1912 și 1913. Ministru de război 1891-1894 și 1903-1907.

¹⁰⁶ **Orhanie**, vechiul nume al orașului **Botevgrad**, numit astfel în 1934, după **Hristo Botev**, poet și revoluționar de seamă al Bulgariei. Botev a trăit și în România, Fostul „Bulevardul Domniței” din București a fost rebotezat, Bulevardul Hristo Botev.

care în tinerețea mea am luptat pentru libertatea creștinilor din Balcani, îmi voi înjosi bătrânețile luptând împotriva drepturilor lor”. Și ne-am dus în 1913 contra, nu a bulgarilor, ci împotriva unui vis nebun, al unui imperialism în Balcani, în contra visului Bulgariei scăldată de trei mări, ceea ce este și o imposibilitate și un blestem pentru viitorul unei națiuni vrednice, mai ales după război. Ce lucrează oamenii aceștia pentru știință, pentru literatură, pentru gospodăria națională, după război, este într-adevăr de uimit. Câțiva nebuni strică, însă, munca unui întreg popor întreg și creează între noi și dânsii o ură, pe care dacă o împărtășesc aceia care se găsesc sub blânda oblăduire românească, nouă nu ne face nici un rău, căci nouă nu ne pasă, dar răul îl fac alor lor de aici și de dincolo. (Aplauze prelungite).

Când am venit la Vrața după aceasta, în 1913, mi-a ieșit înaintea un bătrân – îl văd și acum – cu barbișon alb la Napoleon al III-lea, care mi-a ținut un discurs: A spus: „Eu sunt unul dintre aceia ai vechiului Rakovski¹⁰⁷, nu ai lui Rakovski care este acum în Siberia sau la Turkestan, ci a aceluia care a scos „Lebăda Dunării”, a aceluia care a reprezentat în dezvoltarea poporului bulgăresc cea mai nobilă figură intelectuală și eroică. Și zicea: „D-voastră sunteți pe pământul bulgăresc cu oastea românească, dar eu trebuie să spun, în numele generației mele, că niciodată această generație nu va uita tot binele pe care l-a avut de la d-voastră”. La intrarea în Vrața mi s-au spus mie, deputatul care intervenisem, în întrunirile publice și astfel, pentru a nu se face nedreptate bulgarilor: mi s-a spus de venerabilul bătrân, care aducea cea mai frumoasă tradiție a țării sale.

Prin urmare, când vorbesc eu aici, nu vorbesc din sentimente de dușmănie. Să mă ferească Dumnezeu să le am! Eu doresc și mai departe să fie bună înțelegere și creștinească. Dar din această înțelegere a noastră să-și dea seama oricine că suntem păstrătorii bunurilor unei civilizații care nu trebuie să se înece din cauza dușmăniilor dintre noi: nu trebuie să sfârșească în flăcările unei teribile revoluții sociale, de pe urma căreia nu ar rămâne decât praf și cenușă.

Și nu au trecut nici două săptămâni de când la Academia Română am cerut să se aleagă din Bulgaria, un membru corespondent al acestei Academii. Niciodată din Bulgaria n-a venit un gest în acest sens; din Bulgaria au venit cărți întregi de insulte ale lui Mutaftchiev. Aș ruga pe d-nii reprezentanți ai Dobrogei noi să citească aceste pamflete, împotriva cărora ei aveau mai întâi datoria să protesteze. Din Bulgaria ne-au venit insultele d-lui Mutaftchiev, bulgar curat, fiindcă Mutaftchiev vine din mutafei și mutafei este turc get-beget. După ce am primit insultele d-lui Mutaftchiev, care ne declara pe toți o națiune de vagabonzi, iar pe clasa intelectuală șarlatani ignoranți și șovini, după aceasta eu am propus să fie ales membru corespondent al Academiei Române pe d-l Andrei Protici, directorul muzeului din Sofia, pentru lucrările sale arheologice și am adus, în conversațiile mele personale cu colegii, ca îndreptățire pentru aceasta: „îl putem alege fiindcă are o valoare științifică și nu ne-a insultat niciodată”. Prin urmare, două săptămâni după recomandarea d-lui Andrei Protici, pot să vorbesc aici. Când

¹⁰⁷ **Georgi Sava Rakovski** (1821-1867). Jurnalist, poet, revoluționar Bulgar. A format în 1861 o „Legiune Bulgară” la Belgrad. Apoi s-a refugiat la București și a pus bazele „Comitetului Central Revoluționar Bulgar” (BRCK) și a organizat primele grupuri de „cetnici” care făceau incursiuni armate pe teritoriul Bulgariei otomane. În timp acest tip de grupări, care au operat în sub numele de „Comitagii” A murit de tuberculoză înainte de a vedea roadele activităților sale. Ulterior morții sale, BRCK s-a unit cu Organizația Internă Revoluționară Bulgară (VRO) sub conducerea lui Vasil Levski, Lyuben Karavelov, Hristo Botev, etc. După 1878 grupele de Comitagii au fost reactivate și au continuat atacuri în teritoriile revendicate de Bulgaria, în Imperiul Otoman (1893-1912), Macedonia Grecească, și Sârbească/lugoslavă (1919-1934), Tracia Vestică (1922-1923), Dobrogea (1923-1940).

Armânii în România Secolului XX

vorbesc aici, trebuie să vă aduc înainte ceea ce vă spuneam d-voastră, adică, în scurt, dovada că rostul nostru acolo nu este inferior rostului de pământuri, lichidarea aceasta generală pe care o anunță proiectul d-voastră, vă veți feri de a vă adresa la agenții electorali, cari măgulesc și speculează populațiunea bulgărească pentru scopuri de partid; ci d-voastră vă veți lăsa pe conștiința unor magistrați onești și veți binevoi să întrebați în dreapta și în stânga pe oamenii neamului nostru cari, fiind acolo îndeplinesc o operă folositoare pentru toată lumea și onorabilă pentru nobilul neam din care vin.

Destul că legea deschide porțile pentru tot ce vede toată lumea; măcar în executarea legii să împiedicați acea nedreptățire a românului față de alt locuitor, a românului fără putere față de acela la discreția căruia este, să împiedicați greșelile care încep printr-o prostie și se pot isprăvi printr-o serie întreagă de crime. Eu nu văd trupele noastre trăgând pentru restabilirea ordinii, asupra grupului macedonenilor pe cari noi i-am primit cu flori atunci când i-am adus în țară la noi. Crima aceasta să v-o cruțe Dumnezeu! Dar, pentru ca să v-o cruțe Dumnezeu, fiți în consecințele acestei legi cu ochii în patru. Nici o grijă de anumite bănci care au cumpărat, nici o grijă de oamenii interesați, nici una din acele preocupări care se iau ușor la început și se plătesc pe urmă așa de greu.

Noi acolo, în Dobrogea asta nouă, suntem ca și bulgarii, veniți odată cu Statul nostru, prin urmare cu câteva zeci de ani mai târziu. Suntem urmașii grănicerilor turci. Când, la sfârșitul secolului al XIV-lea, au căzut bulgarii, turcii au adus din Anatolia oameni pe care i-au așezat acolo. Toată coasta Mării Negre, toată Dobrogea a fost ocupată de dâșii, tot malul dunărean era ținut de grănicerii turci.

Acum câteva zile i-am văzut. Nu se pot afla exemplare mai nobile de oameni, cari să-și aibă vitejia și cavalerismul mai frumos scrise pe față decât acești minunați oameni, pe cari toată lumea îi neglijează, fiindcă nu sunt buni la alegeri. În orientalismul lor visător, ei nu s-au înscris la un semn sau la un alt semn.¹⁰⁸ Măcar dacă ar fi semnul românesc, dar a fost un caz când semnul ales a fost ales nu din mare prietenie față de noi, nici din mare prietenie față de acei al căror semn a fost adoptat, dar ca un fel de demonstrație care putea lipsi.

Turcii aceștia cer toată îngrijirea noastră. Noi putem face în momentul de față pe malurile Dunării unul din focarele unei viitoare civilizații turcești și aceasta nu va lipsi, când omul acela admirabil din Asia Mică, Mustafa Kemal¹⁰⁹ a trezit toată energia națiunii sale. Nu credeți că lucrul acesta va avea un răsunet asupra elementelor turcești de oriunde? Favorizând numai elementul bulgăresc, nu știu dacă veți câștiga înțelegere și simpatie la Sofia, dar favorizând din toate puterile elementul turcesc, veți câștiga o națiune, despre care mâine se va vorbi, o națiune care astăzi înseamnă o putere și despre care mâine, în noua orânduire a lumii, se va vorbi și cum încă!

Elementul bulgăresc, venit după războiul din 1877-78, este un element adaos, cum suntem noi în afară de Silistra, în afară de Turtucaia, în afară de malul Dunării, cum și noi suntem un element adaos, cu o deosebire. Eu am cutreierat tot malul. Sunt puțințel și etnograf și am vrut să recunosc și figurile: acesta-i român, acesta-i bulgar; mi-a fost imposibil. Nici după figură și nici după port. De unde vine aceasta? Fiindcă aici avem de a face cu vechi elemente romanice,

¹⁰⁸ Aluzie la semnele partidelor, înscrise pe buletinele de vot.

¹⁰⁹ E vorba de **Mustafa Kemal (Pașa)**, mai bine cunoscut sub numele de **Kemal Atatürk**, „părintele turcilor” (1881-1938). Născut de fapt la Salonic. Făuritorul Turciei moderne, seculare.

George Beza

slavizate de secole. Oamenii aceștia se uită ca noi, oamenii aceștia zâmbesc ca noi, oamenii aceștia au gusturile în îmbrăcăminte, în clădiri, cari sunt ale noastre. Este o anumită etnografie, rău făcătoare, care ar trebui stârpită și din cărțile de școală și din gazete și din discursurile publice, fiindcă îndușmănesc oamenii cari, ca oricari oameni pe lume, sunt făcuți pentru a se iubi. Dumnezeu n-a creat oameni cari să trebuiască a se urî unii pe alții și să-și facă rău unii altora. Este în fond aceeași rasă, sunt aceleași tradiții. Iar în ceea ce privește drepturile istorice ale populației bulgărești de acolo, dați-mi voie, eu știu puțină filologie și dialectul bulgăresc care se vorbește acolo, este dialectul din sud-vestul Bulgariei; iar, în ce privește dialectul de pe malurile Mării Negre – și aceasta am învățat-o de la scrisul unui foarte bun profesor bulgar, care se cheamă dl Zlatarski¹¹⁰ (adresându-se către deputații bulgari), istoricul d-voastră național – aceștia s-au mutat , de nu știu câte (...AICI LIPSESC CÂTEVA CUVINTE ÎN MANUSCRISUL LUI G BEZA ...), în județul Ialomița, acolo sunt anumiți „elcii”, cari sunt descendenții vechilor bulgari din Cadrilater, în locul cărora, după 1877, a venit și elementul bulgăresc de azi.

Balkanii sunt într-o continuă schimbare: oamenii merg din loc în loc, drepturile cele adevărate se câștigă nu cu Simion și cu Krum, ci se câștigă cu munca civilizatoare din timpurile noastre: oricine este nou pe pământul pe care îl ocupă.

Atunci când grecii din Asia Mică, sunt în Macedonia, când turcii din Macedonia sunt în Asia Mică, când românii de la Vardar, 100000 de oameni, nu-i mai poate găsi nimeni, căci s-au pierdut undeva în văile din Anatolia, deoarece ei fiind musulmanii, au trecut în lotul turcesc și prin urmare au fost scoși de acasă și azvârliți dincolo de mare, în momentul când macedoneanul nostru – elementul acesta nesfârșit de prețios al neamului românesc, care a dat cel mai mare număr de intelectuali, cei mai mulți oameni de talent, proporțional cu numărul lor, dintre toate celelalte ramuri ale marii familii românești – când aceștia sunt puși pe drumuri, izgoniți, azvârliți din casele lor, când câmpurile lor, muncite de atâtea generații, trec în mâna altora, atunci, unde vine al nostru, el este domnilor, nu în același rând cu ceilalți, ci este cel dintâi, este cel dintâi prin vechimea lui, este cel dintâi prin noblețea lui, și este cel dintâi fiindcă este singurul cu adevărat sincer sub steagul tricolor al României. (Aplauze prelungite pe băncile majorității).

Dar d-voastră veniți acum cu un proiect de lege, care îngrijorează, așa cum este redactat, mai ales cum fusese redactat, fiindcă d-voastră ați suprimat trei articole, prin care îi trimisiserăți în judecata Curții cu jurați, ceea ce ar fi fost o nenorocire. V-ați dat d-voastră singuri seama de ce se ascundea într-acesta: înseamnă că dați minoritatea pe mâna majorității, să dați minoritatea care nu se putea apăra, în mâna majorității care o va zdrobi. Curțile cu jurați sunt un lucru foarte bun, acolo unde este aceeași populație, unde populația aceasta fiind unitară, are un simț de dreptate, dar nu în mijlocul celor mai teribile lupte naționale d-voastră să puneți Curțile cu jurați, pentru ca sentința lor să fie o adevărată lovitură mortală, dată aceluia care niciodată nu va putea stăpâni o Curte cu jurați.

Dar, d-voastră iată ce faceți prin acest proiect de lege: d-voastră inovați, înlăturând o întreagă legislație, în care toată lumea până acum s-a simțit bine.

Cum? Nu a fost campanie de protestări împotriva regimului de la 1914, împotriva regimului de la 1924. Eu înțeleg foarte bine să cedați înaintea unei populații întregi atinsă în interesele

¹¹⁰ Vasil Nikolov Zlatarski (1866-1935), istoric, profesor universitar, vice-președinte al Academiei Bulgare.

Armânii în România Secolului XX

ei de viață; eu înțeleg ca în interesul armoniei – de care spunea un glas de acolo – să evitați fricțiunile neplăcute dintre deosebitele elemente naționale dintr-un loc. Eu aceasta o înțeleg foarte bine, dar ceea ce nu pot să înțeleg, ceea ce n-aș putea înțelege niciodată, ar fi să luați dorința câtorva politicieni, mai mult sau mai puțin bancheri și toți perfect electori, să o luați drept dorința unei populații întregi.

Ei bine, eu am fost în mijlocul lor, eu am vorbit cu oamenii. Nu am văzut turci nenorociți, pe drumuri, să dea Dumnezeu ca țăranii noștri să fie așa cum sunt turcii acolo. Am văzut întregi familii mergând acasă după culesul recoltei. Era un tablou ca în timpuri patriarhale. Ce băieți zdraveni, vioi, ce bătrâni respectabili, ce femei cărora veșmântul acela negru le dădea un fel de caracter arhaic și solemn.

Ei bine, această lege cu care veniți d-voastră, o cere populația românească, macedoneană sau olteană de acolo? Ferească Dumnezeu! Și totuși d-voastră veniți și sfărâmați o întreagă ordine de lucruri, pe care Consiliul Legislativ o declară că trebuie păstrată.

Dar Consiliul Legislativ nu a înțeles ... Consiliul Legislativ se compune: „președinte, Ionescu-Dolj, consilieri permanenți, Filitti, Cezar Vârgolici, D. Ispasiu, referent titular, D. Vrăbiescu”. Cinci magistrați care se bucură, de oarecare reputație. Dar dacă acești cinci oameni nu au putut să înțeleagă un proiect de lege ca al d-voastră, este absolut necesar să-l înlocuiți de mâine.

Vedeți ce primejdie poate să iasă de aici; dacă nu au înțeles această lege a d-voastră, când veți veni la noi cu alte legi mai grele, o să le înțeleagă și mai puțin spre nenorocirea țării. Și atunci, ori îi dăm afară pe cei cinci, începând cu dl Ionescu-Dolj și mergând până la dl Vrăbiescu, ori îi păstrăm și nu spunem în Cameră că sunt oameni incapabili de a înțelege economia unui proiect.

Eu, care nu am studiat dreptul de loc, care nici nu am citit prea multe cărți de drept – ceea ce mă pune într-o situațiune de inferioritate față de alții – eu nu-mi permit să-i calific, dar eu mă țin cu dânșii, până ce îi veți da afară pentru incapacitate și în acest caz de a doua zi sunt de părerea celor pe care îi veți numi. Până atunci însă, mă țin de cei cinci, așa cum sunt, cu studiile lor, cu experiența lor, cu cunoștințele lor care îmi lipsesc – și eu nu calific răi niciodată decât pe acei, cari sunt manifest inferiori mie, într-un domeniu care este într-adevăr al meu.

Ei bine, înlăturați tot acest regim mai vechi. Dați drept de apel. Vă închipuiți de poate fi acest drept de apel! Cine poate să facă apel? Poate să facă apel direct, poate să facă apel printr-un frate, printr-un nepot, prin rudele celelalte ... (Întreruperi). Dați-mi voie, să pricep și eu cel puțin în ceea ce privește redactarea literară. Este vorba de prezentarea drepturilor și pe urmă vine dovada din partea Comunei, dovada de identitate pe care o dă comuna ... (Întreruperi)... Cereți cuvântul și să vorbiți atunci!

Dar în ceea ce privește dovezile de identitate de la comună, apoi eu nu m-aș sprijini niciodată pe dovada de identitate de la comună. Ce înseamnă comuna? Înseamnă toată comuna? Înseamnă un număr de oameni, înseamnă reprezentanții majorității, cari lucrează în numele celorlalți. Atestate din partea comunei? Dar se pot fabrica de orișicine asemenea atestate, în starea de civilizație de pretutindeni: și acolo și aiurea. Dar ce? Primarul și consiliul comunal sunt cine știe ce magistrați integri, capabili să țină cumpăna dintre deosebitele naționalități?

Ce o să mai curgă certificate pe socoteala apelurilor! Dar după ce se vor face toate acestea, după ce comisiunea va cerceta după ce, în caz de discuție „se va respecta situația de fapt”, după d-voastră veți ajunge, prin metoda foarte simplă pe care mi-a înfățișat-o d-l ministru al

George Beza

agriculturii, la o recunoaștere a unei anumite situații a pământului. Și atunci veți atribui, în proporții deosebite, după categorii, veți atribui pământul care va fi la dispoziția d-voastră.

Acesta este adevărul.

Și va rămâne pentru viitor, ce? Aceasta este întrebarea.

Pentru că nu este permis a ne juca de-a colonizarea, Colonizarea este un lucru dintre cele mai grele. Alții au făcut colonizări în împrejurări strălucite. Cui nu știe, pot să-i spun că Atena în momentul de față este un oraș cu peste un milion de locuitori. De la Pireu până în centrul Atenei este o singură pânză de populație. Cine nu știe, poate să afle că toate meșteșugurile din Asia Mică, de la țesutul covoarelor până la cultura tutunului, toate acestea sunt în Macedonia. Macedonia grecească este ca Eden. Rai pământesc. Pentru ce? Fiind că grecii, siliți să mute o populație întreagă, au avut sprijinul întregii societăți, care a pus mâna în pungă și un patriotism admirabil a făcut ca orice grec din Grecia Veche să se gândească întâi la oaspele care se găsea acolo și pe urmă la interesele lui cele mai legitime (aplauze pe mai multe bănci). În afară de aceasta, au avut de la început un fond de colonizare pus la dispoziția lor de America. Și, după ce au stat un timp în case de lemn, acești coloniști astăzi sunt socotiți ca primii gospodari din acele ținuturi. Noi am fi putut învăța de la colonizarea Vechii Dobrogei ce înseamnă o colonizare proastă. Am dat prin colonizarea Vechii Dobroge cu veteranii războiului de la 1877-1878, am dat rânđași la familiile bulgărești așezate acolo. Omul zdrențăros, omul sărac, omul care stă în bordeie este românul. Omul așezat solid cu gospodăria lui, cu mândria lui națională, nu este de-al nostru. Am avut această experiență teribilă de a sluji altora, din aceia înaintea cărora trebuie să ne închinăm, pentru sacrificiul lor. Așa facem și acum în Dobrogea Nouă.

I-a trăsnit deodată în minte unui ministru, care altfel este destul de practic, dar în acele momente avea mintea ușoară, să trimită un fel de proclamație către românii din Macedonia, că pot veni cu toții, fără nici o socoteală, să se așeze aici. Ar fi putut să moară de foame și de frig toți în acele case unde nu-i dorea nimeni pe dânșii. Găsesc lucrul cel mai crud și l-am făcut și noi și sârbii – nici eu nu știu ce aș face dacă mi s-ar aduce un om străin în casa mea – provizoratul găzduirilor. Ca să colonizăm nu se poate pleca de la aceea că se pune un om nou în casa omului vechi. Este o tragedie a sili ca într-o casă care cuprinde pe cineva să se așeze alături de el și altul.

Ar fi putut să moară și de frig de foame fără marea virtute a macedonenilor, marea lor virtute de bărbăție, care putea să dea acestei granițe apărarea și putea să dea acestui pământ prosperitatea. Oamenii așa de minunați încât, din ciobani ce erau, în câțiva ani s-au făcut printre primii agricultori ai României.

Gândiți-vă la un lucru: omul care știe să țină în mână sapa, știe să apuce și pușca. Feriți-vă de a face nedreptăți acestor oameni. Noi suntem deprinși de sute de ani să răbdăm nedreptatea. Să ne ferim a impune nedreptate acelor care sunt în stare să o răzbune. Să nu se întâmple ceea ce mi s-a întâmplat mie acum patru zile în Dobrogea, când la cinci kilometri de Hârșova – abia plecasem din oraș – a trecut pe lângă urechile șoferului și a fotografului Comisiunii Monumentelor Istorice, care mă însoțea, un glonț. Dacă știu să tragă în noi cei din Hârșova, știu să tragă și acei cari neam de neamul lor sunt legați de pușca lor.

N-am încurajat niciodată vreun act de violență, n-aș fi luat înaintea lui Dumnezeu păcatul de a provoca. Să ne ferim de nedreptatea cea mai teribilă, aceea de a înfășura în formele cele mai înșelătoare ale celei mai perfecte legalități.

(Aplauze prelungite pe unele bănci).

REAȚIA LA ADOPTAREA LEGII DOBROGEI NOI, LA ATENTATUL LUI GEORGE BEZA ȘI LA ACȚIUNEA DE SOLIDARIZARE A STUDENȚILOR AROMÂNI CU ACESTA.¹¹¹

La 13 septembrie 1930 apare primul număr al săptămânalului „Apărarea”,¹¹² organ al Societății de Cultură Macedo-Română. Programul acestuia stipula:

„ *Apărarea*” este un organ național cu un program politic și cultural bine definit. **Politic** național în sensul de a apăra interesele românilor din dreapta Dunării, în marginea tratatelor de protecție a minorităților românești, **cultural**, pentru că trebuie să facă într-o măsură cât mai largă, cunoscută viața, moravurile, credințele macedo-românilor (titlu generic sub care însumăm pe toți românii trans-danubieni) pentru întreaga opinie publică românească. Organul se va ocupa de aproape ca școlile și bisericile noastre din peninsula balcanică să fie întreținute cât mai bine, și să se dezvolte cât mai mult. De asemenea, o chestiune vitală, pentru care organul nostru își face un punct de onoare, este de a apăra și susține opera de colonizare cu macedoromâni a Dobrogei Noi.

O lege a Dobrogei Noi, rău inspirată și anti-românească, s-a votat în grabă, cu aprobarea minoritarilor din Cadrilater, în cursul lunii iunie. Această lege pune capăt nu numai colonizărilor actuale ci și înlătură posibilitatea pentru orice alte colonizări. Lupta contra acestei legi anti-românești nu o vom înceta până nu se vor suspenda efectele acestei legi nefaste.

Ziarul va informa opinia publică românească asupra efectelor dezastruoase pentru români a noii stări de lucruri din Balcani. Mii de familii românești, izgonite din căminele și locurile lor de naștere, așteaptă să vie în țară. Ele vor fi orientate și aduse aici pentru că așa cere nu numai prestigiul românismului ci și un elementar simț de solidaritate umană.

Faptul că societatea de Cultură Macedo-Română, în întregul ei, își asumă răspunderea apariției acestui ziar este o dovadă de seriozitate a mișcării și de soliditatea programului nostru.

De 50 de ani această glorioasă citadelă a românismului în Balcani a fluturat steagul redeșteptării unei conștiințe naționale neadormite și a apărât fără preget și cu hotărâre pe frații noștri în toiul evenimentelor celor mai tragice.

Desfășurăm azi din nou steagul unei lupte de care suntem siguri că se va termina cu victoria românismului, fie în chestiunea colonizării Dobrogei de Sud, fie cu privire la progresul cultural și economic al românilor din Bulgaria, Grecia, Iugoslavia și Albania.

În același număr al gazetei, a apărut un articol al profesorului universitar Iuliu Valaori, intitulat „Macedoromânii în România”, din care George Beza a citat:

... *Societatea de cultură Macedo-Română cu un scop înălțător, cu o existență atât de veche – a fost fondată în anul 1879, septembrie 23 - al cărui președinte de onoare este I.P.S.S.*

¹¹¹ Următoarele trei capitole cuprind citate extensive din presa vremii. Aceste citate din presă, etc., sunt redată în continuare cu caractere italice

¹¹² NA „Apărarea”, anul I, nr. 1, 13 sept 1930

Mitropolit și Patriarh Miron și din care au făcut parte, ca membri în consiliul de 35, atâtea oameni iluștri ai țării, ca poetul Dimitrie Bolintineanu, C. A. Rosetti, Dumitru Brătianu, principii D. și I. Ghica, Titu Maiorescu, (Ion I.) Câmpineanu, V. A. Ureche, Vasile Alexandri, C. Negruzzi, Alex. Orăscu, Dimitrie Sturdza, generalul Cristian Tell, Gh. Ghermani, Dr. Leonte, I. Grădișteanu și alții ...

Și alte publicații din România descriu cum comunitatea aromânilor din București se solidarizează cu acțiunea societății de cultură macedo-română și cu acțiunea tineretului universitar macedoromân în apărarea cauzei aromânilor din Cadrilater. Astfel în ziarul „Universul”,¹¹³ a apărut articolul-manifest:¹¹⁴

FRUNTAȘII MACEDO-ROMÂNI ȘI COLONIZAREA CADRILATERULUI

Subsemnații, membri ai coloniei macedoromâne din București, declarăm că actul național și gospodăresc al colonizării Dobrogei Noi cu români din Macedonia, act pe care l-a apărut cu atâtea căldură studențimea macedoromână, în avântul ei de curat patriotism și de devotament desăvârșit față de țară și de neamul din care fac parte, ne este scump și nouă.

În clipele acestea, când celelalte state balcanice au realizat pentru colonizarea fraților lor din țări străine, minuni de cel mai înfocat patriotism, unii colonizând peste un milion de greci din Asia mică, alții mai multe sute de mii de bulgari din Grecia și Serbia, de cele mai multe ori pe spinarea fraților noștri, iar noi abia vreo 3-4 mii de coloniști macedo-români – și aceasta cu atâtea greutăți și nespuse suferințe - am socotit că actul colonizării în Dobrogea Nouă este de cea mai mare însemnătate pentru noi. Căci de aici depinde existența în viitor a fraților noștri din Macedonia, cari, siliți să plece din locurile unde s-au născut și unde au crescut, au preferat să-și îndrepte privirile către patria-mamă, decât să apuce drumul pribegiei peste ocean.

Sperăm că înaltele guverne ale țării și toți factorii conștiinței de acest act și național și de înaltă politică de stat, vor binevoi să ia în considerațiune doleanțele acestei părți a neamului nostru, pentru care apărarea limbii și individualității lor etnice este supremul act al vieții lor.

Semnat de Prof. universitar Iuliu Valaori, Ing. Insp. Gl. Sterie Ciumetti, Dr. Petre Topa, ziarist Ion Foti, conf. universitar Take Papahagi, av. Isaia, arh. Simota, prof. Hagibira, drd. C. Tanașoca, T. Zega, Dr. Ghiulamila, prof. Nuși Tulliu, Dr. Petrașincu, arh. Arghir Culina, prof. N. Hâciu, A. Papacostea, prof. Micibuna, Sterie Ciumetti, Const. Mihadaș, Viorel Zdrula, președinte al Societății Studenților Macedoromâni, ... urmează alte peste 100 de semnături ale tuturor fruntașilor macedoromâni din Capitală.

În același număr din „Universul” apare și declarația de solidarizare a întregii studențimi macedoromâne cu studenții arestați pentru solidarizare cu George Beza.

DE LA SOC. STUD. MACEDOROMÂNI

Adunarea generală extraordinară din 30 august a Societății Studenților Macedoromâni, în urma discuțiilor avute, protestează energic împotriva oricăror insinuări ce s-au încercat de o

¹¹³ **Cotidianul Universul** a fost fondat în 1884 de **Luigi Cazzavillan**. Conducător între 1918 și 1943 de **Stelian Popescu**. Orientare de dreapta; a fost naționalizat de autoritățile comuniste în 1948 și desființat în 1953. Unul din colaboratorii ziarului în perioada interbelică a fost **Nicolae Batzarica**, care a jucat un rol de frunte nu doar în politica României, ci și în cea a imperiului otoman de la începutul secolului XX.

¹¹⁴ **NA** Nr. 214 din 6 septembrie 1930

Armânii în România Secolului XX

parte din presă spre a prezenta acțiunea colegilor noștri Pihu, Ghițea, Papanace, Ficata, Caranica, Ciumetti și Mamali ca o manifestare personală. Manifestul din 25 iulie a. c., a fost dictat de către adunarea generală a Soc. Stud. Macedoromâni în ședința din 22 iulie a. c.

Acest manifest reprezintă protestarea studenților macedo-români împotriva încercărilor de a întrerupe continuitatea în opera de colonizare a Dobrogei Noi cu elementul românesc de pretutindeni și de a subordona elementul românesc celui străin.

Studenții macedoromâni sunt solidari cu colegii lor încarcerați la Văcărești și îi consideră ca un simbol de luptă în această operă patriotică și națională a colonizării Dobrogei Noi.

De aceea, își însușește în întregime conținutul acestui manifest.

Pagina 3 din „Apărarea” de la 13 septembrie 1930 consemna sub titlul „Comitagii stăpâni în Dobrogea de Sud - mișelescul asasinat a doi copii macedoromâni” protestul societății de cultură macedoromână, iar la pag 4, ca și în alte publicații de asemenea, apare: **Chemare: Societatea de Cultură Macedo-Română, Asociația Cultul Patriei, Liga Culturală, Centrul Studențesc București și altele, invită pe cetățenii Capitalei la o mare întrunire publică pentru a protesta contra odioaselor asasinate săvârșite de comitagi bulgari, sub patronajul oamenilor regimului, în Cadrilaterul românesc.**

Întrunirea a fost anunțată și în numărul 2 al publicației, ca și prin afișe și chemări în alte cotidene, pentru ziua de duminică 21 septembrie a. c., ora 4 d. a., la Ateneul Român.

„Apărarea” din 27 septembrie 1930 consemnează:

MAREA ADUNARE NATIONALA DE DUMINICA. GUVERNUL OPREȘTE ÎNTRUNIREA. MII DE MANIFESTANȚI PE STRĂZILE BUCUREȘTILOR. SAMAVOLNICIA AUTORITĂȚILOR. COLONIȘTI ȘI STUDENȚI RĂNIȚI. DRAPELUL SOCIETĂȚII DE CULTURĂ MACEDOROMÂNĂ SFÂȘIAT ȘI CĂLCAT ÎN PICIOARE DE AGENȚII ȘI SERGENȚII DE STRADĂ. INDIGNAREA POPULAȚIEI. IMPRESII.

În ziua de marți, dl. prefect al capitalei,¹¹⁵ a chemat la d-sa pe d-nii profesori Marin Ștefănescu¹¹⁶ și Iuliu Valaori¹¹⁷, pentru a-i anunța că mitingul de duminică 21 septembrie este privit favorabil de guvern la Ateneu. Guvernului i se comunicase din Geneva că delegația bulgară avusese o atitudine provocatoare și patronii și susținătorii comitagiiilor au îndrăznit să se plângă împotriva victimelor lor din Cadrilater.

Dl. Colonel Gabriel Marinescu, în inima lui de ostaș român, avusese chiar față de delegați cuvinte de indignare pentru tot ce se întâmplă în Dobrogea. Atât „Asociația Cultul Patriei” cât și „Societatea de Cultură Macedoromână” anunțaseră prin afișe, printr-o vie propagandă, că întrunirea va avea negreșit loc și îndemnau pe cetățeni să vie în număr cât mai vast, pentru a i se da mărșăla necesară, unei mari demonstrații naționale.

Se pare că omul iredenții bulgare, cu strapontin ministerial la interne, nu avea conștiința că se poate sub a sa „domnie” întâmpla ceva neplăcut bulgarilor. Nu este poate dl. C. Angelescu, acela pe care ziarul „Dnevnic”¹¹⁸ organ de seamă din Sofia, îl denumea la intrarea

¹¹⁵ Colonelul Gabriel Marinescu, prefect al poliției capitalei 1930-1937

¹¹⁶ Marin Ștefănescu (1880-1945), filozof, profesor universitar, fondatorul Societății „Cultul Patriei”

¹¹⁷ Iuliu Valaori (1867, Moscopole-1936, București), profesor universitar, președinte al Societății de Cultura Macedo-Română între 1927 și 1932.

¹¹⁸ „Cotidianul”

George Beza

sa în guvern de „salvator al bulgarilor”? Nu i-a publicat în martie trecut, fotografie aducându-i-se minte că jurase pe evanghelie că va întări elementul bulgăresc din Dobrogea de Sud, distrugând opera de colonizare începută de alte guverne?... Prin tertipuri balcanice, prin insinuări perfide, d-sa a reușit să-l convingă pe dl. Vaida și apoi pe dl. Maniu, că mitingul nu e oportun la Ateneu, o tribună culturală, ci în altă parte. De fapt era o derutare, căci în dimineața zilei de duminică nu s-ar fi găsit nici o sală liberă în București iar cele două societăți culturale ar fi rămas de răs în față cetățenilor pe care îi chemau de atâta timp la întrunire.

D-nii Marin Ștefănescu, Iuliu Valaori și Dr. Ghiulamila,¹¹⁹ s-au dus atunci la Dl. Vaida care, însă, se ascundea de delegați.

Căutând în tot Bucureștii pe dl. ministru de interne, delegația întâmplător a dat pe stradă de dl. prim ministru. Dl. Vaida, n-a mai fost găsit.

Dl. Maniu a primit sâmbătă la orele 4 d. a. pe cei doi preșidenți ai societăților susnumite. După tratări și asigurări de amicitie pentru macedoromâni, de o oră și jumătate, dl. prim ministru a refuzat să admită ținerea mitingului, după hotărârea dlui. Vaida.

Un detaliu, la ministerul de interne, dl. secretar general al ministerului, în lipsa dlui. Vaida, a rugat delegația să se prezinte dlui. C. Angelescu. Dl. Valaori și dl. Ghiulamila au refuzat să se prezinte protectorului comitagiilor din țară.

Cele două societăți au decis atunci să se țină mitingul cu orice preț, chiar în aer liber. Dl. Angelescu a avut grijă să anunțe, prin gazetele care apără trădarea problemelor naționale, că mitingul s-a amânat. Totuși, la orele 4 d. a., duminică, se strânseseră câteva sute de oameni, în fața Ateneului, în strada Franklin, dinspre Bd. Brătianu¹²⁰. Numărul participanților creștea pe când dinspre strada Știrbei Vodă delegații coloniștilor macedoneni din Cadrilater, cu studenții macedo-români, purtând steagul Societății de Cultură Macedo-Română au deșusat înspre Ateneu.

Poliția oprind pe manifestanți, s-au produs încăierări între sergenți, jandarmi, coloniști. Mai mulți coloniști au fost răniți, iar steagul glorios al Societății a fost rupt în timpul încăierării. Studentul Teguiani, care purta steagul, deși rănit la cap și lovit sângeros, n-a lăsat un moment din mână drapelul. Unui domn ofițer care soma pe studenți să se retragă, acesta i-a răspuns: „Domnule căpitan, steagul merge înainte!” Mă puteți omorî, dar eu nu dau îndărăt!” Ceilalți coloniști au trebuit să-l ia în brațe, pentru a-l salva de jandarmi, iar steagul a trecut zdrențuit din mână în mână. Puțin a lipsit ca să se întâmple un măcel mai groaznic.

În fața Ateneului, dl profesor Ștefănescu a vorbit cald, inspirat, plângând țara care a ajuns în mâna „străinilor.” „Străinii ne înăbușe!” a exclamat domnia sa. Doamnele care stăteau la ferestre plângeau la emoționantele cuvinte ale președintelui „Cultului Patriei”: „Nu ne găsim la noi în Patrie!”

Mulțimea a pornit din strada Franklin, de-a lungul bulevardului Brătianu. În acest timp, mii de oameni deșusau din toate străzile. În coruri impunătoare au pornit spre statuia Mihai Viteazul. În fața statuii lui I. C. Brătianu¹²¹ s-au întâlnit cele două grupuri. În fața steagului sfâșiat al Societății, au izbucnit strigăte de protestare. A fost un moment înălțător, pe care toți cei care au asistat nu-l vor uita. Mulțimea imensă a mers apoi spre sediul „Asociației Cultul

¹¹⁹ Dr. Ion D. Ghiulamila (1872-1936). Fondator al Institutului Ortopedic Român

¹²⁰ Bd Magheru din zilele noastre

¹²¹ Statuie distrusă de comuniști, amplasată unde se află acum ceasul din Piața Universității

Armânii în România Secolului XX

Patriei” și de acolo la „Societatea de Cultură Macedo-Română” din Calea Rahovei, unde după cuvântul D-lor Valaori, Murnu¹²² și dr. Ghiulamila, întrunirea s-a spart.

Sub titlul „PRIGOANA CONTRA COLONISTILOR,” se consemnează:

... La orele 4 d. a. veneau dinspre strada Știrbei Vodă o coloană de 200 coloniști și studenți în frunte cu steagul societății macedoromâne.

Abia ajunși în Calea Victoriei, au fost întâmpinați de biciurile sergenților de stradă și de paturile de pușcă ale jandarmilor.

La un moment dat, un domn înalt și cu monoclu – mai târziu am aflat că se numește Paximidis și că este chestor de poliție – a strigat: „Pe ei băieți!” Atât au așteptat zbirii și sergenții și s-au repezit cu biciurile și cu pumnii asupra bieților coloniști care primeau loviturile cu ochii holbați, ne mai știind ce să creadă. Studenții care însoțeau pe coloniști, obișnuiți cu asemenea samavolnicii, au opus rezistență și atunci s-a produs încăierarea. Steagul Societății de Cultură Macedoromână a fost rupt în bucăți și călcat în picioare de sergenți. Studenții și coloniștii au fost răniți. Puțin, foarte puțin, a lipsit ca să nu se producă un măcel în toată regula. Iar în colț, cu pălăria pe frunte, dl. prefect Marinescu savura cu plăcere cele ce se petreceau la zece metri depărtare...

Iar sub titlul „ÎNTRUNIREA DIN FAȚA ATENEULUI. A VORBIT DL. ȘTEFĂNESCU. MANIFESTAȚIE PE STRĂZI” apare:

De la Ateneu, publicul, în frunte cu domnii profesor Gh. Murnu, membru al Academiei Române, profesor Iuliu Valaori, profesor Marin Ștefănescu, senator, profesor I. G. Dragu, generalii Anastasiu, Ștefănescu, Lambru, Referendaru, au pornit pe Bd. Brătianu, cântând cântece patriotice. În fața Școlii de Război¹²³ s-au întâlnit cu grupul de coloniști și studenți care scăpaseră din mâinile jandarmilor și sergenților. Întâlnirea a fost emoționantă. Studentul Teguiani, cu capul spart, plin de sânge, era dus pe umeri de coloniști, purtând steagul sfâșiat al societății macedoromâne. Strigăte de revoltă au izbucnit din mii de piepturi. Strigăte „Jos Anghelof!” se auzeau de pretutindeni. Cortegiul a continuat mai departe până la statuia lui Mihai Viteazul, unde profesorul Marin Ștefănescu a ținut o scurtă cuvântare, întreruptă de dl. prefect al poliției și de dl. procuror general Gerota. Publicul a început să vocifereze. De aici au pornit pe B-dul. Elisabeta strigând: „Jos cu Anghelescu”, „Jos cu protectorul comitațiilor!” În dreptul ziarului „Universul” și „Ordinea”, au făcut o manifestație de simpatie. Apoi, prin Cișmigiu, au trecut la sediul „Asociației Cultul Patriei” și de aici la Societatea de Cultură Macedoromână”. Manifestanții erau escortați de jandarmi, ofițeri, comisari și agenți de poliție.

LA SOCIETATEA DE CULTURĂ MACEDO-ROMÂNĂ. Dl. Iuliu Valaori, președintele societății, a luat cuvântul în fața miilor de coloniști, studenți, populație. Au mai luat cuvântul prof. Murnu, dl. Gheorghe Celea¹²⁴, dr. Ghiulamila, Tașcu Pucerea.¹²⁵ S-au cântat cântece patriotice.

¹²² **George Murnu** (Veria, 1 ianuarie 1868-București, 17 noiembrie 1957). Profesor universitar, membru al Academiei Române din 1923, om politic, scriitor, traducător. A tradus versiunea definitivă în limba română a Iliadei și Odiseei lui Homer, publicată în 1957.

¹²³ Actualul sediu al Ministerului Agriculturii

¹²⁴ **Gheorghe Celea**: Învățător, fruntaș al mișcării de colonizare a aromânilor în Cadrilater, bunicul matern al lui Ion Caramitru (1880-1966).

¹²⁵ **Tașcu Pucerea**: Farmacist. Prefect Liberal al Județului Durostor, 1922-1926

George Beza

Între 30 noiembrie 1930 și 3 decembrie a avut loc la Brăila un congres general studențesc la care a luat parte și o delegație a studenților aromâni. „Apărarea”¹²⁶ a redat „raportul” prezentat de aceștia la congres.

PROBLEME VITALE ALE ROMÂNISMULUI ÎN FAȚA TINERETULUI UNIVERSITAR.

Cuvântul studenților macedoromâni.

*Redăm în cele de mai jos, interesantul și inimosul „Raport” prezentat de delegații studențimii noastre la Congresul General Studențesc de la Brăila, care a avut loc în zilele de 30 noiembrie – 3 decembrie 1930. În acest raport, cititorii vor găsi nu numai o expunere clară și completă a problemelor românismului de peste hotare cu soluțiile ce le comportă, ci și pagini de o caldă vibrație românească, care explică de ajuns succesul pe care studenții noștri l-au înregistrat la congres și interesul pe care l-au stârnit în rândul tineretului universitar pentru problemele expuse de ei*¹²⁷:

- *Privire istorică asupra românilor de peste hotare. Statele din Pind și imperiul Asăneștilor. Privilegiile românilor sub turci.*
- *Încuibarea influenței religioase în centrele românești. Începutul redeșteptării naționale a Aromânilor. Prigoniri și masacre.*
- *Reacțiunea românilor.*
- *Situația școlară și bisericească în ajunul războiului din 1913 și cea de azi.*
- *Probleme actuale ale românismului de peste hotare.*
 - *Chestiunea culturală națională.*
 - *Chestiunea apărării minorităților românești din alte state.*
 - *Chestiunea economică.*
- *Mișcarea de colonizare. Suferințele coloniștilor. Lipsa unui plan sistematic.*
 - *Legea din 1924 și legea Angelescu.*
 - *Sub stăpânire bulgară în țară română.*
 - *O atmosferă încărcată. Reacțiunea tineretului.*
 - *Din stejar, stejar răsare.*
 - *Porțile României închise pentru români.*
 - *Un neam eroic care se stinge.*

¹²⁶ Nr. 14 din 14 decembrie 1930

¹²⁷ G. Beza a extras în lucrarea sa doar titlurile și subtitlurile din raport.

APELUL LA PROCESUL INTENTAT CELOR ȘAPTE STUDENȚI CARE S-AU SOLIDARIZAT CU GEORGE BEZA

Apelul celor 7 studenți, Stere Ficăta, Ion Caranica, Grigore Pihu, Stamuli Mamali, Constantin Papanace, Gheorghe Ghițea, Anton Ciumetti, condamnați la închisoare pentru solidarizarea cu George Beza. „Apărarea” redă detalii asupra apelului și pledoariile avocatului acestora, Vasiliu-Cluj.¹²⁸

Curtea de Apel, secția I-a, 5 septembrie 1930.

La ora 15.50, 5 sept., se ia în judecată apelul făcut de cei 7 studenți macedo-români.

Curtea este prezidată de dl. consilier Possa, asistat de d-nii. consilieri Georgian și Docan, fotoliul ministerului public de dl. procuror V. Enescu.

Dl. grefier dă citire ordonanței definitive nr. 158 din 5 august 1930, a judecătoriei de instrucție a cabinetului 7 a tribunalului Ilfov, prin care se declară că există caz de urmărire în contra lui Ficăta Stere, Caranica Ion, Pihu Grigore, Mamali Stamuli, Papanace Const., Ghițea Gheorghe, Ciumetti Anton, români majori, actualmente deținuți la închisoarea Văcărești, pentru faptul prevăzut și pedepsit de art. 9, aliniatul 2, art. 7-8 din legea pentru reprimarea unor noi infracțiuni contra liniștei publice.

Se dă citire și sentinței de condamnare a Tribunalului Ilfov.

Dl. Possa, președinte: *Dl. procuror are cuvântul.*

Dl. V. Enescu, procuror: *Dle președinte, onorată curte, acești 7 studenți care sunt înaintea d-voastră, sunt condamnați fiecare la câte 17 zile închisoare de Tribunalul Ilfov, secția III c. c., pentru că au contravenit unei dispoziții speciale din legea pentru reprimare unor noi infracțiuni la ordine publică.*

PLEDOARIILE DLUI AVOCAT VASILIU-CLUJ

Dle. Președinte și onorată curte!

A fost semnificativă recunoașterea dlui. Procuror General și prin cuprinsul ei și prin extinderea pe care a binevoit să o dea. Cuprins semnificativ, întrucât, deși este un lucru cunoscut îndatoririle parchetului general, noi am luat act de mărturisirea cu declarația mult mai prețioasă cu care începe dl. procuror penibila situație în care se găsește astăzi de a pune concluziuni pentru inculpații de azi. Apelul parchetului a fost o verigă în plus inutilă, de fapt ca întregul lanț care i-a încătușat de altminteri, socotind că după cât de șubredă a fost acuzația din ordonanța definitivă, pe atât de neîntemeiată va fi și înaintea dvs. și, prin soluția pe care o veți da, sperăm să fie confirmat acest apel al nostru.

Fiindcă în distribuția materiei, pentru a cruța timpul onorabilei curți, am făcut un conciliabul premergător adineauri, eu am numai rolul de a combate apelul parchetului, urmând ca ceilalți colegi să susțină apelul nostru.

¹²⁸ NA „Apărarea”, anul 1, nr. 1, 13 Sept 1930

George Beza

În combaterea apelului parchetului, de la început trebuie să remarcăm, nu fără oarecare surprindere, conformându-ne indicațiilor jurnalului tribunalului, care se află la dosar, în care se consemnează susținerile parchetului, că onoratul parchet a dat îndărăt în susținerile sale împotriva inculpaților. De unde susținea că inculpații sunt vinovați și pentru art. 7-8 din legea Mârzescu plus art. 9, și de unde se tindea să se facă aplicațiunea și provocațiunea directă nu numai a celor ce spune în rechizitoriul inițial al parchetului general, se renunță la aceste susțineri și, prin însuși apelul făcut de parchet, se spune că se apelează sentința numai pentru majorarea pedepsei. Ce se susține pentru a se arăta că este utilă majorarea pedepsei? Gravitatea faptului? Se enunță numai fără a se face dovada: Dl. procuror general spune: „deși tribunalul constată existența faptului imputat inculpaților, și deși pedeapsa este grav prevăzută de lege, s-a făcut aplicațiunea art. 60 c. p., s-au dat circumstanțe atenuante socotind pedeapsa de 15 zile și pe care parchetul o socotește prea mică.”

Onorată curte! Fiindcă s-a vorbit de ce constată tribunalul să vedem și noi într-adevăr ce se constată. Pe ce își motivează în fapt tribunalul hotărârea de condamnare? Pe existența unui manifest pe care inculpații de astăzi nu neagă că l-ar fi redactat ei.

În împrejurările care poate vi se vor arăta și că în cuprinsul aceluia manifest s-ar găsi o frază, una singură, pe care onor tribunalul o reține, o citează în ghilimele și motivează bazat pe ea hotărârea aceasta de condamnare. Care este această frază? Îmi voi permite s-o citez din copia manifestului; această frază sună astfel:

„... colegul George Beza a lovit, și acest mare gest național...”

Aceasta este singura frază pe care o reține tribunalul și pe care o socotește că intră în prevederile al. 1, art. 9, din legea Mârzescu, întrucât prin această frază s-ar fi făcut lauda crimei pretinsă în sarcina lui Beza.

Într-adevăr, veți găsi o frază. Fraza următoare, în care se afirmă de mai multe ori că Beza este victima nedreptății care se face românilor macedoneni coloniști. Prin urmare, în mai multe rânduri se arată că Beza este o victimă. Prin împrejurarea care îl aduce pe Beza la Văcărești în prevenție, acuzat de crimă, prin această împrejurare autorii manifestului îl socot o victimă. Ei bine domnilor, una din două: dacă a fost înțeleasă ca apologie afirmațiunea că **gestul lui Beza este un gest național**, atunci este evident că acela care face gesturi naționale, gesturi care pot fi apologiate, nu mai poate fi o victimă, **el este un erou**. Beza este o victimă și în înțelesul lor astfel este socotit Beza... De ce Beza este autor al unui gest național? Pentru că a înțeles să-și înmormânteze tinerețea și să-și închidă viitorul, socotind că este destul de justificat gestul de a suprima viața autorului unei legi care tindea să suprima viața părinților lui și a părinților celorlalți colegi ai lui în judecată, care locuiau în Cadrilater. Și atunci când Beza este o victimă, nu este apologie a crimei pretinse a lui Beza și calificată deocamdată astfel de organele de judecată, nu este o apologie, este o deplângere a situației lui Beza și a consimțământului lui de a-și înmormânta, repet, tinerețea, prin consecințele și sancțiunile eventuale ale acțiunii sale... Ei au apreciat că Beza este o victimă pentru că, mergând în sensul unui ideal nu s-a interesat de propriul său viitor și, crezând că aceasta este părerea justă, a făcut ceea ce a făcut...

Discuțiile s-au referit numai și numai la renunțarea personală a lui Beza, la tot ceea ce putea să însemne viitorul său, un viitor strălucit, se putea ascunde pe seama lui Beza, el este un om de talent, a dovedit în scrisoare că este un om de inimă și care, prin urmare, cu atât mai mult ar fi putut să aibă sancțiuni care să-l pună pe puntea ușor de ridicat a trambulinei politice,

Armânii în România Secolului XX

care înalță oameni din nimic, nu numai la noi, dar pretutindeni, ridicându-l sus pe acest om înzestrat într-adevăr, cu aceste calități. Acesta este înțelesul de mare gest de renunțare...

Beza a făcut acest gest de renunțare la toate posibilitățile de reușită în viață, dacă consecințele gestului său îl vor duce în fundul ocnei. Macedonenii au început să înțeleagă acest lucru și acesta este înțelesul pe care-l explică în manifestul de acolo, pleacă din conștiința profundă pe care o au și din exemplele nenumărate pe care dvs. le puteți lua în decursul istoriei din viața acestei ramuri din Pind care a fost atât de mult vitregită de soartă. Și din clipa actului mare, când se deschide pentru dânsii o situație din cele de mai neînchipuit posibil, când din toate unghiurile locuite de români a sunat un clopot de deșteptare reală, numai pentru ei a început un exod din plaiurile de unde s-au deprins să trăiască gândindu-se la noi, de unde și-au vândut tot ce-au avut ca să vină aici să se întâmple ceea ce s-a întâmplat.

După dl. Vasiliu-Cluj au vorbit d-nii avocați C. Hențescu, Chihăia, Tudor Popescu și Al. Ionescu. Procesul a fost amânat la 30 septembrie, când curtea se va pronunța asupra fondului procesului, Cei șapte studenți macedo-români au fost eliberați pe cauțiune morală. Celelalte pledoarii vor fi publicate pe rând în ziarul nostru.

Colonia macedo-română din București va da un banchet în onoarea avocaților pledanți în procesul celor șapte studenți la Tribunal de la Curtea de Apel, în saloanele restaurantului „Riviera”, fost „Carpați”, în seara de sâmbătă 13.IX.a.c.

PROCESUL CELOR ȘAPTE STUDENȚI MACEDOROMÂNI¹²⁹

Pledoariile dlui. avocat Const. G. Sturza¹³⁰

Redăm în rândurile ce urmează pledoariile dlui. avocat C. G. Sturza, din ziua de 19 august a. c., în fața secției a III-a a Tribunalului Ilfov, în procesul celor 7 studenți macedoromâni.

Cazul Beza. Un caz singular în felul lui. Un întreg ținut, Cadrilaterul, este obijduit, administrativ, de un fruntaș politic cu sentimente puțin binevoitoare pentru neamul românesc. Un tânăr, mișcat de suferințele compatrioților săi macedoneni și a fraților săi regăteni, amarnic hărțuiți de doi ani, recurge la un gest de supremă exasperare individuală...

Suntem în cazul Beza. Față de nedreptățile de cuprins general, iată, se ridică un suflet mai simțitor, o inimă mai vibrantă și mai umanitaristă – ca să nu zicem naționalistă – să acționeze. Ei bine, din punct de vedere legal, nu, din punct de vedere natural și omenesc însă, se explică. Cei vechi, care aveau alte concepții despre patrie și libertate apoteozau pe făptașii violențelor...

Așa fiind, în virtutea căror legi este deținut sub arest Beza? S-a terminat sau nu instrucția? Dacă s-a terminat, de ce Beza nu este pus în libertate – pe cauțiune morală? O să fugă? Nu credem! Este o imposibilitate! Un om care de la sine se jertfește, nu va comite lașitatea de a fugi; s-au pus în libertate – și nu odată – criminali de rând!, fiare setoase de omucidere, și nu un om care și-a violentat conștiința pentru un altruism de esență națională și larg umanitară,

¹²⁹ NA „Apărarea”, nr. 7, 26.X.1930

¹³⁰ NA Avocatul C. G. Sturza, membru în conducerea Partidului Conservator-Filipescu, a fost delegat de partid să-i apere pe George Beza și pe studenții macedoromâni

George Beza

va dezerta de la datorie – ocolind legile? Instrucția terminată, deci, Beza trebuie pus în libertate, rămânând să se judece la termenul fixat de justiție. În numele legilor și a justiției imuabile, cerem deci, punerea în libertate a acuzatului Beza, până la deferirea lui instanței cu juri.

Tot în Apărarea¹³¹ a apărut: ... *Se știu împrejurările în care un tânăr macedonean a tras un foc de armă orb într-o ședință a Camerei Deputaților, tocmai când se vorbea de tratatul încheiat la București după războiul balcanic*¹³².

S-a crezut că acest mare român,¹³³ a considerat pe românii din dreapta Dunării ca pe o marfă de schimb, ceea ce a disperat pe cel care a tras focul ca să atragă atenția să nu se comită o asemenea lèse-naționalitate.

Tânărul a fost arestat. Take Ionescu însă, cum a ajuns acasă, a dat ordin să i se prezinte acel tânăr ce trăsese focul în cameră. Atunci Take Ionescu, în loc să-l dojenească, l-a întrebat pentru ce a tras acel foc de revolver? Răspunsul a fost „Ca să se audă glasul macedo-românilor!” L-a sărutat, iar restul se știe: a fost pus în libertate și nici instrucție, nici judecată, nici bănuieli de complicitate n-au mai avut loc....

În cele din urmă, cei șapte au fost achitați și eliberați. În anul următor a avut loc și procesul Beza.

Guvernul Iuliu Maniu¹³⁴ a fost înlocuit la 10 octombrie 1930 cu guvernul PNȚ condus de George G. Mironescu¹³⁵. Ministerul de interne a fost preluat de Ion Mihalache; C. Angelescu a rămas subsecretar de stat la ministerul de interne până la 19 noiembrie 1930, când a fost înlocuit cu Armand Călinescu.

La 18 aprilie 1931 a fost format un guvern de uniune națională condus de Nicolae Iorga.¹³⁶ După un interimat al lui Nicolae Iorga, ministerul de interne a fost condus începând cu 7 mai 1931 de C. Argetoianu.

În fine, la 1 iunie 1931 au avut loc alegeri parlamentare (6 iunie 1931 pentru Senat); în Dobrogea au fost aleși deputații:

- În județul Caliacra: Dr. Petre Topa (Național Democrat, fruntaș al Societății de Cultură Macedo-Română¹³⁷)
- În județul Durostor: Dem. Ghica (Conservator), Dr. Tașcu Pucerea (Liberal), Prof. George Murnu (Independent, președinte Junimea Macedoromână)
- În județul Constanța: Constantin Pariano (Conservator)
- În jud. Tulcea: General Gheorghe Cantacuzino-Grănicerul (Conservator).

¹³¹ NA „Apărarea” nr. 12 din 30.XI.1930

¹³² Este vorba de atentatul lui Nicolae Hâciu, student la vremea aceea, ulterior, profesor, asupra lui Take Ionescu. Atentatul a avut loc la începutul lunii aprilie 1913, deci înaintea tratatului de la București (10 august 1913)

¹³³ Adică, Take Ionescu

¹³⁴ 10 noiembrie 1928-6 iunie 1930 și 13 iunie 1930-9 octombrie 1930.

¹³⁵ 10 octombrie 1930-17 aprilie 1931

¹³⁶ 18 aprilie 1931-5 iunie 1932. Actorii principali au fost Partidul Național Democrat, condus de Iorga, Partidul Conservator condus de Grigore Filipescu (al cărui membru și șef al organizației de tineret era George Beza) și Liga Agrară, președinte C. Argetoianu.

¹³⁷ Președinte SCRM, 1932-1940, după Iuliu Valaori

PROCESUL BEZA

În luna iunie 1931 urma să se judece la curtea cu juri, procesul lui George Beza. Cu câteva luni mai devreme, începuseră deja luările de poziție în opinia publică față de proces, iar pe plan mai larg, atacurile împotriva guvernului care a și demisionat în cele din urmă, s-au întesit. Astfel:

„Apărarea”¹³⁸ scria:

În curând vine în fața curții cu juri procesul lui Beza. Opinia publică îl așteaptă curioasă, cu nerăbdare. E vorba să se știe dacă în țara românească există sau nu simțul patriotismului și demnitatea națională; căci procesul Beza nu este un proces oarecare, de ordin personal și izolat, ci de interes și de importanță colectiv – românească.

Ei bine! Gesturi à la Beza ne trezesc la realitate și au sancțiuni morale pe care numai trădătorii nu le înțeleg!

Fi-va, în țara noastră, o curte cu juri care să osândească legitima apărare a neamului față de prigoana străinilor? Întrebăm: fi-va?...

În numărul 25-26 din 12 aprilie 1931, apare articolul „Pătimirea noastră” scris de Constantin Papanace, licențiat al Academiei Comerciale Române, fruntaș al Tineretului Macedonean:

Cine n-a văzut lacrimile de bucurie ale părinților noștri care, uitându-și toate suferințele ne fericeau pe noi, generația tânără care nu moștenisem PĂTIMIREA! Ce bucurie pentru noi când i-am văzut fericiți și cu frunțile senine!

Dar nu ni s-au uscat lacrimile când ... aceleași priviri piezișe de care abia scăpasem ne-au întâmpinat sfredelindu-ne cu o ură de moarte. Din prima clipă nu ne-au dat răgaz dușmanii. Au forțotit în jurul nostru, au conspirat, s-au târguit cu luda și, rânjind, au bătut Crucea pentru răstignirea noastră. Iată-ne ajunși la poalele Golgotei. Coloana vajnicilor luptători care dezarmați părea un „POHOD NA SIBIR” a fost zorită să urce spre Dealul Osândeii, iar Crucea trebuia purtată pe brațele noastre tinere căci bătrânii Armatoli, istoviți de pribegie, mistuiți de doruri, zdrobiți de noianul amarelor deziluzii, păreau niște umbre muștrătoare.

În fața acestui sumbru spectacol, George Beza, a preferat să sară în fundul ocnei decât să poarte Crucea și să asiste la Răstignirea Neamului său.

Cine nu poate înțelege această cumplită tragedie în care se zvârcolește noua generație, cea sortită să asiste la năruirea tuturor idealurilor pentru care moși și strămoși nu au precupețit nici o jertfă?

Cine a putut concepe că generația noastră – văduvită de ideal – se va resemna sub asprul crivăț al deziluziilor, cu entuziasmul înmugurit, tânguitoare pe ruine?

Cine n-a bănuat lupta de la poalele Golgotei, s-a înșelat amarnic!

Prin George Beza, generația noastră tânără a intrat în Săptămâna Patimilor. Fără de el, nu se va putea spune: „HRISTOS A ÎNVIAT!”

¹³⁸ NA „Apărarea” nr. 22 din 8.III.1931

George Beza

Un editorial din luna mai 1931 semnat „Direcția ziarului Apărarea”, consemna:

E un an de atunci!

În sufletul românilor din Dobrogea Nouă străbătuse fiorul prelung al unei îngrijorări neobișnuite.

Se aflase că legea scelerată, pe care Regentul Buzdugan o respinsese, cu supremă indignare, în primele luni după alegeri, este acum pe cale să se înfăptuiască.

Elaborată în ședințe misterioase, de către un comitet fantomă, ea fusese distribuită, în câteva exemplare, bătute la mașină, câtorva membri ai Parlamentului, aleși pe sprânceană, care, sub numele unei comisii a Camerei, trebuia să iscălească, cu ușile închise, procesul verbal în umbră, fără cercetare și modificări.

O întâmplare neprevăzută de ochiul ager al complotiștilor a făcut ca în acea comisiune să existe și o persoană despre care nu-și închipuiau că poate să manifeste vreun interes pentru chestiunile ce nu vizau Basarabia. Acea persoană era deputatul basarabean ION BUZDUGAN, o inimă de Român, un mare poet și un erou al luptelor pentru alipirea Basarabiei, al cărui trecut, al cărui suflet, Constantin Tanas' Anghelof, Țonco Pencof, Ștefan Pencof și ceilalți nu aveau de unde să le cunoască.

Ion Buzdugan, luptător aprig și neprihănit, a fost acela care a făcut să străbată în publicul românesc primul text al legii scelerate, așa cum fusese ea clocită sub țeasta infernală a complotiștilor.

Atunci, tot ce are suflet Român se puse în mișcare:

SOCIETATEA DE CULTURĂ MACEDO-ROMÂNĂ,

LIGA CULTURALĂ,

ASOCIAȚIA CULTUL PATRIEI,

cu un grup de alte ASOCIAȚII PATRIOTICE,

STUDENTIMEA UNIVERSITARĂ și, mai mult decât toți,

ÎNȘIȘI COLONIȘTII, care în toiul lucrului de vară nu se sfiiră a-și lăsa lanurile ne-secerate și porumburile care așteptau prășitul, spre a veni în număr de sute, să ceară, întâi publicarea legii, spre a putea fi discutată pe larg. Apoi după ce se vor arăta toate dedesubturile ei, toate primejdiile și cursele ei, ce le întind vieții românești din Dobrogea Nouă, dacă guvernul voiește, nu are decât să stăruie a cere votare ei în deplină cunoștință, la toamnă.

În aceste împrejurări a început să se facă tot mai remarcant tânărul student GEORGE BEZA. Venise de vreo doi ani în Capitală.

Compatrioții săi mai bătrâni cunoscuseră în Macedonia, ca luptător vajnic și ca profesor, pe tatăl sau, Dumitru Beza.

Pe George Beza însă, care se născuse și își făcuse studiile în țară, îl cunoșteau mai puțini.

Era foarte asiduu la toate întrunirile, șezătorile și manifestările Societății de Cultură și ale tineretului macedo-român.

Lua parte la ele și ca ziarist.

Avea o înfățișare blândă, un trup delicat de copil, o frumoasă figură de față, luminată de doi ochi plini de blândețe și expresie; în totul o ținută sfioasă de domnișoară de pension. Dar când în sala de întrunire străbătea ecoul unei mari dureri, când de la tribună oratorul improvizat înșira fapte și lucruri a căror nedreptate grosolană în contra românilor făcea să se

Armânii în România Secolului XX

strângă în piept toate inimile, atunci George Beza, tânărul acela sfios, care de obicei sta la masa presei, își părăsea locul dintre ziariști și cerea cuvântul.

Atunci figura cea sfioasă de efeb se încingea de o flacără sfântă, trupul slăbit și mărunț se încorda sub biciuirea simțirii, părul îi flutura pe frunte, iar din gura lui cuvântarea răzbătea în suflete, când ca o ploaie caldă de vară, când ca o furtună care zguduie toropeala, gonește descurajarea, seamănă sămânța fecundă a încrederii, a curajului, a hotărârii.

Atunci micuțul BEZA era un leu.

Înainte de a-l cunoaște colonia din București, îl cunoscuseră coloniștii, ale căror dureri le împărtășea, nu numai cu compătimirea pasivă a unui sentiment neputincios, ci cu o voință activă a unui om de acțiune.

În ceasurile lui libere îl vedeai alergând cu grupuri dintre ei pe la ministere, unde aveau o treabă de descurcat; pe la spitale, unde avea câte un bolnav de internat; sau pur și simplu ascultându-le păsurile, ascultare care nu rămânea niciodată fără urmare.¹³⁹ În sufletul său încrezător, entuziast și hotărât, toate aceste dureri creștau brazde adânci.

Dar ceea ce l-a impresionat mai mult decât fiecare aceste dureri individuale în parte, a fost tentativa de acum un an de a desființa viața românească din Cadrilater prin legea funestă pentru bulgarizarea Dobrogei Noi. Votarea acestei legi, la a cărei dezbateri a asistat ceas cu ceas, minut cu minut, și pe care a denunțat-o prin articolele pline de suflet și de judecată pătrunzătoare în „Epoca”¹⁴⁰, l-au exasperat.

¹³⁹ 25 de ani mai târziu George Beza a dat dovada aceleiași abnegații față de neamul său, când s-a ocupat de relocarea foștilor deportați armâni din Bărăgan în zona Bucureștilor. Vedeți capitolul 87 și memoriile lui Santa al Todi (Alexandru Gheorghe).

¹⁴⁰ **NA** Consemnăm titlurile câtorva din articolele și conferințele lui George Beza publicate în ziarul „Epoca” în 1929-1930:

- Nr. 152/ 6.08.1929. Acțiunea Partidului Conservator. Discursul lui G. Beza
- Nr. 173/30.08.1929. Problema locuințelor pentru coloniștii dobrogeni
- Nr. 181/08.09.1929. Partidul Conservator la Constanța, Dobrogea
- Nr. 188/17.09.1929. Veșnic prizoniți, veșnic pribegi!
- Nr. 188/17.09.1929. Adunarea de protest a Macedoromânilor: Cuvântarea studentului Beza
- Nr. 193/22.09.1929. Românilizarea Cadrilaterului: Farsă în trei acte
- Nr. 229/03.09.1929. Partidul Conservator. Conferințele tineretului. A vorbit Dl. George Beza despre „Dictatură sau democrație?” (pentru monarhie constituțională)
- Nr. ?.. Aduceți grăniceri! (Macedoromâni, în Cadrilater).
- Nr. 273/25.09.1929. Legea Partidului Conservator Democrat (în versuri)
- Nr. 282/10.01.1930. Cronică rimată. Prima scrisoare către Ministerul Agriculturii
- Nr. 295/26.01.1930. Prigoană sistematizată (împotriva macedonenilor)
- Nr. 313/16.02.1930. Șomajul și comunismul
- Nr. 316-20.02.1930. Sabia lui Condoiani (erou legendar al macedoromânilor)
- Nr. 324/1.03.1930. Asigurarea contra șomajului
- Nr. 361/13.04.1930. Glasul eroilor (versuri)
- Nr. 364/16.04.1930. Cruciada contra Comunismului
- Nr. 384/16.05.1930. Între Prut și Nistru (anchetă în Basarabia)
- Nr. 393/27.05.1930. „Aftonomia”, că-i cu secera și ciocanul
- Nr. 396/31.05.1930. Filoxera xenofilă (boala filo-străinismului dușmănos)
- Nr. 417/25.06.1930. Românii de peste hotare
- Nr. 419/27.06.1930. Front internațional anti-bolșevic
- Nr. 420/28.06.1930. Colonizarea Cadrilaterului. Armatoii (Legiunea V-a Macedonica)

George Beza

După ce ciclul protestărilor s-a închis prin marile adunări ale Societății de Cultură Macedo-Română și ale Cultului Patriei, se părea că totul intră în liniște.

După agitațiile zadarnice în razele unui soare tropical, pe la sfârșitul lui iulie, fiecare se grăbea să alerge la odihna întremătoare a vacanței întârziate. În toropeala generală, care învăluia viața Capitalei, coloniștii erau lăsați pradă hidrei bulgarizătoare. Regizorul piesei își plimba triumfător figura victorioasă savurând din plin elixirul biruinței.

Se înșela!

Când toți își lăsaseră brațele, acceptând înfrângerea și alergând la odihnă, un singur suflet nu dormea: era sufletul lui BEZA.

El nu dormea. El nu putea dormi.

El nu accepta înfrângerea!

El nu se resemna.

Din nopțile lui de veghe, din lacrimile înăbușite ale sufletului său mare, porni gestul care dădu o nouă viață CAUZEI ROMÂNEȘTI A DOBROGEI NOI.

Gestul pe care îl cântă azi coloniștii:

„... BEZA INIMĂ DI HIER

TRAPSEȘI DREPT LA MINISTER...”¹⁴¹

Gestul care dovedi bulgarilor că Românismul nu poate fi înmormântat cum se face cu borfașii; că în el sunt forțe care nu înțeleg să cedeze, care nu vor ceda, care vor învinge, indiferent de puterea momentană a clicii care se pune în calea românismului.

George BEZA a fost simbolul acestei forțe, al acestei voințe de a trăi a românismului.

Neamul românesc îl va lăsa oare să se ofilească în temniță pentru că a înțeles să îndeplinească această MISIUNE?

Jeanne d’Arc a fost arsă pe rug, dar nu de francezi, ci de englezi.

Ce va face românismul, reprezentat de curtea cu juri, cu BEZA?

Așteptăm și nu ne îndoim!

CENTRUL STUDENȚESC IN BUCUREȘTI

Către voi românii care nu vă târguiți conștiința, care deasupra micilor socoteli cotidiene vă înfrățiți cu suferințele și bucuriile neamului, glasul nostru – chemarea sufletului românesc – ne îndreptăm încrezători și entuziaști.

-
- Nr. 422/1.07.1930. Vrem colonizarea (macedoromână) (nu în proprietărea bulgarilor)
 - Nr. 427/6.07.1930. Acțiuni anti-naționale
 - Nr. 427/6.07.1930. Front internațional anti-bolșevic
 - Nr. 428/8.07.1930. Lupta contra comunismului
 - Nr. 430/10.07.1930. Prestigiul armatei
 - Nr. 430/10.07.1930. După evacuarea Renaniei: Un strigăt de alarmă
 - Nr. 433/13.07.1930. Cartea de aur: Avram Iancu
 - Nr. 434/15.07.1930. Cartea de aur: Domnul Tudor Vladimirescu

¹⁴¹ Beza inimă de fier, s-a dus drept la minister. Balada „O lài Beza, o lài frate – Măi Beza, măi frate” fost compusă de **Aristide (Tida) Cutina**. A fost redată „în loc de moto” una din variante (fiind nescrisă, au circulat mai multe). Din păcate nu am găsit o înregistrare originală, cu vocea lui Tida, deși știu că tatăl meu a avut una..

Armânii în România Secolului XX

Profesori! Care primind spre plămădire sufletul nostru tânăr ne-ați ridicat adesea la înălțimile spiritualizate ale jertfei pentru neam și bine, fiți alături de fiii voștri sufletești.

Ostași! Care pe margini de tranșee ați simțit revolta sângerându-vă inima și ați pedepsit trădarea, fiți mândri că în zilele acestea de decădere morală, când gloria supunerii tronează, se mai găsesc eroi ai sacrificiului.

Voi, care împărțiți și apărați dreptatea – conștienți că dincolo de litera moartă și fapta materială este mobilul intelectual al aprobării morale și efectul superior al mulțimii și nemulțumirii pricinuite de starea în care ne găsim și de micimile sufletești ale unora, veniți în slujba menirii noastre mari, pentru justiție și neam.

Studenți și studente! Care simțiți cât de puțin în voi un glas care vă îndeamnă, o menire care vă saltă, o energie care vă clocotește, o năzuință care se cere rostită, fiți mândri de chemarea datoriei voastre.

Voi toți, care vă simțiți chemați să ajutați mergerea înainte a acestui neam, cu energie sănătoasă și suflet curat, veniți să trăiți cu noi măreția clipei când jurații din Ilfov, făcându-se ecoul conștiinței românești de pretutindeni, vor reda în libertate, Patriei, un neînfricat ostaș, societății un bun cetățean, studiilor un valoros școlar și nouă, studenților, un admirabil camarad.

DEZBATERILE PROCESULUI GEORGE BEZA au început la 23 iunie 1931, Prim ministru fiind Profesorul Nicolae Iorga, dezbateri pe care le reproducem așa cum au fost înserate în marele cotidian de informații „Universul”¹⁴² din 24 până la 29 iunie 1931, data terminării procesului, prin achitarea lui George Beza și a companionilor săi.

PRIMA ZI.

Formarea juriului. Lectura actului de acuzare. Interogarea acuzaților. Audierea martorilor.

Curtea cu jurați Ilfov, constituită din consilierii Ștefan Bucliu, președinte, Judecători-asesori Boboc și Brăiloiu, Procuror General Alex. Procop Dumitrescu și Prim Grefier Ion Boer-Urseanu, a început ieri dezbaterile procesului atentatului care a avut loc în împrejurări care sunt încă proaspete în memorie cititorilor noștri, încercat de tânărul student macedoromân George Beza contra fostului subsecretar de stat Ministerul de Interior, Constantin Angelescu.

Alături de BEZA, apar ca complici studenții Alexandru BAICU și Anton GORĂNESCU.

Apărarea este asigurată prin avocații: I. Vasilescu-Valjean, Lizeta Gheorghiu, Iordache Chihaia, Emil Vasiliu-Cluj, Ricci, Constantin Hențescu, Nuși Tulliu, Petre Papacostea, Vasile Muși, Tudor Popescu și mulți alții.

O profundă impresie a făcut apariția, printre apărători, a unui considerabil număr de macedoneni, veniți special din regiunile colonizate în Dobrogea de Sud, în pitorescul lor costum național, pentru a-l apăra pe acuzat (uzând de o lege specială care permite în această materie de justiție populară să poată pune concluzii în favoarea acuzaților chiar cetățeni care nu sunt avocați).

¹⁴² NA „Universul”, nr. 165-171

George Beza

Partea civilă. Constantin Angelescu, care cere 1 leu despăgubire, este reprezentat prin N. Polizu-Micșunești, Romulus și Vintilă Georocanu, Vasile Tomcescu, Periețeanu, Stătescu, etc...

Sedința a început la ora două și jumătate sub o căldură înăbușitoare.

Se procedează la apelul părților citate în proces; răspund cei trei acuzați în stare de arest, partea civilă și numai o parte din cei 162 martori ai apărării, 45 martori ai acuzării și 5 ai părții civile.

Avocatul Hențescu a pus câteva întrebări martorilor.

Primul procuror cere martorilor câteva relații.

Sedința este amânată, în continuare, a doua zi la ora 2 după amiază.

ZIUA A DOUA

Procesul fiind în stare de judecată, se procedează la constituirea Curții cu Jurați și la emiterea mandatelor de aducere contra martorilor absenți.

Actul de acuzare. Primul Grefier are cuvântul spre a citi voluminoasa Ordonanță definitivă de urmărire, redactată de judecătorul de instrucție Ionel Stănescu, care a anchetat afacerea.

Actele de acuzare stabilesc că studentul George Beza, însoțit de Al. Baicu și A. Gorănescu, s-au prezentat la 21 iulie 1930, în audiență la C. Angelescu, în timpul acela subsecretar de stat la Ministerul de Interne. Baicu și Gorănescu s-au anunțat dinainte pentru soluționarea unei petiții de sprijinire a propagandei culturale pe care ei o desfășurau și au fost imediat introduși. Dar, în același timp cu aceștia, Beza a pătruns și el în cabinet. Și, în timp ce C. Angelescu examina petiția celor doi, Beza, din spatele petiționarilor, și-a scos revolverul cu care venise și a tras câteva gloanțe (din care fusese extrasă pulbere, spre a nu ucide) asupra fostului subsecretar de stat, răbindu-l ușor.

Ordonanța indică că atentatorul a fost dezarmat chiar de victimă. În acest timp Baicu și Gorănescu au ieșit din cabinet. În concluzie, Ordonanța afirmă că Beza s-a făcut vinovat de tentativă de omucidere executată dar nereușită și de port ilegal de armă. Ceilalți doi acuzați de simplă complicitate la acțiunea primului.

Interogatoriul acuzaților. S-a procedat la interogarea acuzaților.

Primul introdus la banca acuzaților este studentul George Beza, autorul tentativei. La prima întrebare el răspunde că el este macedoromân și că și-a îndeplinit datoria de combatant în serviciul României și a macedo-românismului.

El explică după aceea că el a cunoscut foarte bine doleanțele macedonenilor, fiind el însuși de origine macedoromână și că el este identificat complet cu suferințele, cu durerile și aspirațiile de un viitor mai bun al macedoromânilor, din primii ani ai copilăriei și adolescenței de când el frecventase, în Dobrogea, liceele din Constanța și din Silistra, împreună cu elevii veniți direct din munții Macedoniei. (Beza explică că el este nepotul unui veteran al războiului balcanic din 1877-1878,¹⁴³ care a fost împrăștiat în Dobrogea la Limanu - Mangalia și că lotul de împrăștiere a revenit, prin moștenire, părinților săi).

¹⁴³ Din partea mamei sale, descendentă a unei familii de notari și preoți din Ghimpații de Vlașca.

Armânii în România Secolului XX

Prima îngrijorare a resimțit-o atunci când un comunicat din 1928 anunța intenția modificării legii de organizare a Dobrogei de Sud. De atunci el a înțeles că se prepară o vătămare a intereselor macedoromâne. Turburarea a fost cu atât mai dureroasă cu cât el își amintea de ororile din timpul primului război mondial săvârșite de bulgari contra românilor dar, mai înainte de toate el era conștient că modificările puse la cale căutau să-i excludă pe macedoromâni de la implantarea lor în Dobrogea, preparând pe această cale scopurile Bulgariei de anexare a întregii Dobroge la Bulgaria, spre a avea frontieră comună cu Rusia.

Studentii macedoneni, alarmați de pericolul național care se urzea, au început o impetuoasă mișcare destinată a contracara tentativele ministrului Angelescu.

Ei au redactat un memorandum pe care l-au prezentat primului ministru semnalându-i caracterul antipatriotic al proiectului de lege.

Ei aveau impresia că guvernul va fi influențat și că se vor lua măsuri. Dar nu a fost decât o impresie.

Căci, în timp ce bulgarii invadau țara în fiecare zi cât mai vârtos, guvernul, timorat de oficinele străine, accelera redactarea faimosului proiect de lege. În ceea ce privește rolul lui C. Angelescu în această chestiune de viață și de moarte pentru apărarea teritoriului național și a existenței și destinului macedonenilor, Beza a luat cunoștință de rolul acestuia cu ocazia a două împrejurări caracteristice:

1. Prin articolele apărute în presa bulgară privitoare la reformă
2. Prin propriul discurs al lui C. Angelescu în Parlament, prin care deputatul Angelescu pretindea că bulgarii sunt în Dobrogea băștinași și majoritari (Beza l-a auzit personal pe Angelescu în Parlament unde el asista la dezbateri în calitate de redactor parlamentar al ziarului „Epoca”).

Pe măsură ce el urmărea evenimentele, s-a convins și mai puternic că Angelescu este principalul factor determinant al elaborării acestui proiect de lege îndreptat contra intereselor naționale românești și în favoarea intereselor bulgare.

Din aceste motive, el a hotărât să riposteze.

La 21 iulie, el s-a dus la minister, înarmat cu un revolver și decis să-l stigmatizeze pe cel pe care îl vedea un dușman al țării.

Găsind acolo, printre alți petiționari, pe Baicu și Gorănescu, el a profitat de ocazie și a pătruns în cabinetul ministrului. La început, s-a crezut că el venise împreună cu cei doi; i s-a întins chiar mâna însă Beza s-a făcut că nu vede mâna care i se întinsese și a evitat să strângă mâna celui pe care îl considera un dușman.

La momentul oportun el a tras un foc de armă asupra fostului subsecretar de stat. El afirmă că avusese numai intenția de a intimida și nu chiar de a-l ucide. Aici este locul să precizăm că expertiza legală a stabilit că pulberea din gloanțe fusese extrasă spre a nu ucide.

Un lucru e sigur, spune el, că cei doi nu avuseseră nici o cunoștință de intențiile sale.

Președintele: „Cine te-a decis pe dumneata să te erijezi în apărătorul națiunii române?”

Beza: „Cei mai vârstnici, mi se pare, nu mai au atât de mult timp ca să se ocupe de toate necazurile macedoromânilor...”

Partea Civilă: „Cine v-a procurat revolverul?”

George Beza

Beza: „Prin faptul că am mărturisit totul în această afacere, întrebarea nu mai prezintă nici un interes.”

Au fost interogați după aceea tinerii **Baicu** și **Gorănescu**. Amândoi au precizat că nu au avut niciodată vreo înțelegere cu Beza privitoare la atentat.

Ședința s-a suspendat pentru o jumătate de oră.

La reluarea ședinței au fost audiați martorii **Dumitrescu, Covata, Melidon, Filitti, Hristu Nicolae, Pănoiu**.

A TREIA ZI A PROCESULUI. S-a continuat audierea martorilor: **Ion Mihalache, Gorski, Prof. Iuliu Valaori, Cămărășescu, Georocanu, Petre Papacostea** și studentul doctorand **Take Tanașoca**, președintele Studenților Macedoromâni, care reamintește că macedoromânii au combătut pentru cauza realizării idealurilor românismului și că au murit cu sutele și miile, pentru realizarea unității tuturor românilor.

În acest timp avocații lui Angelescu insultă grupul de macedoromâni, afirmând că aceștia nu au dreptul să locuiască în România.

Spiritele sunt agitate. Toată sala se ridică amenințătoare la adresa avocaților lui Angelescu. Sala de ședință este în plină efervescență.

Doctorandul **Take Tanașoca** arată că avocații părții civile, prin insultele lor, profanează memoria eroilor și martirilor cauzei naționale macedoromâne și că el poate aici dezvălui că numeroși membri ai familiei sale au căzut răpuși în luptele pentru existența neamului românesc.

O emoție puternică cuprinde întreaga asistență și toată lume plânge, ceea ce îl obligă pe președintele Buicliu să le spună: „Aveți o atitudine mai mult decât provocatoare. De la dumneavoastră pornește incitarea.”

DECLARAȚIILE MARTORULUI COSTACHE LUPU, Directorul General al Oficiului Național al Colonizărilor.

DI. Avocat Hențescu: „Ce impresii v-au făcut coloniștii macedoneni?”

DI Costache Lupu: „Am fost numit în 1929 Comisar al Colonizărilor. După trei luni m-am putut convinge că macedoromânii sunt un admirabil factor de colonizare, atât sub raport economic, cât și național. Când Dl. Ion Mihalache le-a vizitat gospodăriile în iarna anului 1929, a rămas atât de impresionat de ceea ce a văzut încât a declarat că are impresia de a se găsi în coloniile șvăbești din Banat. În casele lor este viață și conștiință românească. Femeile și copiii cântă și se instruiesc. Statului și autorităților le dau întotdeauna ascultare și cel mai mare sprijin. Într-un cuvânt, au calitățile unei rase superioare.”

REGENTUL BUZDUGAN ȘI LEGEA DOBROGEI DE SUD.

Martorul **Iuliu VALAORI**, profesor universitar și președinte ales al Societății de Cultură Macedo-Română, a declarat că a depus memoriile la miniștrii Vaida, Ioanițescu și Mihalache și toți au promis că legea va fi publicată în presă înainte de a fi votată (ceea ce nu s-a făcut).

Armânii în România Secolului XX

Atunci noi am fost la regretatul Regent Buzdugan, care după ce ne-a ascultat doleanțele ne-a declarat: „De când am fost ales în această funcție, în demnitatea de Regent, imediat ce mi s-a prezentat acest proiect de lege al Dobrogei de Sud, pe care eu l-am respins, atâta vreme cât voi fi eu regent, eu nu voi admite nicio lege anti-națională!”

Martorul Iuliu Valaori mai declară că de când au venit la guvern Vaida – Angelescu (1928), nici un transport de macedoneni nu a mai fost autorizat să intre în țară.

Urmează declarațiile altor martori, printre care **Tache PAPAHAĞI**, profesor universitar la Facultatea de Filozofie și Litere, unde îl avea student pe George Beza, declară favorabil pentru Beza, pe care îl descrie ca un element studios, descendent dintr-o familie cu nobile sentimente românești.

Urmează la bară martorii: General **REFERENDARU**, General **MANOLESCU**, avocatul **PINETA**, prof. **POPOVICI**, general **LIVEZEANU**, ziaristul **Ion BICIOLA** („Curentul”), inginerul **Sterie CIUMETI** și **Gh. NARTA**, care toți au mărturisit în favoarea lui George Beza și a Cauzei Naționale Macedoromâne și Românești.

În depoziția sa, profesorul **Constantin NOE**, istoric al românilor din Peninsula Balcanică, este rugat de avocatul **VASILIU-CLUJ** să facă Curții un expozeu al întregii probleme a transferului de populație macedoromână în România și de fixare a ei în Dobrogea de Sud. Martorul expune că, până la începerea așezării macedonenilor în Dobrogea, Cadrilaterul aparținea României numai în mod formal, deși majoritatea populației, turcii, sunt mulțumiți.¹⁴⁴

ROLUL ASOCIAȚIILOR CONSPIRATIVE ȘI REVOLUȚIONARE BULGARE.

Profesorul Noe afirmă că există trei puternice organizații iredentiste și teroriste bulgare: „SOCIETATEA FILANTROPICĂ A UNIUNII BULGARE”, al cărei rol este de a face o neîncetată propagandă de incitare de ură împotriva României; „SOCIETATEA INTERIOARĂ REVOLUȚIONARĂ DOBROGEA”, numită „interioară” pentru că ea posedă în fiecare sat din Dobrogea organizații de nuclee și bande teroriste; „ORGANIZAȚIA REVOLUȚIONARĂ DOBROGEA”, a cărei misiune încredințată era de a menține spiritul de revoltă al populației contra statului român. De mulți ani, aceste societăți au organizat asasinate de ofițeri și soldați, grăniceri și jandarmi români, au jefuit banii percepțiilor fiscale, au violat învățătoare, au ucis profesori și funcționari publici români.

Una din cele mai oribile și revoltătoare atrocități săvârșite de comitagiile bulgari a fost cea săvârșită în vara anului 1930, când, în regiunea Turtucaia, comitagiile au găsit pe câmp un grup de copii macedoneni ce pășteau oile și i-au atacat tăind capetele a doi copii. Teroarea a îndârjit și mai mult pe macedoneni să continue a consolida opera lor de întărire a apărării frontierei de sud a țării. Bestialități ca această decapitare de copii au fost numai în treacăt amintite în procesul Beza, accentul principal căzând pe scopul urmărit de organizațiile teroriste criminale: înspăimântarea populației române și slăbirea voinței românilor de a rezista la frontiere, deschizând drumul anexiunii străine.

¹⁴⁴ Fraza este preluată așa cum apare în manuscrisul lui G. Beza, însă este clar că lipsesc unele cuvinte. Sensul pare a fi că turcii, care reprezentau majoritatea populației Cadrilaterului la vremea când acesta a fost cedat României, erau mulțumiți de noua stare de fapt.

George Beza

Mulți martori au depus în acest sens.

Copiii macedoneni decapitați erau din satul HARABAGI.¹⁴⁵

ZIUA A PATRA A PROCESULUI BEZA

Depoziția domnului deputat basarabean Ion BUZDUGAN, fost Secretar al Sfatului Țării care a declarat unirea Basarabiei cu România.

*La întrebarea domnului avocat **Vasiliu-Cluj**, în ce condiții s-a votat legea Dobrogei Noi, Dl I. Buzdugan face următoarele impresionante declarații:*

„În calitate de membru al Comisiei legii agrare, am urmărit îndeaproape și chestiunea legii Dobrogei-Noi.”

MANEVRE MISTERIOASE. „La început nici nu s-a anunțat ce se discută. Am aflat de această lege de la dl Ionescu-Berbecaru. Țin să precizez că în ceea ce privește această lege, nu s-a respectat de la crearea și până la votarea ei nici una din formele¹⁴⁶ parlamentare. Din comisia de aproape 18 membri care ar fi trebuit să o studieze, românii lipseau mai întotdeauna, lăsând bulgarilor majoritatea...”

O LEGE PENTRU BULGARI. „Când am cunoscut,” continuă Dl I. Buzdugan, „principiile legii, am combătut-o, obiectând că există o bună lege votată și că o nouă lege, unanim contestată, ar provoca cu atât mai multe frământări cu cât cea mai mare parte din dispozițiile ei sunt îndreptate împotriva intereselor națiunii și statului român... De altminteri, din punct de vedere juridic, proiectul era o aberație, conținând articole cu totul în detrimentul populației românești cum fusese și cele trei articole prime pe care Consiliul Legislativ le-a și suprimat.”

CUM S-A LUCRAT LEGEA: În continuare , Dl I. Buzdugan declară: „Deși eram convocați în acea Comisiune, nici o dată nu am putut ști unde și cum lucrează, fiindcă se ascundea sistematic. Alergam de la Cameră la Domenii, de la Domenii la Senat, fără a-i da de urmă. Când am văzut ce lucruri grave conținea proiectul, țineam să urmăresc îndeaproape chestiunea.”

¹⁴⁵ **NA** STATISTICA ATACURILOR CRIMINALE ALE COMITAGIILOR BULGARI ÎN CADRILATER

„Apărarea” nr. 2 din 21 septembrie 1930, reproduș după „Universul”. Publicăm mai jos statistica oficială celor două legiuni de jandarmi din Caliacra și Durostor asupra incursiunilor de comitagii în 10 ani (1920-1930). Este un tablou (rearanjat de noi) simplu și edificator de cum înțeleg vecinii noștri bulgari să aibă relații normale cu România. Este o lecție, dacă poate fi lecție, pentru cei ce sapă de sus, temeliile statului român.

Anul	Nr de atacuri comise de comitagii		Observații
	Jud. Durostor	Jud. Caliacra	
1920	152	15	
1921	139	9	
1922	143	20	
1923	135	16	
1924	136	13	
1925	127	7	Anul 1925 a fost anul instalării primilor macedoromâni în Dobrogea Nouă.
1926	137	8	
1927	69	3	După începerea imigrării aromâne în
1928	53	7	Cadrilater, atacurile și crimele comitagiiilor s-
1929	37	10	au redus la minimum.
1930 (în 6 luni)	23	4	

¹⁴⁶ procedurile

Armânii în România Secolului XX

Dl. Președinte Buicliu: „Domnul Mihalache nu lua parte?”

Dl Ion Buzdugan: „A luat parte o singură dată... dar și domnia sa, văzând insistența atât de mare a bulgarilor, care întotdeauna erau în majoritate, s-a retras. Atunci a luat Președinția Comisiunii dl. Angelescu, cu care întotdeauna am avut incidente.”

GRAVE ACUZAȚII. „Eu i-am spus lui Angelescu că nu e bine să-i susțină pe bulgari împotriva intereselor statului și ale românilor. Fără a ști motivele pentru care lucra astfel, d-sa a agravat mult situația românilor. De pildă, toate pământurile care trebuiau să fie, cum și erau de drept proprietatea statului român, d-sa ținea să le dea bulgarilor. I-am atras atunci luarea aminte că pe acele pământuri trebuiau înproprietăriți românii și invalizii neamului nostru. I-am demonstrat chiar netemeinicia pretențiilor bulgărești, aducându-i mărturia istoricului bulgar, prof. Romanski care dovedește că până la 1878, bulgarii nu formau în Dobrogea Nouă decât 11% din populație și că numai după 1879 au venit restul bulgarilor.”

O CRIMĂ NAȚIONALĂ. „I-am mai arătat lui Angelescu că face o crimă națională dând puțință comitagiilor să declare toate terenurile statului ca proprietate a lor (ei fiind stabiliți în Bulgaria), prin intermediul rudelor lor aflate în România.

Total a fost zadarnic. Dl. Angelescu nu voia să țină seama de faptul că fruntariile țării aveau nevoie de o puternică populație românească.

Eu ca basarabean înțelegeam și regretam acțiunea dlui. Angelescu.”

CUM S-A VOTAT LEGEA. „Legea s-a votat” (continuă dl. Buzdugan) „prin surprindere”. După ce a vorbit și protestat și dl. profesor Iorga, am protestat și eu cu energie, pentru numărul mic (sub norma legală) cu care se pune legea la vot. Căci, dle. Președinte, după cum se poate constata din procesul verbal al ședinței Camerei, în care este consemnat protestul meu, au votat 18-20 de deputați și au ieșit ... 80 de voturi!”¹⁴⁷

În continuarea depoziției sale în procesul Beza contra Angelescu Dl. Ion Buzdugan spune: „Ca deputat în 8 parlamente și ca român basarabean, consider această lege dăunătoare Statului Român, care are tot interesul să-și întărească granițele cu elemente românești.”

¹⁴⁷ **NA** Extras cuvânt cu cuvânt din Monitorul Oficial nr. 93 (?), București din 6 noiembrie 1930:

Nicolae Iorga: „Cer cuvântul în chestiune de regulament.”

Dl. I. Gr. Periețeanu: „Aveți cuvântul.”

Nicolae Iorga: „Am cerut cuvântul în această chestiune de regulament și dacă mi-am permis să intervin în această chestiune este pentru că discutarea acestei legi, de care sunt legate așa de multe interese, de o parte și de alta, nu se poate face înaintea unui număr așa de restrâns de deputați. Prin urmare vă rog, dle. Președinte, să constatați dacă este Camera în număr sau nu. Cu acest număr de deputați nu se poate continua discuțiunea.”

Dl. I Gr. Periețeanu: „Dle. Buzdugan, vă rog să continuați cuvântarea.”

Dl. Buzdugan: „Dle. Președinte, vă rog să constatați dacă este Camera în număr și dacă va fi în număr, voi continua.”

Dl. I Gr. Periețeanu, vice-președinte: D-lor deputați, Dl. chestor Iacobescu îmi comunică că în incintă nu sunt decât 50 domni deputați. Camera nefiind în număr reglementar, suspend ședința. Ședința se suspendă!”

Extras din Monitorul Oficial nr. 96 (?) din 14 noiembrie 1930.

Dl. I Gr. Periețeanu, vice-președinte: „Dl I. Buzdugan are cuvântul în chestiune de regulament.”

Dl I. Buzdugan: „D-lor deputați, întrucât ați votat proiectul de lege pentru completarea legii Dobrogei Noi și nu sunteți în număr, și cum art. 24 din regulament cere ca să fie cel puțin 80 de deputați prezenți ceea ce nu sunt, protestez împotriva acestui procedeu de a se vota proiectele de legi atunci când Camera nu este în număr reglementar.”

PLEDOARIILE PĂRȚII CIVILE.

Avocatul Romulus Georoceanu deplânge faptul că Beza este considerat, atât de tineret, cât și de opinia publică, un erou național.

Avocatul lui Angelescu elogiază proiectul de lege al acestuia, proiect contra căruia opinia publică a protestat și la care Beza s-a opus.

Beza cere cuvântul și explică: „Sunt două legi distincte:

- Legea Colonizării¹⁴⁸, făcută de Ion Mihalache, care ar fi bună dacă ar mai rămâne pământ de rezervă a statului după aplicarea legii de împrumut a bulgarilor (legea pe care a făcut-o Angelescu și contra căreia eu m-am ridicat) și
- Legea Angelescu¹⁴⁹ ce trece rezervele de stat în proprietatea populației bulgare, care are deja 30% din terenurile Cadriaterului și care vrea să lichideze astfel complet terenurile proprietatea statului și destinate împrumutării de români, ceea ce bulgarii vor să evite.”

Avocatul Algiu afirmă cu rea credință: Beza nu cunoaște nici problemele dobrogene și nici pe cele macedo-române! (Ceea ce este contestat de faptul că familia Beza a fost împrumutată în Dobrogea după războiul din 1878 și alipirea Dobrogei la Vechiul Regat, iar școala primară Beza a făcut-o la Constanța la școala nr. 4, director fiind macedoneanul Ion Biciola, iar după refugiul din 1917-1918 a continuat liceul la Constanța și în Durostor, la Silistra, ceea ce au mărturisit martorii audiați la proces). Cât despre cunoașterea problemelor macedonene și dobrogene, au stat în proces mărturie colecția articolelor și studiilor sale din „Epoca” și diferite alte publicații macedoromâne.

Mai pledează pentru Angelescu **avocatul Naum**, care contestă că ar fi existând o „CAUZĂ MACEDONEANĂ.”

RECHIZITORIUL PROCURORULUI GENERAL.

„Nu vă fac insulta, domnilor jurați, de a cere condamnarea lui Beza. Trebuie ca dvs. înșivă, cu mentalitatea și cultura dvs. să vă dați seama dacă Beza trebuie sau nu condamnat, ori redat societății ca om de muncă și de ordine. De aceea nu voi căuta să vă documentez că Beza trebuie condamnat, ci numai vă voi arăta faptele așa cum s-au petrecut. Am aici declarația făcută de Beza după atentat: un scris caligrafic perfect, fără nici o tremurătură. N-am văzut un om mai stăpân pe sine ca Beza când a dat această declarație.”

Asupra complicilor lui Beza, dl. Procuror General spune că nu deține destule probe pentru condamnarea lor. Împotriva lor, justiția nu are dovezi suficiente.

„Cât despre Beza, este inteligent și de o altă calitate sufletească. Dumneavoastră, domnilor jurați, veți face ceea ce vă dictează cultura, inteligența și conștiința dumneavoastră!”

PLEDOARIILE APĂRĂRII LUI BEZA.

Dl. avocat Petre Papacostea, macedoromân, declară că nu-l apără pe Beza, că nu l-a chemat nimeni la acest proces, dar apără o CAUZĂ. În procesul de azi, d-sa vede o latură națională și se bucură că el se judecă în fața curții cu juri.

¹⁴⁸ Votată la 17 iulie 1930

¹⁴⁹ Votată la 30 iunie 1930

Armânii în România Secolului XX

D-nii. Jurați trebuie să coboare în sufletele oamenilor. Vorbitorul spune apoi că s-a început a se face în acest proces o atmosferă ostilă împotriva elementului macedoromân. D-sa citează diferite păreri favorabile macedonenilor, pomenește de personalitățile care există acum în viața noastră culturală de origine aromână... Vorbitorul amintește declarația regretatului Regent Buzdugan care a respins proiectul de lege al Dobrogei Noi redactat de Angelescu spunând: „Cât voi trăi eu, acest proiect nu va deveni lege!” Apoi, adresându-se juraților, avocatul le cere să-și cerceteze conștiința și să se gândească toți că sentința ce o vor da va deschide porțile spre o nouă eră de lumină, ori va fi piatra ce ar pecetlui năzuințele naționale.

Pledoaria dlui profesor Nuși Tului. Dl Nuși Tului declară că îl interesează în acest proces nu George Beza ci chestiunea națională pe care el o reprezintă. Vorbitorul arată că macedoromânii stau în Pind de 2000 de ani și păstrează acolo, până astăzi, steagul și flacăra românismului. Vorbește de jertfele aduse de macedonenii în războaiele de reîntregire, de suferințele îndurate din partea străinilor. Bulgarii ne urăsc pentru că ei au urmărit întotdeauna să anexeze Cadrilaterul.

„Beza nu este un erou, ci un mucenic, un martir. Ce l-a împins pe acest copil să facă gestul pentru care se află acum aici? Freamătul de dincolo de Dunăre al aromânilor... Aici nu este procesul lui Beza, ci este procesul românilor și al macedo-românilor cu bulgarii ... Ce urmăresc bulgarii? Ca și Macedonia cât și Dobrogea, să fie amândouă ale lor.”

Citește diferite acte și documente care dau la iveală că purtarea bulgarilor față de aromâni este spre a-i goni din Cadrilater.

„Beza nu este vinovat, el este doar instrumentul unei Cauze care s-a terminat printr-un gest contestabil, dar consumat. Beza trebuie redat societății.”

Avocata Lizeta Gheorghiu, care urmează la cuvânt cere juraților un verdict de achitare.

Dl avocat Vasile Muși ia apărarea lui Beza, spune că macedonenii au fost provocați. Citește dintr-o broșură a dlui. Georocanu, avocatul dlui. Angelescu, în care se găsesc adunate articole împotriva aromânilor.

Avocatul Chihaia Iordache își începe pledoaria prin a descrie favorabil pe acuzatul Beza ca fiind de o sensibilitate extremă, aproape patologică. D-sa. citește o poezie a acuzatului, „Glasul eroilor”, publicată în „Epoca”, nr. 361/13.04.1930, scrisă cu ocazia brutalităților împotriva invalizilor de război, ordonate de subsecretarul de stat de la interne Angelescu, despre care a mărturisit în acest proces Directorul de Cabinet Gh. Tăzlăuanu. Avocatul Chihaia citește deasemeni un interviu al lui Angelescu publicat într-un ziar din Bulgaria, „Utro”¹⁵⁰, în care pledează pentru Bulgaria, împotriva României. Cere juraților un verdict de achitare a lui Beza și a celorlalți doi acuzați.

Avocatul Polizu-Micșunești Radu, declară că întotdeauna tineretul universitar a luptat și a avut un rol determinant în mobilizarea conștiinței naționale. El este singurul orator al părții civile care nu cere condamnarea lui Beza ci încheie printr-un apel la indulgență și dragoste, reamintind cuvintele lui Cristos: „Iubiți-vă unii pe alții.”

¹⁵⁰ „Dimineața”

George Beza

DI. Procuror General încheie pledoariile părții civile printr-o emoționantă apologie a suferințelor neamului românesc de pretutindeni. El evocă în mod vibrant, sacrificiile fiecărei provincii românești și subliniază, îndeosebi, că Principatele Române unite și libere și-au făcut un punct de onoare din lupta pentru eliberarea tuturor celorlalte provincii române înrobite. În această privință nu există excepții. (Această precizare a acuzării mergea în sensul pledoariilor apărării).

DI. Avocat Ricci mulțumește procurorului general că a recunoscut că împotriva acuzațiilor Baicu și Gorănescu nu există probe de vinovăție.

IMPRESIONANTELE PLEDOARII ALE DLOR. AVOCAȚI EMIL VASILESCU-CLUJ ȘI ION VASILESCU-VALJEAN, ÎN APĂRAREA LUI BEZA.

Avocatul Emil Vasiliu-Cluj începe prin a-i mulțumi D-lui președinte Buicliu, pentru nalta seninătate de care a dat dovadă în conducerea acestui proces.

„Beza nu a tras asupra persoanei lui Angelescu, ci asupra fostului demnitar care pusese interesele sale de ordin electoral mai presus de interesul suprem al apărării statului român. Beza era convins că și el va pieri. Prin gestul său, Beza nu a făcut exces de vorbărie. În gestul său se rezumă tot procesul de disperare determinat prin tragica situație a românilor care se găseau la frontiera sudică a acestei țări. Biletul găsit în camera lui Beza, în care el scrisese că pedepsește un trădător al intereselor naționale românești, constituie proba cea mai evidentă că el se aștepta să fie linșat sau împușcat. El dorea în consecință să arate tot ce l-a împins la această acțiune: în serviciul instinctului de conservare al națiunii române el se sacrifica.

Beza a fost întotdeauna un naționalist vibrant. Tot trecutul său arată cultul dragostei de țară, sentiment predominant la el.

Idealismul său în serviciul Cauzei Macedoromânilor.

Beza face parte din categoria de adevărați idealiști care – în ciuda prozaismului vieții – sunt încă capabili de a se sacrifica pentru o idee.

În jurnalul „Epoca” nu a condiționat colaborarea și activitatea sa în funcție de bani, ci doar de posibilitatea de a apăra în rubricile ziarului Cauza Macedoromână. El era întotdeauna cel care primea cu bună inimă, sfătuia și ajuta cu bună voință pe toți Macedonenii care veneau la București în căutare de dreptate.

Colecția ziarului „Epoca” este proba seriei de articole și documente scrise de Beza în problema macedoromână și a Dobrogei de Sud.

Faptul că proiectul legii Dobrogei de Sud a fost imprimat într-un mic număr de exemplare de manieră că nu a fost de ajuns nici pentru deputați, mărturisește măsurile ce au fost luate ca ea să fie votată prin surprindere.

Beza, în contact permanent cu suferințele macedoromânilor o avea la inimă mai mult ca oricare. El a urmărit cu durere această nefericită lege care a fost făcută prin fraudă, așa cum rezultă din protestul deputatului Ion Buzdugan făcut în Parlament în chiar momentul votului fraudulos. Fapta a fost săvârșită prin fraudă parlamentară, fraudă nerușinată. Beza a cunoscut atunci cea mai mare suferință morală.

Cine poate nega că un asemenea proiect ca cel al Dobrogei Noi făcut de clica Angelescu este un act de înaltă trădare? Cine a îndrăznit vreodată, în legislațiile române cele mai cutezătoare, să introducă asemenea principii penale periculoase într-o simplă lege agrară?x

Armânii în România Secolului XX

Cum să nu răspundă macedonenii, goniți din Macedonia prin persecuțiile bulgare și ale altora? Cum ar fi putut el să accepte această tentativă de a fi asasinați pe teritoriul și înăuntrul frontierelor țării libere și unificate, fără ca ei să riposteze și să dea un semnal de alarmă?”

Consiliul Legislativ, for superior și imparțial, dezbătând proiectul Angelescu, declară că el pune în discuție întregul patrimoniu național al Dobrogei de Sud, arată avocatul Vasiliu-Cluj. „Aromânii nu au venit numai împinși de persecuțiile săvârșite de greci și bulgari în Macedonia, ci ei au venit chemați de patria noastră română spre a se uni cu noi pentru a consolida regiunile noastre de frontieră.”

Avocatul Vasiliu-Cluj citește un manifest electoral al lui Constantin Angelescu prin care promitea bulgarilor că le va distribui din domeniile statului, parcele până la 15 hectare fiecăruia, promisiune care nu a reușit din cauza puternicei rezistențe a macedoromânilor și a unui grup de parlamentari români având în frunte pe profesorul Nicolae Iorga și pe Ion Buzdugan.

„Imediat după votarea acestui proiect, s-a încheiat Pactul Bulgaro-Unguresc pentru revizuirea tratatelor de pace de după război și o mare „săptămână bulgară” a fost organizată la Budapesta, îndreptată în primul rând împotriva României.

Beza este un exponent al disperării naționale. În acest complex de împrejurări, Beza se ilustrează ca un exponent al Cauzei Aromâne, atât prin originea lui, cât și prin concepția și tradiția sa. Angelescu a comis mai mult decât erori: el a comis crime contra patriei române.”

Spunând acestea, avocatul Vasiliu-Cluj desfășură drapelul tricolor românesc și spune: „Priviți acest drapel al Societății de Cultură Macedo-Română” și desfășurând drapelul bătrânei societăți de cultură și luptă națională, adaugă: „zeci de ani a fost un simbol sfânt al fraților din Macedonia. Visul lor era să-l poată săruta sau saluta atunci când cădeau în lupte. El era supremul bun al acestor frați îndepărtați, fiindcă el reprezenta imaginea scumpei patrii române.

Iată ce este acum: o mână de zdrențe când macedonenii l-au scos la procesiunea organizată de „Cultul Patriei” pentru apărarea drepturilor românești din Cadrilater. Pe când ei mergeau cântând imnul nostru național, au năvălit trimișii Domnului Angelescu și l-au rupt așa cum îl vedeți.

Nu considerați că a fost insultată însăși țara și cele mai sfinte idealuri ale ei, umilindu-se astfel Drapelul Național? În timp ce bulgarilor li se dă prin legea Angelescu, până și dreptul de a ucide fără a fi pedepsiți? Domnilor jurați! Sunteți edificați!

De o parte stă Beza, ca exponent al sufletului românesc.

De altă parte stă acel ce a înstrăinat pământul țării și a deschis fruntariile ei dușmanului. Judecați în consecință dreaptă și hotărâți!”

Pledoaria a făcut o foarte puternică impresie.

Pledoaria D-lui avocat Hențescu. Dl. av. Hențescu povestește mișcătoare scene din martirajul familiilor aromâne care, având în 1928 aprobarea guvernului român (prim ministru fiind Vintilă Brătianu, ministru de externe Nicolae Titulescu și ministru de interne I. G. Duca) de a veni în țară, ei, după ce și-au vândut averile, au fost de noul guvern împiedicați să vină în țară, noul guvern fiind influențat de amenințările bulgare și maghiare ... Aromânii, pe baza aprobării, cheltuiseră întregul lor venit, așteptând o nouă aprobare care nu a mai venit datorită

George Beza

subsecretarului de la interne, C. Angelescu. Aromânii așteptau în zadar, condamnați să se stingă în străinătate, în mizerie ...

În gestul lui Beza era toată deznădejdea acestor frați îndepărtați.

D-sa face apoi un sugestiv portret moral al lui Beza.

În 1916, când avea numai 9 ani, după căderea Turtucaiei, au venit aeroplanelle germane dinspre Varna, Bulgaria, să bombardeze Constanța. Beza, deși copil, a săvârșit impresionante acte de eroism: pătrunzând în rândul forțelor antiaeriene rusești le-a determinat să apere orașul Constanța (Afirmație bazată pe mărturia din proces a d-nei Maria Androniu-Ungureanu).

Pledoaria D-lui avocat Ion Vasilescu-Valjean. Dl. Valjean începe printr-o spirituală șarje la adresa părții civile, care a reunit întregul parlament anterior și arată cum s-a străduit să denatureze fizionomia morală a lui Beza. Faptul denotă o teamă de judecata opiniei publice.

D-sa amintește că bulgarii au urmărit întotdeauna distrugerea aromânilor și evocă felul cum neuitatul profesor naționalist Ștefan Mihăileanu a fost omorât în Cișmigiu, după ce prin câștigarea războiului de la 1877-1878 s-a dat României Dobrogea pentru care Mihăileanu luptase și pe care bulgarul Stoian Dimitroff l-a omorât prin lovituri de topor

... La noi bătrânul Cicio-Pop a venit să ceară închisoare pentru tânărul Beza care a sancționat o acțiune de trădare de neam. Sunt sigur” declară Dl Valjean (în emoția sălii) „că tânărul Beza, cu energia și demnitatea lui națională, ar fi preferat să putrezească și să moară, decât să se fi învrednicit de gestul bătrânului tribun Cicio-Pop, care dă astăzi lecții de patriotism, dar care, în ziua când armatele ungare ale lui Von Mackensen¹⁵¹ intrau semețe în Capitala României, în București, D-sa declara în Parlamentul din Budapesta, în aplauzele ungurilor că „ziua aceea era pentru dânsul o mare zi de sărbătoare.” (Această declarație, sprijinită de Monitorul Oficial al dezbaterilor din Parlamentul Ungariei, a produs o puternică emoție în sală).

Dl Valjean citește, în atenția tot mai puternică a sălii, dezbaterile din Senat în 1924, când D-nii Dr. Hasnaș și M. Mironescu, în fața cinismului cu care dl. Angelescu apăra împotriva statului român pe bulgarii din Dobrogea, acești senatori români îl acuzau pe Angelescu de trădare de neam, acuzări la care le răspundea prin declarații că D-sa va apăra drepturile bulgarilor când va veni la putere, promisiune pe care și-a îndeplinit-o.

RECUNOȘȚINȚA BULGARILOR O VOM PLĂȚI SCUMP MAI TÂRZIU. Motivul câștigării Bulgarilor, invocat de partea civilă este un pretext. Bulgarii, după consolidarea obținută prin legea D-lui Angelescu și-au întărit opera revoluționară, iredentistă și anexionistă. Dl. Valjean citește un articol din ziarul bulgar „Dobrogeanska sname” (steagul dobrogean) care apare la Sofia și în care se scria, la 2 zile după votarea legii Dobrogei, că marea primejdie pentru bulgari este reprezentată prin colonizarea cu Macedoneni și că aceasta trebuie soluționată prin forță, acțiune pentru care lucrează temeinic Organizația Revoluționară din Dobrogea (de obediență comunistă și pro-sovietică).

¹⁵¹ De fapt trupele care au intrat în București erau unități germane, bulgare și turcești. Oare a existat și un contingent austro-ungar? **August von Mackensen, Feld Mareșal** (1849-1945). Comandant de armată pe frontul din Serbia și apoi România.

Armânii în România Secolului XX

Într-adevăr, la 3 zile după acest articol, erau omorâți copiii coloniștilor din Harabagi, prin decapitare, iată opera de recunoștință bulgărească cu care Angelescu dăruia țara.

Dl. Valjean mai povestește, impresionând profund, cum, în timp ce coloniștilor Dl. Angelescu le interzicea până și înmormântarea copiilor asasinați, pe care i-a ridicat cu un automobil și i-a înmormântat pe furiș, el da bulgarilor dreptul să înmormânteze un comitagiul bulgar ucis de grănicerii români, iar la mormântul lui să se țină insultătoare cuvântări la adresa României și Armatei (române). Dl. General Uică, spune Dl. Valjean, a stat cinci ani în Cadrilater și afirmă că până la venirea macedonenilor, armata română era sistematic atacată de comitagiul bulgari, pe care cu foarte mare greutate reușeam să-i urmărim.

PATRIOTISMUL AROMÂNILOR. În 1914, patru macedoneni au fost arestați pentru că amenințaseră pe Ministrul¹⁵² Greciei că îl vor pedepsi dacă nu va interveni ca să înceteze persecutarea familiilor lor din Macedonia greacă. Dacă li s-ar fi dat drumul din arest, statul român ar fi trebuit să ceară scuze Greciei. Macedonenii, care făcuseră campania din 1913 ca voluntari în armata noastră, în fața acestei situații, au declarat D-lui Valjean, care îi instruia, că ei preferă să stea închiși numai statul român să nu se umilească cerând Greciei scuze din cauza lor.

Beza reprezintă acest spirit marțial și gestul lui nu a fost inutil, căci el a determinat reveniri în aplicarea legii Angelescu.

RĂNILE D-LUI ANGELESCU ȘI RĂNILE AROMÂNILOR.

„Am citit”, continuă Dl Valjean, „certificatul medical al D-lui Angelescu, care fusese rănit superficial. Certificatul arată că rănile sale s-au vindecat foarte repede. Și mă întreb, domnilor jurați, când se vor vindeca și rănile adânci pe care D-sa le-a făcut macedoromânilor? Pe aceste răni, partea civilă v-a sfătuit să turnați otravă. Avocații D-lui Angelescu sunt imprudenți. Eu vă sfătuiesc să turnați balsamul iertării, căci greșeala lui Beza s-a născut din păcatele și greșelile celor care au condus viața noastră politică în ultimii 3-4 ani.”

RIDICAREA DRAPELULUI TRICOLOR.

„Dl. Vasiliu-Cluj a adus în această incintă Drapelul Tricolor al Macedoromânilor sfâșiat de agenții administrației angelesciene în timpul unei procesiuni. Țin să aduc o alinare în sufletul zbuciumat al acuzatului. DRAPELUL ACESTA SFÂȘIAT SE VA ÎNTREGI ÎNTR-O BUNĂ ZI ȘI VA CUPRINDE ÎN MINUNATA LUI FĂLFĂIRE, ÎNTREG ORIZONTUL ȚĂRII NOASTRE, PE VECI REÎNTREGITĂ.”

MACEDOROMÂNII, SENTINELA FRUNTARIILOR ROMÂNISMULUI.

„Românizarea Cadrilaterului trebuie încredințată mai cu seamă aromânilor: sunt dârji, energici, fără cruțare și pot forma digul viu care să oprească năvala de dincolo de civilizație. Ciobanii aceștia din Pind au suflet dur ca și stâncile munților unde își duc cu greutate traiul. Nici pământul nu le este acolo prieten și nici oamenii. Trăiesc pe locuri unde nu este dreptul la viață și unde viața însăși este un dar al norocului. Asprimea lor are să trezească cele mai înalte datorii spiritului nostru blazat și molatic.

Nu îndepărtați de la fruntariile țării sentinela asta de neînfrântă tărie!”

¹⁵² Ambasadorul

George Beza

VERDICTUL DE ACHITARE¹⁵³, ¹⁵⁴

Domnul Prim Președinte Buicliu rezumă dezbaterile celor șase zile ale procesului și cere juraților să dea un verdict conform conștiinței lor.

La ora 9 jurații au intrat în deliberare.

După o deliberare de o jumătate de oră, Primul Jurat Demetriade citește un verdict negativ, în baza căruia sunt ACHITAȚI Beza Gheorghe, Baicu Alexandru și Anton Gorănescu!

ACLAMAȚII FRENETICE ȘI MANIFESTAȚIE DE BUCURIE.

Se naște o manifestație spontană. Mulțimea de afară aude, înțelege și aclamă frenetic. Manifestația durează o jumătate de oră. D-nii Avocați Valjean și Vasiliu-Cluj sunt ovaționați și purtați pe umeri de mulțime.

După ridicarea ședinței și întocmirea formelor, cei trei acuzați au fost puși în libertate.

Se formează un cortegiu care pornește la sediul studențimii macedo-române, de acolo au venit cântând la ziarul nostru „Universul” unde au manifestat îndelung pentru Directorul nostru și pentru ziar care a sprijinit cu spirit de imparțialitate și hotărâre Cauza Dreaptă a fraților Aromâni.

A urmat un banchet în onoarea studenților achitați și în cinstea avocaților apărării ca și spre gloria justiției române.

Anton Ciumetti, fruntaș al tineretului aromân i-a oferit lui George Beza o sabie de ofițer de marină pe a cărei lamă era încrustat de un meșter argintar celebra lozincă de pe sabia lui Caciandoni, moștenită de Condoiani¹⁵⁵: „CELUI CĂRII NU-I PASĂ DE TIRANI ȘI TRĂIEȘTE LIBER ÎN LUME, GLORIE, ONOARE, ESTE NUMAI SABIA SA”.¹⁵⁶

Înmânându-mi darul din partea comunității aromâne mi-a spus: „Ție, George Beza, exponent eroic al cauzei noastre, îți încredințăm sabia vestiților noștri armatoli”.

¹⁵³ Ironie neagră a sistemului concentraționar comunist, pe fișa de deținut politic din 1951, a lui George Beza, la 20 ani de la achitare, apare ca motiv al arestării: „atentat contra ministrului de interne în 1930” Ulterior sunt adăugate pe fișă și alte acuzații....

¹⁵⁴ George Beza a dispărut după scurt timp din viața publică pe o perioadă de trei ani. A fost încorporat în armată pentru serviciul militar (obligatoriu în vremea aceea) la 15 august 1931 și lăsat la vatră la 15 iunie 1934.

¹⁵⁵ **Condoiani:** Căpitani de Armatoli la trecerea dintre secolele XVIII și XIX.

¹⁵⁶ Altă variantă a devizei: "Acela care îi înfruntă pe tirani, care trăiește liber în lume, și pentru care gloria și onoarea îi sunt însăși viața".

PIERDEREA INTEGRITĂȚII TERITORIALE A ROMÂNIEI. CEDAREA CADRILATERULUI ȘI RETRAGEREA POPULAȚIEI ÎN ROMÂNIA TRUNCHIATĂ.¹⁵⁷

Instaurarea regimului de dictatură carlistă a interzis activitatea politică a cetățenilor și a partidelor politice, parlamentul liber ales nu a fost convocat să mai legisneze iar libertatea presei a fost suprimată. Tipografia „Alfa”, al cărui director eram, a fost ocupată de poliție și activitatea ei politică a fost interzisă.¹⁵⁸

Deasemeni a fost interzisă activitatea Societății de Cultură Macedo-Română.¹⁵⁹

În acea perioadă m-am retras cu familia în Dobrogea, soția¹⁶⁰ cerând transferarea în învățământ în Caliacra și fiind numită la Bucureni, lângă Bazargic, iar eu căutând de lucru în marină.

Din fericire, în primăvara anului 1939 s-a anunțat ținerea unui concurs pentru școala de căpitani și ofițeri de port de pe lângă Școala Navală din Constanța. M-am înscris la examenul de admitere și am reușit. La 1 septembrie am fost numit la Căpitănia Portului Constanța ca șef al Serviciului Vase (Lloyds Register) și șef al securității navigației maritime în zona de jurisdicție a Portului Constanța.

În chiar ziua când am început să funcționez în marină, Germania, de convență cu Uniunea Sovietică, a invadat Polonia. Auspiciile erau îngrijorătoare pentru soarta Dobrogei de Sud, datorită Pactului germano-sovietic (Molotov-Ribbentrop), semnat la Moscova la 23 August 1939, care anunțase că s-au înțeles cu privire la chestiunile teritoriale din sud-estul european. În primăvara anului următor, 1940, încordarea era la culme: Franța, invadată de Germania, acceptă armistițiul iar Germania, Italia și Uniunea Sovietică, consideră momentul oportun ca să dezmembreze România și să o domine.

¹⁵⁷ Continuăm cu relatarea lui George Beza. Ca și până acum, notele din subsol, cu excepția celor marcate „NA”, aparțin în bună măsură editorului, Paul Beza, fiul lui George Beza.

¹⁵⁸ Este vorba îndeosebi de publicațiile Partidului Național-Țărănesc, sau favorabile acestuia. Beza devenise membru PNȚ în 1936.

¹⁵⁹ SCMR s-a reactivat în 1939, însă nu a mai recăpătat strălucirea de odinioară. Dispărută din viața publică în 1950, a fost reactivată din nou în 1990. Comentariul lui Doru Neagu în teza sa de doctorat din 2014 la Universitatea Valahă din Târgoviște, rezumă poate cel mai bine poziția actuală a societății: „...Dar și-a pierdut importanța pe care a avut-o până la 1950. A devenit un club de intelectuali selecți a căror activitate este finanțată din bugetul statului român...” După 1990 au apărut alte organizații care doresc să-i reprezinte pe aromâni, ca de exemplu „Fara Armânească - Comunitatea Armânească din România”, „Societatea de Cultură Aromână” și altele., conduse de o nouă generație de armâni, în general descendenți ai coloniștilor din perioada interbelică, care au o opinie și o politică diferită de cea a SCMR în incarnația actuală. Acestea au legături active cu organizații similare din RFI Macedonia, Serbia, Albania, Bulgaria și Grecia și cu cele din Statele Unite, Franța Germania, Australia, etc.

¹⁶⁰ George Beza s-a căsătorit în 1935 cu Vasilikia, sora fostului său partener în episodul atentatului împotriva lui Angelescu, Alexandru Baicu. Copiii lor: Paul, născut la 2 noiembrie 1935 și Ligia la 1 iulie 1937 (în ziua când GB a împlinit 30 de ani), ambii la București. Ei sunt cei la care se referă George Beza în acest capitol, cei care și-au însoțit părinții începând cu anul 1940 și până în 1945 în peregrinările lor în Turcia, Siria, Palestina, Egipt, Africa de Sud, Marea Britanie. După înapoierea familiei în România, s-a născut cel de al treilea copil, Emilia.

George Beza

U.R.S.S. dau ultimatumul prin care cer cedarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord în 4 zile, iar Germania și Italia somează România să cedeze, fără împotrivire, Ungariei Transilvania de Nord și Bulgariei Dobrogea de Sud, cu retragerea românilor și macedo-românilor din Cadrilater în 15 zile. În vara lui 1940 fusesem numit căpitan de port la Balcic și luasem contact cu fruntașii locali ai aromânilor spre a-i preveni de ceea ce prevedeam că are să se întâmple. La Balcic locuiam la un unchi, Teodor Beza.

La 31 iulie 1940 Hitler a primit la Berchtesgaden o delegație de bulgari iar ministrul Germaniei la București spune că „Dobrogea de Sud trebuie cedată Bulgariei”. În primele zile ale lui august sunt convocat la Ministerul Marinei unde sunt încunoștințat că sunt numit, cu începere de la 15 august, comandantul operațiunilor de transbordare a populației române din Cadrilater în Regat, prin punctul de trecere Turtucaia¹⁶¹ - Oltenița, operație care va trebui să fie executată în scurt timp și organizată cu foarte mare grijă ca să reușească din plin și fără incidente.

La sfârșitul lui august s-a dat României bine-cunoscutul ultimatum germano-italian de cedare a teritoriilor, ultimatum sprijinit și de Uniunea Sovietică conform înțelegerii germano-sovietice din 1939, ultimatum pe care România l-a acceptat. Ca o consecință, la 1 septembrie eram la Turtucaia și am început să procedez la transbordarea macedoromânilor și a tuturor românilor în județul Ialomița, via Oltenița.

Eu eram partizanul „REZISTENȚEI CU ORICE PREȚ” dar din spirit de disciplină ostășească, am acceptat și realizat misiunea dureroasă care mi-a fost încredințată cu hotărârea fermă de a organiza O MIȘCARE ROMÂNEASCĂ DE REZISTENȚĂ ȘI ELIBERARE DE SUBT DOMINAȚIA NAZI-FASCISTĂ ȘI SOVIETICĂ ce puneau amprenta lor pe INDEPENDENȚA ROMÂNIEI și îi ciunteau hotarele, îi ZDROBEAU UNITATEA NAȚIONALĂ ȘI INDEPENDENȚA de stat.¹⁶²

Ceea ce am și făcut în lunile și anii următori, în țară transformând gărzile țărănești al căror Comandant Național eram, în grupuri de rezistență anti-totalitară și în teritoriul Aliat, unde m-am refugiat, prin înrolarea în forțele armate aliate¹⁶³ și anume în SOE – Comandamentul Operațiunilor Speciale și PWE – Comandamentul Războiului Politic.¹⁶⁴

¹⁶¹ Tutrakan

¹⁶² Calendarul cedării unor teritorii ale României a fost:

- 26 iunie 1940: ultimatum al Uniunii Sovietice. Basarabia și Bucovina de Nord au fost evacuate de trupele și autoritățile române în perioada 28 iunie-4 iulie 1940. Teritoriile au fost incorporate în URSS (Ucraina și „RSS Moldova” care a inclus și un teritoriu la est de râul Nistru, „Transnistria”).
- 30 august 1940. Al doilea „Arbitraj” (Dictat) de la Viena. România a cedat Ungariei, tot fără luptă, Nordul Transilvaniei și o parte din Crișana. Ungaria de altfel a mai câștigat alte teritorii în dauna vecinilor săi: Slovacia de Sud în 1938 (în virtutea primului arbitraj de la Viena din 2 noiembrie 1938), Rutenia, de la Polonia, în 1939, Bačka (Vestul Vojvodinei), Prekmurije și Međumurije, de la Iugoslavia, în 1941.
- Dobrogea de Sud (Cadrilaterul) cedat Bulgariei prin tratatul de la Craiova de la 7 septembrie 1940. După cum afirmă G. Beza, însă, evacuarea coloniștilor români începuse deja încă de la 1 septembrie. Tratatul prevăzuse și un schimb de populație și astfel majoritatea etnicilor bulgari din Dobrogea de Nord, au fost și ei strămutați în cele din urmă în Bulgaria.

După terminarea războiului al doilea mondial, cu excepția Ardealului de Nord, nici unul din celelalte teritorii pierdute de România în 1940 nu au mai fost recuperate de aceasta.

¹⁶³ Britanice

¹⁶⁴ Aici este locul poate să amintim unele din evenimentele pe plan european și din România anului 1940:

1940-1951. ANII RĂZBOIULUI¹⁶⁵ ȘI PRIMII ANI DUPĂ REPATRIERE

Înainte de a mă expatria am luat legătura cu conducerea Partidului Național-Țărănesc spre a fi investit cu mandat din partea lor, deasemeni cu principalii mei adjuncți din „Gruparea de luptători rezistenți”. Contactul cu Vice-președintele partidului, Ion Mihalache, l-am luat prin intermediul și cu sprijinul nepotului său Ion Popescu-Mehedinți, în condiții de clandestinitate; cu Secretarul General al partidului, Virgil Madgearu, prin mijlocirea secretarului său particular Virgil Lărgăanu; cu Președintele Iuliu Maniu prin fostul ministru și senator de drept, Dr. Aurel Dobrescu, președinte pentru propagandă al Transilvaniei și al ardelenilor din capitală și cu Ghiță Pop prin contact personal, fiind prieteni.

În ceea ce-i privește pe macedoromâni, am luat contact și m-am confiat bunului meu prieten Gheorghe Barba, fruntaș al coloniștilor din Durostor care, la rândul său, m-a asigurat prin teribilul jurământ fârșerotesc: bes-a-bes, că în caz de împiedicare de a părăsi țara din partea vreunui exaltat din noua orânduire pro-germană, șefii macedoromâni din noua orânduire vor pune toată forța lor de presiune spre a se asigura că nimeni nu va reuși să se atingă de „George Beza, martirul cauzei aromâne”.

-
- 22 iunie 1940. Franța a capitulat. Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord a rămas singurul adversar activ al Germaniei, însă nu mai avea trupe pe continentul European (după retragerea de la Dunkerque), cu excepția unui contingent în Grecia. România a rămas fără nici un aliat.
 - 4 septembrie 1940. Generalul Ion Antonescu (1882-1946) este numit Prim Ministru
 - 6 septembrie 1940. Regele Carol al II-lea este forțat să abdice, în favoarea fiului său, Marele Voievod Mihai de Alba Iulia, care astfel devine rege a doua oară. Toate puterile dictatoriale conferite fostului rege prin Constituția din 1938, sunt conferite lui Ion Antonescu, care primește astfel titlul de Conducător, adevărata putere în stat, Regelui Mihai I fiindu-i conferit un rol pasiv, doar reprezentativ.
 - 14 septembrie 1940. Proclamarea Statului Național-Legionar. Horia Sima, Conducătorul Gărzii de Fier, este numit vice prim ministru. Va fi exclus și Garda de Fier va fi înlăturată de la putere după rebeliunea din ianuarie 1941. Sima era oricum contestat de o parte a mișcării legionare, grupare care avea în frunte pe Ion Zelea-Codreanu, tatăl lui Corneliu Zelea-Codreanu.

¹⁶⁵ Câteva din datele semnificative ale implicării României în cel de al doilea război mondial:

- 22 iunie 1941. Germania și unii dintre aliații ei atacă URSS: „Operația Barbarossa”. Trupele române trec Prutul cu scopul declarat de a recupera teritoriile pierdute în 1940.
- 27 iulie 1941. Întreaga Basarabie și Bucovina sunt eliberate. Hitler cere României să treacă Nistrul. Iuliu Maniu și casa regală îi cer lui Antonescu să se oprească, să nu continue dincolo de vechile granițe ale României, însă acesta nu acceptă și ordonă la 31 septembrie trupelor să treacă Nistrul. Au urmat în 1942/1943 dezastrele de la Cotelul Donului și Stalingrad.
- 22 august 1941. Ion Antonescu avansat la gradul de Mareșal
- 7 decembrie 1941. Regatul Unit declară război României. Are astfel mână liberă să atace România prin operațiuni militare deschise și clandestine.
- 23 august 1944. Prin lovitură de Palat a Regelui Mihai I, cu suportul liderilor PNT, PNL și ai PCR (Partidul Comunist Român, reprezentat prin Lucrețiu Pătrășcanu și Emil Bodnăraș), Mareșalul Antonescu și Mihai Antonescu sunt arestați iar România întoarce armele împotriva Germaniei și aliaților ei.
- 12 septembrie 1944. Se semnează armistițiul între România și Națiunile Unite (URSS, USA și Regatul Unit, reprezentate prin Mareșalul Uniunii Sovietice R. Y. Malinowski). 38 de divizii românești sunt trimise pe frontul de vest. Acestea luptă în Ungaria, Austria și Cehoslovacia. Deși Germania capitulase la 8 mai 1945, luptele pe front ale unităților românești continuă până pe 12 mai.

După ce, timp de trei luni de penetrație a agenturaturii SS¹⁶⁶ pe teritoriul României, am trecut atât eu cât și soția mea prin dramatice și aventuroase momente, la 9 noiembrie 1940 am reușit, îmbarcați clandestin pe motonava „Basarabia”, să ne expatriem împreună cu cei doi copii minori ai noștri, Paul și Ligia, debarcând la Constantinopol.¹⁶⁷

Soția mea fusese, încă din luna august, transferată la Salonic, la Administrația Școlilor Române din Grecia. La început, eu intenționasem să mă angajez voluntar în armata greacă.

La Istanbul am luat contact cu Ambasada Britanică, unde m-a primit consulul Whitehall, de la serviciul vizelor, care mi-a spus că a fost avertizat de Ambasada Marii Britanii de la București că sosesc fiind girat de Iuliu Maniu, Ion Mihalache și Virgil Madgearu. În ceea ce privește o viză pentru Grecia, dată soției mele, nu crede că este posibil să ajungă acolo, dat fiind războiul italo-grec și invazia italiană în acea țară¹⁶⁸.

Deasemeni, în ceea ce privește voința mea de a mă înrola în armata greacă sau în forțele expediționare britanice din Grecia, a cerut instrucțiuni de la Londra.

Peste câteva zile am fost convocat să mi se comunice că guvernul englez îmi acordă sprijin moral și azil politic pe teritoriul britanic, în caz de nevoie, sprijin material. M-a pus în contact cu atașatul de presă Archie Gibson¹⁶⁹, corespondent al ziarului „Times” care fusese la București și cu John Bennet. Peste o săptămână dădeam un interviu și o conferință de presă în holul unui hotel central din Constantinopol. Au participat ziaristi englezi, americani, francezi, turci și greci. Subiectul conferinței a fost „Penetrația și dominația nazistă în România”. Mi s-a propus atunci să scriu o carte despre acest subiect, carte care a fost imprimată în Orientul Mijlociu și pentru care mi s-a plătit.

Scrisă în românește, cartea a fost răspândită în România, introdusă prin organele forțelor speciale și ale războiului politic.

¹⁶⁶ **SS: „Schutzstaffel”.** Organism, inițial unitate de protecție al NSDAP: Partidul Național-Socialist al Muncitorilor din Germania (Nazi, pe scurt), a devenit atotputernic sub conducerea lui Himmler. Cuprindea SD (Serviciul de Securitate), Gestapo (Poliția de Stat), Kripo (Poliția criminală), Orpo (Poliția ordinară, agenții de poliție). Separat s-au format unități militare de elită, „Waffen SS”, care luptau direct pe fronturi. La un moment dat au apărut și regimente Waffen SS formate din cetățeni ai altor state decât Germania (lărgită, inclusiv Austria), ca de exemplu olandezi („Nederland”), francezi („Charlemagne”), albanezi („Skanderbeg”, bosniaci („Handschar”), voluntari din țările baltice (două divizii letone, una estonă), ucrainenii („Galizien”), croați („Kama”), germani, cetățeni ai altor state, ca de exemplu sași și șvabi din România, Ungaria, Croația, Italia și Slovenia („Prinz Eugen”, „Florian Geyer”, „Götz von Berlichingen”, „Horst Wessel”, „Maria Theresia”, „Karstjäger”), Ungaria („Hunyadi”, „Hungaria”), ruși și beloruși („Brigada Kaminski”, „Weissruthenische”, Divizia 1 Cazacă), voluntari preponderent din țările nordice („Wiking”, „Nordland”), etc.

¹⁶⁷ Turcia era și a rămas pe toată durata războiului o țară neutră, însă cu o oarecare „flexibilitate” în ceea ce privea Marea Britanie, Commonwealthul Britanic și aliații acestora.

¹⁶⁸ La 28 octombrie 1940, după ce primul ministru al Greciei, Ioannis Metaxas respinsese ultimatumul italian (celebru „Ohi!”, „Nu!”), sărbătorit și astăzi în Grecia și Cipru ca „Ziua Ohi”), Italia a invadat Grecia pornind din Albania pe care o ocupase încă din aprilie 1939. Grecii au respins atacul și în luna martie 1941 ocupaseră o treime din Albania; Germania a atacat la rândul ei Grecia la 6 aprilie 1941, venind din Iugoslavia ocupată și din Bulgaria. La scurt timp după aceea, armata greacă și unitățile militare britanice trimise din Orientul Mijlociu au încetat luptele în nordul Greciei iar la 20 Aprilie, armata bulgară a ocupat Macedonia de est și Tracia. Atena a căzut la 27 aprilie iar la 1 iulie, cu ocuparea de către germani a insulei Creta, campania Axei în Grecia a luat sfârșit. Regele și guvernul grec, ca și unități ale armatei care au scăpat de încercuire s-au refugiat pe teritoriul deținut de britanici, în Egipt.

¹⁶⁹ **Archibald McEvoy Gibson** (Moscow, 3 martie 1909-Londra, 6 octombrie 1982). Corespondent la București al ziarului „Times” între anii 1928 și 1940 și din nou între septembrie 1944 și iunie 1945. Se spune despre el că ar fi fost șeful SIS („Secret Intelligence Service” sau MI6) la București între anii 1936 și 1940. Vorbitor de rusă și română.

Armânii în România Secolului XX

Am fost pus în contact cu secția locală a SOE (Special Operations Executive – Comandamentul Operațiunilor Speciale), în cadrul căreia am început să activez în contact cu Gardyne de Chastelain¹⁷⁰ și cu Hugh Seton-Watson¹⁷¹. Am contribuit prin combatanții din Organizația Română de Rezistență, la crearea legăturii TSF¹⁷² secrete între opoziția democratică anti-totalitară și anti-nazistă din țară și Guvernul englez, fratele meu, Ion Beza¹⁷³, fiind radiotelegrafistul operator al grupului TFF. După trei luni de activitate în Turcia, am intrat în Palestina, sub mandat britanic. Acolo mi s-a pus la dispoziție localul Căminului Românesc în capela ortodoxă din Ierusalim, pe strada King George, construită în vreme ce unchiul meu, Marcu Beza¹⁷⁴ era Consul General al României la Ierusalim. Am fondat acolo un birou de presă și propagandă și am inaugurat emisiunile libere ale postului de radiodifuziune „Independența României”.

Între 1942 și 1944 am activat cu titlu de consilier și cu statut de ofițer superior onorific la Marele Cartier General al Forțelor Aliate din Orientul Mijlociu.

După terminarea războiului, la sfârșitul anului 1945, m-am repatriat.¹⁷⁵

¹⁷⁰ **Alfred George Gardyne de Chastelain** (Londra, 1906-Calgary, Canada, 1974). Inginer petrolier, director la societatea petrolieră „Unirea” Ploiești. Șeful Secției române a SOE, Locotenent Colonel. A fost parașutat în România în 1943 împreună cu doi subalterni, Căpitanul (apoi Maior) **Ivor Porter**, care a descris episodul în cartea „Operațiunea Autonomous” publicată și la București și căpitanul Silviu Meșianu, pentru a pregăti ieșirea României din alianța cu puterile Axei, ținută în arest, mai ales pentru a-i proteja de Gestapo. Între timp conferința de la Teheran și mai ales Yalta a schimbat datele problemei și a urmat 23 August 1944 și evenimentele ulterioare. Membru fondator al Clubului Forțelor Speciale de la Londra. Fiul său, John de Chastelain, născut la București în 1937, a fost General în Armata Canadiană, Șeful Statului Major General Canadian de două ori, 1989-199 și 1994-1995. Printr-o coincidență fericită, **Ivor Porter**, căruia i se decernase de către Președintele României, „Ordinul literar”, în gradul de comandor și **Paul Beza**, căruia i se decernase „Ordinul Național Serviciul Credincios” în gradul de ofițer, au primit decorațiile în cadrul aceleași ceremonii: reprezentanți a două generații care contribuiseră fiecare în felul lui, la întărirea relațiilor dintre Marea Britanie și România, având ca numitor comun pe **George Beza**.

¹⁷¹ **Hugh Seton-Watson**. (Londra, 15 februarie 1916-19 decembrie 1984). Fiul Profesorului Robert Seton-Watson, prieten al României și al lui Tomas Masaryk, primul Președinte al Cehoslovaciei și co-fondator al „School of Slavonic and East European Studies” (la care a predat și Marcu Beza. De altfel soția mea, Maria Beza a găsit și cumpărat de la un anticariat la Londra, o carte de a lui Marcu Beza, „Bizantine art in Romania” cu o dedicație olografă a autorului, datată 30.08.1940 către profesorul Robert Seton-Watson). Hugh era poliglot, a predat limba engleză la București în anii premergători izbucnirii războiului, în cadrul British Council. Membru SOE 1940-1945, s-a întors în mediul universitar după sfârșitul războiului.

¹⁷² TSF, sau TFF, telegrafie fără fir: Morse.

¹⁷³ **Ion (Jean) Beza**, 1909-1958. A fost arestat de NKVD (poliția secretă a URSS) în 1947 și a fost dus în lagărul de deținuți din Vorkuta, dincolo de cercul polar unde a stat până în decembrie 1955. A murit la puțin peste doi ani de la eliberare, la vârsta de 49 de ani.

¹⁷⁴ **Marcu Beza** (1882-1949). Diplomat, cărturar, scriitor, membru corespondent al Academiei Române din 1923. A fost primul lector de studii românești la actualul SSEES: School of Slavonic and East European Studies. La vremea când George Beza era la Ierusalim, Marcu Beza era în post la Legația (Ambasada) României la Londra. Împreună cu Viorel Tilea și alți membri ai personalului ambasadei, inclusiv Ion Rațiu, au fondat Mișcarea Liberă Română de la Londra. În timpul războiului a colaborat la BBC și a scris, printre altele „Originea poporului român”.

¹⁷⁵ Activitatea din timpul războiului este descrisă în cartea lui George Beza, „Mission de Guerre - au service de la cause alliée”, Editions Laumont 1977, cu ediții în limba română în 1991 (Editura Albatros) și 1994 (Editura Niculescu). Fragmente din acea perioadă se găsesc și în alte cărți, scrise de istorici, analiști, cercetători, ca de exemplu „Din culisele celui al doilea război mondial”, apărută cu circulație restrânsă în anii 1980 în Editura Politică. A se vedea și memoriile Dnei Vasilichia Beza, soția lui George Beza: „Între două lumi”, Editura Fundației Culturale Române, 1993.

George Beza

Odată repatriat, am intrat în legătură cu aromânii din Dobrogea și cu cei stabiliți în Banat, județul Timiș. Am și locuit un timp la Săcălaz, unde aveam prieteni vechi¹⁷⁶ și apoi, până în 1951, la Timișoara.

¹⁷⁶ Cum George Beza trece în capitolul următor direct la anul 1951, merită amintite câteva detalii jalon pentru perioada 1945-1951:

- La 6 martie 1945 a fost instalat guvernul de obediență sovietică al lui Petru Groza. Remanieri succesive au făcut ca până la sfârșitul anului 1947 puterea să aparțină exclusiv comuniștilor și cozilor lor de topor.
- Alegerile din 1946 au fost fraudate masiv și deși țărăniștii le câștigaseră detașat, a doua zi BPD: Blocul Partidelor Democratice, alianța condusă de Comuniști a fost declarată învingătoare. Atunci a apărut gluma neagră: „Nu contează cine votează, contează cine numără voturile”.
- Partidul Național Țărănesc a fost dizolvat la sfârșitul lunii iulie 1947, regele a fost obligat să abdice la 30 decembrie 1947, plecând în surghiun în luna ianuarie a anului următor.
- Odată cu abdicarea regelui, a fost proclamată „Republica Populară Română”, devenită „Republica Socialistă România” în 1965.
- În iunie 1948 a survenit ruptura dintre Iugoslavia lui Tito și URSS; Iugoslavia a fost denunțată de celelalte țări din sfera de influență a Moscovei, iar regimul de frontieră cu aceasta a fost înăsprit.
- Vasilichia Beza a fost reprimată în învățământ, însă George nu a reușit să fie reintegrat în marină. A fost un timp redactor la „România Liberă” și apoi la ziarul „Era Nouă”, însă fiind din ce în ce mai izolat, iar după proclamarea republicii exclus din jurnalism, s-a concentrat pe exploatarea unei ferme la Snagov, pe care o cumpăraseră cu banii aduși din străinătate. „Reforma monetară” din august 1948, făcută în bătaie de joc, a fost de fapt doar o altă metodă de a distruge clasa mijlocie și, cuplată cu impozitarea penalizatoare, i-a obligat să abandoneze orice speranță de a-și câștiga existența în mod independent.
- În cele din urmă, familia Beza a plecat cu mic, cu mare, în Banat, întâi la Săcălaz și apoi la Timișoara. După un timp, George Beza a găsit și el un post în învățământ.

DEPORTAREA AROMÂNILOR DIN BANAT ÎN BĂRĂGAN. ÎNCHISOARE PENTRU GEORGE BEZA.¹⁷⁷

Era în primăvara anului 1951.

Era primăvară¹⁷⁸ când peste satele întregului Banat au năvălit formații de milițieni¹⁷⁹ și soldați ai guvernului comunist și au mers din casă în casă de au dat de veste tuturor celor, aflați pe anumite liste, să-și facă bagaje sumare că vor fi evacuați. Au fost evacuați sârbi, basarabeni, macedoneni¹⁸⁰, sași și șvabi, precum și bănațeni considerați oameni cu stare („chiaburi”).

În aceeași noapte au fost porniți spre o destinație care nu li s-a comunicat. Nu au avut voie să-și ia vitele și nimic ambarasant.

Fratele meu, Costel Beza¹⁸¹, profesor în satul macedonean Tomnatic a fost și el deportat.

Eu și familia mea, aflați în acel moment la Timișoara, am scăpat neevacuați.

Foarte emoționați și îngrijorați de noua năpastă căzută pe capul întregii comunități aromâne din Banat, ne-am interesat în stânga și în dreapta unde au fost duși și în ce scop, dar singurul lucru pe care l-am putut afla a fost că trenurile de oameni, înghesuiți ca niște vite în vagoane de marfă, au fost îndreptate spre frontiera cu Uniunea Sovietică.

Ne-am gândit la un „pohod na Sibir” și eram disperați. Un gând ne-a străfulgerat: la un asemenea genocid, trebuie protestat și ripostat.

Peste câteva zile a venit la noi acasă un bănațean care călătorise spre Moldova și se întorsese și care văzuse trenurile de deportați oprite în jurul bălților Brăilei și al limanului Prutului. Acest om ne-a adus un bilet de la unul din aromânii deportați, care îl rugase din suflet să-mi aducă acest bilet. Era un bilet scris cu creionul de Tida Cutina, bardul care, în 1930, compusese „Cântecul lui Beza”. Tida mi-a scris că sunt duși spre frontiera cu Uniunea Sovietică și că ei bănuiesc că vor fi trecuți peste frontieră spre a fi nimiciți. Și adăuga în scrisoare: Tu, Beza să te ferești și să scapi. Iar de va fi ca sângele nostru să fie vărsat de dușmanii neamului românesc, tu să trăiești ca să răzbuni sângele nostru. Acest bilet era semnat de Tida cu sânge din sângele lui Tida, care își creștase mâna.

După primirea acestui bilet eu și soția mea, chiar „Ț-al Beza”, ne-am suit în tren, ne-am dus copiii la rude în București și ne-am deplasat în regiunea indicată de Tida în biletul său.

Am luat contactul cu fruntașii aromânilor, Tida Cutina, Gheorghe Geavela și frații săi Sotir și Coli, cu frații Caleșu, cu Chita Mila și Hristu Șola, cu Mita Fațe și alții, cărora le-am citit un

¹⁷⁷ O bună parte a acestei povestiri, redată aici în capitolele 8 și 9, a fost publicată în numărul din decembrie 2001 în „Curierul Românesc”, sub titlul „Cum au apărut aromânii în jurul Bucureștilor.”

¹⁷⁸ De fapt: 17-18 iunie 1951.

¹⁷⁹ „Miliția” („populară, poporului”) era numele dat poliției în vremea RPR și RSR. Ținea direct de Ministerul Afacerilor Interne. Jandarmeria interbelică a fost înlocuită cu trupele de securitate, structurate după modelul NKVD/KGB.

¹⁸⁰ Prin „macedonean” se înțelege armân, aromân, macedo-român, etc.

¹⁸¹ Constantin Beza, (25 decembrie 1910-19 august 1975). Deportat în Bărrăgan între anii 1951 și 1955

George Beza

„Memoriu de protest” adresat guvernului comunist, cerându-le părerea. Au fost de acord și l-au și semnat ca un act istoric aromân de opunere la nelegiuirea lor deportare.

În memoriu scriam, citez din memorie, că protestăm împotriva deportării și a condițiilor în care s-a făcut și arătam că:

- Aromânii nu au fost niciodată opresori, ci, dimpotrivă, timp de secole, opresați.
- Aromânii sunt de milenii păstori, asemenea plugari.
- Dacă prezența lor, din motive de securitate, nu este dorită spre frontiera cu Serbia (titoistă), să fie plasați în locuri de munte și pășune.

Am trimis protestul la Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român¹⁸² și ziarului „Scânteia”, semnat numai de mine, luându-mi răspunderea și riscul pentru a-i feri pe nefericiții deportați aromâni.

Înainte de a pleca din Timișoara, o colegă din învățământ a soției mele, D-na Iovipale, ne-a spus că soțul ei, Colonelul în rezervă Iovipale, pe care noi îl cunoșteam, este trimis în regiunea Brăila-Galați ca să instaleze pe evacuații bănățeni în vetre noi de sat și să vegheze că-și vor construi locuințe. Interesându-ne, odată ajunși acolo, de colonelul Iovipale, macedonenii care fuseseră deja la el acasă ne-au dus la el. Revederea a fost prietenoasă. Acesta ne-a dat toate relațiile pe care le cunoștea și ne-a promis că se va ocupa cu precădere de construirea de locuințe pentru aromâni.

Când am plecat spre gară, am fost întâmpinați de milițieni care ne-au legitimat și arestat. Interogați, noi am spus că am venit la colonelul Iovipale cu o scrisoare și niște lucruri necesare (din partea soției sale). Șeful de post, deplasându-se la col. Iovipale, acesta i-a confirmat cele spuse de noi și a cerut, pe garanția lui, să fim lăsați liberi să plecăm, ceea ce șeful de post a și făcut.

Reîntorși la Timișoara, după ce depusesem protestul contra deportării, soția mea a primit ordin de transferare, ca profesoară, la Roman, la Școala Tehnică Metalurgică. În fapt nu a fost decât o formă deghizată de deportare a noastră acolo, unde am întâlnit deportați din diferite părți ale țării și chiar și din Banat.

Ajunși la Roman, eu am fost arestat la 10 decembrie 1951 și transportat la București, la Ministerul de Interne, unde am fost anchetat. Chemat la anchetă, primele cuvinte care mi-au fost adresate au fost „cine p.... m.... te-a pus să protestezi contra deportării macedonenilor?” „Conștiința mea” am răspuns eu. „Da, dar dumneata ai fost colonel în Intelligence Service-ul englez în timpul războiului, avem mărturii” și noi ne punem întrebarea: „D-ta ai protestat ca macedonean, sau ca agent englez? Ești sub anchetă ca să-ți cercetăm trecutul celor cinci ani cât ai lucrat în serviciile secrete engleze și să descoperim ce misiuni ți-au trasat și ce angajamente ți-ai luat.”

Ancheta la Ministerul de Interne a durat două luni, după care ancheta a continuat încă cinci luni la închisoarea Uranus.

În august 1952, ancheta a fost terminată și am fost trimis ca deținut administrativ la închisoarea Ocnele Mari. În aceeași dubă cu mine au mai fost transportați încă șase români

¹⁸² **PMR:** Numele sub care a funcționat Partidul Comunist Român între anii 1948 și 1965.

Armânii în România Secolului XX

care fuseseră în serviciul Forțelor Aliate din timpul războiului: Alexandru Stelescu, Petre Vulpescu, M. Tudoran, Ghiță Iosif, Fr. Wiener, A. Zăgănescu. La Ocnele Mari am găsit și pe foștii mei colaboratori din Orientul Mijlociu, Pavel Pavel și Ștefan Nenițescu.

La Ocnele Mari am fost ținut tot timpul la izolare.¹⁸³ Acolo am fost anchetat de un căpitan sovietic în uniformă (Comisie rogatorie).

După doi ani am fost transferat la închisoarea Mărgineni, apoi la Gherla și în cele din urmă la București, la închisoarea Malmaison, unde a reînceput anchetarea mea. La jumătatea lunii ianuarie 1955 am fost pus în libertate la presiunea aliaților occidentali, care fuseseră avertizați de familia mea. În aceeași perioadă au fost eliberați din închisoare toți din grupul nostru, cei care lucraseră în Forțele Aliate.

Până la sfârșitul anului 1955, au venit din închisoare și frații mei, Costel care fusese deportat în Bărăgan și închis la Canal¹⁸⁴, în lagărul de la Carasu¹⁸⁵, deasemeni Jean, care fusese arestat direct de NKVD (KGB) sovietic în 1947 și transportat direct în Uniunea Sovietică, la Vorkuta (Cercul Polar).

Trei frați și toți arestați. „Trei Doamne și toți trei”, vorba poetului.

¹⁸³ Familia a aflat unde era încarcerat de abia în iarna 1952/1953, de la un deținut de drept comun eliberat și care a aranjat, prin rețeaua din care făcea parte, să i se predea lui GB o subă; spre surprinderea familiei, au aflat ulterior că suba chiar a ajuns la Beza, salvându-i poate astfel viața.

¹⁸⁴ **Canalul Dunărea-Marea Neagră.** Șantierul a pornit în 1949 și a fost construit mai ales cu deținuți politici, în regim de exterminare. În 1955 lucrările au fost sistate și reluate de abia în 1976. A fost dat în funcțiune în 1984. „Investiția” a fost faraonică, a costat viața a multe mii de oameni și ultimele calcule arată că va fi recuperată într-o perioadă de ordinul a 600 de ani .

¹⁸⁵ Unul din lagărele de concentrare din zonă. Cel mai notoriu este cel de la Poarta Albă, unde de altfel s-a și ridicat un monument în memoria celor uciși și schilodiți la Canal.

RELOCAREA FOȘTILOR DEPORTAȚI.

Nu mă întremasem bine după suferințele închisorii, că m-am și deplasat în Bărăgan și Lunca Dunării, ca să văd care este situația aromânilor evacuați. Pentru toate categoriile de deportați se ridicase domiciliul obligatoriu și cetățenii aveau voie să se întoarcă în locurile lor de origine.

Singuri aromânii, nu aveau unde se duce, căci casele lor din Banat fuseseră între timp ocupate de localnicii sași și șvabi. Aromânii li se propunea să li se emită buletine de populație în localitățile unde fuseseră deportați. Adică să li se prelungească deportarea, legalizând-o administrativ.

Aromânii deportați ne-au cerut sfatul și sprijinul. I-am sfătuit să ne așezăm cu toții, și noi în rând cu ei, în jurul capitalei și să ne încetățenim în București și în comunele din jurul Bucureștilor. A fost sfatul cel mai bun pe care li l-am putut da, după experiențele pe care le avusesem cu așezarea noastră la frontieră: Cadrilater, Banat, etc., etc.¹⁸⁶

Un număr important de aromâni mi-au dat, la 7 octombrie 1958, delegație „să fac toate demersurile necesare ... în scopul de a obține aprobarea de a cumpăra loturi de casă și a cumpăra materialele de construcție necesare, pentru a se stabili definitiv... în Regiunea București.”¹⁸⁷

Împreună cu Tida Cutina, Coli Geavela, Mita Fațe, ne-am deplasat în diferite puncte din jurul Bucureștilor spre a prospecta posibilitățile de cumpărare de terenuri ieftine, în poziții geografice convenabile și din punct de vedere al posibilităților de găsire a surselor de câștigare prin muncă a existenței. Am vizitat nordul și estul capitalei. Ne-am fixat pentru comunele Voluntari, Pipera¹⁸⁸, Tunari și Pantelimon.

Cu ajutorul unui macedonean, Caranaum, care lucrase la ministerul agriculturii, am obținut de la minister aprobarea de cumpărare de terenuri și de lotificare a lor. Am intrat în legătură cu un basarabean, Gheorghe Cneajevici, care ne-a vândut un teren de 6 hectare și cu Gheorghe Gâșe, care ne-a vândut și el 2 hectare. Am angajat un inginer hotarnic care ne-a trasat loturi de câte 1000 metri pătrați fiecare și am cerut autorităților autorizațiile necesare. Am cumpărat locurile cu acte în regulă prin tribunal.

Totul a mers bine la autoritățile cadastrale și judecătorești. Dar la forurile politice și administrative au început șicanele.

În primul rând, Miliția nu acorda vize de stabilire. În al doilea rând, Primăria nu acorda autorizațiile de construire a locuințelor. Atât miliția cât și primăria aplicau amenzi și

¹⁸⁶ NA Oamenii s-au pus imediat pe strâns bănuț peste bănuț, pentru acest scop.

¹⁸⁷ Delegația scrisă, în facsimil, ca și alte documente legate de acest episod sunt prezentate în anexe

¹⁸⁸ Terenuri ieftine? Remarca poate surprinde cititorul din zilele acestea. Tocmai zonele alese ca fiind ieftine, au văzut în ultimii douăzeci de, în mod special la Pipera, ani o explozia fulminantă a prețurilor, ca și de altfel cea mai mare parte din terenurile din jurul capitalei!

Armânii în România Secolului XX

Întocmeau acte de trimitere în judecată. Au apărut multe procese (apărate de către Nicu Papahagi, vărul meu), ca și alte mizerii.

În ceea ce privește mijloacele de existență, Ferma GAS¹⁸⁹ Roșia de la Pipera a admis ca aromânii de pe lista prezentată de noi și membrii familiilor lor să fie admiși la lucru. Deasemeni, Fabrica de Mobilă de la Pipera a angajat numeroși bărbați și femei. La fel, fabrica de aparate de radio și televizoare „Electronica” de la Băneasa și din cartierul Baicului, la intervenția fiicei noastre Ligia, ingineră electronistă și a colegelor ei au angajat o mulțime de tineri și tinere, aromâni, unii dintre ei calificându-se la locul de muncă și devenind tehnicieni.

Între timp, ducându-ni-se vestea că noi reușim să rezolvăm probleme grele pendinte la autorități, au făcut apel la noi și aromânii din alte regiuni ale capitalei, instalați la Pantelimon, Băneasa, Otopeni, Andronache, Ghencea și alte cartiere. Am făcut pentru toți tabele, pe probleme și Memorii la guvern și la forurile politice comuniste.

La un moment dat, când măsurile restrictive s-au acumulat, ca de exemplu măsuri de evacuare și elevi îndepărtați din școli, am luat un grup de aproape o sută de aromâni și ne-am dus, în grup, în audiență colectivă la Comitetul Central al Partidului Comunist¹⁹⁰ unde, cu un memoriu drastic am cerut:

- Sau satisfacerea doleanțelor noastre legitime,
- Sau să ni se emită pașapoarte spre a pleca înapoi în țările din Balcani de unde eram fiecare originari, ori în Statele Unite, unde cei mai mulți dintre noi aveam rude.

Comitetul Central a dat ordin ca imediat să fim primiți de Primarul Capitalei care să contramandeze ordinele locale de șicane, copiii să fie reprimiți în școli, iar milițiile să acorde vizele de stabilire în casele ce aveam construite, iar primăriile să emită autorizații de construcție, chiar și, unde era cazul, retroactive și așa mai departe.

Un grup dintre noi s-a fotografiat în Cișmigiu după victoria de la Primăria Capitalei.

Vestea s-a dus și în Dobrogea Veche unde ai noștri întâmpinau deasemeni dificultăți. A venit la noi o delegație de la Palazu Mare, Ovidiu, Viile-Noi, etc. și le-am rezolvat și lor problemele. Atât eu cât și soția mea umblam din autoritate în autoritate și apelam la cunoscători din diversele sectoare de activitate publică spre a ajuta cât mai multă lume.

Vestea despre faptele noastre ajunsesse și în țările balcanice și chiar și în Statele Unite, de unde am primit felicitări, laude și încurajări, precum și mulțumiri.¹⁹¹

În 1971 când am plecat din România, ne mândream văzând cum satele și cartierele macedoromânilor ajutați de noi să se instaleze, erau înfloritoare, cu oameni muncitori care

¹⁸⁹ **Gospodăria Agricolă de Stat** - ulterior redenumite Întreprinderea Agricolă de Stat. Fermele proprietatea statului cuprinzând în general terenurile ce aparținuseră Domeniilor Statului și rămășițele moșiilor ce nu fuseseră redistribuite prin reforma agrară din 1947. Împreună cu GAC-uri (Gospodării Agricole Colective, redenumite ulterior CAP-uri: Cooperative Agricole de Producție) și SMT-uri (Stațiuni de Mașini și Tractoare), au reprezentat quasi-totalitatea producției agricole din sistemul socialist/comunist.

¹⁹⁰ De fapt în perioada aceea se numea PMR: Partidul Muncitoresc Român (1948-1965). Denumirea de **PCR**:

Partidul Comunist Român a fost utilizată între anii 1921 și 1948 și din nou între anii 1965 și 1989.

¹⁹¹ A se vedea lista de anexe.

George Beza

se calificau la locurile lor de muncă și cu copiii lor trecuți prin școli profesionale, tehnice și chiar facultăți.

Am plecat cu sprijinul Președintelui Charles de Gaulle și al Președintelui Richard Nixon, în timpul mandatului Președintelui Pompidou și a Primului Ministru Chaban-Delmas, în Franța. Deasemeni s-a expatriat întreaga familie: copii și nepoți.

După mai mulți ani de activitate profesională, ne-am pensionat și naturalizat, integrându-ne în viața comunității naționale franceze. Atât eu cât și soția, facem parte din numeroase asociații culturale și patriotice franceze și aliate.¹⁹²

În virtutea titlurilor de fost combatant în Forțele Aliate am primit numeroase distincții¹⁹³ și am fost ales Secretar General al Federației Combatanților Aliați în Europa.

¹⁹² Amintim aici:

- AFA: Association des Français Aroumains – Asociația Francezilor (de origine) Aromâni
- ACARDA: Asociația Culturală a Românilor din Anglia
- Special Forces Club: Clubul Forțelor Speciale (Londra)
- Royal British Legion: Legiunea Regală Britanică
- Association Franco-Britannique : Asociația Franco-Britanică
- Anciens Combattants (nume complet, carte de l'Office national des anciens combattants et victimes de guerre) : Carnet de fost combatant
- Federation des Combattants Allies en Europe : Federația Combatanților Aliați în Europa
- Confederation Européenne des Anciens Combattants : Confederația Europeană a Foștilor Combatanți.
- Association des Anciens Combattants Hellènes : Asociația Foștilor Combatanți Eleni

¹⁹³ Distincțiile includ:

- Ofițer al Ordinului Renașterea Poloniei (Polonia Restituta)
- Diplomă de recunoștință a MS Regele Leopold II (Belgia)
- Brevet de Comandant și Brevet de Cruce de Onoare cu Rozetă a Asociației franco-britanice
- Crucea de Combatant al Europei , Medalia Europei, etc.

Armânii în România Secolului XX

EPILOG

George Beza a avut bucuria de a trăi și a vedea în 1989 prăbușirea sistemului comunist în toate țările Europei de Est, inclusiv România.¹⁹⁴

A contemplat întoarcerea în România pentru a pune umărul la reconstrucția sistemului democratic, împreună cu bunul său prieten Corneliu Coposu și cu Ion Rațiu, însă starea sa de sănătate se înrăutățea văzând cu ochii și la sfatul medicilor și a familiei a decis să-l lase pe cei mai tineri decât el să se angajeze pe acest drum lung și anevoios.

La 6 februarie 1995, după o lungă și grea suferință, George Beza a trecut în neființă. A fost îngropat la cimitirul¹⁹⁵ din Fontenay-sous-Bois¹⁹⁶. Cortegiul funerar a fost condus de drapelele asociațiilor foștilor combatanți, din care făcuse parte. Iancu Perifan, președintele AFA a ținut un scurt discurs și a cântat „Cânticlu al Beza”, balada compusă de Tida Cutina în 1930 în amintirea pasului care l-a propulsat în politica românească și în inima compatrioților săi armâni. Șapte ani mai târziu, la 29 octombrie 2002, credincioasa și brava sa parteneră de viață, soția sa Vasilichia, i s-a alăturat pentru totdeauna.

Cititorii poate au remarcat că până la moartea sa, a lipsit cu desăvârșire orice recunoaștere oficială din partea României, orice expresie de regret pentru suferințele lui, ale familiei sale și a neamului său, iar la moartea sa nici un reprezentant al statului român nu a participat la funeralii.

O oarecare compensație, a fost traducerea cărții sale „Mission de Guerre” și publicarea ei în România în anii 1991 și 1994, cu o prefață de istoricul Dan Berindei, ca și participarea sa la unul sau două congrese istorice.

Au trebuit să treacă aproape zece ani de la dispariția lui George Beza până când, după o campanie susținută în presă și pe coridoarele puterii, vârf de lance fiind scriitorul și istoricul israelian Teșu Solomovici,¹⁹⁷ a fost dezvelit, pe data de 23 martie 2004, la incinta Căminului și Bisericii Ortodoxe Române din Ierusalim,¹⁹⁸ o placă comemorativă, prinsă într-un monument, o stâncă adusă din munții Ierusalimului, consemnând contribuția lui și a echipei sale la lupta pentru eliberarea Europei în general și a României în particular.¹⁹⁹

Paul Michael Beza

¹⁹⁴ De altfel George Beza a susținut întotdeauna că aranjamentul post-belic dintre Occident și URSS avea o durată determinată, de până la 50 de ani; întrebarea era, după el, dacă acesta va fi respectat de URSS sau nu.

¹⁹⁵ Poziția plan 005443

¹⁹⁶ Suburbie la estul Parisului, Departamentul 93 Val-de-Marne

¹⁹⁷ Născut la Focșani

¹⁹⁸ Unde avusese sediul Mișcarea Liberă Română și Postul de radio condus inițial de Beza, în 1941,

¹⁹⁹ A se vedea în Anexa 18, alocuțiunea ținută cu acea ocazie de fiul lui George Beza

ANEXA 1

Scrisoarea lui Adolf Hitler adresată Regelui Carol al II-lea referitoare la cedarea Cadrilaterului și a Ardealului de Nord.

(În conformitate cu uzanțele timpului, corespondența diplomatică se purta în quasi-totalitatea sa în limba franceză).

ADOLF HITLER

Sire,

Les évènements, ainsi que certains pourparlers à leur sujet, me permettent aujourd'hui seulement de prendre position par rapport aux ouvertures de Votre Majesté. Je vous prie de considérer la situation exceptionnelle et les dangers qu'elle comporte comme l'explication du fait que j'expose mes pensées en toute franchise. J'ai porté cette lettre à la connaissance du Duce.

Il n'y a que deux possibilités pour résoudre les questions qui inquiètent Votre Majesté ainsi que la Roumanie toute entière :

1/ une voie tactique, c'est à dire essayer par une habile adaptation à la situation actuelle de sauver ce qui peut être sauve et,

2/ une voie de la décision de principe, la recherche d'une solution définitive, qui comporte le danger de certains sacrifices.

En ce qui concerne la première voie, Sire, je ne peux exprimer aucune opinion. Moi-même j'ai été pendant toute la durée de ma vie l'homme des décisions de principe et n'attends que d'elles des succès décisifs. Toute tentative pour se rendre maître des dangers qui menacent Votre pays par des manœuvres tactiques quelle qu'elles puissent être, doit échouer et échouera. La fin serait, tôt ou tard – peut être à très bref délai – l'anéantissement de la Roumanie.

A mes yeux la deuxième voie reste seule possible. Je ne me cache pas les difficultés, d'ordre extérieur et intérieur, qui sont à surmonter. J'imagine toutefois, que du moins pour l'avenir, on pourrait obtenir ainsi premièrement une paix durable, deuxièmement une prospérité croissante de tous les partenaires.

La seconde voie, la seule que je puis proposer à Votre Majesté, c'est l'entente loyale avec la Hongrie et la Bulgarie. Je mentionne les deux Etats car je considérais comme un raisonnement fatal si l'on croyait qu'en accordant des concessions à un seul d'entre eux on pourrait les séparer et ainsi résister mieux à l'autre. Par cela, Sire, on pourrait tout au

QUARTIER GENERAL DU FÜHRER, Le 15 juillet 1940

Sire,

Evenimentele, ca și anumite convorbiri despre acestea, îmi permit de abia acum să iau o anumită poziție față de propunerile Majestății Voastre. Vă rog să luați în considerare situația excepțională și pericolele pe care aceasta le comportă, drept explicație pentru faptul că îmi expun gândurile cu toată franchețea. Am adus această scrisoare și la cunoștință Ducelui.

Nu există decât două posibilități pentru a rezolva chestiunile care frământă Majestatea Voastră ca și întreaga Românie:

1/ o cale tactică, adică cea de a încerca printr-o abilită adaptare la situația actuală de a salva ceea ce ar putea fi salvat și,

2/ o cale a deciziei de principiu, căutarea unei soluții definitive, care comportă pericolul anumitor sacrificii.

În ceea ce privește prima cale, Sire, nu pot să-mi exprim nicio părere. Eu însumi am fost pe toată durata vieții mele omul deciziilor de principiu și nu mă aștept la succese definitive decât de la acestea. Orice încercare de a stăpâni pericolele care amenință țara Voastră prin manevre tactice, oricare ar putea fi acestea, vor trebui să eșueze și vor eșua. Sfârșitul va fi, mai devreme, sau mai târziu – probabil într-un timp foarte scurt – distrugerea deplină a României.

În ochii mei, doar calea a doua rămâne posibilă. Nu încerc să-mi ascund dificultățile, de ordin exterior și interior ce trebuie depășite. Îmi închipui totodată, că cel puțin pentru viitor, s-ar putea obține astfel în primul rând o pace durabilă, în al doilea rând o prosperitate crescândă a tuturor partenerilor.

Cea de a doua cale, singura pe care o pot propune Majestății Voastre, este înțelegerea loială cu Ungaria și Bulgaria. Menționez ambele state, deoarece consider că ar fi un raționament fatal dacă s-ar crede că acordând concesii doar unuia dintre acestea, s-ar putea ajunge la dezbinarea lor și s-ar putea rezista astfel mai

Armânii în România Secolului XX

plus gagner un court répit. Mais il est tout à fait clair qu'il en résulterait une nouvelle tension et, qu'à la première occasion, une nouvelle crise se produirait immédiatement. Cette occasion ne manquera pas de se présenter ; elle se présentera forcément dans le plus bref délai, justement à cause d'un tel ajournement de solution.

En ce qui concerne la coté purement juridique, je ne veux pas me prononcer. Ce qui me paraît décisif c'est de considérer le problème sous son aspect de politique de force. Favorisée par une chance exceptionnelle, la Roumanie a acquis, après la guerre mondiale, des territoires provenant de trois Etats, territoires qu'elle n'est pas capable de garder à la longue par une politique de force. Il aurait fallu soit que ces territoires fussent unifiés sur le plan intérieur national et politique, soit que la léthargie militaire des pays voisins subsistât. La première condition n'a pas été remplie, la seconde n'est pas à attendre pour quiconque connaît tant soit peu les lois du développement des peuples. Si la Roumanie se trouve obligée aujourd'hui de rétrocéder, par voie de concessions les territoires qui lui avaient été attribués, il ne s'accomplit la que ce qui devrait arriver d'après toute prévision humaine. Il me semble même un gain important si comme je crois pouvoir le constater, la Hongrie n'insiste pas sur une définition purement juridique de ses prétentions, mais paraît prêt à négocier un juste compromis.

Je me permets de communiquer brièvement à Votre Majesté, la position de l'Allemagne.

Le Reich Allemand n'a pas d'intérêts territoriaux à l'Est de la ligne-frontière des intérêts germano - russes ainsi qu'à l'Est de la Slovaquie et des frontières germano - hongroises, respectivement germano - yougoslaves et germano-italiennes. Ses intérêts politiques en dehors de ces frontières trouvent, d'une manière générale, leur réalisation dans l'établissement d'une collaboration amicale dans tous les domaines possibles avec les peuples qui y vivent. Ceci répond également aux intérêts économiques de l'Allemagne. Elle a des amitiés parmi lesquelles l'amitié envers la Hongrie et la Bulgarie est de longue date et a été cultivée avec soin.

L'offre d'une attitude amicale de la Roumanie envers l'Allemagne, pour l'avenir, sera certainement agréée par l'Allemagne, d'autant plus que, malheureusement, dans le passé et jusqu'à ces derniers temps – comme il résulte clairement des

bine celui-là. Prin așa ceva, Sire, s-ar putea în cel mai bun caz obține un scurt răgaz. Dar este foarte limpede că ar rezulta o nouă stare de tensiune și că, cu prima ocazie, s-ar produce imediat o nouă criză. O astfel de ocazie nu va întârzia să se prezinte; ea se va prezenta fără îndoială în cel mai scurt timp posibil, tocmai din cauza amânării unei soluții.

În ceea ce privește partea pur juridică, nu doresc să mă pronunț. Ceea ce mi se pare decisiv este de a considera problema sub aspectul său de politică de forță. Favorizată de o șansă excepțională, România a câștigat după războiul mondial teritorii provenind de la trei state, teritorii pe care nu este în stare să le păstreze pe termen lung printr-o politică de forță. Ar fi trebuit ca, fie aceste teritorii să fi fost unificate pe planul intern național și politic, fie ca letargia militară a statelor vecine să fi subsistat. Prima condiție nu a fost îndeplinită, cea de a doua nu era de așteptat de către oricine care cunoaște cât de cât legile dezvoltării popoarelor. Dacă România se află astăzi în situația de a fi obligată să retrocedeze pe cale de concesiuni teritoriile care îi fuseseră atribuite, aceasta este doar împlinirea a ceea ce ar fi fost de așteptat după orice previziune umană. Îmi pare chiar a fi un câștig important dacă, după cum am părerea că pot constata, Ungaria nu insistă asupra unei definiții pur juridice a pretențiilor sale, dar pare a fi pregătită să negocieze un compromis echitabil.

Îmi permit să comunic pe scurt Majestății Voastre, poziția Germaniei.

Statul german nu are interese teritoriale la est de linia de frontieră a intereselor germano - ruse, precum și la est de Slovacia și de frontierele germano - ungare, respectiv germano - iugoslave și germano - italiene.

Interesele sale politice în afara acestor frontiere își regăsesc, într-o manieră generală, realizarea în stabilirea unei colaborări amicale în toate domeniile posibile cu popoarele care locuiesc acolo. Aceasta corespunde în aceeași măsură și intereselor economice ale Germaniei. Ea are prietenii, printre care amicitia către Ungaria și Bulgaria sunt de lungă durată și au fost cultivate cu multă grijă.

Oferta unei atitudini amicale din partea României către Germania, pentru viitor, va fi în mod cert agreată de Germania, cu atât mai mult

documents trouves récemment – l’attitude, tout au moins celle de la politique officielle roumaine envers le Reich a été non seulement peu amicale, mais même franchement hostile. Les raisons d’une telle attitude me sont, de toute manière, incompréhensibles, pour autant qu’il s’agisse de moments visiblement politiques. Les conséquences de cette attitude ont été pour la Roumanie pires que pour l’Allemagne. Si, toutefois, et pour toutes ces régions, l’Allemagne nourrit le désir sincère de contribuer pour sa part au maintien de la paix, cela est dû aussi à des intérêts compréhensibles d’ordre économique.

Mais, j’ai déclaré également et de la façon la plus claire au Gouvernement hongrois que :

Si la possibilité d’une entente pacifique entre la Roumanie, la Hongrie et la Bulgarie s’avèrerait irréalisable, on comprendra aisément que l’Allemagne, pour sa part, déclarât son entier désintéressement à tout développement ultérieur en Europe Sud-Orientale.

Le Reich est assez puissant pour pouvoir défendre immédiatement et par ses propres moyens ses intérêts contre toute attaque venant à la menacer. Mais, je n’admettrais pas que l’armée allemande ne soit jamais employée pour des questions n’ayant aucun rapport avec les sacrifices d’une guerre. Si la Roumanie, la Hongrie et la Bulgarie estiment ne pas pouvoir s’accorder, alors, à mon avis, une telle attitude ne récompensera aucun de ces Etats mais les punira tous. Je ne me sens pas appelé dans ce cas, de me trouver implique dans un pareil développement. La situation militaire du Reich a évolué d’une manière tellement favorable que nous sommes en mesure, malgré tout, de renoncer, en cas de besoin, même aux livraisons de pétrole et même si cela comporterait pour nous, nécessairement des sacrifices. Comme je viens de le dire, nous devrions prendre ces sacrifices à notre charge, mais se serait sans doute un sacrifice moindre que de mêler le Reich à des conflits uniquement du fait que les autres intéressés ne parvient pas à parler la saine raison à la place des passions et des sentiments. Tout raisonnement sain doit cependant conduire à l’idée que, à la longue, une révision est inévitable et le plus vite elle sera entreprise, plus elle sera utile. Ce n’est qu’après qu’un règlement raisonnable des questions pendants sera intervenue entre la Roumanie, la Hongrie et la Bulgarie, que l’Allemagne trouvera une raison pour envisager les

cu cât, din păcate în trecut și până în ultima vreme – așa cum rezultă din niște documente găsite de curând – atitudinea, cel puțin aceea a politicii oficiale românești față de Reich a fost nu numai puțin amicală, dar, ca să fiu sincer, chiar ostilă. Motivele unei astfel de atitudini îmi sunt oricum de neînțeles, cu atât mai mult cu cât e vorba de momente în mod vizibil politice. Consecințele acestei atitudini au fost, pentru România, mai rele decât pentru Germania. Dacă, în același timp, și pentru toate aceste regiuni, Germania nutrește dorința sinceră de a contribui, din partea sa la menținerea păcii, aceasta se datorește deasemeni și unor interese de ordin economic, ușor de înțeles

Dar am declarat deasemeni și în modul cel mai clar Guvernului ungar că:

Dacă posibilitatea unei înțelegeri pașnice între România, Ungaria și Bulgaria s-ar dovedi a fi irealizabilă, ar fi ușor de înțeles că Germania, din partea sa, ar declara întreaga sa lipsă de interes pentru orice evoluții ulterioare în Europa de Sud – Est.

Statul German este suficient de puternic pentru a apăra în mod imediat și prin propriile mijloace interesele sale împotriva oricărui atac care l-ar amenința. Însă nu voi permite niciodată ca armata germană să fie utilizată pentru chestiuni care nu ar avea nici un raport cu sacrificiile unui război. Dacă România, Ungaria și Bulgaria cred că nu se pot înțelege, atunci, după părerea mea, o asemenea atitudine nu ar aduce recompense niciunuia din aceste state, ci le va pedepsi pe toate. Nu mă simt chemat în acest caz, să mă aflu implicat într-un astfel de scenariu. Situația militară a Statului German a evoluat într-un mod atât de favorabil încât suntem în măsură, în pofida a orice, să renunțăm, dacă va fi cazul, chiar și la livrările de petrol și chiar și în cazul că aceasta ar comporta pentru noi, necesarmente, anumite sacrificii. Cum am zis, ar trebui ca noi să facem aceste sacrificii, însă acestea ar fi, fără îndoială, un sacrificiu mai mic decât acela de a implica Statul German în conflicte numai din cauză că celelalte părți interesate nu reușesc să lase să vorbească rațiunea sănătoasă în locul pasiunilor și sentimentelor. Orice raționament sănătos trebuie să conducă la idea că, în cele din urmă, o reviziune este inevitabilă și că, cu cât aceasta se ca face mai repede, cu atât va fi mai utilă.

Armânii în România Secolului XX

possibilités d'une collaboration plus étroite et a cette fin assumer, le cas échéant, des obligations plus étendues.

Si Votre Majesté croyait se trouver en ce moment dans la situation de procéder, dans cet esprit, à une révision de point de vue roumain, et était disposée à me le faire savoir, j'en informerais immédiatement Mussolini et porterais, sans délai, à la connaissance du gouvernement hongrois, respectivement bulgare.

Mais si Votre Majesté croyait ne pas pouvoir s'arrêter à mon raisonnement, je n'en ferais plus usage désormais, mais me bornerais à faire savoir au gouvernement hongrois, respectivement bulgare, que le gouvernement allemand ne voit, en ce qui le concerne, aucune voie pour se consacrer à la solution des problèmes en cause.

S'il était, toutefois, possible d'aboutir par une pareille action préliminaire à un arrangement satisfaisant entre les trois Etats, cela signifierait pour le bonheur et l'avenir des trois participants plus que n'importe quel succès éventuel tactique de moment, lequel, tôt ou tard, quand même à des nouvelles crises.

DE VOTRE MAJESTE

Le dévoué,

A. HITLER

Numai după ce se va ajunge la o reglementare rezonabilă a problemelor curente între România, Ungaria și Bulgaria, Germania va găsi un motiv pentru a considera posibilitatea unei colaborări mai strânse și, în acest scop, să-și asume, dacă ar fi cazul, obligații mai extinse.

Dacă Majestatea Voastră crede că ar putea acum să fie în situația de a proceda în spiritul celor de mai sus, la o revizuire a punctului de vedere românesc și ar fi dispusă să-mi comunice acest lucru, l-aș informa imediat pe Mussolini și aș aduce faptul fără întârziere la cunoștință guvernului ungar, respectiv, bulgar.

Însă, dacă Majestatea Voastră crede că nu ar putea să accepte părerea mea, nu voi mai face uz de aceasta de acum înainte, ci mă voi mulțumi să aduc la cunoștință guvernului ungar, respectiv a celui bulgar, că guvernul german nu vede, în ceea ce îl privește, nicio cale pentru a se consacra rezolvării problemelor în cauză.

Dacă ar fi posibil să ajungem printr-o astfel de acțiune preliminară la un aranjament satisfăcător între cele trei state, aceasta ar reprezenta pentru bunăstarea și viitorul celor trei participanți mai mult decât orice succes tactic momentan posibil, succes care ar aduce, mai devreme sau mai târziu, la noi crize.

AL MAJESTĂȚII VOASTRE

Devotatul

A. HITLER

ANEXA 2

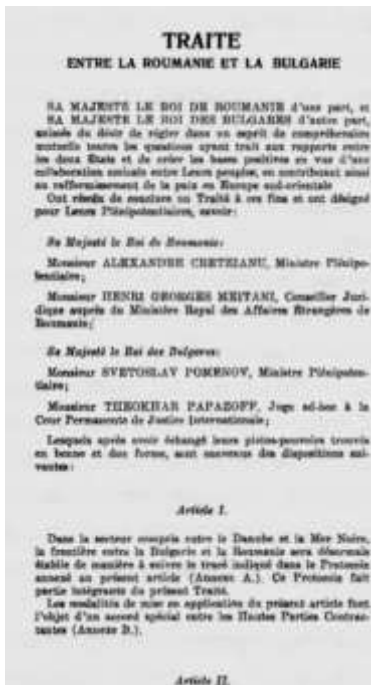
Schimbul de scrisori între ministerele de externe român și german referitor la Cedarea Cadrilaterului

Vienne, le 30 Aout 1940		Viena, 30 august 1940	
Excellence		Excelență	
A l'occasion de la Décision Arbitrale sur la question de la frontière bulgare-roumaine, j'ai l'honneur de communiquer à Votre Excellence que mon Gouvernement et le Gouvernement Royal de Bulgarie se sont mis d'accord en principe quant à la question de la cession de la Dobroudja du Sud dans le sens des recommandations du Führer et du Duce et que le Gouvernement Royal de Roumanie fera tout en son pouvoir afin que cet accord soit consacré formellement aussitôt que possible. Veuillez agréer, Excellence, l'assurance de ma très haute considération. Ss. Manoilescu		Cu ocazia Deciziei Arbitrale asupra chestiunii frontierei bulgare-române, am onoarea să comunic Excelenței Voastre că Guvernul meu și Guvernul Regal al Bulgariei, s-au pus de acord în principiu în ceea ce privește chestiunea cedării Dobrogei de Sud în sensul recomandărilor Führerului și ale Ducelui și că Guvernul Regal al României va face tot ce va fi posibil pentru ca acest acord să fie consacrat în mod formal cât mai curând cu putință. Vă rog să primiți, Excelență, asigurarea înaltei mele considerațiuni. ss Manoilescu	
A son Excellence		Excelenței sale	
Monsieur Joachim von Ribbentrop		Domnului Joachim von Ribbentrop	
Ministère des Affaires Etrangères du Reich		Ministerul Afacerilor Externe al Reichului	
Notă: O scrisoare identică a fost adresată Contelui Ciano, Ministrul Afacerilor Externe al Italiei			
Vienne, le 30 Aout 1940		Viena, 30 august 1940	
Excellence		Excelență	
J'ai l'honneur d'accuser réception de votre lettre en date d'aujourd'hui, par laquelle Vous me communiquez que Votre Gouvernement et le Gouvernement Royal de Bulgarie se sont déjà mis d'accord en principe sur les questions relatives à la cession de la Dobroudja du Sud dans le sens de la recommandation du Führer et du Duce et que le Gouvernement Royal de Roumanie fera tout en son pouvoir afin que cet accord soit consacré formellement dans le plus bref délai possible. J'ai pris connaissance avec satisfaction de cette communication. Veuillez agréer, Excellence, l'assurance de ma très haute considération. ss. Joachim von Ribbentrop		Am onoarea să confirm primirea scrisorii Voastre din data de astăzi, prin care îmi comunicați că Guvernul Domniei Voastră și Guvernul Regal al Bulgariei s-au pus deja de acord în principiu asupra chestiunilor legate de cedarea Dobrogei de Sud în sensul recomandării Führerului și Ducelui și că Guvernul Regal al României va face tot ce va fi posibil pentru ca acest acord să fie consacrat în mod formal în cel mai scurt timp posibil. Am luat cunoștință cu satisfacție de această comunicare. Vă rog să primiți, Excelență, asigurarea înaltei mele considerațiuni. ss. Joachim von Ribbentrop	
A Son Excellence		Excelenței Sale	
Monsieur Mihail Manoilescu		Domnul Mihail Manoilescu	
Ministre des Affaires Etrangères du Royaume de la Roumanie		Ministerul Afacerilor Externe al Regatului României	

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 3

Tratatul de la Craiova

Tratatul între România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 septembrie 1940

În vigoare de la 12.09.1940

MAJESTATEA SA REGELE ROMÂNIEI, pe de o parte, și MAJESTATEA SA REGELE BULGARILOR pe de altă parte, însuflețiți de dorința de a reglementa într-un spirit de înțelegere reciprocă toate chestiunile privitoare la raporturile dintre cele două State și de a crea bazele pozitive în vederea unei colaborări amicale între popoarele lor, contribuind astfel la întărirea păcii în Europa Sud-Orientală;

Au hotărât să încheie un Tratat în acest scop și au desemnat ca plenipotențieri ai lor, anume:

Majestatea Sa Regele României:

DL ALEXANDRU CRETZIANU, Ministru Plenipotențiar;

DL HENRI GEORGES MEITANI, Consilier Juridic pe lângă Ministerul Regal al Afacerilor Străine al României.

Majestatea Sa Regele Bulgarilor:

DL SVETOSLAV POMENOV, Ministru Plenipotențiar;

DL THEOKHAR PAPAHOFF, judecător ad-hoc la Curtea Permanentă de Justiție Internațională;

Care, după ce au schimbat Deplinele lor Puteri aflate în bună și convenită formă, au convenit asupra celor ce urmează:

ARTICOLUL I

În sectorul cuprins între Dunăre și Marea Neagră, frontiera între Bulgaria și România va fi pe viitor stabilită astfel în cât să urmeze traseul arătat în Protocolul anexat articolului de față (Anexa A). Acest protocol face parte integrantă din prezentul Tratat.

Modalitățile de punere în aplicare ale acestui articol formează obiectul unui Acord special între Înaltele Părți Contractante. (Anexa B.).

ARTICOLUL II

Pe baza Tratatului de față, Înaltele Părți Contractante declară în mod solemn frontiera stabilită între ele ca fiind definitivă și perpetuă.

Fiecare din Înaltele Părți Contractante se angajează în consecință să nu mai formuleze niciodată vreo pretențiune de ordin teritorial împotriva celeilalte Înalte Părți Contractante.

ARTICOLUL III

Înaltele Părți Contractante sunt de acord de a proceda într-un termen de trei luni cu începere de la schimbul instrumentelor de ratificare ale prezentului Tratat, la schimbul obligatoriu dintre supușii români de origine etnică bulgară din județele Tulcea și Constanța (acesta din urmă în delimitarea dinainte de 14 Iunie 1925) și supușii români de origine etnică română din județele Durostor și Caliacra.

În ceea ce privește supușii români de origine etnică bulgară și supușii bulgari de origine etnică română din alte regiuni ale României și Bulgariei, imigrarea acestora în țara lor de afinitate etnică, rămâne facultativă, într-un termen de un an cu începere de la schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față.

S-a convenit totuși că Guvernul român va putea decreta emigrarea obligatorie în Bulgaria a unui număr de supuși români de origine etnică bulgară egal cu acela al supușilor bulgari de origine etnică română, ce și-ar fi exercitat facultatea de a emigra potrivit alineatului precedent, - Guvernul bulgar angajându-se a primi pe teritoriul său pe zișii supuși români de origine etnică bulgară.

În mod reciproc, Guvernul bulgar va putea decreta emigrarea obligatorie în România a unui număr de supuși bulgari de origine etnică română egal cu acela al supușilor români de origine etnică bulgară care și-ar fi exercitat facultatea de a emigra în conformitate cu alineatul al doilea al articolului de față, Guvernul român angajându-se a-i primi pe teritoriul său.

Chestiunile tehnice referitoare la transferul de populațiuni fac obiectul unui Acord special între Înaltele Părți Contractante. (Anexa C.).

ARTICOLUL IV

Chestiunile de ordin financiar derivând din Tratatul de față formează obiectul unui acord special între Înaltele Părți Contractante (Anexa D.).

ARTICOLUL V

Bunurile rurale - proprietăți clădite și neclădite - situate în județele Durostor și Caliacra (în delimitarea lor dinainte de 14 Iunie 1925), dobândite potrivit legilor române și aparținând tuturor românilor ce nu sunt cuprinși în transferul de populațiuni, vor putea fi lichidate liber și nesilit de către proprietarii lor, fără piedici ce ar rezulta din dispozițiuni legislative sau administrative bulgare, într-un termen de 18 luni, cu începere de la schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față.

După expirarea acestui termen, autoritățile bulgare vor putea expropria aceste proprietăți, în schimbul unei juste și prealabile despăgubiri, stabilită după evaluările făcute de Comisiunea Mixtă pentru schimbul de populațiuni.

ARTICOLUL VI

Se creează o Comisiune Mixtă compusă din trei membri români și trei membri bulgari căreia vor fi supuse toate chestiunile relative la aplicarea Tratatului de față, chestiuni pentru a căror soluționare nu s-ar fi prevăzut o procedură specială.

Zisa Comisiune își va avea sediul la Giurgiu și se va întruni într-un termen de trei zile după schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față.

Armânii în România Secolului XX

Dacă Comisiunea mixtă nu ar ajunge să găsească soluțiunea unei chestiuni într-un termen de 10 zile, cu începere din momentul în care ea ar fi fost sesizată, zisa chestiune va fi supusă la cererea uneia dintre delegațiunile la Comisiunea Mixtă, celor două Guverne, pentru a fi rezolvată pe calea diplomatică.

Dacă într-un nou termen de două luni, cu începere din momentul când Guvernul respectiv ar fi fost sesizat de delegațiunea sa în Comisiunea Mixtă, tratativele pe calea diplomatică nu ar fi ajuns la un Acord, diferendul va fi supus arbitrajului.

Fiecare din Înaltele Părți Contractante va desemna un arbitru. Cei doi arbitri se vor pune de acord pentru desemnarea unui supra arbitru.

În caz de dezacord, alegerea supra arbitrului va fi încredințată unei terțe Puteri, desemnată de comun acord de către Înaltele Părți Contractante.

ARTICOLUL VII

Prezentul Tratat va fi ratificat. Schimbul instrumentelor de ratificare va avea loc în București, cel mai târziu până la 15 Septemvrie 1940.

Făcut în Craiova, la 7 Septemvrie 1940, în dublu exemplar.

Pentru România:

AL. CRETZIANU.

HENRI GEORGES MEITANI.

Pentru Bulgaria:

S. POMENOV.

TH. PAPAZOFF.

ANEXA A

PROTOCOL LA ARTICOLUL I AL TRATATULUI SEMNAT LA CRAIOVA LA 7 SEPTEMVRIE 1940

1. Noua frontieră va începe de la Dunăre, imediat în aval de Silistra, pentru a ajunge la Marea Neagră la aproximativ 8 km Sud de Mangalia.

Între aceste două puncte extreme, ea va urma o linie convențională lăsând (harta 1.200.000): de o parte, Bulgariei, satele: Kalipetrovo, Kara-Orman-Kranova, Kadi-Keui (Cadiul), Terz-Kundu (Ters-Cindu), Ketchi-Deresi (Pârâul Caprei), Deliyusuf Kuyussu (Pădureni), Hassantchi (Asănești), Dourassy, Enidje (Enigea-Haidar), Hissarlik, Tchifut-Kuyussu, Murfatche (Predel), Husseintche (Viceva) și Akandji (Vâltoarea);

de altă parte, României, satele: Almaly, Essekeui, Karvan Mic, Karvan Mare, Velikeui, Kalaidji (Făurei), Redjebkuyussu (Tudor Vladimirescu), Teke Deresi (Valea Țapului), Dobromir (Dobromirul din Deal), Hissarlik (Cetatea), Hairankeui (Dumbrăveni), Dokusagatch (Măgura), Dere-keui (Cerchezul), Doulikeui (Darabani), Valaly (Vâlcelele), Kadikeui (Coroana) și Ilanlik (Vama Veche).

2. O comisiune mixtă, compusă din reprezentanți ai celor două Înalte Părți Contractante, în număr egal din amândouă părțile, va începe să fixeze pe teren, chiar a doua zi după schimbul instrumentelor de ratificare ale Tratatului de față, traseul noii frontiere, conform textelor și crochiurilor (la scara 1/150.000 și 1/30.000) întocmite și semnate la 5 Septemvrie 1902 de către Comisiunea Mixtă româno-bulgară, întrunită la Mangalia.

Făcută la Craiova, în dublu exemplar, la 7 Septemvrie 1940.

Pentru România:

AL. CRETZIANU, HENRI GEORGES
MEITANI

Pentru Bulgaria:

S. POMENOV, TH. PAPAZOFF

ANEXA B

ACORD PRIVITOR LA MODALITĂȚILE DE EVACUARE ȘI DE TRANSFERARE A TERITORIULUI

Partea din teritoriul Dobrogei cuprinsă între frontiera actuală româno-bulgară și noua linie de frontieră, astfel cum este definită la articolul I din prezentul Tratat și în Protocolul său Anexă (Anexa A.), va fi evacuată de către România și transferată Bulgariei, în condițiunile care urmează:

1. Transferul bunurilor imobiliare publice

Transferul bunurilor imobiliare publice existând în teritoriul mai sus indicat, se va face în patru etape, pe bază de procese-verbale încheiate și semnate de către delegații autorizați ai celor două Înalte Părți Contractante.

În acest scop teritoriul în chestiune va fi împărțit în patru zone, separate respectiv prin liniile L 1, L 2, L 3, marcate pe harta 1/200.000 aci alăturată.

Guvernul român va trimite Guvernului bulgar chiar de a doua zi după schimbul instrumentelor de ratificare ale prezentului Tratat, o listă de bunurile imobiliare publice, existând în fiecare din aceste patru zone. La rândul său, Guvernul bulgar va face cunoscut în timp util, Guvernului român, numele persoanelor destinate să facă recepția ziselor bunuri imobiliare, aceste persoane fiind împărțite în patru grupe corespunzând celor patru zone mai sus indicate.

Delegații bulgari destinați a face recepția bunurilor imobiliare publice situate în prima zonă, se vor prezenta neînarmați la 15 Septemvrie 1940, orele 18, la stațiunea de frontieră Boteni (Botievo) și la Turcsmil, unde vor fi primiți de un reprezentant ai celor două subcomisiuni române menționate la punctul I al declarațiunii care urmează prezentului Acord.

Celelalte trei grupe de delegați bulgari se vor prezenta și vor fi primiți de către aceiași reprezentanți români la aceleași puncte, respectiv la 19, 22 și 25 Septemvrie 1940, orele 9.

2. Arhivele

Arhivele Comunelor și Județelor, ca și arhivele Tribunalurilor și celorlalte Autorități publice de Stat existând în teritoriul transferat Bulgariei, vor fi remise autorităților bulgare. De asemenea li se vor remite planurile cadastrale care sunt depuse în teritoriul transferat. În ceea ce privește planurile și registrele cadastrale depuse la București și alte documente, se vor remite Guvernului bulgar copii certificate.

3. Evacuarea teritoriului

Teritoriul făcând obiectul prezentului Acord va fi evacuat de către România și ocupat de armata bulgară în patru etape, între 20 Septemvrie și 1 Octomvrie 1940:

a) Unitățile militare române, inclusiv grănicerii, aflate între frontiera actuală și linia L 1 vor porni la 20 Septemvrie, orele 9, și vor trebui să se găsească în aceeași zi cel mai târziu la orele

Armânii în România Secolului XX

18, pe linia L 1. Ele vor fi precedate de către jandarmi, poliție și autoritățile administrative române, care se găseau în zisa zonă;

b) Unitățile militare, grănicerii, jandarmii și poliția, pe care Guvernul Bulgar ar avea intențiunea să le trimită în prima zonă, nu vor trece frontiera actuală decât la 21 Septembrie, orele 9 și nu vor putea atinge linia L 1, înainte de 21 Septembrie, orele 18;

c) Procedul descris la punctele a și b de mai sus, va fi repetat în mod identic pentru fiecare din celelalte trei zone ale teritoriului ce urmează a fi transferat.

Liniiile L 1, L 2 și L 3 vor fi deci:

- părăsite de armata română la 24, 27 și 30 Septembrie 1940, orele 9;

- trecute de armata bulgară la 25, 28 Septembrie și 1 Octombrie 1940, orele 9.

Armata română ca și jandarmeria, poliția și autoritățile administrative române vor trebui deci să fi evacuat complet ultima zonă cuprinsă între linia L 3 și noua frontieră cel mai târziu la 30 Septembrie, orele 18.

4. Măsurile practice de luat pentru ca operațiunile de evacuare și de transfer să decurgă, în bună ordine și fără incidente, sunt prevăzute în Declarațiunea care urmează prezentului acord.

Toate contestațiunile rezultând din operațiunile de transfer - inclusiv cele relative la eventualele deteriorări ale imobilelor publice sau la lipsurile care ar fi fost constatate - vor fi supuse Comisiunii Mixte prevăzute la art. 6 din Tratat.

5. Recoltele de porumb, bumbac și floarea soarelui

Dat fiindcă persoanele cuprinse în schimbul de populații nu vor putea să culeagă și să transporte recolta de porumb, de bumbac și de floarea soarelui, Înaltele Părți Contractante convin asupra celor ce urmează:

Chiar de la prima sa reuniune, Comisiunea Mixtă prevăzută la art. VI din prezentul Tratat, va însărcina numărul necesar de subcomisiuni mixte pentru a constata la fața locului în județele Tulcea, Constanța, Durostor și Caliacra:

pe de o parte, totalul suprafețelor însămânțate cu porumb, bumbac și floarea soarelui, care nu au fost încă culese și aparținând persoanelor supuse schimbului de populațiune.

și pe de altă parte, producțiunea mijlocie aproximativă pe hectar.

Pe baza rapoartelor prezentate de subcomisiuni, Comisiunea Mixtă prevăzută la art. VI din prezentul Tratat va stabili cifrele forfetare corespunzând producțiunii pe hectar de porumb, bumbac și floarea soarelui nerecoltată până în momentul evacuării.

Comisiunea Mixtă va stabili cantitatea rezultând ca sold în favoarea unuia dintre Guverne. Ea va ține cont de rapoartele Subcomisiunilor în ceea ce privește întinderile însămânțate cu porumb, bumbac și floarea soarelui, care ar fi fost eventual recoltate sau distruse înainte de evacuare. Guvernul debitor se obligă a transfera această diferență în natură celui alt Guvern, predarea trebuind să fie făcută într 'unul sau mai multe porturi de pe Dunăre, ce urmează a se fixa ulterior de către Guvernul creditor, până la data de 1 Martie 1941, cel mai târziu.

Guvernul român va lua în posesiunea sa și va deveni proprietarul cantităților de porumb, bumbac și floarea soarelui, aparținând emigranților bulgari și Guvernul bulgar va lua în

George Beza

posesiune în aceleași condițiuni, recoltele respective ale românilor din județele Caliacra și Durostor.

Făcut la Craiova, în dublu exemplar, la 7 Septemvrie 1940.

Pentru România:

AL. CRETZIANU.

HENRI GEORGES MEITANI.

Pentru Bulgaria:

S. POMENOV.

TH. PAPAZOFF.

DECLARAȚIUNE

Prin articolul IV din Acordul de mai sus (Anexa B), cele două Înalte Părți Contractante s-au angajat să ia toate măsurile practice, pentru ca ocupațiunile de evacuare și de transfer să decurgă în bună ordine și fără incidente.

Înaltele Părți Contractante declară în primul rând că este absolut necesar ca operațiunile de evacuare de către armata română și respectiv de ocupare de către armata bulgară, să fie strict executate în condițiunile specificate la art. 3 din Acord, Anexa B.

Zisele Înalte Părți Contractante convin de a insera chiar de acum în prezenta declarațiune măsurile practice esențiale prevăzute mai jos, accentuând totuși că ele nu trebuie să fie considerate ca limitative. Înaltele Părți Contractante au facultatea de a le completa ulterior, de comun acord și fiecare dintre ele va da organelor sale de execuțiune toate ordinele destinate să asigure scopul urmărit.

1. Supravegherea operațiunilor pentru transferul puterilor, ca și controlul operațiunilor de evacuare și de ocupare a teritoriului vor fi asigurate de către o Comisiune Mixtă româno-bulgară compusă din 10 membri (civili și militari), în număr egal din amândouă părțile.

Această Comisiune va fi ajutată de două Subcomisiuni similare, una pentru județul Caliacra, cealaltă pentru județul Durostor.

Delegații bulgari în Comisiune vor fi primiți de către delegații români la stațiunea de frontieră Boteni (Botievo) la 15 Septemvrie 1940, orele 18 și vor fi conduși la Bazargic (Dobrici), unde Comisiunea Mixtă își va avea sediul permanent.

Delegații bulgari în cele două Subcomisiuni vor fi primiți la aceeași dată și la aceeași oră de către delegații români respectivi la Boteni (Botievo) și la Turcsmil, de unde vor fi conduși la Bazargic (Dobrici) și la Turtucaia (Toutrakan) la 25 Septemvrie 1940, orele 9, cele două Subcomisiuni se vor duce respectiv la Casim (I.G. Duca) și la Silistra.

Delegații români în Comisiune și în Subcomisiunile Mixte, vor părăsi teritoriul transferat Bulgariei la 1 Octomvrie 1940, orele 9, fiind conduși până la noua frontieră de către delegații bulgari.

2. Forțele aeriene, fluviale și maritime ale celor două Înalte Părți Contractante, nu vor avea niciun moment dreptul de a depăși linia atinsă de către propriile lor forțe terestre.

3. Trupele care pleacă, nu vor putea lăsa în urmă și trupele care ocupă, nu vor putea sub niciun motiv să fie precedate de formațiuni paramilitare, sau de indivizi având asupra lor arme de foc.

Armânii în România Secolului XX

4. Fiecare din Înaltele Părți Contractante va da ordine formale trupelor sale, de a se abține de la orice jaf și va reprimă cu energie orice acțiune de acest fel. Un schimb reciproc de informațiuni va avea loc în această privință în sânul Comisiunii mixte Menționate la punctul 1 de mai sus.

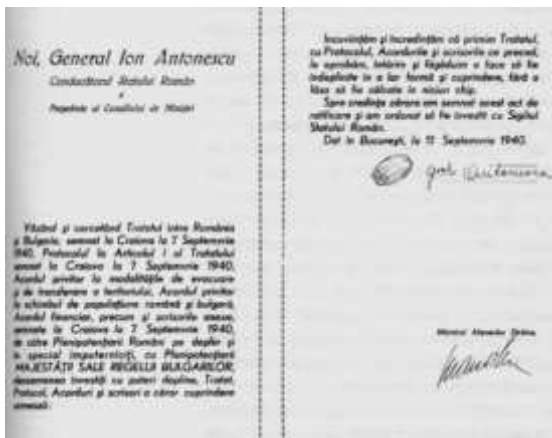
Actul de ratificare al tratatului de la Craiova, semnat de Generalul Ion Antonescu, Prim Ministru și Conducătorul Statului Român

Noi Generalul Ion Antonescu

Conducătorul Statului Român

și

Președinte al Consiliului de Miniștri

Văzând și cercetând Tratatul între România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 Septembrie 1940, Protocolul la Articolul 1 al Tratatului semnat la Craiova la 7 Septembrie 1940, Acordul privitor la modalitățile de evacuare și de transferare a teritoriului, Acordul privitor la schimbul de populațiune română și bulgară, Acordul financiar precum și scrisorile anexe, semnate semnat la Craiova la 7 Septembrie 1940, de către Plenipotențiarii români pe deplin și în special împuterniciți, cu Plenipotențiarii MAJESTĂȚII SALE REGELE BULGARILOR, deasemeni investiți cu puteri

depline, Tratat, Protocol, Acorduri și scrisori a căror cuprindere urmează:

Încuviințăm și încredințăm că primim Tratatul, cu Protocolul, Acordurile și scrisorile ce preced, le aprobăm, întărim și făgăduim a face să fie îndeplinite în a lor formă și cuprindere, fără a lăsa să fie călcate în nici un chip.

Spre credința cărora am semnat acest act de ratificare și am ordonat să fie investit cu Sigiliul Statului Român.

Dat în București, la 19 Septembrie 1940.

ss General Ion Antonescu

ss Ministrul Afacerilor Străine

George Beza

ANEXA 4

Fișa matricolă penală a lui George Beza

28/11/53

Matricola 17817.D.U.M. Unitatea Margineni: 62/1953

Numele Beza Prenumele Gheorghe

Porecla

Născut în anul 1907 luna Iulie ziua 1 în

Comuna Șimpești Raionul Wasca Regiunea Telermor

Fiul lui Dumitru și al Ioana domiciliat în

Comuna Roman Raionul It. Alex. cel Băg. n=2 Regiunea Proble

Ocupația la data arestării: Fiorist și profesor

Ocupația în trecut: Idem

Studii: Ș. el. liceu

Starea Materială la data arestării nu

Starea materială în trecut nu

Starea civilă Căsătorit Origina socială Mic. burghez

Aparența politică la data arestării Simpatizant la st. Idem

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de Internare	Nr. Adresei și Autoritatea care la depus	Motivul Internării	Durata Internării
679/1952.	m. S.S.	-	24 luni.

Internarea începe la: 12-XII. 1951. Expiră la: 12-XII. 1953

Majorări (reduceri) 24 luni f. Dec. 684/53 y 8105/54.

Expiră provizorii: expiră p. 11261/53.

Reprimiri:

Expiră definitivă: 25.X.1954 înscris op. MAT Cluj conf. ord. A.P.C.

Nr. 501608/1954 cu dosare personale.

Armânii în România Secolului XX

Matricola 12812 Unitatea Unit. Gheorghe Mari V

Numele BEZA . D. Pronumele GHEORGHE

Porecla -

Născut în anul 1904 luna Iulie ziua 4 în

Comuna Șimpoți Raionul - Regiunea București

Fiul lui Gumbră și al Yana domiciliat în

Comuna Roman Raionul - Regiunea Yasi

Ocupația la data arestării: fiarist și profesor

Ocupația în trecut: -

Studii: I. cl. liceu

Starea materială la data arestării -

Starea materială în trecut -

Starea civilă bărbat Origina socială -

Apartenența politică la data arestării A. simpoțeni în trecut Legionarii

Nr. Deciziei sau Procesul-Verbal de Internare	Nr. Adresei și Autoritatea care l-a depus	Motivul Internării	Durata Internării
<u>L.N.P. nr. 679/1952</u>	<u>-</u>	<u>I. am. portan atârnată contra Min. Străni. Intern în 1910.</u>	<u>24 luni L.M.P.</u>

Internarea începe la 12. Decembrie/1951 Expiră la 12. Decembrie/1953

Majorări (reduceri) -

Epuri provizorii: -

Reprimări: -

Epuri definitive: -

George Beza

Lăgărarul (Colonia)		Data transferării 4. Sept. 1953.	
3.08.1954 transf. Ghisla 15355		Cămin de la Oueba uon.	
		Jale Formatoru 0415.	
		mărgine. pentru muni.	
Comportarea în timpul internării: de la Oueba uon. Se urmează to urmează cu ea ocaziile politice deosebite de urmasii regimului nostru propagando-activitate. ? Englezii un document pentru rezi. 18.08.54, dat ord. de o si put. org. 18.08.54 definitiv ca pachet 0053578/954 1/161946/94			
Observații: cu Nr 2209/14 din 30 oct/53 timpis carod de 455.			
Fisa a fost întocmită de: Cop. [Signature]			
Verificat și înscris în conformitate cu actele dela dosar: [Signature] [Signature]			
Setul Biroului Evidență.			

Armânii în România Secolului XX

Lagărul (Colonia) <i>Măgureni</i>	Data transferării <i>04-09-953</i>
Comportarea în timpul internării:	
Observațiuni:	
Fișa a fost întocmită de: <i>Militaru G. Piciu</i>	
Verificat și găsit în conformitate cu actele de la dosar:	
Comandantul Unității,	Șeful Biroului Evidență,
	<i>R. Prodan</i>

ANEXA 5

Învățășe Președinte.

Subsemnații locuitori ai comunei Lagna, raionul
Brăila, muncitori agricoli la G.A.S. Dunărea, G.A.S.
Vădeni, și G.S. Lagna, vă rugăm a legaliza ală-
turata delegație pe care noi o dăm Învățășului
Beza D. Gheorghe de a face toate demersurile
necesare la Sfatul Popular al Raionului Snagov, la
Sfatul Popular al Regiunii București și la Ministerul
Agriculții, precum și oricare alte autorități unde
ar ai fi nevoie, în scopul de a obține aprobarea
„...” și pentru noi loturi de casă și a ni-
se aproba cumpărarea materialelor de construcție
necesare, dorind a ne stabili definitiv în ra-
ionul Snagov, regiunea București. -
Lagna 7 octombrie 1958.

Suptăm pentru pace.

**Împuternicire dată lui George Beza să se ocupe de relocarea unor
familii de foști deportați Aromâni în zona Bucureștilor**

Varghete Har	Sim Zicu	Vanghile Eftihio
Varghete Coste	Zig. - Dugutzu	Lecia Vasile
Mihail	Marica	Calciu Stancu
Mihail Gh.	Stalina Vasile	Mihail Nastase
Marcel Vasile	Grashe Spicu	Boicu St.
Manuile Gheorghe	Grashe St.	Neculai Gheorghe
Manuile Gheorghe	Grashe Vasile	Boicu St.
Manuile Gheorghe	Beata	Grashe
Beata Stancu	Beata	Grashe
Fata I. Costina	Lecia	Grashe

Învățășului Președinte al Sfatului Popular al Comunei Lagna
Raionul Brăila

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 6

Lista capilor de familie instalați în coloniile Aromâne de la Pipera și Tunari²⁰⁰

PIPERA

Strada Frășari

Babu Petre	Docu Aristide	Sota Vasile
Bici Constantin	Docu Hristu	Spau Nicolae
Bici Vasile	Docu Sotir	Spau Petre
Bichi Epaminonda	Gaci Sotir	Spau Vasile
Caleșu Anastase	Geambazi Vasile	Stavre Vanghele
Caleșu Constantin	Geavela Ecaterina	Stilu Gheorghe
Caleșu Dumitru	Ianuli Dumitru	Stilu Vanghele
Caleșu Naum	Manganița Ana	Șunda Constantin
Caleșu Pandeale	Manganița Ilie	Șunda Dumitru
Caleșu Tudor	Memu Dumitru	Șunda Vanghele
Chiacu Hristu	Mila Gheorghe	Șuti Apostol
Cipu Atanase	Mila Hristu	Zechiu Haralambie
Cipu Gheorghe	Nastu Costică	Zechiu Hristu
Cipu Hristu	Nastu Spiru	Zonea Toma
Cipu Vasile	Popescu Constantin	
Cutina Constantin	Popescu Gheorghe	

Șoseaua Pipera-Tunari

Becali Anastase	Curumi Spiru	Nastu Spiru
Becali Constantin	Geavela Atanasie	Panaiteșcu Ion
Becali Haralambie	Gușu Sima	Pecingine Alexandru
Becali Petre	Cutina Aristide	Prevenda Sofia
Becea Hristu	Mechi Gheorghe	Pintea Constantin
Bellu Teodor	Mihăilescu Iordan	Popescu Andrei
Bonea Ion	Mizu Ahile	Scandu Nicolae
Curumi Sotir	Mustaca Vasile	Șunda Gheorghe

²⁰⁰ Modul de instalare acestor familii a servit ca model și pentru alte locații, ca de exemplu Andronache, Voluntari, etc., din jurul Bucureștiului. Manuscrisul lui George Beza listează și tabele cu familiile aromâne instalate la Andronache, respectiv la Ghencea, însă din păcate acestea nu au mai fost regăsite.

George Beza

Strada Chiva Dumitru și Fundătura Chiva

Babu Nicolae
Caleșu Dumitru
Caleșu Spiru

Dargate Constantin
Dargate Dumitru
Geavela V.
Memu Zisu

Zechiu Nastase
Zechiu Nicolae
Zechiu Toma

Strada Căpitan Pritopescu

Babu Gheorghe
Becea Stavre
Cutina Dumitru
Fațe Dimitri
Hristu Vanghele

Ianuli Iorga
Neagoe Ilie
Novițchi Vladimir
Șunda Hristu

Todovici Ilie
Vanghele Eftimia
Zona Constantin
Zona Vasile

Strada Niță Pinte

Carali Hristu
Docu Ecaterina
Docu Gheorghe
Docu Mihalache

Docu Vasile
Fațe C.
Ghiță Hristu
Mociu Gheorghe

Stilu Victoria
Zechiu Vasile
Zisu Dumitru
Zisu Zicu

TUNARI

Babu Dumitru
Becali Anastase
Becali Gheorghe
Becea Stavre
Caleșu Atanase
Costicea ...
Dargate...

Fațe Costică
Geavela Ilie
Geavela Sotir
Geavela Spiru
Ianuli Dumitru
Ianuli Iorgu
Geavela Vasile

Nicolae Virgil
Păun Ion
Statina Sotir
Statina Vasile
Zicu Dumitru
Zicu Zisu
Zona Costică

Dargate Costică
Dargate Haralambie

Mizu Gheorghe
Nastu Năstase

Zona Vasile
Baicu Elena
Beza Gheorghe

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 7

Tabel cu foști coloniști macedoneni

Originari din regiunea Livezi (Grecia), evacuați din Dobrogea de Sud cedată Bulgariei în 1940, dislocați din Banat în 1951 și stabiliți în București, raionul V. I. Lenin în case proprii înainte de 1960, fără a avea autorizația de stabilire definitivă în capitală

Nr crt.	Numele și prenumele	Vârsta, ani	Domiciliul	Locul de muncă
1	Tică Gheorghe	40	Mistrețului 27	G.A.C. Ghencea
2	Tică Angela	38		
3	Tică Nicolae	9		
4	Tică Mihai	6		
1	Mișu Constantin	44	Drumul Republicii 21	IRVA București
2	Mișu Ana	37		
1	Grosu Stere	67	Mistrețului 18	GAC Ghencea
2	Grosu Stela	60		
3	Grosu Zaha	34		
1	Bica Nicolae	30	Cerbului 25	Uz. Electronica
2	Bica Sultana	60		Studentă ICRF
3	Bica Ecaterina	25		
4	Bica Mihai	23		
1	Dospra Gheorghe	31	Mistrețului 14	CFR București
2	Dospra Zoița	25		
1	Sertu Stila	42	Vămii 26	GAC Ghencea
2	Sertu Sultana	36		
3	Sertu Stere	11		
4	Sertu Alexandra	9		
5	Sertu Gheorghe	8		
1	Verghina Nicolae	29	Dihor 3	ICM București
	Locuiește cu părinții care au Buletin de Capitală			
1	Derdene Tașu	28	Vlădeasa 23	Institutul Pasteur Doja
2	Derdene Maria	30		
3	Derdene Niculina	19		
4	Derdene Mihai	5		
5	Derdene Tudora	4		
6	Derdene Zoița	70		
1	Șatrapel Ion	40	Dr Leonte 18	IMC București
2	Șatrapel Chirața	43		
3	Șatrapel Hristu	21		
4	Șatrapel Maria	19		

Lista suplimentară

Nr. Crt.	Nume și prenume	Adresa
1	Rencu Gheorghe	Str. Comarnic 64
2	Piștalul Sultana	Str. Herescu Năsturel 8
3	Sertu Costa	Str. Vlădulescu Cristea 52
4	Sertu Stere	Str. Vlădulescu Cristea 52
5	Sertu Gheorghe	Str. Vămii 26
6	Sertu Iancu	Str. Vlădeasa 23
7	Cociu Enache	Str. Drumul Republicii 21
8	Toza Foti	Str. Drumul Republicii
9	Tutungiu Adam	Str. Vasile Conta 32.
10	Ghizu Stere	Str. Meșterul Manole 8
11	Comboianu Costea	Str. Eliade între vii 42
12	Tugearu Iancu	Str. Horia 1
13	Tugearu Tănase	Str. Horia 1
14	Tutungiu Dincă	Str. Vaselor 5
15	Gavrizi Gheorghe	Str. Cosminului 1
16	Avganti Enache	Str. Țepeș Vodă 98
17	Moceanu Stere	Str. Hiramului 10
18	Ianuș Iancu	Str. Vaselor 5
19	Palicari Nicolae	Str. Nicolae Roșu 3
1	Chepa Pandele	Str. Bădescu Mircea 78, raionul 1 Mai
2	Chepa Hristu	Str. Bădescu Mircea 78, raionul 1 Mai
3	Nicolau Hristu	Str. Bădescu Mircea 78, raionul 1 Mai
4	Nicola Gheorghe	Str. Bădescu Mircea 78, raionul 1 Mai
5	Popescu Anastase	Str. Bădescu Mircea 78, raionul 1 Mai
6	Colimitra Hristu	Str. Bădescu Mircea 78, raionul 1 Mai

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 8

Lista aromânilor din județul Constanța

Care au avut de rezolvat probleme de spațiu locativ și vize de stabilire în case proprii

Nr. crt.	Nume și prenume	Localitatea
1.	Adam Vasile	
2.	Andrei Nicolae	Viile Noi
3.	Andrei Vanghele	Palazu Mare
4.	Babu Hristu	Palazu Mare
5.	Bacu Leonida	
6.	Dargate Nastase	Ovidiu
7.	Funda Nicolae	
8.	Fotu Gheorghe	
9.	Fotu Victor	
10.	Geavela Nicolae	Palazu Mare
11.	Grămoșteanu Andrei	Palazu Mare
12.	Grămoșteanu Nicolae	Ovidiu
13.	Gurița Lazar	
14.	Mila Gheorghe	Palazu Mare
15.	Nicolae Florica	Ovidiu
16.	Preșa Nicolae	
17.	Șola Vasile	Ovidiu
18.	Manole Florica	Ovidiu

ANEXA 9

MEMORIU-TELEGRAMĂ

TOVARĂȘE GHEORGHE GHORGHIU-DEJ

PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMÂNĂ

LOCO

Subsemnații, români originari din Macedonia, victime ale urmărilor războiului balcanic din 1913, care a dus la împărțirea Macedoniei între greci, bulgari, sârbi și albanezi și ale războiului din 1914-1918, în urma căruia am fost siliți de șovinismul statelor balcanice menționate să părăsim patria macedoneană emigrând în România unde am fost colonizați în Cadrilater, victime iarăși ale războiului din 1939-1945, când în urma dictatului hitlerist, am fost evacuați forțat din Dobrogea de Sud și siliți să locuim în regiuni cu malarie, ne-am stabilit începând din anul 1956 în București și împrejurimile sale, în case proprii, având rol la fisc și încadrându-ne în câmpul muncii socialiste.

Cea mai mare parte a macedonenilor stabiliți în capitală, în număr de sute de familii, rudele noastre foarte apropiate, au primit viză de stabilire definitivă de stabilire în București, rămânând numai câțiva fără viză și aceasta din cauză că noi apucaserăm să fim trimiși în judecată.

Într-adevăr, organele DMC²⁰¹, aplicând cu severitate dispozițiunile legale, ne-au trimis în judecată iar în unele cazuri Tribunalele au și pronunțat sentințe de amendare și evacuare. Executarea sentințelor ar însemna smulgerea noastră crudă din casele proprii, singurele noastre domiciliile stabile de la evacuarea din Cadrilater, ar însemna ruperea noastră neomenoasă de restul familiei care a primit viză și totodată scoaterea noastră nejustificată din producție. Și apoi, unde să fim evacuați? În locurile unde am fost duși forțat în 1940-1944 de regimul hitlerist? În Bărăgan? În Cadrilater? În Macedonia? Unde?

Rugăm ca în virtutea faptului că suntem originari din Macedonia, unde Statul Român nu ne poate evacua și nici noi nu dorim să plecăm acolo decât în cazul extrem că nu ni se va aproba să rămânem în actualele noastre locuințe, având în vedere de asemeni că avem locuințe proprii în București, nestingherind cu nimic fondul de locuințe al sfatului popular și având în vedere că suntem încadrați în câmpul muncii socialiste, să dispuneți ca orice urmărire administrativă, milițienească sau judecătorească împotriva noastră să înceteze.

Totodată vă rugăm ca, din inițiativă guvernamentală să se întocmească un decret de amnistie a tuturor sancțiunilor penale aplicate foștilor coloniști macedoneni în baza decretelor cu privire la evidența populației nr. 334/1957, HCM²⁰² nr. 1326 pentru modificarea HCM nr. 1152 in 5 august 1957 și decretul 346/1959, Buletinul Oficial²⁰³ nr. 26 din 19 septembrie 1959 pentru modificarea decretului nr. 334/1957, precum și administrarea sancțiunilor administrativ-judecătorești complimentare prin care s-a dispus evacuarea noastră din Capitală

²⁰¹ Direcția Miliției Capitalei

²⁰² Hotărârea Consiliului de Miniștri

²⁰³ Monitorul Oficial

Armânii în România Secolului XX

În baza deciziunilor DMC deși avem locuințe proprii în București și suntem încadrați în câmpul muncii socialiste, punându-se astfel capăt tragicei noastre peregrinări din țară în țară și dintr-un colț în altul al Patriei.

Dorim Pacea!

București, 17 Iunie 1964

s/s :

Rencu Gheorghe
Piștalul Sultana
Sertu Costa
Sertu Stere
Sertu Gheorghe
Sertu Stila
Sertu Iancu
Cociu Enache
Mișu Constantin
Toza Foti
Dospăra Gheorghe
Bica Nicolae
Grosu Stere
Tutunțiu Adam
Ghizu Stere
Comboianu Costea
Tugearu Iancu
Tugearu Tănase
Tutunțiu Dincă
Gavrizi Gheorghe
Avganti Enache
Moceanu Stere
Ianuș Iancu
Palicari Nicolae
Derdene Tașu
Șatrapel Ion

Str. Comarnic 64, Raionul 1 Mai
Str. Herescu Năsturel 8
Str. Vlădulescu Cristea 52
Str. Vlădulescu Cristea 52
Str. Vămii 26
Str. Viorele 34
Str. Vlădeasa 23
Str. Drumul Republicii 21
Str. Drumul Republicii
Str. Drumul Republicii
Str. Mistrețului 14
Str. Cerbului 27
Str. Mistrețului 18
Str. Vasile Conta 32.
Str. Meșterul Manole 8
Str. Eliade între vii 42
Str. Horia 1
Str. Horia 1
Str. Vaselor 5
Str. Cosminului 1
Str. Țepeș Vodă 98
Str. Hiramului 10
Str. Vaselor 5
Str. Nicolae Roșu 3
Str. Vlădeasa 23
Str. Dr. Leonte 18

ANEXA 10

MEMORIU TELEGRAMĂ

TOVARĂȘULUI GHEORGHE GHEORGHU-DEJ
PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE STAT AL REPUBLICII POPULARE ROMÂNĂ
LOCO

Subsemnații foști coloniști macedoneni evacuați din Cadrilater și foști cu domiciliul obligatoriu în Bărăgan, stabiliți în prezent în București, în case proprii și încadrați în câmpul muncii socialiste, ne-am adresat CC al PMR²⁰⁴ prin cererile înregistrate sub nr. 111193/1963 și 115438 din 16 decembrie 1963 în legătură cu stabilirea noastră definitivă în Capitală.

Cererile noastre au fost soluționate favorabil, primind viza de flotant pe șase luni și formându-se dosarele pentru acordarea vizei de stabilire definitivă în Capitală.

S-a ivit însă o situație nouă, care complică oarecum lucrurile. După ce ne-am adresat CC al PMR, dar mai înainte de a primi rezolvarea sus amintită, am fost trimiși în judecată și condamnați la amendă și evacuare. În prezent, organele miliției nu știu cum să rezolve problema, întrucât ele se găsesc pe de o parte în fața aprobării care ni s-a dat de a rămâne definitiv în casele ce posedăm, pe de altă parte au de executat o sentință judecătorească de evacuare, care nu poate fi casată decât sau prin recurs în supraveghere pornit de Procuratura Generală, sau printr-un decret de grațiere sau de amnistie a sancțiunilor aplicate în baza decretului 346/1959.

Vă supunem și acest aspect al problemei cu rugămintea de a dispune rezolvarea pe calea ce veți socoti cea mai indicată. Separat depunem cereri individuale de grațiere.

Dintre foștii semnatari ai memoriilor sus menționate ne aflăm în situația arătată numai șase capi de familie și anume: Chepa Pandele, Chepa Hristu, Nicolau Hristu, Nicola Gheorghe, Popescu Anastase și Colimitra Hristu, toți din București, strada Bădescu Mircea nr. 78, raionul 1 Mai.

București, 26 iunie 1964

DORIM PACEA!²⁰⁵

s/s

Chepa Pandele

Nicolau Hristu

Popescu Anastase

Chepa Hristu

Nicola Gheorghe

Colimitra Hristu

²⁰⁴ Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român

²⁰⁵ În vremea aceea, toate scrisorile de la și către oficialități se încheiau cu o lozincă de genul „Luptăm pentru pace”, sau „Dorim pacea”, sau „Trăiască ...” etc., etc.

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 11²⁰⁶

Procese Verbale de urmărire/amendare a familiei Beza

INCHIEIERE Nr. 0159448.

Astăzi, ziua 14 luna Oct. anul 1955 ora 12

(1) *Scrie I. M. D. T. A.* șeful orga-
nului de Milizie

constatănd că *se* *nu se* încadrează în dispozițiunile art. 4. din H.P.M. 910
pentru motivul că *locuiește în București*
nu este în stare de plată

aprob
anulez procesul verbal și stabilesc drept amendă suma de lei *1362000*

care se va achita în termen de 15 zile de la înmânarea procesului verbal contravenien-
tului, la Secția Financiară a Sfatului Popular sau C. E. C. la cont nr. *1362000*

(2) Totodată stabilesc drept despăgubire civilă suma de lei _____
pentru _____

socotindu-se _____

(3) Obiectele confiscate se vor _____

În caz de venită în termenul fixat, sumele datorate vor fi urmărite conform legii.
Chitanța de plată amenzii se va trimite recomandat de către contravenient
imediat după achitare la Milizia _____

În conformitate cu dispozițiunile legale, cel în cauză are dreptul a face in-
timpinare la _____

SEFUL ORGANULUI DE MILITIE

Direcțiunea Generală a Miliciei

L.S.

(Data sosirii la of. de destinație)

(Data prezentării)

T o v.

(numele și prenumele) _____

Ultimul oficiu poștal _____ Localitatea de destinație *Luci*

Regiunea _____ Raionul _____

Strada _____ Nr. *14*

RECOMANDAT

Nr. _____ din _____ 1955

²⁰⁶ Paginile conțin și părți ilizibile, însă detaliile sunt relativ neimportante. Documentele sunt incluse pentru a ilustra șicanele la care a fost supusă familia Beza în anii aceia.

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A MILITIEI

DUPLICAT

SECȚIA I. MILITIE.

Seria A nr.

49103

PROCES-VERBAL

Astăzi, ziua 30 luna 7, anul 1956 ora 19³⁰ localitatea Rucăr

raionul J.V. Stalin regiunea Rucăr

(1) Plut. JONICU 4ta din Secția I. Militie

am constatat că BEZA-VASILICHIA în etate de 43 ani

fiul lui STAN- și al MARIA-

domiciliat în Or. Roman comuna (orașul) Roman

cu secol nr. 2 etaj. - apart. - raionul Roman

regiunea Rucăr având ocupația de mecanic

în serviciu la ȘCOALA nr. 35 PISTĂ. Ș. Bolimărești

nului de identitate nr. 002560 seria I.M. eliberat de M.I. Iași

a contravenit dispozițiilor art. 6- din Legea nr. 14.11.54

Constat. Sup. prin aceea că (2) Legea nr. 14.11.54

Rucăr Ș. Bolimărești nr. 16, din

legea Sept. 1955 privind înființarea

militiei și a armelor de foc

(3) Conform dispozițiilor art. am procedat la confiscarea

aparținând

domiciliat în pe care

(4) Subsemnatul Beza Vasilechia

declar că sunt transferat în Buc. prin decizia ministerului Inter-
talia nr. 44367/95 Conf. H.C.M. 2830/54 iar formule de muta-
domiciliu în forma nr. 14.11.54 nr. 24.424/30.11.55(5) Cetățeanul care a săvârșit contravenția, nu a semnat procesul verbal
pentru faptul că are salariu 450 lei lunar

(6) Subsemnatul martor

domiciliat în comuna (orașul) str.

nr. raionul regiunea

posesorul buletinului de identitate nr. seria eliberat de

la data de

declar că cetățeanul nu a semnat procesul verbal pentru motivul că

Semnătura militianului constatator,

Semnătura contravenientului,

Semnătura martorului,

120

ANEXA 12

Scrisoare de la Hristu Babu, 23 noiembrie 1963

Dragă Beza

Dintr-un început ți-u să-ți mulțumesc foarte mult pentru marea atenție care mi-ai arătat-o prin însăși faptul că mi-ai răspuns cum nu mă așteptam și chiar dacă încercarea mea nu va culege nimic, totuși am văzut că din capul locului ți-ai dat interesul, ca să-mi faci de cunoscut cum stau lucrurile.

Scrisoarea însă a făcut o mare bucurie tuturor celor în cauză ca și celor care nu sunt în cauză; cu adevărat așa cum se zice, „sângele apă nu se face”.

Prin această (...) al meu țin să-ți răspund la toate cele ce mi-ai cerut, după cum urmează:

1) Babu Hristu, Babu Cornel și Pană Maria locuim la o rudă din Palazu Mare, str. Barițiu 54 fără chirie. Nu avem casă, avem un lot de casă

cumpărat pentru a clădi casa, dar actele nu sunt pe numele meu din cauza mutației și în primăvară intenționăm să facem casa. Aceasta este toată situația mea. În afară de cazul ăsta îți fac o paranteză/ După ce mi s-a ridicat D. O.²⁰⁷ în 1955 eu am fost prin Banat și am stat vreo trei ani și după aceia am ajuns în Zagna unde am stat până în octombrie 1963. Aceasta ți-am detailat-o, ca în cazul când ți se va ivi vreo piedică pentru mine personal să știi cum să-mi aperi cauza.

- 2) Gheorghe Mila cu soția și Mihai Mila cu soția. Foști cu ultimul domiciliu în Zagna, au casă cumpărată în Palazu, Str Alex. Sahia nr. 18. Casă cu act de proprietate prin notariat și adeverință de la Spațiul Locativ și nu are mutație.
- 3) Andrei Vanghele cu soția și Tudor, fiu, Doina, fiică, foști cu ultimul domiciliu în Zagna. Locuiesc în Palazu Mare la un frate al lor, fără casă, fără lot de clădit.
- 4) Andrei Anastasia, văduvă, Andrei Niculae, Andrei Stela, soție și Andrei Aurel, foști cu ultimul domiciliu în Zagna. Locuiesc în cartierul Viile Noi (din) Constanța. Au casă și act de proprietate.
- 5) Sola Vasile și Gachi (...) neligitimă și Gachi Nelu, foști cu ultimul domiciliu în Zagna; locuiesc în com. Ovidiu, în casă cumpărată, fără acte de proprietate.
- 6) Manole Florica, văduvă, Manole Sotir, fiu și Manole Andronica, fiică, foști cu ultimul domiciliu în Zagna și locuiesc în com. Ovidiu, cu casă cumpărată fără act de proprietate.
- 7) Dargati Nastase, văduv, Dargati Tudor, fiu și Dargati Dumitra soție, cu ultimul domiciliu în Zagna, locuiesc în com. Ovidiu în casă clădită fără acte.

²⁰⁷ Domiciliul Obligatoriu în locul de deportare. În cazul lui Babu, Frumușița, reg. Galați?

Armânii în România Secolului XX

- 8) Grămoșteanu Andrei și soția Polixenia, foști cu domiciliu în com. Dâlga, locuiesc în Palazu, au casă fără acte.
- 9) Grămoșteanu Nicolae și soția Nastasia, , foști cu domiciliu în com. Dâlga, locuiesc în com. Ovidiu, au casă fără acte.

Aceasta este toată situația după cum mi-ai cerut dragă Beza și noi te rugăm să faci cum știi iar eu pe luna (lipsesc unul sau mai multe rânduri...)²⁰⁸

²⁰⁸ Pe parcurs au mai apărut câteva nume: s-a ajuns la cel puțin un număr de 18 familii. A se vedea Anexa 8.

ANEXA 13

Scrisoare de la Hristu Babu, 28 ianuarie 1964

Dragă George

Vei ști că am primit scrisoarea de la tine și îți spun că ne-am bucurat de grija pe care o porți față de noi ca să ne vezi odată aranjați, cu o situație destul de complicată.

M-am simțit vinovat în cugetul meu, că nu ți-am scris din capul locului cum stau lucrurile măcar că eu și cu George Mila vorbisem cum să facem.

Acum ca să știi despre situația noastră, iată cum stau lucrurile. Noi am fost chemați de două ori până acum la Regionala de Miliție și ne-au cerut unele date pe care noi le-am dat și ne-au vorbit destul de frumos. A rămas ca noi să depunem adeverințe din câmpul muncii²⁰⁹ și de la Spațiul Locativ. Și aceasta din urmă, singurul G. Mila o are de multă vreme iar nouă urmează să vedem cum ne vor da îndrumări ca să o putem obține.

Până în prezent nu am primit viza niciunul, nădăduim că are să fie bine, după felul cum ne vorbesc acum.

Am auzit vestea că ai ajuns bunic²¹⁰, îmi pare bine și eu îți urez de departe să-ți trăiască nepoții și să le vezi și fericirea care stă în mâna lui Dumnezeu.

Dă salutul meu familiei Dtale, le doresc multă sănătate și pace, iar ție la fel și doresc să ne vedem, dar nu știu când va vi aceasta.

Al tău prieten îți scrie,
Hristu

²⁰⁹ „din câmpul muncii”: crâmpci din limbajul de lemn al epocii: de la locul de muncă, de la serviciu...

²¹⁰ Anne-Marie Nicola, fiica lui Paul, la 6 decembrie 1963 și Dana Getuza, fiica lui Ligia, la 30 decembrie 1963.

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 14

Scrisoare de la Petre Fatse, 6 iulie 1964

Bridgeport, Conn.²¹¹, iulie 6, 1964

Stimate Dle Profesor George Beza și Dnei Vasilichia asemenea și întreaga familie vă sărută cu dor din inimă de sănătate suntem bine până în momentul scrisorii. Totu dorim și pentru Dvoastră să fiți cu toții fericiți. Dragă profesor George nu pot să-ți scriu să exprim dorința care am faptu când am primit scrisoarea fratelui Dimitrie și în scrisoare am primit scrisoarea Dtale cu cele mai dulci cuvinte și rândurile scrise de mâinile a Dlui George Beza scrisoarea o să o pun la o parte pentru aducere aminte căci scrisul e foarte frumos cu caligrafia cum spunea răposatul tatăl Dtale D Beza cându aveam profesor la Coritza a venit timpul ca să mă întâlnesc cu un fecioru de lui și nepoți așa că în această lume nu se știe că cum o să vie timpul ca să ne întâlnim iarăș. Iubite George îmi scri că te-au bucurat fata nora și de la tânărul Lulu și feata Ligia și dela Paul și ți-au umplut inima de bucurie eu rogu lui Dzeu ca Dta și întreaga familie Dtale să fiți fericiți toată viața până când voi trăiți în această lume. Aistă lume easte mincinoasă s-a schimbatu în toate părțile de la rezbelu și încoce. Dragă George, îmi scri că Dta o să clădești casă Tunari mă bucuru că ai să stabilizeți la un locu și scri că vrei să călătorești în America și să ne întâlnim ningă odată deadun eu mă bucur să vă ved dar eu îți scriu adevărul dacă ascuți pe mine eu îți scriu că dacă vrei să vizitezi America easte bine să-ți treacă dorul dar nu să rămâni în America la etatia Dtale și să te desparți de familie de feți, nepoți gineri easte multu greu să rămâni în depărtare așa că eu am tută viața în America o să facu 59 de ani care trăescu în America și dacă nu aveam familia și nepoții eu așa rămâneam și inima deadunu cu D-voastră în România îmi plăcu atātu de multu câtu nu pot să scriu și am doru ca să vă vizitez earăș dacă mi alasă sănătatea că eu am două săptămâni care am eșit de la spitalu aveam alse care cura sângele și vomeam sânge așa că era să mă facă operație dacă nu o să ținutu sângele dar am avut norock să ținutu și nu mă făcut operația că am avut operație 10 ani trecuți dar am fost 7 ceasuri la operație așa că doctorili nu vrea să

²¹¹ Bridgeport, Connecticut, USA. Petre Fatse (Fați) a fost unul dintre membri marcanți ai societății Fărșerotul, fondată în 1903 de Nicolae Cican, prima asociație din lume a fărșeroților și a doua, după Societatea de Cultură Macedo-Română de la București, a aromânilor în general. Membri ai familiei lărgite: Fatse, Fatsy, urmași ai imigranților de la începutul secolului XX, sunt și astăzi activi în această societate, ca de exemplu George Fatsy și nu numai, alături de familiile Balamaci, Ciufecu, Colimitra, etc. Un număr destul de ridicat dintre cei stabiliți la Bridgeport și alte orașe din Connecticut au fost elevi ai bunicului meu, Dimitrie Beza, la școala românească de la Coritza (Korçë) și au ținut legătura cu dascălul lor și apoi cu fiul acestuia și tatăl meu, George, direct sau prin intermediul rudelor lor stabilite în România.

George Beza

facă altă operație că îmi scosese jumătate de stomach și tora eram zilele de morti și așteptară dacă o să țină sângele o să trăescă dacă nu po să moră că operație știm că nu o să reușească. Domnu easti bătrânu că ficatorilli căutară garanție a drul dacă reușească cu operația năsi spunea că optuzăți mori douzăți nu, așa că ficatorilli aspusu dacă more, să mori de Dzeu nu de operație așa că am avut norock ca să mă întorcu acasă să leau scrisoarea de la D-ta să o citesc și să mă bucur cu cuvintele care scrii adevărat scrisoare de profesor inteligentu cum trebuie toți români că îlli fățeși slovarea să rămâni la loc și să llea drepturile de stăpâni pe case toți trebuie să se adune și să facă un monumentu al Dlui George Beza să rămână ca semnu pentru aducere aminte de români macedoneni moși strămoși că adevărat a fost profesorul George Beza Macedoneanu luptatu pentru români macedoneni. Faptele D-tale se spun la față cu vedere de ochi așa cămă bucur. Bană lungă să-ți dea D-zeu la D-t și familie întreagă înveață că găldău a venit femeia cu 8 luni trecute și cu o lună trecută a venit și (...) copii așa că eu așteptu răspunsul dela el ca să-ți scriu D-tale dar până azi nimic dacă mi întâlnescu eară îlli aducu aminte pentru D-tale. Spun sărutu la fratele Demitrie și nepoțilli cu toți, Sotiri, Spiru, Ilia și întreaga familie loru și aci care întreabă frate românu pentru noi al tău (...) care te iubesc până la morte.

Petru și Olimbia Fațe să audu totu deauna bunule pentru voi.

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 15

Scrisoare de la Virgil Niculi, 1958 sau 1959²¹²

Dragă Totărăș Beza
Că mîșaiet, cum omăi duciet
Cu serticim Dragă Totărăș Beza
uite cu Vrauc sate întreb cu am primit
Oscrisoare din America dela Fratele
al meu și el. Nu are Nici Nektar
Nici copi el nu a fost ănsurat și acuma
Vra dila Mine. un copil și cu Vrauc
ca săij dau ofată de 12 ani soan
fiel Pe Numele alui căci are avere
So nu știneas. Fata Amă căci și el
Este singur de tot căci omul așa este
la Bătrănetă atunci mare ăncetio și omul
atunci doare sufletul de Nămur și Kala
ca să arigureze scopu de Bătrănetă
și să aiba ofată de Frate să fie singur
Că Bagă ăncară nău ca străin cîștea
Asta este de 3 luni de cînd ănciară
dămul ănc America și acuma ănc scrie
totu de acolo ănc America este Vol numai
280 de persoane pe an primesc mai
multi nu Vol și sa completat

²¹² Ilustrează felul cum oamenii simpli se adresau lui George Beza pentru sfaturi și ajutor, urmând vechea tradiție de a se adresa Celnicului atunci când aveau nevoie și de a se aștepta, fără nicio îndoială, să primească acest ajutor.

Așa la spus Consul Român din
Americas și răspus Mai Bine. serie să întrebe
la Consul American din România și dacă
spune căci este completată să spunem noi
cără ne serie să Prindem Randu la anul
ori poate nu e completat dar uite că
se putea să am cercăm de Finitit nu
A'ky. adică să. Ve iar So am fleg de
Finitit și dacă nu se Poate Măspus
să merge, să am. Vata Swala acolo, și
După ce am Vata pl umă să Ve tot
~~Amasua a'ia~~ ~~la spus Consul Român~~
și a'ia este Bine Tata este Minoră are
12 ani nici că are 12 Fier 12 și întreabă
cât tim soștept adică durează Terog
Domnu Beza dacă Poti să mă scriești.
Dacă Raurim sau nu atunci ne lătim
Noi amandoi și dila Fratili Amel. Tam
Spus dragă Beza căci eu nu Krean la Belu
Karta al Belu mie Krișcară dar nu Krean
dar te rog săm Tori Răspuns ciai făcut
mai de grabă dacă se poate am să'iu eu
acolo

- Oți înfiatã ori an secolã Dacă se poate
 Țe nãm eu dar sunt o v pat cãci am
 lipsit multe zile și te rog, fă oãntubare
 sã Țe den cã spune sim rãspunz inu diat,
 carãstia cã sã mure fac

Fata oficea nã Speranța Țergil, Niculi
 Dar Frãtãmiu Nicolae Niculi în California
 Dacă se poate atunci am sã Țu și ^{Destinația} ~~se~~

Alci Țu Nurtur Cã sã mure gii
 Complimente la Doamna Bege
 Sãrut mãinele Paul Cã mai facie
 Cu școala Complimente laãntreago
 Familie Țã rãlãt
 Țergil. I. Niculi

ANEXA 16

Scrisoare de la Pandele Chepa, 23 aprilie 1967²¹³

23-4-1967 Buc.

Dragă și mult scump al meu iubit
prieten Dn, George Beza. Multă sănătate
și salutare din partea amicului Altan. Prieten
dorit Pădurele la fel și de la toată familia amic
Vă sărutăm eu dor. Mai tot-odată la fel eu
Stimate și respect sărutăm mămă și de
Dn, Beza la fel și amice în toată familia
isărutăm ochi eu dor.

Dn, Beza eu vă scriu acestei feriete
Zilei de 23-Aprilie 1967, de Ziua ata Ziua
onomastice St. Gheorghe. Vă ofer vă urezi
de-a în aceste plume rânduri vă felicitări
și vă urezi (la mulți ani) eu sănătate
și fericire să vă ajute sfântul servu Dn,
la fel și Dn, Ișen. Pentru fericirea să-
nătății și mântuirii avuștră în Văci.
Scumpu meu văti ofer un mic dar omică
atenție de Ziua ata casăvă lăcurati
de la mine eu niste flori, = Prezervarea a
Primaverii scumpe, Păvestirea kucurii a-
anului, care omfărmusează tot Tămăbul
tuate suprafața codrului răzare și se naste
tuate din nou tuate Vădeturile tot, Văstori
se moese se pesele de frumugăta lor
sunt tuate eu Tămăbul și eu bucurie

²¹³ Una din multe scrisori de mulțumiri trimise de oamenii ce au fost ajutați de George Beza. Celelalte s-au pierdut când familia Beza a plecat din România: li s-a interzis să plece cu orice documente și cu tot ce agonisiseră.

Pecezi vestese veselie anului, Tuate
 spre lăcurii, Tăsurile crifese se bucură
 și meren cante și evresei tuate lumie
 eu acesă veselie a primăverii. Dea cun
 cinte Tăsurile acodului lafel și cinte
 și noi de Zina ato oșare lăcurăme
 totî înțreuna fone in tate
 Dnu) Beza vă spun eu mende și
 ciritate eă foarte te iubesc din tuate
 inima și din tot sufletu meu, Și tate
 eă te iubesc eu. Bunătățile tale ce nu
dat și sprijinu eare nia făcūt, am fost
văzutu in moarte, numai tate
mama și nia scos sus pe Tăsurile
nuastre. Ivern ato atifacut la tuate
nați făcūt deosebire între oameni sau
nație. Toti ioti sprijinit atifacut
bini. Dragul meu recunosc și tuate
viata amia las și la copii mei
aciosi dorita fentru tate)
Nu numai familie mui sprijinu
dar toti armânii și fa recunosc
tor de faptu asto. Dea meren cun
spune fetita amia despa tate
eu in geolu eare atifacut
și atost stăre bini in tate

Deci va scriu aceste câteva linii, pentru
a te face cunoscut pe mine - tuată, lumina
leai. Vești de la mine (nu) Bega eu mi
stăpânim pentru noi. Ea un părinte ea un
împărtășitor pentru noi. Deci dragă meu
mi simțiți o stăruie vă înima amia
lupule tăn să tipați în inimă amia:
și o istorie vasa tipați în inimile noastre
pentru tta pentru tuată vată, și cum
putem uita de neiodată fineș im
canta instă întotdeauna în fața. Deci
vei ști dragul meu că am adaug în
ingăinnea amia zilnică pentru
l tra) ti sănătatea ota și mântuirea
atracție. Scumpă mea să mă certati
că nu am putut să vă până acuma
pe la ttra. Dar acuma am esit la
pensie și o să vă vizitez într-un
Deci scumpă mea mă promit
eu tuată că sunt hotărât să vin
la tta neapărat de ziua onomastiei
finaș sunt iar eu un serviciu
Deci vă zic Să vă dădă tăn
cu respect Să vă tăn eu dor
R. hepa

Armânii în România Secolului XX

ANEXA 17

Memorandumul A. F. A. (Societatea Aromânilor din Franța) către președintele Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, Madrid 1980-1983 ²¹⁴

Paris, mai 1983

asigurarea celei mai distinse considerațiuni.

Stimate Domn,

În cadrul apărării Drepturilor Omului, cu ocazia Conferinței de la Madrid, noi atrăsesem atenția participanților asupra situației unei NAȚIUNI EUROPENE care nu se bucură de drepturi naționale.

Este vorba de o populație LATINĂ cunoscută sub numele de AROMĂNI (Vlahi) și care trăiește în Grecia, în Iugoslavia, în Bulgaria și în Albania. Guvernele acestor țări nu recunosc acestei ENTITĂȚI ETNICE ȘI CULTURALE nici cel mai mic DREPT NAȚIONAL și pun astfel această NAȚIUNE în situația de impas etnic și cultural.

Sperăm că veți da acestui scurt raport anexat atenția ce se cuvine.

Nu rugăm să primiți, stimate domn,

Iancu Perifan,

A. F. A. Tră Armânami

73, rue Galand, 75005 Paris

O NAȚIUNE EUROPEANĂ FĂRĂ DREPTURI NAȚIONALE

Aromânii (Vlahii), unul din popoarele cele mai vechi din Europa de Sud, nu mai sunt recunoscuți în patria lor drept un grup etnic.

Gardieni, în calitatea lor de unici succesori direcți în teritoriile lor, a vechii culturi și civilizații a **Traciei**, Aromânii sunt, prin limba și cultura lor, singurii reprezentanți de la Sudul Dunării ai latinității balcanice, care există de două zeci și două de secole, după cucerirea Macedoniei de către Consulul Paul Emilius (168 îHr).

²¹⁴ Textul original este în limba franceză. Pentru a economisi spațiu, redăm aici direct traducerea în limba română

Aromânii au intrat în istorie din secolul al X-lea ca popor neo-latin, sub numele de Vlahi. Ei au creat în secolele X – XII, state independente: **Valahia Mare** (în Tesalia), **Valahia Mică** (în Etolia și Acarnania), **Valahia de Sus** (în Epir), **Valahia Albă** (în Moesia de vest) și au pus bazele **Imperiului Vlaho-Bulgar** (secolele XII – XIII). Ei reprezentau atunci **populația latină a Imperiului Bizantin**.

În timpul **Imperiului Otoman** (secolele XV – XX), ei s-au retras în cea mai mare parte în **munții Pindului** și **Hemusului (Munții Balcani)** și au obținut – până în 1913 – autonomia administrativă.

Articolul 23 al **Tratatului de Pace de la Berlin** îi menționează, iar **Decretul din 10 mai 1905 al Sultanului recunoaște pentru Aromâni** drepturi identice cu cele acordate altor popoare.

După răsturnarea ultimului Sultan, în timpul dominației „Junilor Turci”, Aromânii au avut în guvernul de la Istanbul, proprii lor reprezentanți.

După **Tratatul de Pace de la București din 1913**, Aromânii au fost divizați și repartizați în cele patru țări care au succedat Imperiului Otoman: **Albania**, unde ei reprezintă aproximativ 15% din populație; **Grecia** unde mai trăiesc acum aproximativ 600.000 de aromâni; înfine, în **Iugoslavia** și în **Bulgaria**, unde numărul lor este mai greu de estimat datorită faptului că ei sunt obligați să se declare pe fișele de recensământ ca Macedoneni sau Bulgari.

Nu există nicăieri o statistică oficială în ceea ce îi privește, astfel încât specialiștii și dicționarele cele mai recente (de exemplu Enciclopedia de la Leipzig 1956, Brockhaus 1965), se văd constrânse să evalueze numărul lor într-un mod foarte aproximativ și cu mult sub numărul lor real. Dar indiferent cât de mic ar fi acest număr, acest popor NEO-LATIN, ca orice alt popor, indiferent cât de mare, trebuie să aibă dreptul de a fi recunoscut ca entitate culturală.²¹⁵

Guvernele acestor țări (GRECIA, IUGOSLAVIA, BULGARIA ȘI ALBANIA), ca și celelalte etnii care locuiesc acolo, au datorita de a avea față de AROMÂNI un sentiment de respect și apreciere, pentru că nu trebuie uitat că acest popor, devotat intereselor istorice ale statului în care trăiește, a vărsat cu generozitate sângele său pentru a elibera Peninsula Balcanică de sub JUGUL OTOMAN și a contribuit prin curajul său și priceperea sa și cu ajutorul numeroaselor personalități pe care le-a dat istoriei, la prosperitatea și dezvoltarea acelor state și a lumii balcanice ca zonă de diversitate culturală.

Din aceste motive, STATELE BALCANICE s-au angajat în 1913 să garanteze AROMÂNILOR dreptul de a frecventa școli și biserici în LIMBA LOR MATERNĂ. Doar Grecia a respectat aceste angajamente – chiar dacă în mică măsură – până la cel de al doilea război mondial.

Niciunul din cele patru state unde locuiesc AROMÂNII nu-i recunosc ca NAȚIUNE DE SINE STĂTĂTOARE. În nicio școală, în nicio biserică, nu le este dat dreptul de a utiliza propria lor limbă, cum de altfel nu au autorizația de a avea ziare, reviste, sau instituții culturale care să permită acestui mare popor NEO-LATIN din EST să dezvăluie lumii existența sa și personalitatea sa. Doar în ROMÂNIA, unde aproximativ 100.000 de AROMÂNI s-au refugiat între cele două războaie, ca și în STATELE UNITE ALE AMERICII, unde au emigrat în număr mare, li s-a permis în ultimii ani să aibă anumite activități culturale în propria lor limbă.

Cu toate că AROMÂNII sunt un popor NEO-LATIN, ce posedă o unitate de limbă, de cultură și de tradiție, ei sunt considerați în aceste State ca ceilalți locuitori, adică: Greci în Grecia,

²¹⁵ Și etnică, a adăugat George Beza.

Armânii în România Secolului XX

Albanezi în Albania, Macedoneni²¹⁶ în Iugoslavia și Bulgari în Bulgaria. De altfel autoritățile din aceste țări exercită anumite presiuni asupra tineretului, incitându-i să renunțe la limba lor maternă.

Dacă această stare de lucruri se va prelungi, există riscul ineluctabil de a se crea un focar de tensiune în Europa, deoarece AROMÂNII nu ar accepta acest genocid cultural lent.

Interesul civilizației și păcii în Europa recomandă că este cazul să se facă justiție acestui popor, prin recunoașterea dreptului său de a vorbi în limba sa maternă, de a-și păstra tradițiile, cultura sa „europeană”. Din acest motiv, el cere ca să i se recunoaște cel puțin drepturile cele mai elementare:

- Să fie considerați în țările unde sunt implantați, ca o entitate etnică și culturală.
- Că statele ale căror cetățeni loiali și vajnici sunt, să le permită educația în propria lor limbă procurându-le mijloacele materiale, deoarece activitatea lor în toate domeniile contribuie la prosperitatea acestor state.

Acestea au deci datoria să le garanteze:

1. În școli, cursuri de studii în limba proprie!
2. Servicii religioase în limba lor maternă!
3. Ziare, reviste, în limba lor maternă!
4. Asociații culturale proprii!

Menținerea libertăților pentru acest popor latin (AROMÂNII), urmași ai vechilor tradiții ale TRACIEI, reprezintă un cert interes științific și cultural.

Este deci cazul ca acesta să primească, pentru acțiunea sa culturală, un sprijin moral și financiar – la care trebuie să participe celelalte popoare europene – în special prin intermediul organismelor tehnice ale ONU.

Citate despre Aromâni.

„Vlahii nomazi, care poartă pe frunțile lor amprenta anotimpurilor, sunt în general puternici și robuști. Capetele lor retrasează proporțiile romane; iar timpul care slăbește trăsăturile naționale nu a putut, în ciuda alianțelor lor, să-i confunde nici cu Grecii și nici cu Albanezii”.

*Pouqueville F. C. H. L.
Călătorii în Grecia, 1820*

„Vlahii se clasează primii pentru inițiativă comercială, industrioitate și inteligență”.

Mary Adelaide Walker, 1860

„Il popolo aromeno e per questo non solo il piu essenzialmente e dinamicamente civile, ma anche il piu integralmente morale di tutti i balcanici”.

Emile Bournouf, 1919

²¹⁶ Adică Macedoneni-Slavi

George Beza

„Diese Zinzaren (Aroumens) bilden ein wichtiges Element im kulturellen en des heutigen Balkans“.

Gerhard Gesemann

Les Aroumains présentent un problème très important et très intéressant, non seulement pour notre peuple, mais pour tous les peuples balkaniques. Kanitz (1868) a déjà très justement remarque qu'ils sont un des éléments culturels les plus importants dans la presqu'île Balkanique. Leurs familles ont donné les hommes les plus doués, non seulement chez nous, mais aussi chez les Bulgares, les Roumains et les Albanais. Parmi les peuples Balkaniques, ils ont été balkaniques au plus haut degré. Ils ont donné des individus qui se sont dévoué à la fois pour tous les groupes chrétiens de la presqu'île balkanique.... Il n'y a pas un seul groupe de qui ils n'aient pas mérite. Donnant généreusement a tous, ils ... Leur influence est très grande, mais cependant très différente sur chaque groupe ethnique. Leur rôle, aussi, aussi est différent parmi les Slaves, les Roumains, les Grecs et les Albanais ... Ils ont beaucoup fait pour l'unité culturelle de la presqu'île Balkanique. Et les savants, dans les Balkans auront pour devoir d'étudier leur grande influence dans la vie politique, économique, scientifique, littéraire et artistique de chaque groupe ethnique”.

*Prof. Dr. D. I. Popović
„O Cincarima”, 1927*

„Les grandes Hellènes de l'étranger, banquiers de Vienne, marchands d'Odessa, courtiers d'Alexandrie ou de Marseille, sont en majorité Valaques (Aroumains) de race et souvent de langue ... Ils sont adroits, ils sont souples, ils valent en affaires plusieurs Grecs et quelques Juifs, ils sont sobres, ils aiment la gloire”.

Victor Bérard, 1904

ANEXA 18

Alocuțiunea lui Paul Beza la dezvăluirea monumentului lui George Beza la Ierusalim la 24 martie 2004

Domnule Președinte²¹⁷, Excelențele Voastre, Doamnelor, Domnișoarelor și Domnilor, Dragi Prieteni

În decembrie 1989, tatăl meu, George Beza, m-a sunat să întrebe dacă eu cred că ar fi cazul să se întoarcă în România ca să contribuie direct la realizarea dorinței sale de o viață: o Românie liberă, independentă și democratică, aliniată aliaților ei naturali, Comunitatea Euro-Atlantică.

A renunțat, din cauza vârstei sale înaintate, la ideea de a se repatria, dar a continuat să militeze pentru rezultatul dorit cu toate mijloacele limitate la dispoziția sa. Visul de a-și servi țara nu l-a părăsit niciodată și a făcut aceasta, cum a putut până la ultima sa suflare.

George Beza s-a stins din viață 5 ani mai târziu, la vârsta de 87 de ani și a fost înhumat la Fontenay-sous-Bois cu onoruri militare oferite de asociațiile foștilor combatanți Francezi, Greci și Polonezi din Franța, înfășurat în drapelul patriei sale adevărate, tricolorul României.

Născut într-o familie Aromână, George Beza a intrat în politică la 20 de ani, inițial ca militant pentru cauza coloniștilor din Dobrogea de Sud și trecând destul de rapid pe scena mai largă, scena națională.

George Beza a fost un Naționalist în sensul adevărat, nedeformat al cuvântului: și-a iubit Națiunea cu pasiune, Poporul Român fără nicio diferențiere legată de rasă, religie sau apartenență politică, întreaga Națiune, dinlăuntrul și dinafara granițelor țării.

Nu o să intru în detaliile perioadei sale formative, anii 30 atât de fascinanți și grei de consecințe istorice. Voi sublinia însă că, deși foarte tânăr, și-a dat seama de pe atunci că în conflictul iminent, din cauza poziției sale geo-strategice și a slăbiciunii evidente a aliaților ei occidentali, Franța și Marea Britanie, România va fi nevoită să intre într-o alianță contra naturii și a intereselor ei fundamentale cu Germania și Puterile Axei. Declanșarea războiului în 1939, împărțirea Europei Centrale și Orientale între cele două puteri totalitare: Germania și Uniunea Sovietică, amputarea în 1940 a României și prăbușirea Franței au confirmat temerile sale privind viitorul imediat.

Am părăsit România în 1940 și tatăl meu s-a alăturat încă de la sosirea la Istanbul singurei Puteri majore care continua să reziste, Marea Britanie. Nu era singur în această decizie: primise în prealabil acordul clasei politice democratice a țării și în special a lui Nicolae Titulescu care a murit în Franța la scurt timp după aceea și a lui Iuliu Maniu, care la rândul său era în legătură cu Casa Regală.

²¹⁷ De fapt Președintele Ion Iliescu a anulat în preziua evenimentului, din motive de securitate, vizita în Israel. Pe data de 22 martie fusese ucis Șeicul Ahmed Yassin, fondatorul și părintele spiritual al organizației palestiniene Hamas și exista pericolul unor represalii din partea acestora.

George Beza

Suntem pe locul ce mi-a fost acum 63 de ani cămin și sediul Mișcării Libere Române și împreună cu sora mea, Emilia, simțim cu mândrie și emoție că, înfine, eroii nerecunoscuți sunt bineveniți în istoria Românilor.

Cred că este de datoria mea să citez Rolul de Onoare al celor care au făurit acest capitol de istorie. Din păcate o fac din memorie, deci în mod cert voi fi omis pe câțiva, tot atât de merituoși:

În Ierusalim: George Beza, Vasilichia Beza, Liviu Artemie, Emima Baltazan, George Barer, Cornel Bianu, M Cohn, George Horia, Rivka Lerner, Henri Marcus, E. Margalit și Șoșana Margalit, Constantin Moldau, Ștefan Nenițescu, Pavel Pavel, Edit Șaraga, Otto Schäfler, Mihai Solomon, Alexandru (Ticu) Stelescu, Petre Vulpescu și fără îndoială, alții

În România: Amedeu Bădescu, Iuliu Bălan, Ion Beza (fratele tatălui nostru), Rică Georgescu, Octavian Metea, Augustin Vișa, mulți alții pe care nu mi-i amintesc acum, iar în umbră, Iuliu Maniu și secretarul său și prietenul tatălui meu, Corneliu Coposu.

Ofițeri și alte personalități Britanice legate direct de această mișcare: General Thomas (Tom) Masterson-care a obținut autorizarea pentru funcționarea Mișcării pe teritoriul Palestinei (sub mandat britanic), Căpitanul Julian (mai târziu Lordul) Amery, Col. Gardyne de Chastelain, Archie Gibson, Col. Colin Kendall, Col. Edward (Ted) Masterson, Col. Ivor Porter, Hugh Seton-Watson și din nou, scuze pentru omisiunile certe – cu toții oameni care au avut o contribuție de seamă.

George Beza a plecat în 1942 la Cairo la Cartierul General al Forțelor Armate din Orientul Mijlociu, unde, în rolul de consilier special a avut o contribuție în cele ce au urmat, iar la sfârșitul războiului a primit un Certificat de Serviciu care confirmă rolul său în eliberarea Europei, nu doar a țării sale. A prețuit acest Certificat toată viața sa.

Bănuiesc că nu o să fiți surprinși să aflați că toți cei care s-au întors (sau au rămas) în România după război au cunoscut la un moment dat plăcerea re-educării în închisori și lagăre, iar supraviețuitorii au fost ostracizați mulți ani după eliberare. Cazurile cele mai proeminente dintre aceștia erau George Beza, Ticu Stelescu și Petre Vulpescu (în România), Ion Beza și Mihai Solomon (în Gulag-ul Soviet, Magadan și Vorkuta de tristă notorietate).

Fără nici un viitor în România comunistă și cu sprijin din exterior, întreaga familie Beza a plecat în exil la începutul anilor 1970, de data aceasta definitiv.

Părinții mei George și Vasilichia Beza s-au stabilit în Franța unde au continuat să militeze pentru o Românie mai bună, integrată într-o Europă Unită.

Ei au activat împreună cu organizații ale emigrației din mai multe țări: România, Polonia, Cehoslovacia, Federația Franceză a Foștilor Combatanți, Asociația Franco-Britanică, Clubul Forțelor Speciale din Londra, Asociațiile Foștilor Combatanți Polonezi și Greci, au publicat cărți și reviste, au scris articole în presa Franceză și din Statele Unite ale Americii și așa mai departe. A primit distincții și medalii din partea Franței, a diverselor organizații cu care a acționat, inclusiv a Guvernului Polonez în Exil.

Toate acestea, au determinat destinul și caracterele familiei, a surorilor mele Ligia (care nu a trăit să-și revadă căminul de aici), Emilia, a soților și soțiilor noastre, a copiilor și nepoților noștri. Sper că ne vom dovedi demni de moștenirea noastră.

Armânii în România Secolului XX

Dle Președinte, Excelențele Voastre, Doamnelor, Domnișoarelor și Domnilor, Dragi Prieteni

Având în vedere toate acestea, cred că vă puteți închipui cât de bucuroși și de recunoscători suntem să ajungem la punctul la care putem aduce mulțumiri atâtor persoane și organizații.

Incepând cu țara gazdă, am motive deosebite de a mulțumi conducerii Statului Israel pentru a ne fi oferit un adăpost nu doar odată, ci de două ori în timpul vieții mele.

Bănuesc că nu greșesc prea tare dacă afirm că probabil nu ne-am fi întâlnit astăzi aici, dacă acum câțiva ani Asociația Culturală Israeliano-Română și în special Președintele acesteia, Teșu Solomovici, nu ar fi pornit o campanie pe acest subiect. Pe bună dreptate poate fi considerat un membru onorific al Clanului Beza! În acest context, cred că suntem îndreptățiți să mulțumim editorilor, redactorilor și jurnaliștilor de la Viața Noastră din Israel și Ziua din România.

Mulțumiri deosebite se cuvin celor care au conceput și construit acest memorial magnific, celor care au susținut financiar, moral și în oricare alt mod demararea și finalizarea acestuia, organizatorilor acestui eveniment, tuturor celor care au fost de ajutor într-un mod sau altul ca și celor pe care i-am omis din necunoștință.

Toate aceste eforturi ar fi fost inutile dacă Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Culturii și Cultelor, Guvernul României în General și Dl Președinte Iliescu însuși, nu ar fi decis să sprijine direct acest proiect. Domnule Președinte, vă rog să primiți mulțumirile noastre și să le transmiteți și celorlalți, personalități, organizații guvernamentale și non-guvernamentale și nu în ultima măsură, Ambasadoarei Dvs în Statul Israel, Doamna Mariana Stoica și personalului Ambasadei.

În fine și tot atât de important, mulțumiri deosebite tuturor celor ce ați venit aici să împărtășiți cu noi aceste clipe și celor ce nu au putut veni dar ne-au transmis urări și încurajare. Văd printre voi fețe zâmbitoare cunoscute, unele de pe vremea când eram pe băncile școlilor, alții pe care am avut privilegiul de a-i numi prieteni ulterior și mai recent, ale unor colegi din Consiliul de Administrație a Camerei de Comerț Britanice Române, ale unor parteneri de afaceri din România și, bineînțeles, ale membrilor familiei lărgite.

Mulțumesc tuturor și Dumnezeu să vă binecuvânteze!

ANEXA 19

George Beza - Notiță biografică

George Beza s-a născut la 1 iulie 1907 la Ghimpați, județul Vlașca (astăzi Giurgiu).

Tatăl lui George, Dumitru (Dimitrie), se născuse în 1876 în satul Avdela din munții Pindului, fiu al lui George Beza și al Mariei Papahagi. A urmat cursurile școlii primare române din satul său și ale gimnaziului din Ianina. Fusesse institutor la Katerini și apoi la Korcë, în vremea aceea în Imperiul Otoman și venise în România în 1903, căsătorindu-se în anul următor la Ghimpați de Vlașca. Sora lui, deasemeni institutoare la Ianina și Monastir (Bitolia), căsătorită cu Sterie Apostolina, un armatol vestit din Perivoli, a venit și ea în România în 1913.

Mama lui George, Ioana, era fiica notarului din comuna Ghimpați, care se trăgea dintr-o familie de preoți și notari de mai multe generații, la Ghimpați și alte localități din sudul țării: Clejani, Copăcenii, Videle.

Al doilea dintr-o familie cu 5 copii, George a rămas orfan de mamă la vârsta de 14 ani. A făcut școala primară la Constanța, a urmat liceul la Constanța și Silistra și cursurile Facultății de Litere de la Universitatea din București. Tatăl său era secretarul Filialei Constanța a societății Junimea Macedo-Română astfel că tânărul George avea legături strânse cu comunitățile de armâni colonizați în Cadrilater și Dobrogea veche și cunoștea bine problemele cu care acestea se confruntau. Cadrilaterul fusese alipit României ca urmare a Războiului Balcanic din 1913. Există însă în politica românească din acea vreme o școală de gândire care propunea oprirea emigrației din Peninsula Balcanică și, în esență, retrocedarea Cadrilaterului, tendință puternic combătută de către armâni și de partidele naționaliste ale vremii. „Legea Dobrogei Noi”, votată în Parlament în condiții discutabile în iunie 1930 a declanșat proteste masive în presă, parlament și, sub conducerea organizațiilor „Cultul Patriei” și „Junimea Macedo-Română”, în stradă. Pe 21 iulie, George Beza, la vremea aceea student și jurnalist la cotidianul „Epoca”, a recurs la un gest dramatic, care avea să-l lanseze în politica română și în folclorul armânesc. A intrat în biroul subsecretarului de stat la Ministerul de Interne, Constantin Angelescu, care fusese unul din promotorii legii, a scos un pistol și l-a împușcat pe acesta de mai multe ori. Gloanțele fuseseră în prealabil golite de cea mai mare parte a pulberii, astfel încât nu-l puteau omora pe demnitar. Era doar un avertisment și o dramatizare a protestelor.

După ce Beza a fost achitat în procesul ce a urmat atentatului și după satisfacerea serviciului militar, el și-a continuat cariera în publicistică și s-a implicat puternic în viața politică interbelică. A intuit, încă din perioada când era redactor la „Epoca”, când avea doar 22-23 de ani, pericolul revanșismului german²¹⁸, confirmat după venirea la putere la Berlin în 1933 a lui Adolf Hitler și a partidului său²¹⁹ și îndeosebi după referendumul din august 1934, când Hitler a devenit „Führer”, conducătorul suprem al statului.

Naziștii se bucurau în unele țări europene de simpatia și chiar și sprijinul unor mișcări „de dreapta” ca de exemplu Partidul Național Socialist al Muncitorilor din Bulgaria, Nationaal-

²¹⁸ De exemplu în „Epoca”, nr. 430 din 10 iulie 1930, „După evacuarea Renaniei: un strigăt de alarmă”.

²¹⁹ **NSDAP: Partidul Național Socialist al Muncitorilor din Germania**, cunoscut și sub numele prescurtat de „Nazist”

Armânii în România Secolului XX

Socialistische Beweging din Olanda, Nasjonaal Samling din Norvegia, Partidul Național-Socialist și Partidul Crucea cu Săgeți din Ungaria, sau mișcarea legionară din România.

Beza a atacat din ce în ce mai vehement pe politicienii pro-germani în România și pe Corneliu Codreanu, cu care rupsesse orice legătură la sfârșitul anului 1935. Ca urmare, la congresul legionar (UNSCR – Uniunea Națională a Studenților Creștini) de la Târgu Mureș din aprilie 1936, numele său a fost inclus, alături de cele ale altor adversari ai Legiunii, pe listele celor ce trebuiau pedepsiți de către echipele morții; unii dintre aceștia, au și fost asasinați în perioada 1936-1940. Beza însă, intrase de acum în Partidul Național Țărănesc, iar datorită violenței din ce în ce mai pronunțate din viața politică a vremii, la cererea lui Ion Mihalache, a organizat un corp de „Gărzi (înarmate) Țărănești”, care dealtfel i-au și asigurat paza.

Există destul de multe referiri la George Beza ca legionar. Este posibil, poate chiar probabil, că la un moment dat, undeva după 1931 și până în 1935 să fi aderat la mișcare, deși nu am găsit nicăieri dovada ca atare. În fond, în perioada interbelică tineretul din România, ca de altfel în toate celelalte țări, oscila între cele două ideologii „noi” în viața politică, cea extrem naționalistă, reprezentată cu precădere, dar nu numai, de mișcarea legionară și cea de extremă stângă, comunistă. Cert este însă că în 1930, la vremea atentatului, Beza nu avea nimic de a face cu legionarii: era membru în Partidul Conservator al lui Filipescu și redactor la oficiosul acestuia, ziarul Epoca. A fost într-adevăr suportat după aceea de Corneliu Codreanu, dar asta se explică foarte bine prin dorința lui CC de a face capital din acest gest și de a atrage aderenți din rândul armânilor, pe care îi admira sincer. A urmat închisoarea, iar după achitarea sa în 1931, a fost încorporat în armată. Tot atât de cert este și faptul că George Beza nu era adeptul asasinatelor politice, ruptura cu Codreanu fiind cauzată tocmai de această opoziție a lui față de astfel de metode ca și, dealtfel, de tendința legiunii de apropiere de fasciștii italieni și de naștii germani. Un exemplu elocvent este și faptul că eu am fost retras de la grădinița italiană din București când a aflat că acolo se cânta la adunări „Giovinezza”²²⁰ și „Pro Benito Mussolini”. Scrierile sale din a doua jumătate a anilor '30 ai secolului trecut și din timpul războiului confirmă cele afirmate mai sus. Tot atât de cert că ruptura, dacă a fost nevoie de o ruptură, a fost totală, este și raportul de verificare al organelor de investigații ai armatei britanice, obligatorie pentru oameni ca el, indiferent de naționalitate, pentru accesul la funcțiile deținute. Acesta afirmă în mod categoric că George Beza nu a avea nimic de a face cu garda de fier. Am recuperat acest raport din dosarul personal al tatălui meu, aflat în arhivele SOE. Infine, chiar și fișa sa de deținut politic afirmă la rubrica „apartenența politică”: „simpatizant legionar”, nu membru...

După instaurarea Dictaturii Regale în 1938 și interzicerea partidelor politice, George Beza a intrat în marină ca ofițer la siguranța navigației la Căpitănia Portului Constanța.

Situația în întreaga Europă se deteriorează din ce în ce mai rapid. După Anschluss²²¹ și Ocuparea de către Germania a Cehoslovaciei în 1938 au urmat pactul Germano - Sovietic (Ribbentrop - Molotov) la 23 august 1939, atacul Germaniei asupra Poloniei la 1 septembrie urmată de intrarea în război două zile mai târziu de către Franța și Marea Britanie. Capitularea

²²⁰ „Tinerețea”, imnul Partidului Național Fascist Italian

²²¹ „Unirea” prin ocuparea Austriei de către Reich, în martie 1938

George Beza

Franței la 22 iunie 1940 a îndepărtat orice speranță de sprijin a României din partea aliaților occidentali. Ultimatumul sovietic de la 26 iunie, urmat de ocuparea de către sovietici a Basarabiei și Bucovinei de Nord împreună cu ținutul Herța, Dictatul de la Viena din 30 august 1940, prin care s-a cedat Ungariei Ardealul de Nord, Tratatul de la Craiova de la 7 septembrie 1940 prin care s-a cedat Bulgariei Dobrogea de Sud (județele Caliacra și Durostor) au fost tot atâtea dezastre care au făcut ca poziția Regelui Carol al II-lea să devină de nesusținut. La 9 septembrie, Regele a fost obligat să abdice în favoarea fiului său, Mihai, însă prerogativele coroanei au fost înmânate Conducătorului statului, Generalul (mai târziu Mareșalul) Ion Antonescu, în alianță cu Garda de Fier condusă de Horia Sima.

Beza a suferit o umilință personală când, numit comandant al portului Turtucaia²²², s-a ocupat de evacuarea coloniștilor români și mai ales a armânilor, pentru care făcuse gestul disperat din 1930, din Cadrilater la Oltenița, pe malul stâng al Dunării.

Direcția în care se îndrepta România era clară: subordonarea față de statele și țelurile Axei, astfel încât Partidul Național Țărănesc sub conducerea lui Iuliu Maniu în alianță cu Liberalii lui Constantin Brătianu au decis să întrețină legături directe cu Marea Britanie, singura putere care în acea vreme mai opunea rezistență Germaniei Hitleriste și Italiei lui Mussolini.

George Beza a plecat pe motonava Basarabia la Istanbul cu soția și cei doi copii în noiembrie 1940. Ajuns acolo, a luat imediat contact cu membrii legației Regatului Unit și ai SOE, Special Operations Executive, organism ce fusese creat în 1940 de către primul ministru Winston Churchill, cu misiunea de a purta războiul cu celelalte mijloace: economic, politic și rezistența în spatele liniilor inamice, „să dea foc Europei”, în faimoasele sale cuvinte. Acolo a pus bazele Mișcării Libere Române (MRL), care avea să funcționeze în teritoriile controlate de britanici din Orientul Mijlociu. La 20 noiembrie Antonescu a semnat actul de adeziune al României la Axă, astfel îndepărtându-se orice dubii asupra orientării României în viitorul apropiat. În cursul aceleiași luni au ajuns în țară membrii „Misiunii Militare Germane”, de fapt nucleul unei forțe de ocupație dacă o intervenție directă s-ar fi dovedit necesară.

MRL nu putea funcționa în Turcia, țară neutră, astfel încât, după sosirea din România a celorlalți emisari ai mișcării: Ștefan Nenițescu, Pavel Pavel și Cornel Bianu, Beza a plecat în februarie 1941 în Palestina. Din motive conspirative, familia Beza a purtat din acel moment numele de Picard, canadieni francezi: Henri, Jeanne, Victor și Lidie.

După un interludiu la Haifa, birourile mișcării și redacția „Oficiului Liber Român” s-au instalat la Casa Bisericii Ortodoxe Române de la Ierusalim. Activitatea MRL includea editarea a două periodice, „Lupta de eliberare” și „La arme contra nemților”, un jurnal zilnic de „Buletin de ascultare radio”, ediții fantomă a unor ziare românești, ca de exemplu „Universul”, identice ca aspect însă, în mod evident, cu conținut diametral opus, încurajând formarea unor grupări de opoziție împotriva politicii pro-germane ale guvernului român. La 1 mai 1941, cu 53 de zile înainte de intrarea României în război, a fost publicat „Manifestul luptei de eliberare”. Toate aceste materiale și multe altele, erau introduse clandestin în România de către SOE. În iulie 1941 s-a creat la Ierusalim un centru de radiodifuzare de știri și propagandă către țările Peninsulei Balcanice de sub ocupația Axei (în special Iugoslavia, Grecia și Albania) și către

²²² Tutrakan din zilele noastre

Armânii în România Secolului XX

România, care se alăturase Germaniei în atacul de la 22 iunie contra Uniunii Sovietice. Postul de radio „Independența Română” difuza materiale pregătite de redacția MRL, comentarii și prelegeri ale unor colaboratori externi, comunicate oficiale ale autorităților aliate.

Gruparea condusă de George Beza și de adjunctul său Petre Vulpescu includea, în afară de Ștefan Nenițescu, Pavel Pavel și Cornel Bianu, jurnaliști români și evrei-români aflați în Palestina: Henri Marcus, George Horia, George Barer, Mihai Solomon. Serviciile de radio-monitorizare erau asigurate de Liviu Artemie, Constantin Moldau, Moise Cohn și Otto Schäfler. Suportul administrativ-secretariat era asigurat de Vasilichia Beza, E. Margalit, Edith Șaraga, Emima Baltazan și Riva Lerner. Din grupare mai făcea parte și Alexandru Stelescu, care asigura la Istanbul, legătura cu emisarii din România.

În decembrie 1941, ca urmare a intrării României în stare de război cu Marea Britanie, Noua Zeelandă, Australia, Africa de Sud și Statele Unite ale Americii, lucrurile au intrat într-o fază nouă, activitatea SOE și a PWE (Political Warfare Executive) a fost reorganizată. Biroul MRL de la Ierusalim a fost închis, însă postul de radio a continuat să transmită până în 1943. Având în vedere că la acea vreme armatele germane cu aliații lor italieni păreau de neînving, toți colaboratorii MRL au demonstrat un curaj deosebit: dacă rezultatul final ar fi fost altul, toți ar fi plătit cu viața.

George Beza a fost transferat la Cairo, unde se afla Cartierul General al Forțelor Aliate din Orientul Mijlociu. Printre comandanții și partenerii săi britanici se aflau Generalul Thomas (Tom) Masterson, fratele său, Colonelul Edward (Ted) Masterson, Colonelul Arthur Gardyne George (Chas) De Chastelain, Colonelul Colin Kendall, Archie McEvoy Gibson, Căpitanul Julian (mai târziu Lord) Amery, Maiorul Ivor Forsyth Porter, Maiorul Hugh George Nicholas Seton-Watson.

Copiii lui Beza au început școala la Gezira Preparatory School în Cairo, însă atunci când trupele Germane și Italiene, sub comanda Feld-Mareșalului Erwin Rommel, au ajuns în 1942 la granița dintre Libia și Egipt, familiile britanice au fost evacuate în Africa de Sud și de acolo, o bună parte au mers mai departe în Marea Britanie. Astfel, Vasilichia, Paul și Ligia Beza au ajuns la Cape Town și de acolo, după o nouă și lungă călătorie lungă pe mare, cu pericolul de a fi torpilați oricând de submarine germane, în toamna anului 1942, în Anglia. S-au instalat la Londra unde copiii au continuat școala la Kensington High School. După ce au trecut prin bombardamentele germane, inclusiv cele cu rachetele de croazieră V1 și balistice V2, au sărbătorit, împreună cu întregul popor britanic, la 8 mai 1945, în fața Palatului Buckingham victoria aliaților în Europa. George Beza, a rămas la Cartierul General al Forțelor Britanice din Orientul Mijlociu de la Cairo (care se ocupa și de efortul de război și activitatea SOE și PWE în Italia și Balcani), unde a activat în calitate de consilier, până la sfârșitul anului 1944, după ce MS Regele Mihai I a preluat puterea la 23 august și armata română a întors armele împotriva Germaniei și aliaților acesteia.

Ca recunoaștere a serviciilor sale, George Beza a primit un „Certificat de Serviciu” datat 26 iunie 1945 și semnat de Comandantul Șef, Generalul Bernard Paget, care declară: „Certificăm prin acestea că Dl. George Beza, în perioada 1941-1944 a servit cu credință și loialitate Cauza Aliată și a contribuit astfel la eliberarea Europei”.

George Beza

Soția și copiii săi s-au întors și ei în Egipt și (via Malta, insula erou care a rezistat atacurilor germano-italiene timp de peste trei ani). După o ședere la spitalul militar de la Maadi, lângă Cairo, unde au primit toate inoculările cunoscute la vremea aceea, întreaga familie a plecat, via Palestina, Siria, Turcia și Bulgaria, spre România, unde au ajuns în septembrie.

Din păcate, guvernul Groza, instaurat prin dictat sovietic la 6 martie 1945 a ignorat total contribuția adusă la cauza aliată de către George Beza și toți ceilalți oameni care luptaseră în rândul și alături de forțele occidentale, a refuzat să-i reintegreze în posturile deținute în momentul plecării lor din România, iar începând cu 1947 a trecut la represalii.

Astfel, Ion (Jean) Beza²²³, fratele lui George, care activase în România în cadrul grupării conduse de Rică Georgescu, fiind arestați de Siguranță și deținuți la Malmaison până la eliberare la 23 august 1944, deținător al unui „Certificat de Patriot” emis la 23 august 1944 de către Mareșalul Alexander, Comandantul Suprem Aliat al Forțelor din zona Mediteranei, a fost ridicat de pe stradă de către NKVD-ul (mai târziu cunoscut sub numele de KGB) sovietic, condamnat la moarte, pedeapsă comutată în 25 ani închisoare și dus în lagărele GULAG de la Vorkuta, unde a stat până la eliberare în 1956. A murit în 1958, la vârsta de numai 48 de ani, fără îndoială ca urmare a suferințelor din paradisul sovietic. Celălalt frate, Constantin, care a aderat la Frontul Democrat al Studenților din România a fost și el deținut de Siguranță iar în 1951, pe când era profesor la Tomnatic în județul Timiș, a fost ridicat împreună cu toți armânii din Banat și depus în Bărăgan, cu domiciliu obligatoriu, unde a stat până în decembrie 1955. După aceea a găsit cu greu de lucru, „la munca de jos”. A murit în 1975. Soția și cei doi fii ai lui au emigrat în Franța, ajutați de George Beza.

Mihai Solomon, care fusese unul din camarazii lui Beza în Palestina a fost arestat de NKVD și a petrecut 8 ani în Gulag, la Magadan și Vorkuta și încă 9 ani după aceea în închisorile din România. Cei alți parteneri care se întorseseră după război în România, Alexandru Stelescu, Petre Vulpescu, M. Tudoran, Ghiță Iosif, Fr. Wiener, A. Zăgănescu, Pavel Pavel și Ștefan Nenițescu au făcut și ei ani grei de pușcărie, însă niciunul nu a cedat și nu i-a incriminat pe ceilalți, astfel încât niciunul nu a ajuns în fața „tribunalului poporului”.

George Beza a funcționat ca ziarist independent până la începutul anului 1948, s-a repleat la Timișoara pentru a fi aproape de comunitatea de armâni care fuseseră relocați acolo din județul Călărași și din Dobrogea și unde a avut de lucru ca profesor suplinitor. La 18/19 iunie, de Rusali în 1951, armânii (și un număr însemnat de bănățeni și șvabi) din satele dintre Timișoara și frontiera iugoslavă, au fost ridicați și deportați în Bărăgan. Epopeea lor e bine cunoscută acum; Beza a reușit să fie transferat la Liceul Metalurgic din Roman, însă nu a scăpat din ghearele Securității; a fost arestat în luna decembrie a aceluiași an și internat la Malmaison, Mărgineni, Gherla și Ocnele Mari. Nu s-a reușit implicarea lotului lui (foști tovarăși de luptă din Orientul Mijlociu) deoarece niciunul din deținuți nu a cedat și nu a adus mărturie (falsă) împotriva celorlalți. În cele din urmă au fost eliberați la capătul a mai bine de 4 ani de închisoare. După eliberare a găsit cu greu de lucru, și atunci doar temporar, din cauza „dosarului”, fenomen bine cunoscut de către cei mai mulți dintre foștii deținuți politici.

²²³ 1910, Ghimpați-1958, București

Armânii în România Secolului XX

O ultimă contribuție la cauza armânilor a fost campania sa de aducere a lor din exilul din Bărăgan în zona de lângă București: Pipera, Tunari, Voluntari, Măgurele, Andronache și Pantelimon, unde se găseau de vânzare terenuri libere mai ieftine. A scris memorii, a mers în audiențe, a utilizat o legătură de prietenie cu familia primei soții a lui Chivu Stoica, s-a ocupat de cumpărarea parcelor unde urmau să fie așezați macedonenii și în cele din urmă autoritățile au cedat și au permis mutarea în 1956-1958 a foștilor deportați în zona Bucureștiului.

Între anii 1968-1974, în perioada politicii de destindere (détente), cu ajutorul Generalului de Gaulle, a Generalului Rabin și a lui Julian Amery (ulterior Lord Amery), Ministru în Guvernul Conservator, membrii familiei Beza au reușit să plece rând pe rând din România. Soții George și Vasilichia Beza au decis să se instaleze în Franța, alături de fiica lor cea mai mică, Emilia.

A fost membru al Clubului Forțelor Speciale din Londra, al Royal British Legion (organizația veteranilor britanici), al federației foștilor combatanți din Franța, a Federației Combatanților Aliați din Europa, a Uniunii Mondiale a Intellectualilor, a Asociației Scriitorilor Combatanți și al Fundației pentru Europa și altele. A participat o vreme și la lucrările ACARDA - Asociației Culturale a Românilor din Anglia a lui Ion Rațiu.

A fondat revista „Annales Franco-Roumaines” – Analele Franco-Române, a fost redactorul șef al revistei „Europa”, a fost cercetător și contributor la analele Fundației Bibliotecii Contemporane de la Nanterre, a scris cartea „Mission de Guerre – au service de la cause alliée” – Misiune de război – în serviciul cauzei aliate (tradusă în românește după 1990) și a contribuit la alte publicații franceze și ale exilului. A tradus în limba română și a publicat capitolul „Sur les rives du Danube” („Pe malurile Dunării”) din memoriile Colonelului Gilbert Renaud, cunoscut mai ales sub pseudonimul din timpul rezistenței, Rémy. A tradus în franțuzește volumele de amintiri („Profession de foi”) a lui Cornel Velțian, fruntaș țărănist emigrat în Franța și „Armistițiul din 1944 și implicațiile acestuia” („L’armistice de 1944 et ses implications”) al lui Cornel Coposu. De altfel decizia lui Cornel Coposu de a afilia Partidul Național Țărănesc, pe care intenționa să-l reînființeze, la mișcarea Creștin Democrată a fost luată în prezența lui. A primit diverse distincții și decorații, printre care „Polonia Restituta” din partea Președintelui în Exil al Poloniei, Croix de Guerre, medalii ale organizațiilor din care făcea parte.

A apucat să vadă eliberarea României de sub regimul comunist însă a decis că era prea târziu să se mai implice: avea aproape 83 ani și suferea de o boală necruțătoare ce nu putea decât să se agraveze; a murit în februarie 1995 și a fost înmormântat cu onoruri militare la Cimitirul din Fontenay-sous-Bois de lângă Paris.

În toată activitatea sa, Beza a fost asistat și susținut în mod activ de soția lui, Vasilichia. În anii celui de al doilea război mondial ea a contribuit la emisiunile postului de radio clandestin „Lupta de Eliberare” și a fost secretara Mișcării de Eliberare Române din Orientul Mijlociu. În Franța a co-editat, până la începutul anilor 1990, revistele românești și ale Federației Vechilor Combatanți din Europa „Annales Franco-Roumaines”, „Europa”, „România-Euroromânia” și a contribuit cu articole la alte publicații europene și americane. A scris eseul „Postulatele României” și volumul memorialistic „Între două lumi”, apărut la Paris și București și a acordat interviuri postului de radio România Actualități. S-a stins, la rândul ei, la 25 octombrie 2002.

George Beza

Din albumul familiei Beza

Fig. 1. Dimitrie Beza, 1902, Cavalla

Figure 2. Dimitrie Beza, ~1905

Fig. 3. Familia Dimitrie Beza, approx. 1914. George Beza este flăcăul din dreapta fotografiei

Armânii în România Secolului XX

Fig. 4. George Beza în 1929

Fig. 5. Dineu oferit de SCMR după achitarea în procesul Beza, 1931

George Beza

Fig. 6. George Beza, ofițer de port, Constanța, 1940

Fig 7. George Beza comandantul acțiunii de transbordare acoliștilor de la Turtucaia la Oltenița, septembrie 1940

Fig. 8. Refugiații din Cadrilater, Turtucaia 1940 (fotografie de pe internet)

Armânii în România Secolului XX

Fig. 9. Motonava Basarabia, vasul cu care familia Beza a plecat în noiembrie 1940 spre Istanbul. Luat de Sovietici ca reparație de război în 1945 și rebotezat „Ucraina”. Simbolic, și cu simț pervers al umorului, sovieticii au lăsat României vasul soră, Transilvania și au luat Basarabia! (Fotografie de pe internet)

Fig. 10. Familia George Beza, Istanbul, 1940

Fig. 11 George Beza, Haifa, 1941

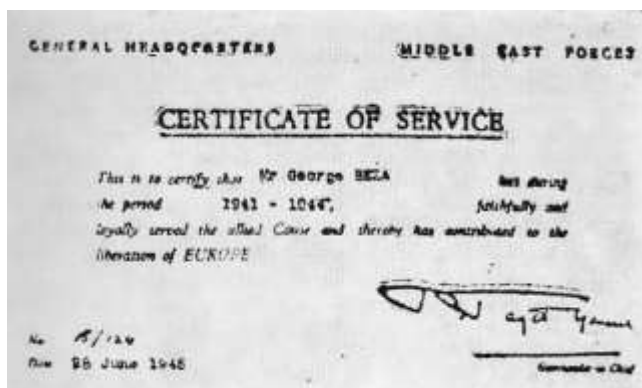

Fig. 12. George Beza, în centru, așezat, la sediul de la Ierusalim al postului de radio „Independența Română” și al „Mișcării Libere Române”. 1941

George Beza

Fig 13. George Beza și Col. Edward (Ted) Masterson, șeful său direct, pe malul Nilului la Cairo, 1943

Textual:

„Adeverim prin prezenta că Dl George Beza, în perioada 1941-1944 a servit în mod credincios și loial Cauza Aliată, contribuind astfel la eliberarea EUROPEI.”

Semnat,

General Bernard Paget,
Comandant Suprem

la 26 iunie 1945

Fig. 14. Certificatul de serviciu al lui George Beza, emis de Cartierul General al Forțelor Armate din Orientul Mijlociu, în a cărui rază de acțiune cădea și România.

Fig. 15. George Beza, 1945, la repatriere

Fig. 16. Vasilichia Beza, 1945, la repatriere

Armânii în România Secolului XX

Fig. 17. Fotografie de grup, George Beza și armâni foști deportați în Bărgan la primirea autorizațiilor de construcție și de stabilire în zona Capitalei. În parcul Cișmigiu la București

Fig. 18. George și Vasilichia Beza la lansarea cărții "Mission de Guerre, au service de la cause alliée", Paris, 1977

Fig. 19. George Beza purtând medalii, Paris aprox. 1988

George Beza

Fig 20 Funeralile lui George Beza, Fontenay-sous-Bois, 6 feb 1995. Port drapele ale asociațiilor de veterani. Iancu Perifan, președintele AFA a cântat balada „O lai Beza, o lai frate”

Fig. 21 Mormântul soților George și Vasilichia beza, Fontenay-sous-Bois

Armânii în România Secolului XX

Fig. 22 și 23. Casa și Biserica Românească din Ierusalim, 1941, respectiv 2004.

Fostul sediu al Mișcării Libere Române

Textul inscripției de pe monument (în limbile română și ebraică):

O voce românească împotriva întunericului

Aici a funcționat în perioada 1941-1943 postul de radio „Independența României”, înființat și condus de patriotul român George Beza. Pentru emisiunile acestei stații de radio și-au unit glasurile împotriva nazismului intelectuali români și evrei. Această inscripție memorială a fost realizată prin grija Ministerului român al Afacerilor Externe.

Monumentul a fost dezvelit în prezența domnului Ion Iliescu, Președintele României

Martie 2004

Fig. 24. Monumentul lui George Beza, Ierusalim, 2004

Fig. 25. Discursuri la inaugurarea monumentului lui George Beza la Ierusalim, 23 martie 2004.

Cuprins

Capitolul	Denumirea	Pagina
	Prolog (de Paul Beza)	1
1	Despre Aromâni	15
2	Chestiunea românilor din Peninsula Balcanică și a transferării lor în România	16
3	Hotărârea Consiliului Legislativ referitor la proiectul de lege pentru organizarea Dobrogei Noi	23
4	Dezbaterile din Parlament din luna iunie 1930 asupra legii Dobrogei Noi. Intervențiile deputaților Nicolae Iorga, Ion Buzdugan și Pamfil Șeicaru	27
5	Reacția la adoptarea legii Dobrogei Noi, la atentatul lui George Beza și la acțiunea de solidarizare a studenților aromâni cu acesta	52
6	Apelul la procesul intentat celor șapte studenți care s-au solidarizat cu George Beza	58
7	Procesul Beza	62
8	Pierderea integrității teritoriale a României. Cedarea Cadrilaterului și retragerea populației în România trunchiată	80
9	1940-1951. Anii războiului și primii ani după repatriere	82
10	Deportarea aromânilor din Banat în Bărăgan. Închisoare pentru George Beza	86
11	Relocarea foștilor deportați	89
	Epilog (de Paul Beza)	92
	Anexe	93-144
	Din albumul familiei Beza	145-152
	Cuprins	153-155

Armânii în România Secolului XX

Anexe

Anexa	Denumirea	Pagina
1	Scrisoarea lui Adolf Hitler adresată Regelui Carol al II-lea referitoare la cedarea Cadrilaterului și a Ardealului de Nord	93
2	Schimbul de scrisori între ministerele de externe român și german referitor la Cedarea Cadrilaterului	97
3	Tratatul de la Craiova (1940)	98
4	Fișa matricolă penală a lui George Beza	105
5	Împuternicire dată lui George Beza să se ocupe de relocarea unor familii de foști deportați Aromâni în zona Bucureștilor	109
6	Lista capilor de familie instalați în coloniile Aromâne de la Pipera și Tunari	110
7	Tabel cu foști coloniști macedoneni stabiliți în București	112
8	Lista aromânilor din județul Constanța care au avut de rezolvat probleme	114
9	Memoriu telegramă, către Gheorghe Gheorghiu-Dej	115
10	Memoriu telegramă, către Gheorghe Gheorghiu-Dej	117
11	Procese Verbale urmărire/amendă familia Beza	118
12	Scrisoare de la Hristu Babu, 23 noiembrie 1963	121
13	Scrisoare de la Hristu Babu, 28 ianuarie 1964	123
14	Scrisoare de la Petre Fatse, Bridgeport, 6 iulie 1964	124
15	Scrisoare de la Virgil Niculi, 1958 sau 1959	126
16	Scrisoare de la Pandele Chepa, 23 aprilie 1967	129
17	Memorandumul A. F. A. (Societatea Aromânilor din Franța) către președintele Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, Madrid 1980-1983	132
18	Alocuțiunea lui Paul Beza la dezvăluirea monumentului lui George Beza la Ierusalim la 24 martie 2004	136
19	George Beza - Notă biografică	139

George Beza

Din albumul familiei Beza

Figura	Denumirea	Pagina
1	Dimitrie Beza, 1902, Cavalla	145
2	Dimitrie Beza, 1905, Ghimpați	145
3	Familia Dimitri Beza, aprox. 1914	145
4	George Beza în 1929	146
5	Dineu oferit de SCMR după achitarea în procesul Beza, 1931	146
6	George Beza, ofițer de port, Constanța, 1940	147
7	George Beza comandantul acțiunii de transbordare a coloniștilor de la Turtucaia la Oltenița, 1940	147
8	Refugiații din Cadrilater, Turtucaia 1940	147
9	Motonava Basarabia	148
10	Familia Beza, Istanbul, 1940	148
11	George Beza, Haifa, 1941	148
12	George Beza la sediul postului de radio „Independența Română” și al „Mișcării Libere Române”, Ierusalim, 1941	148
13	George Beza și Col. Edward (Ted) Masterson, Cairo, 1943	149
14	Certificatul de serviciu al lui George Beza, 1945	149
15	George Beza, 1945	149
16	Vasilichia Beza, 1945	149
17	Fotografie de grup, George Beza și armâni foști deportați în Bărăgan, în parcul Cișmigiu, la București	150
18	George și Vasilichia Beza la lansarea cărții “Mission de Guerre, au service de la cause alliée”, Paris, 1977	150
19	George Beza purtând medalii, Paris aprox. 1988	150
20	Funeralii George Beza, Fontenay-sous-Bois, 6 feb 1995	151
21	Mormântul soților George și Vasilichia Beza, Fontenay-sous-Bois, lângă Paris	151
22	Casa și Biserica Românească din Ierusalim, 1941. Fostul sediu al Mișcării Libere Române a lui George Beza	152
23	Casa și Biserica Românească din Ierusalim, 2004	152
24	Monumentul lui George Beza, Ierusalim	152
25	Discursuri la inaugurarea monumentului lui George Beza, 23 martie 2004	152

*Dedic această carte compatrioților
mei armâni, îndeosebi descendenților
coloniștilor din Dobrogea și Cadrilater
oriunde s-ar afla ei și mai ales
generației tinere, care are datoria
sfântă de a păstra, îmbogăți și duce
mai departe limba, cultura, tradițiile și
demnitatea armânei.*

Paul Michael Beza

 FastPrint Publishing	Environmentally friendly book production
ISBN 978-178458-237-3 9 781784 582373	£7.85 \$12.45 €11,50
 FSC Mixed Sources Product group from well managed forests and other controlled sources	
Call us: 01452 868811 www.fsc.org © 1996 Forest Stewardship Council	

www.fast-print.net/bookshop